

حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ

مجموعہ منطق

از

اس کتاب میں مندرجہ ذیل بیس منطق کی کتابیں ہیں ۱۔ ضروریات کمال رابعہ ۲۔ شرح ضابطہ
الوافق ۳۔ شرح نظام الاما شیخ الاسلام ۴۔ صغریٰ ۵۔ حاشیہ ضابطہ ابی اسیر ۶۔ اوسط ۷۔ اوسط
۸۔ کبریٰ ۹۔ ایساغوجی ۱۰۔ امراة المنطق ۱۱۔ میزان المنطق ۱۲۔ برج میزان ۱۳۔ تہذیب منطق
منطق ۱۴۔ معرفۃ لیشا ۱۵۔ معترض میزان ۱۶۔ تعریف لیشا ۱۷۔ صغریٰ ۱۸۔ بحورہ فیضیہ ۱۹۔ مقولات ۲۰۔ متن شکل رابع

مکتبہ شرکت علمیہ

بیرون پوسٹ مرگٹ ملتان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شرح الضابطة لمولانا أبي الفتح

قوله وضابطة شرائط الاربعة الخ تحريه هذه الضابطة ان قوله عموم موضوعية الاوسط مع ملاقاته الاصغر بالفعل اشارة الى الشرط الثلاثة للشكل الاول الثالث هو مع قوله وحمل على الاكبر اشارة الى الشق الاول من شرط الرابع وقوله اما من عموم موضوعية الاكبر مع الاختلاف في الكيف اشارة الى شرطي الشكل الثاني بحسب الكم والكيف هو مع ما قبله من قوله عموم موضوعية الاوسط اشارة الى الشق الثاني من شرط الرابع اي لا بد في الاول الثالث من عموم موضوعية الاوسط لشئ في الجملة فيلزم كلية الكبرى في الشكل الاول اذ لا موضوعية للاوسط فيه الا في الكبرى ويلزم كلية احداً المقدمتين في الثالث اذ الاوسط فيه موضوع فيهما معا ومن ملاقاته الاوسط للاصغر اي ايجابه له بالفعل فيلزم ايجاب لصغرى وفعاليتها فيهما معا ولا بد في الرابع من هذا اي من عموم موضوعية الاوسط لشئ فيلزم كلية صغراه ومن ملاقاته له فيلزم ايجاب صغراه ومن حمل عليه ايجاباً فيلزم ايجاب كبراه او من عموم موضوعية الاكبر لشئ او عموم موضوعية الاوسط لشئ مع اختلاف المقدمتين في الكيف فيلزم كلية احدي مقدمتيه مع اختلافهما ايجاباً وسلباً ولا بد في الثاني من عموم موضوعية الاكبر لشئ مع الاختلاف في الكيف فيلزم كلية كبراه مع اختلاف مقدمتيه ايجاباً وسلباً هذا وفي مساعدة العبارة المذكورة لهذا المعنى نظر مع ان قوله وحمل على الاكبر ان كان معطوفاً على ملاقاته لا يفهم منه ايجاب الصغرى مع كليتها في الشق الاول من شرط الرابع اصلاً وان كان معطوفاً على مقدار اي مع ملاقاته للاصغر بالفعل وحدها او مع حمل على الاكبر يفهم ذلك مع اشتراط فعلية الصغرى مع انها غير مذكورة هنا في شرائطه ان كانت شرطاً فيه في الواقع مع فعلية الكبرى وشرائط اخرى من حيث الجهة على ما بين في محله واما عطفه على الفعل في قوله بالفعل فكذلك جداً ثم في قوله مع منافاة نسبة وصف الاوسط اشارة الى شرط الشكل الثاني من حيث الجهة والمراد بنسبة

وصف الأكبر نسبة كبراه ونسبة وصف الاوسط الى ذات الاصغر نسبة صفراة وانما مر عن المنسوب اليه في الكبرى بوصف الأكبر لكونه محولا في المطلوب الا فالمنسوب اليه فيها ذات الأكبر كما ان المنسوب اليه في الصغرى ذات الاصغر الادمنافاة نسبة الكبرى نسبة الصغرى منافاتها لها لو فرضناها متقدمين في الاطراف سواء كانتا متناقضتين كما في الصغرى الممكنة العامة الجزئية مع الكبرى الضرورية الكلية وبالعكس في الصغرى الدائمة الجزئية مع الكبرى المطلقة العامة الكلية وبالعكس وكانت كل احد منهما اخص من لقيض الاخرى كما في سائر الاختلافات والضروب المنتجة للصغرىين الدائميتين مع الكبرىين الدائميتين وذلك لاختلاف المقدمتين ههنا بالاجباب السلب قطعا ولا يذهب على من لا بد في تامل ان المنافاة المذكورة غير متحققة في كثير من الاختلاطات المنتجة من هذا الشكل كاختلاط الصغرى الممكنة العامة مع الكبرى المشروطة العامة او الخاصة وكاختلاط الصغرى المطلقة العامة مع الكبرى المشروطة العامة او الخاصة او العرفية العامة او الخاصة اللهم الا ان تعتبر المنافاة المذكورة اعم من ان يكون بين نفس النسبتين او نوعهما بان يبدل الضرورية الوصفية في احداهما بالضرورية الذاتية او الدوام الوصفي بالدوام الذاتي فيعتبر المنافاة بينهما فيحصل المنافاة بين المقدمتين في الصورة المذكورة قطعا لكن على هذا يوجد تلك المنافاة في الصور الغير المنتجة ايضا كعكس الاختلاطات المنتجة المذكورة اعني اختلاط الكبرى الممكنة العامة مع الصغرى المشروطة العامة او الخاصة واختلاط الكبرى المطلقة العامة مع الصغرى المشروطة العامة او الخاصة او العرفية العامة او الخاصة وايضا لا فرق بين الضرورية الوقتية والمنتشرة و بين الضرورية الوصفية والدوام الوصفي في كونها احدى النسبتين منافية بنوعها لا مكان و الاطلاق العام وما هو اخص منها في النسبة الاخرى فيستلزم ان يوجد المنافاة المذكورة في الصغرى الممكنة العامة مع الكبرى الوقتية او المنتشرة وبأجمله الاختلاطات المنتجة من هذا الشكل اربعة وثمانون و غير المنتجة خمسة وثمانون فلو جمعت المنافاة المذكورة على ظاهرها لم تكن موجودة في كثير من الاختلاطات المنتجة وان عرفت عن ظاهرها على ما ذكرنا كانت موجودة في كثير من الاختلاطات الغير المنتجة ايضا فيجوز ان الضابطة المذكورة طردا وكسا وكولو يتعرض

بشرط هذا الشكل بحسب الجهة في الضابطة أو مطلقاً بل بشرط شئ من الأشكال بحسبها فيه أو مطلقاً وقال لا بد من عموم موضوعية الأوسط مع ملاقاته للأصغر وحدها أو مع حملها على الأكبر وعموم موضوعية الأكبر وعموم موضوعية الأوسط مع الاختلاف في الكيف أو ذلك للعموم معه كان ضابطاً واضحاً مختصراً مطرداً ومنعكساً فقط .

ترشرح الضابطة لمولانا أبي الفتح رح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شرح الضابطة لمولانا شيخ الاسلام

وضابطة شرائط الأشكال الأربعة أي القانون الذي يعرف منه شرائطها مجملته أنه لا بد في إنتاجها من أحد الأمرين أما من عموم موضوعية الأوسط أي استغراقه بان يكون جميع أفراده محكومة عليها للأكبر وللأصغر مع ملاقاته أي الأوسط للأصغر بالفعل يعني مع حمل الأوسط على الأصغر أو وضعه له بالفعل كما في جميع ضروب الشكل الأول والثالث وبعض ضروب الرابع فإنه يشترط فيما سبق كون الأوسط محكوماً عليه بالأكبر حكماً كلياً في الكبرى جميع ضروب الأول مع حمل على الأصغر بالفعل واشتراط الكيفية في إحدى مقدمتي الشكل الثالث الذي موضوعه الأوسط مطلقاً مع الفعلية في صغراه فيلزم وضع الأوسط للأصغر بالفعل أو غير الكيفية في الضربين الأولين والرابع والسيابع من الشكل الرابع الذي موضوعية الأوسط في الصغرى مع وجوب الفعلية في مقدمتي الرابع مطلقاً لا بد من عموم موضوعية الأوسط مع حمل على الأكبر كما في الضرب الثالث والثامن للشكل الرابع فإن الأوسط يكون محكوماً عليه كلياً في صغراها محمولاً على الأكبر في الكبرى بالفعل وأما من عموم موضوعية الأكبر أي كون الأكبر محكوماً عليه حكماً كلياً بالأوسط مع الاختلاف أي اختلاف الصغرى والكبرى في الكيف اختلافاً مع منافية نسبة وصف الأوسط إلى وصف الأكبر للموضوع لنسبة أي نسبة وصف الأوسط إلى ذات الأصغر بان يكون كل من النسبتين موجبة بجهة ليستلزم صدق

كل منها كذب الاخرى عند اتحاد الموضوع والمحمول وينبغي ان يعلم ان عموم موضوعية الاكبر مع
الاختلاف ايجاباً وسلباً اشارة الى الضرب الخامس والسادس للشكل الرابع فان الاوسط في
كبرها محمول على جميع افراد الاكبر و اشارة ايضاً بحسب الكيفية والكمية الى ضروب الشكل
الثاني الذي الاوسط محمول في مقدمتيه مع كلية الكبرى واختلاف المقدمتين كيفية و
اما المناقاة بين نسبة الوصف الاوسط الى الاكبر وبين نسبتها الى الاصغر تلويح الى شرطيه
بحسب الجهة اعني كون الصغرى ضرورية او دائمة او كبرى من الدائمتين او العرفيتين
او المشروطتين وكون الصغرى ضرورية على تقدير كون الكبرى ممكنة وكون الكبرى ضرورية
او مشروطة عامة او خاصة على تقدير كون الصغرى ممكنة وذلك التلويح بالنظر
الى انه لو انتفى الشرط الأول بحسب الجهة كان نهاية حال الصغرى ان يحكم فيها
بالضرورة في جميع اوقات الوصف وغاية امر الكبرى ان يحكم فيها بالضرورة في وقت معين
اختلافهما بالايجاب والسلب لا يوجب تناقضاً في المطلوب لجواز صدق ضرورة الايجاب في جميع اوقات الوصف
ضرورية الوصف في وقت آخر بالقياس الى شئ واحد بالعكس كذا لو لم يكن الشرطية الثانية لم يوجد
ذلك التناقض من اختلاف الايجاب والسلب بالادام الوصف في جانب والا مكان في جانب كما لا
يجب فان قيل فلا يعجز اعتبار تلك المناقاة في اختلاط الممكنة الموجبة الصغرى مع المشروطة
العامة السالبة اذ لا تناقض بين امكان المحمول نظراً الى الذات وكون سلبه ضرورياً
بحسب الوصف وقد فهم من الكلام ان ذلك الاختلاط ينتج على هيئة الشكل الثاني قلنا قد اشار
فيه الى دفع ذلك بقوله وصف الاكبر وذلك لان المقصود في الشكل الثاني المناقاة
بين ذات الاصغر ووصف الاكبر لا ذاته ولا شك انه متنع بالنسبة الى ذات الموضوع في
الممكنة الموجبة مع وصف الموضوع في المشروطة السالبة ولعمري لقد احسن ما قال حيث اتى
بتنوع من الاعجاز في ايراد هذه الضابطة الموجزة غاية الاعجاز مع استعمالها على الاشارة الى جميع
شروط الاشكال الاربعة لكن على وجه الايهام والاحمال الا انه لم يتعرض لشروط الرابع بحسب

الجهته كالإتيان بها فيما قيل مخافة التطويل ولئلا يلزم منه مزية الإجمال على ان لو اعتبرت الإشارة الى
شرايطه بحسب الكمية والكيفية لزم تغير في عبارة فالاحسن ان يقال مع الاختلاف في الكيف فقط ادمع
منافاة نسبة أه وايضا الاولي ان يؤخر قوله بالفعل عن قوله حمل على الاكبر لان ذلك معتبر في هذا
الحمل ايضا بل لو قال على الاكبر لكفران الملاقات مساوية للحمل كما للوضع على ما سبق تأمل !
ترشرح الضابطة لهولانا شيخ الإسلام رح

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حاشية الضابطة لهولانا ابي الخير قدس سره

قوله الى وصف الاكبر قال بعض سادات المحققين وانما عير عن المنسوب اليه في الكبرى بوصف
الاكبر لكونه محمولا في المطلوب والا فالمنسوب اليه فيها ذات الاكبر كما ان المنسوب اليه في الصغرى ذات
الصغرى انتهى عبارته حاصلا ان المراد في هذه الضابطة هو ذات الاكبر وذكر الوصف ليس للدعاية التلكة المذكورة
وعلى هذا بنى ذلك البعض مقصود الضابطة فاعترض في آخر شرح الضابطة بقوله ولا يذهب على من له
ادنى تأمل ان المنافاة المذكورة غير متحققة في كثير من الاختلاطات المنتجة من هذا الشكل كاختلاط
الصغرى الممكنة العامة مع الكبرى المشروطة العامة او الخاصة وكاختلاط الصغرى المطلقة العامة
مع الكبرى المشروطة العامة او الخاصة او العرفية العامة او الخاصة اللهم الا ان يعتبر المنافاة
المذكورة اعم من ان يكون بين نفس النسبتين او نوعهما بان يبدل الضرورة الوصفية في
احدهما بالضرورة الذاتية او الدوام الوصفي بالدوام الذاتي فيعتبر المنافاة بينهما فح يحصل
المنافاة بين المقدمتين في الصورة المذكورة قطعا لكن هذا توجد تلك المنافاة في الصور
الغير المنتجة ايضا كعكس الاختلاطات المنتجة المذكورة اعني اختلاط الكبرى الممكنة العامة مع
الصغرى المشروطة العامة او الخاصة واختلاط الكبرى المطلقة العامة مع الصغرى المشروطة العامة
او الخاصة او العرفية العامة او الخاصة ولا فرق بين الضرورة الوقتية والمنشورة وبين الضرورة الوصفية

الدوام الوصفى في كونها في احدى النسبتين منافية بنوعها للامكان العام والاطلاق العام وما هو اخص منهما في النسبة الاخرى فيلزم ان يوجد المناقاة المذكورة في الصغرى الممكنة العامة مع الكبرى الوقتية او المنتشرة وبالجمله الاختلاطات المنتجة من هذا الشكل اربعة وثمانون وغير المنتجة خمسة وثمانون فلو حملت المناقاة المذكورة على ظاهرها لم تكن موجودة في كثير من الاختلاطات المنتجة وان صرفت عن ظاهرها على ما ذكرنا كانت موجودة في كثير من الاختلاطات الغير المنتجة ايضاً فتختلف الضابطة طرداً وعكساً الى ههنا تعولفظة وما ذكره السيد المحشى حق لا ريب فيه والمحتشى الفاضل اليزدي اراد ان يدفع الاعتراض المورد المذكور ورام التفصي عنه فذهب الى ان المراد هو وصف الاكبر وليس الوصف للنكته المذكورة بل هو المقصود ربني الكلام على هذا في شرح المناقاة واستدل على دوران الملاقاة وجوداً وعدماً على شرائط المجته في الشكل الثاني ونحن نقول لا يتم الدلائل المذكورة لانا نقول قوله واذا كان مسلوباً عن ذاته بالفعل كان مسلوباً عن وصفه بالفعل ممنوعاً فان يجوز في مثالنا هذا اكل كاتب ليس متحرك الاصابع بالفعل سلب تحريك الاصابع عن ذات الكاتب ولا يجوز سلب تحريك الاصابع عن وصف الكتابة وقوله وكذا اذا كانت الكبرى ممكنة والصغرى ضرورية بمثل ما مر ممنوعاً ايضاً فان المراد بمثل ما مر ان يكون نسبة وصف الاوسط الى ذات الاكبر بامكان الايجاب مثلاً واذا كان نسبة وصف الاوسط الى ذات الاكبر بالامكان كان النسبة الى وصف الاكبر ايضاً بالامكان ولا يخفى انه لا يلزم من امكان الايجاب بالنظر الى الذات امكان الايجاب بالنظر الى الوصف كما في مثالنا هذا اكل كاتب ساكن الاصابع بالامكان فان ثبوت سكون الاصابع لذات الكاتب بالامكان وليس ثبوت سكون الاصابع لوصف الكتابة بالامكان بل بالامتناع فلم يتم الدليل ولحم يستقيم الضابطة وهذه شبهة عويصة لا يربحى دفعها فقط ۞

تَمَّتْ حَاشِيَةُ الضَّابِطَةِ لِمَوْلَانَا اَبِي الْخَيْرِ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى

رساد را عظیم الشان و مصداق ذی بال خیال کرده به تسمیه تفریح کرده و اعتبار دیگر این که رساله تصنیف اوست پس ناچیز است و مصداق ذی بال نیست پس منزل او را حدیثی نیست
 لهذا ترک حمد و ثناء و در کتاب انکسالات و افعال تعالی آنرا عن عین عبودی بی کماری در حق تعالی و آن در ضمن تسمیه مندرج رساله شد چنانکه وارد
 شد در سلاطین رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بجا نماند ایمان بلا حمد و ضمن تسمیه است فقط و آنکه گفته شد مراد وحدیت حمد با استقلال است دعوی بلا دلیل است بخلاف
 طول این محقق کتاب محمد بن ابی حمزه ۱۲ صوی عیداً و غیره که بعد از آنکه نزد حکم اطلاق کرده میشود بر چهار خانی اول آنکه جزو اخیر از تفسیر باشد ای نسبت ناممخرجه یا سبیه و سلمیه که گفته
 می شود و اول اصطلاح متاخرین که قابل به جزئیت نسبت تقدیریه

برای تقدیر اندو قرع نسبت تقدیریه یا لا و قرع نسبت تقدیریه
 و ثانی محکوم به بر علیه محمول و ثالث نفس تقدیریه در حیثیت اشتغال
 آن تقدیریه بر آن چیز که آن محکم است حقیقتاً یعنی نسبت ناممخرجه
 که آن ربط دادن یک دو معنی را بدیگر یا سلب ربط است پس
 باشد محکم مجاز و تقدیریه نام نهادن کل با هم جزو اربع اذمان به
 نسبت ناممخرجه که آن تقدیریه است بر مذنب بعضی ای حکما کفنی
 القول الفعیل بین المعنی و الی ایا طل و این تصور است که تصور
 واحد بود و چنانچه شائش در کتاب مسطور است و گاهی متعدد
 می باشد با نسبت چون تصور انسان و کاتب یا نسبت غیر تقدیریه
 باشد چون انسان ناطق و غلام زید یا ناممخرجه باشد مثل مغرب یا مغرب
 بود که شک کرده شود در آن پس هر یک از اینها تصور باشد یا بر خالی بودن
 اینها و محکم بودن برای شرط پس نیست محکم در آن گرفته پس دلگ
 آنها نسبت تقدیریه با فعل بقرینت قرین فعل کفانی و حاشی الله علی
 شرح التسمیه الله بدی آن چیز است که موقوف نباشد حصول آن
 بر نظر و کسب و دیدی باین معنی مراد است برای فردی که قابل نظری
 بود گاهی اطلاق کرده میشود بدی بر مقدمات اولیه و مقدمات
 اولیه آن تقاضا باشد که محکم میکند بدل عقل بجز تصور مرد و طرف آنند
 نسبت چنانکه محکم باشد و در نصف آئین است که گفتن قول بجهت
 کسول الی تصور اظلم مرکب باشد برای اینکه در نام مرکب است تقیفا
 و در نام ناقص گاهی مرکب باشد نزدیک آنکس که جانز داشته است حد
 ناقص بالفعل تنها گاهی مرکب بود و در تمام مرکب است قطعا و متمناقص
 گاهی مرکب بود نزدیک آن که گمانند الله است حد تمام ناقص بجهت
 تنها گاهی مرکب نبود قول مراد مرکب است و گفتن شایع باین
 است که در اصل الی تصور شرح میکند واضح می سازد و هیات شایع را
 پس اگر کسی که قولی شایع در اصل الی تصور دیدن باشد بطریق نظر و فکر
 در لفظ ۴۰۴ مرتب بود که بود پس چگونه مرکب بودن قول شایع

بسم الله الرحمن الرحيم	
<p>پیدا کرد هر چه در زمین و در آید اگر خالی از حکم باشد آن تصور خوانند چون تصور انسان مثلاً و اگر با حکم باشد آن تصدیق خوانند چنانکه زید نولینده است مثلاً و حکم نسبت امر نیست با امری بر وجه اقیاع و آنرا ایجاب خوانند چون انسان کاتبی است یا بر وجه انتزاع و آنرا سلب خوانند چون انسان کاتب نیست و هر یک از تصور و تصدیق که بیکدیگر حاصل شود آنرا ضروری و بدیهی خوانند چون تصور حرارت و بیروت و تصدیق با کما آتش گرم است و اگر تفکر حاصل شود آنرا نظری و کسی خوانند چون تصور روح و تصدیق با تکه عالم حادث و فکر آنست که در معلومات تصرف کند بترتیب بعضی یا بعضی بر وجهی که او کند در فتن مجهول هر چه در وی فکر کنند و تصور بگیرد او کند آنرا معرف و قول شایع خوانند چنانکه معنی حیوان که جوهر جسم نامی حساس متحرک بالاراده است و معنی ناطق که دریا بنده در اصطلاح قالی ایجاب و در گویند ۱۲ حرکت کننده باره ۱۲</p>	<p>و در اصطلاح قالی ایجاب و در گویند ۱۲ حرکت کننده باره ۱۲</p>

چنانکه گفته شد اما خود را تسمیه تفریح نمود برای اتباع کام آلی و اعتنا محکم غیر الانام علیه الصلوة والسلام که از
 حدیث کل امری باللم عیداً و هم الله فتوا تیرید است ای بر امر صاحب شان که بسم الله شرح نموده آید پس
 ناقص است لیکن جمله از کتاب ناخت حالاً آنکه باب حمد نیز حدیث دارد است کل امری باللم عیداً الحمد الله
 فتوا قطع ای بر امر صاحب شان که بحد خدا تعالی ابتداء کرده نشود پس ناقص غیر مقبول است زیرا که درین
 رساد و اعتبار است یکی اینکه رساله عظیم منقح است و آن علم عظیم الشان است نسبت معصفت پس معصفت خود را حقیر
 جانز بود و گویم آنچه از او است حد ناقص را به فعل متصله هم ناقص را بجهت تما گفته در تعریف فکر که آن تحصیل امر را بترتیب امور است بکافی الحاشی لیس التشریف علی مترج التسمیه ۱۱ ص ۱۱
 ذات حق و صفات اوست حادث است یعنی از عدم بود آمده و قدیم نیست انکس الا این علم جوهر آن است که تمام بذات و موجود بود و خداوند جوهر است که در طول عرض عمق بر سر
 باشد و نامی آن جسم است که بطریق خود بالذات و حس و دریا بنده محسوسات ۱۲ مولانا محمد بکت الله سلم علی ای دینا اندازیک معلوم خواه به نظر فکر معلوم شده باشد یا بالانظرو فکر ۱۲ ص
 یکا کردن چند امور است بدین طریقه هر چه تقدم خواهد مقدم سازند هر که تاخر خواهد تاخر سازند ۱۲ محمد بکت الله کهنوی فرنگی محلی ۱۲

له دلیل دلالت راه نمایند است و این مجموعه امور معلوم مرتبه راه نماید بجانب مجهول و مطلوب لهذا دلیل نامند ۱۲ مولانا محمد برکت الله **ع** قوله کی خوانند بدانکه کلی گاه باشد که متمتع می شود افراد چنانکه شریک باری نگاه باشد که ممکن شود افراد او اما یافته نشده چنانکه عقدا نگاه باشد که با وجود امکان غیر یک فرد یافته نشده چنانکه شمس نگاه باشد که بسبب متمتع شدن افرادش صرف یک فرد یافته شده چنانکه مفهوم باری نگاه باشد که کثیر مع التماهی یافته شده چنانکه گوگاب السبعة الیساره نگاه باشد که بیشتر مع عدم التماهی یافته شده چنانکه معلومات باری و نفوس ناطقه نزد تاملین بقدم عالم ۲ مولوی محمد عبدالعزیز الله **ع** قوله مفهوم هر چیز که مستفادی شود از لفظ پس با اعتبار آن چیز فهمیده شده از آن لفظ و را

مقولات مستغرقه از معلوم باشد هر دور **ع** اجمع کنی و گوی حیوان ناطق اینها تصور از آن **ع** متفرق **ع** البته شردن **ع** این جزئی است **ع** **حاصل است** هر چیزی روی فکر کند و تصدیق او کند از دلیل و حجت تو آنست چنانکه گوی **ع** **عالم متغیر است** هر چه متغیر است حادث است پس عالم حادث است فصل در بیان معرفت **ع** این را بنویس گویند **ع** **هر چه متصور شود اگر منع کن از شرکت** بین کثیرین آنرا جزئی حقیقی خوانند چون **ع** **ذات زید و اگر منع نکن از آن** که خوانند چون مفهوم انسان و آن کثیرین را نیز در جزئیات **ع** **اصنافی وی** خوانند چون زید و عمر و بکر و غیر آن چون کلی را نسبت کنی با فرد وی **ع** **یا عین حقیقت** افراد باشد چون انسان آنرا نوع خوانند با جزو حقیقت افراد باشد پس **ع** **اگر تمام مشترک** است میان حقیقت آن افراد است بجز چون حیوان که تمام مشترک **ع** **ست میان انسان** و دیگر حیوانات آنرا جنس خوانند و اگر نه چنین باشد از افضل خوانند **ع** **خواه مشترک** نباشد چون ناطق و خواه مشترک و لکن تمام مشترک نباشد چون حساس و یا **ع** **خارج از حقیقت** افراد باشد اگر خاص بیک ماهیت باشد آنرا خاصه خوانند چون **ع** **ضاحک و اگر خاص** نباشد آنرا عرض عالم خوانند چون ماشی و جنس که تمام مشترک باشد **ع** **به نسبت** با هم مشارکات آنرا جنس قریب خوانند چون حیوان و اگر به نسبت با بعضی مشارکات **ع** **تمام مشترک** باشد فقط آنرا جنس بعید خوانند چون جوهر که مشترک است میان انسان و

مفهوم گویند و با اعتبار آنکه آن چیز قصد کرده شده از آن لفظ **ع** **آزاد معنی** و مقصد نامند و با اعتبار آنکه لفظ اول است بر آن **ع** **بجز بدلول می** گویند ۱۱ محمد عبدالعزیز الله **ع** **اصافی ذی آه** و جزئی اصافی گاهی جزئی حقیقی باشد چنانکه زید با نسبت الی الانسان و نگاه باشد که کلی باشد اما جزئی اصافی به نسبت کلی دیگر شود چنانکه انسان خود کلی است و بقیاس حیوان جزئی اصافی است ۱۲ مولوی محمد عبدالعزیز الله **ع** **برای** اینکه وقتیکه سوال کرده شود از انسان و فرس و ماها جواب حیوان باشد و اگر تنها انسان سوال کرده آید ملاحظت ندارد و برای جواب حیوان برای اینکه تمام ماهیت او حیوان ناطق است نه حیوان واقف قوم ترتیب داده اند که کلان مخصوص لاتا آنیکه آماده شود برای آنها تمیل بان کمیات بنا بر تسبیل تعلم مبتدی پس وضع کردند انسان را بعد آن حیوان بعد آن جسم نامی بعد آن جسم مطلق بعد آن جوهر پس انسان نعت چنانکه شناختی و حیوان جنس است برای او بنا بر اینکه او تمام جزو مشترک است در میان انسان و فرس پس همچنین جسم نامی جنس است برای انسان چرا که او کمال جزو مشترک است در میان انسان و نباتات تا آنکه وقتیکه سوال کرده شود از انسان نباتات باشد جواب جسم نامی همچنین جسم جنس است بر علیه انسان برای اینکه او تمام جزو مشترک است در میان انسان و حجر و همچنین جوهر جنس است برای انسان بنا بر اینکه او تمام ماهیت مشترک است در میان انسان و عقل پس ظاهر شد ازین جواز اجناس مختلفه بعضی از آن فوق بعضی برای یک ماهیت و هر گاه دانستی تعدد تمام مشترک پس بدانکه جنس منحصر است در قریب و بعید بذاتی **ع** **القبلی** ۱۲ **ع** **قوله** جنس قریب که این جواب است از سوال انسان و فرس همین جواب است از انسان و از جمیع انواع مشارک او **ع** **در جواب** اینست ۱۲ **ع** **جوهر** که این بعید بسبب مرتبه است زیرا که حیوان و جسم نامی و جسم سه جواب شد و جوهر جواب رابع شد ۱۳ **ع** **ای ترتیب** که هر چه در تبار او مقدم است آن حیوان است چه عام است مقدم سازی و هر که در تبار او مؤخر است و آن ناطق است چه که خاص و مجیز است مؤخر سازی و گوی حیوان ناطق بقدم حیوان و تا نیز ناطق ۱۲ **ع** **حادث** آنکه موجود بعد از عدم باشد ۱۳ **ع** **که تمیز** میدهد انسان را از مشارکات او در جسم نامی پس این فصل بعید بود انسان را چنانکه ناطق فضل انسان است ۱۲

عبارت کلمات بود یا مفاخری ۱۲ **ع** **برابرت** کلمات بود یا مفاخری ۱۲ **ع** **مجموعه** آن که در آن قیاس **ع** **حقیقت** واحد بیکه نام باشد تا او بگرداورد ۱۲ **ع** **به نسبت** با هم مشارکات آنرا جنس قریب خوانند چون حیوان و اگر به نسبت با بعضی مشارکات **ع** **تمام مشترک** باشد فقط آنرا جنس بعید خوانند چون جوهر که مشترک است میان انسان و

در عدد اول اشهر یک حاشیه و اولست است و حاشیه دیگر هر دو نصف مجموع دو باشد و نیز مثل یک بلکه در صورت تعریف مذکور بر کسر مخلوط از کسر و صحیح صادق آید چنانچه مثلا نصف که حاشیه آن ربع است و حاشیه دیگر کسر ربع و مجموعش یک است نیمه اش نصف و علی هذا القیاس جمیع کسور مخلوط اما حق است که در سنجش واحد عدد نیست و اگر چه اعداد از وی مرکب شوند چنانچه مجموع هر دو یعنی جزو الاخری نزدیک تخمین که شدت مجموع هر دو از مجموع نیست اگر چه اقسام از وی مرکب شوند که در انی الشرح المولوی روشن علی الجوفدی علی خلاصه الحساب ۱۲

پس مایه حقیقه صادق است اما در حدیث کذب می آید مگر در حقیقه بنا بر آنکه کذب ایجاب مقتضی صدق مذهب است و کاذب خواهد آمد از تسلیک صادق ایجابان موجب است آنکه صدق ایجاب مستلزمی کذب سبب است ضروریه در وجه حقیقه کاذب می آید از رو

اتصال چون لیس البینه از اکانت الشمس طلایه کان دلیل موجود و این را سالبه خوانند
سوم شرطیه منفصله آن مرکب باشد از دو قضیه که میان ایشان حکم کرده باشد با تفصیل
بسیب انفصال و منفصله بر قسم است اول حقیقه که در وی حکم کرده باشد با انفصال در
صدق و کذب هر دو چون بداند اولی از وی و اما فرد این موضوع حقیقه گویند حکم
کرده باشد بر سبب این انفصال چون لیس البینه بداند اولی از وی و اما متقسم بتساویین و
این را سالبه حقیقه خوانند و دوم البینه آنچه که در وی حکم کرده باشد با انفصال در صدق
فقط یا بر سبب این انفصال چون بذالشی اما جبر و اما جبر و لیس البینه بذالشی اما لا جبر و اما
لا جبر سوم البینه انخلو که در وی حکم کرده باشد با انفصال در کذب فقط یا بر سبب این
چون بذالشی اما لا جبر و اما لا جبر و لیس البینه بذالشی اما جبر و اما لا جبر و در کتب و در حکمیت
صرف آنرا قیاس اثراتی خوانند و در وی چهار شکل منعقد گردود بیان این معنی

صادق بنا بر اجتماع آن هر دو در صدق پس انفصال در رو متقسم بتساویین انفصال بین الخاص و العام است پس هر دو صحیح میشود **۱۲** و بداند که مومالی التصدیق متقسم میشود جانب قیاس و مستقراء و تمثیل و مکن عمدا و نیز ما مفید بر علم بقیاس است پس باشد که در آن تفصیل قضی و مطلب علی درین فن قیاس جانب قیاس در مومالی التصدیق و قیاس جانب مایه در مومالی التصدیقات و از همین جهت در این تفصیل است استمرا و تمثیل از این قیاس و توابع آن و در قیاس است که آن قولی است از قضایا و تفکیک تقسیم کرده شوند لازم آید از میانها لذات اولی از هر دو العالم تغییر و کل تغییر حدوث پس این قولی است از دو قضیه و تفکیک تقسیم کرده شوند آن هر دو لازم آید از میانها لذات اولی از هر دو آن العالم حدوث است و قیاس یا معقول است و آن مرکب از قضایای معقول و یا مغفول است و آن مرکب از قضایای مغفول و اول آن قیاس حقیقه است و ثانی نه نام نهاده شد قیاس مگر جهت لانت او بر اول و این حد که مذکور شد ممکن است اینک گردانیده شود هر دو قیاس معقول اراده کرده شود بقول و قضایای امر و معقول و اگر گردانیده شود حد برای مسموع اراده کرده شود باین امور مغفول و بر هر دو تقدیر اراده کرده شود بقول آنکه آن نیست است قول معقول برای اینک

<p>مهندسان بنا بر لیس البینه است که در تعریف حلاله چنین گویند که عدد کبکی است که اطلاق کرده میشود بر عدد و اجزای آن حاصل شود تجزیه یا تجزیه هر دو و بعضی همین گفته کرده این است که تجزیه مجموع در طرف درین و بالا این خود بود و شما چهار کرات بالا این پنج مرت در طرف در پیش سه مجموع هر دو مرت و نیز اش جاد است و علی هذا القیاس پس برین تعریف و اجزای عدد خارج میشود که یک طرف دارد که دست در طرف دیگر ندارد و گاه تکلف کرده میشود در تعریف دوم برای داخل کردن واحد و عدد در این وجه که از لفظ هاشمیه معنی اعمر که بریند کلمات شود صحیح را در کسر مخلوط از صحیح و کسر لیس درین صورت داهر صادق می آید یا کسر سوره اتفاق حاسبین عدد اربعه و نیز</p>	<p>۱۲ حقیقه یا بینه گویند که ثنائی میان هر دو جزو حقیقه است و ثنائی میان هر دو جزو البینه آنچه و مانع انخلو زیرا که این در صدق و کذب هر دو منافات دارد پس این مراد است با هم منفصله این همین حقیقت انفصال است ۱۳ عدد بعضی حاسبین گفته که کبکی است اطلاق کرده میشود بر او و اسطرانجه مرکب شود بداند که کبکی است بسوی کم استغنا می که بعضی چیزها حق شود پس برین تعریف داخل میشود در واحد و در سینه تا مذکور که برین تعریف صادق می آید یا کسر سوره اتفاق حاسبین عدد اربعه و نیز</p>	<p>تلفظ نتیجه لازم است قیاس معقول و مسموع را و اگر در قیاس هر دو طرف تجزیه یا تقییس تفکیک فعل مذکور بود آن ترتیب که باشد در نتیجه پس آن اقترانی است در قیاس علمی را ضرورت از دو کبکی از هر دو مثل باشد بر موضوع مطلوب چون جسم در کل جسم موهول و دوم از آن بر محمول مطلوب چون حدوث در کل موهول حدوث و این هر دو موهول مشترک اند در هر دو وسط موهول پس موضوع مطلوب را موهول گویند برای اینکه او میباشد در اغلب متصل است آنکه از طرف مطالب بر وجه کبکی است و موضوع آن اخص است از</p>
---	--	---

محمول آن در اغلب و اگر چه جائز است اینک باشد صادی برای محمول هم و اخص اقل افراد است پس باشد اصغر و محمول مطلوب را کبر خوانند برای اینکه بزرگه باشد آن اعم پس بود اکثر افراد و هر چه مشترک بود میان اصغر و کبر را می گویند و عدد و مسطح است و سطح میان دو طرف مطلوب و آن مقدمه که در آن اصغر بود و صفی نامند بنا بر آنکه او صاحب کبر است و اقتران صفی با کبری و ایجاب و سلب و کلیت و جزئیت بر دو نام نهاده شود و در قیاس و ضرب و همیت حاصله از اقتران صفی و کبری نام نهاده شود شکل و آن چهار است بگذرانی شرح اشیه **۱۴** پس برین اقتران و فرد هر دو صادق می آیند زیرا که عدد خاص چون عدد زوج و فرد هر دو باشد و هر دو کاذب بنا بر آنکه عدد از اهل اللریین خالی هم باشد **۱۵** برای نزدیکی عدد آن **۱۲**

اصغر است و آن حقیقت را که در کبکی از کبر برین نامند بنا بر آنکه او صاحب کبر است

۱۲ قوله تصور بدانکه لابد است از بقید فقط یعنی سازج بجهت مستقیم شدن تقسیم زیرا که مطلق تصور شامل است
 منصفین را و تصدیق قسمی است از پس اگر مقیت مکرره شود لازم آید که قسم قسمی تقسیم آن باشد و آن باطل است ۱۲ **۱۳** قوله طرفین تصور ترکیب مقلوب است یعنی بعد
 از تصور طرفین مختلف شده اند و حکم که عبارت است از نسبت امری با امری بعضی بر آنند که سبب تصدیق است و بعضی می گویند که جزو تصدیق است و منهم الامام الرضای و کربن
 قائل اند که شرط آنست که جزو ظاهر عبارت منصف وال است بر اول ۱۲ **۱۴** قوله لالت مکرره و چون با وجود هر دو در بودن بجهت دلالت بنا بر موقوف بودن افاده استفاده
 و استن معانی الفاظ مصطلحه فن منصف ازان فرودگذاشت

که در پس می گویم که دلالت عبارت است از بودن شئی
 به حیثیتی که لازم آید از علم بوسه علم بشئی دیگر اگر لفظی است
 آن را لفظیه گویند و الا غیر لفظیه و پوشیده مانند کبریا
 از اینجا بسبب وضع و اتمخ خواهد شد یا باقتضای
 طبع یا عقل پس اقام دلالت شش شد مگر مقصود
 درین فن صرف لفظیه و ضمیر است و این اگر بر تمام با وضع
 را باشد از اصطلاحت گویند و اگر بر جزو باشد آنرا لفظیه گویند
 و اگر خارج را لازم باشد آنرا التزام نامند اما تعلیق الالبسط
 علی الالوسط از مولانا عبدالمجید بجا بگوید ۱۵ **۱۵** قوله
 مرکب پس ضرورت مرکب را چاره جز اول آنکه لفظ
 را جزو باشد و ثانی آن که برای معنی اسم جزو باشد
 و ثالث آنکه دلالت جزو لفظ بر معنی باشد و رابع
 آنکه آن دلالت مقصود باشد و ازین جا است که منقسم است
 بچهار قسم ۱۲ **۱۶** قوله جزئی آه و گاهی اخص از شئی را
 نیز جزئی گویند و با هم اضافی موصوف سازند چنانکه مقال را
 حقیقی نامند و آن عام است از حقیقی بنا بر بودن آن منطقی
 چون انسان ۱۲ **۱۷** قوله کلی لفظی آه بدانکه کلیت جزئیت
 حقیقته معتبر است در معنی و الفاظ را بالعرض تسمیه الدال
 با هم الممدول کلی جزئی می گویند و باید و الت که کلی
 منقسم در کلیات خمس است که افراد آن در نفس الامر موجود
 باشند بدین یا بخارج زیرا که در معرفت محدودات
 مثل کلیات فرضیه که لاشئی و لا ممکن است کما فی نیست
 که عرض علمی بان متعلق باشد ۱۲ **۱۸** قوله جنس آن
 که در جواب از جمیع مشارکات آن جنس واقع شود
 آنرا جنس قریب گویند چون حیوان و درز لعیب چون
 جسم نام ۱۲ **۱۹** قوله نوع آه هم نوع یا معنی

التالیق الایسط علی الالوسطه - الحمد لله و سلام علی عباده الذین مطقی اما بعد می گویند بنده میکنم بحمد الما بعد
 بجا بگوید که چون این سوری چند برای نفع بشرین در حل مطالب اوسط معنی بسبب استعمال با وجود تفاوت خاطر و
 بذل اوقات بیکدیگر و حاشینفیه
 لفظ نظری است که در موطع خل
بسم الله الرحمن الرحیم
 و خطابتین در خطا پوشش از باطن خیر و در نمانند

۱۰ بدانکه علم بر دو نوع است یکی تصور و دوم تصدیق تصور در اکامیت را گویند تصدیق
 حکم را گویند بعد از طرفین تصور و حکم بر دو نوع است یکی ثبوتی چون زید
 عالم دوم سببی چون زید پس بعالم فصل لفظ بر دو نوع است مفرد و مرکب مفرد لفظی
 را گویند که جزو آن لفظ و لالت نکند بر جزو معنی چون رحل که لام را بر جزو معنی او
 و لالت نیت و مرکب لفظی را گویند که جزو آن لفظ و لالت نکند بر جزو معنی او
 چون عبد الله در حالت غیر علم فصل لفظ مفرد و نوع است کلی جزئی کلی لفظی را
 گویند که در معنی او شرکت باشد چون لفظ انسان و حیوان که افراد او در معنی
 او شریک اند و جزئی لفظی را گویند که در معنی او شرکت نباشد چون زید و عمر و
فصل کلی بر پنج نوع است جنس و نوع و فصل و عرض خاص و عرض عام

۱۱ قوله علم و آن دلالت بمعنی و السنن و باصطلاح
 الصورة المحالیه من الشئی عند المدک است و قسم
 نزد بعض مطلق علم است و بعضی تخصیص میکند بصورتی
 اما منغزالی نظری است و لیکن تصور بدانکه نزد هر دو معنی است
 بلکه نزد امام رازی محال است و جهود حکما قائل اند بر نظریت
 مع عدم تغییر تمدیدش صاحب سلم گفته کنن با این است
 و شاید معنی نه خیال بعضی ازینها بغیر تعریف آن به تقییدش
 پرداخت ۱۲

دیگر است که در انواع اضافی گویند آن است که جنس در جواب ماهو بروی و بر اهمیت دیگر گفته شود و آن گاهی بر نوع حقیقی صادق آید
 چون انسان ۱۲

۱۲ **له** قوله تمیز یک نوع آه و آنکه تمیز و به از مشارکات جنس قریب از افضل قریب گویند چون ناطق و الا فصل بعید خوانند چون حساس ۱۲
 ۱۳ **له** قوله ذاتی آه پس خارج شد نزدیک معنی نوع از ذاتی زیرا که ذاتی عبارت شد نزدیک و از آن شئی که داخل ماهیت باشد چنانکه

در رساله که می گفته که آن که جزو
 حقیقت افراد خود باشد آن را ذاتی
 گویند و آن منحصرست در جنس و فصل
 انتهی و برناظر کلام مصنف در شرح
 ایضا توجیحی برشیده تا ندکه محصر کرده
 است ذاتی در نوع و جنس و فصل
 حیث قال قول الذاتی اما نوع او
 جنس او فصل او و اول بذات انشای
 بین الکلامین فافهم ۱۲ **له** قوله
 و دریک نوع آه آن را عامه النوع گویند
 و اگر کلی خاص در یک جنس بود آنرا
 خاصه الجنس گویند چنانکه ماشی که
 خاصه است مریحان را و مریک ازین
 عامه عرض عام اگر متمتع شود الفکاک
 و از نایبیت آنرا عرض لایم گویند
 چون کتابت بالقوت برای انسان
 یا متمتع نشود چون کتابت بالفعل
 ای انسان را آنرا عرض مفادتی
 خوانند ۱۳ **له** قوله حد برود نوع
 است آه بدانکه چون مرئوس منقطع
 معلوم تصوری و معلوم تصدیقی
 است بختیبت ایصال هر دو جانب
 مطلوب تصوری و تصدیقی اولی
 را معرف و ثانی را حجت میگویند و
 شئی آنست که گفته شود برای فاده
 تصدیق و آن نام بود ازین که حد
 باشد یا رسم شرعی نه که در مصنف

جنس آن کلی را گویند که داخل ماهیت باشد و بر مختلف الحقائق اطلاق توان کرد
 چنانکه حیوان که داخل ماهیت انسان است و بر آدمی واسپ و شتر اطلاق توان
 کرد و نوع کلی را گویند که تمام ماهیت باشد و بر مختلف العود اطلاق کنند
 چنانچه انسان که برزید و عمر و بکر اطلاق توان کرد و فصل کلی را گویند
 که داخل اصل ماهیت باشد و بدان تمیز یک نوع حاصل شود از انواع دیگر چنانچه
 ناطق که بدان تمیز انسان است از حیوانات دیگر و هر یک از جنس و فصل را ذاتی **له**
 گویند و عرض عام کلی را گویند که در دو نوع یا بیشتر موجود باشد چنانچه پیشی بر
 انسان و دیگر حیوانات موجودات و عرض خاص کلی را گویند که در یک
 نوع موجود باشد فحسب چنانچه ضحک که در انسان موجود است و در حیوانات
 دیگر نیست **فصل** حد برود نوع است هذنا و حد ناقص هذنا آن بود که مرکب
 باشد از جنس قریب و فصل قریب چنانکه گویی در حد انسان که حیوان ناطق
 حیوان جنس قریب است و ناطق فصل قریب حد ناقص حدی را گویند
 که مرکب باشد از جنس بعید و فصل قریب چنانکه گویی در حد انسان که جسم
 ناطق یا مرکب باشد از بعضی عوارض و فصل قریب چنانکه گویی ماش ناطق

در تقسیم هر دو وجه رعایت اختصارا کتفا بشرط بنا بر عادت خود درین کتاب بعضی پیر و اخت پس می گویم که حد و لغت بمنه منتهی است و اصطلاح قوی است
 ردال باشد بر ماهیت هشی و مرکب از جنس قریب فصل قریب را حد ازین جهت می گویند که او بود بودن مشتمل بر ذاتیات منعی که در قول غیر دران تمام
 از آن است که ذاتیات تمام دران مذکور آید ۱۲ التعلیق الا بسط علی الاوسط

له قوله رسم بردن نوع است پوشیده نماند که چون رسم اثر را می گویند و این تعریف بخاصه لازم می شود و آن هم اثری است از آن است
پس گویا که تعریف بالا اثر باشد و اما نام پس بنا بر شباهت آن بجزء نام در یک جزو ۱۲ **قوله** قضیه آه هرگاه تمام کرد بیان معنی که آنرا
قوله شامخ نیز گویند آفانده کرد

یا مقتصر باشد بر فصل قریب چنانچه ناطق در رسم بردن نوع است کامل و ناقص رسم
کامل آنرا گویند که مرکب باشد از جنس و خاصه چنانچه گوئی در رسم انسان حیوان
ضاحک رسم ناقص آنرا گویند که مرکب باشد از جنس بعید و خاصه چنانچه گوئی
در رسم انسان که جسم ضاحک یا مقتصر باشد بر خاصه چنانچه در رسم
انسان ضاحک **فصل** قضیه بردن نوع است یکی قضیه حلیه و تم قضیه شرطیه
قضیه حلیه کسی را گویند که در وی حکم کند به ثبوت جزو دوم جزو اول یا بنبی
جزو دوم از جزو اول چنانچه گوئی زید عالم است یا عالم نیست جزو اول را
موضوع گویند و جزو دوم را محمول قضیه حلیه بر انواع است یکی شخصی
یعنی قضیه را گویند که موضوع او جزئی حقیقی باشد چون زید انسان و زید
لیس سحار و تم هله یعنی قضیه که موضوع او کلی باشد مجرد از لفظ حاضر چون
الانسان حیوان و الانسان لیس بحجر سوم محصوره یعنی قضیه که لفظ حاضر در
در آمده باشد و حاضر چهار لفظ است چون کل بعض ولا شئی و لیس بعض
چون کل انسان حیوان و بعض الحیوان انسان و لا شئی من الانسان بحجر و
بعض الحیوان لیس بالانسان و لیس بعض الحیوان بالانسان **فصل** قضیه حلیه

در جهت و چون دانستن آن
موقوف بود بر دانستن قضیه
که حادث است از قوله که
قائل آنرا صادق و کاذب آن
گفت شروع کرده و تقسیم
آن و بدانکه اطلاق قضیه
حقیقه بمعنای است و لفظ نظیر
تیسره الدال باسم الدلول قضیه
نامند و بعضی قضیه را خبر هم
گویند **قوله** موضوع
آه زیرا که وضع کرده شده تا که
حکم کرده شده بر آن از شئی
و محمول از آن گویند که عمل کرده
می شود بر شئی نسبتی که رابطه باشد
محمول را موضوع آنرا نسبت
حلیه گویند و فرودی بود که
آن **قوله** کلی باشد
آه ظاهر تعریف صادق است
بر همه متاخرین که ملازم می شود
جزو دوم بر همه معتقدین و بر
طبیعت وی توان گفت که
تعریف مولا متاخرین است
بقرینه لفظ حاضر **قوله**
چهار لفظ است بنا بر این نیست
مختصر چهار زیرا که لام استغراق
در دو جزو جزو اول و دوم

نکره تحت نفی در سالیه کلیه لیس کل بعض لیس در سالیه جزو دوم هم سودا است بلکه محصوره البته مختصر در چهار است موجب که موجب
جزو دوم سالیه کلیه سالیه جزو دوم در علم کلیه همین محصوره معتبر است بنا بر هم بحث از شخصی و بدون محمول و قوت جزو دوم

له قوله موجه برای اشتغال آن بجهت که عبارت است از انکه دال باشد بر کیفیات یعنی کیفیت نسبت محمول بموضوع فی نفس الامر در مشید نیست که نسبت در واقع یا واجب خواهد شد یا ممکن و موجه در با هم نیز مانند برای شمول آن بجز در این که آن جهت است ۱۲ له قوله سیزده آه ترک کرد

از بساط و قتیبه مطلقه و منشره مطلقه را در وجهی

معتبر ظاهر نیست و قتیبه و قتیبه مطلقه قتیبه را گویند که نسبت محمول بموضوع دال ضروری باشد در وقت معین چون کل قمر مخفف بالفرضه وقت حیلولة الارض بنیه و بین الشمس و منشره مطلقه قتیبه را گویند که حکم شود در آن بضروری بودن نسبت محمول بموضوع در وقت غیر معین چون کل انسان مخفف بالفرضه وقتا ما در تسمیه هر دو قتیبه و منشره ظاهر شده لیکن مطلقه پس جهت عدم قید به لا دوام ذاتی است ۱۲ التعلیق الابلط علی الاوسط ۳ له قوله بحسب عنوانی آه یعنی بحسب وصف تفسیری پس درین تفسیر ثبوت محمول برای موضوع ضروری خواهد شد تا وقتیکه وصفی که تعبیر کرده شده است بموضوع یا آن ثابت باشد برای موضوع و از تحت او را مشروط گویند و اما عامه پس جهت عام شدن از مشروط خاصه ۱۳ له قوله عرفیه عامه آه برای آنکه اهل عرف وقت ترک به جهت آن معنی ۴ فهمند عام است از عرفیه خاصه ۱۲ له قوله قتیبه بد آنکه قتیبه تفسیره و قتیبه مطلقه است تفسیره لا دوام ذاتی و هم چنین منشره و

که و روی در جل را بیان کنند از اوجه گویند و آن سیزده نوع است بدین تفصیل ضروری مطلقه مشروط عامه مشروط خاصه مطلقه عرفیه عامه عرفیه خاصه و قتیبه منشره و وجودیه لا ضروریه و وجودیه لا دائمه مطلقه عامه ممکنه خاصه ممکنه عامه ضروریه قتیبه را گویند که محمول و ضروری باشد بحسب ذات موضوع چون کل انسان حیوان بالفرضه مشروط عامه قتیبه را گویند که محمول و در موضوع را بحسب عنوانی ضروری باشد بحسب ذات موضوع چون بالفرضه کل کاتب متحرک الاصلح مادام کاتب لا دائمه مطلقه قتیبه را گویند که محمول و دائم باشد در موضوع را بحسب ذات موضوع چون کل جسم مولف و ائمه عرفیه عامه قتیبه را گویند که محمول او دائم باشد در موضوع را بحسب عنوانی موضوع آخر چون کل کاتب متحرک الاصلح مادام کاتب عرفیه خاصه قتیبه را گویند که محمول در موضوع را دائم باشد بحسب وصف عنوانی موضوع نه دائم چون کل خمر مسکر لا دائم عرفیه قتیبه را گویند که محمول در موضوع را ضروری باشد بحسب وقت معین نه و اما چون بالفرضه کل قمر مخفف لا دائم ابل وقت حیلولة الارض بنیه و بین الشمس

معنی لا دوام ذاتی آن است که نسبت در قتیبه تا وقتیکه ذات موجود باشد دائمی نباشد ۱۱ له قوله حیلولة آه زیرا که ثابت شده درین حدیث که نور کرم مستفاد است زو الشمس پس ضرورت که وقت حاصل شدن ارض میان هر دو مظلم باشد ۱۲ التعلیق الابلط علی الاوسط ملولوی محمد بن محمد الماوردی الشافعی

بوقت ان اوقات پس وجودی نام نهادند چون شتمل بود بهلا ضرورت ذاتیه نامیدند لا ضروریه اش که قول مطلقه عامه آه تفسیر آن بملقه یا ازین جهت است که وقت اطلاق تفسیه

ملکته قضیه را گویند که محمول و موضوع را ضروری باشد نه و اما بل بحسب وقت لا معین چون بالضرورت کل انسان متنفس لا دائما بل بعض الاوقات وجودیه لا ضروریه قضیه را گویند که محمول و موضوع را حاصل آید نه بطریق ضرورت چون کل انسان قائم بالفعل لا بالضرورت وجودیه لا دائما قضیه را گویند که محمول او موضوع را حاصل باشد مطلقا چون کل انسان کاتب بالفعل لا دائما مطلقه عامه قضیه را گویند که محمول و موضوع را حاصل باشد مطلقا بیان کیفیت حصول چون کل فرس صهال بالاطلاق العام ممکنه خاصه قضیه را گویند که هر طرف محمول و ضروری نباشد موضوع را چون کل ذهیب ذائب بالا مکان النخاص یعنی ذوبان و عدم ذوبان هیچ یکی ضروری نیست مر ذهیب را ممکنه عامه قضیه را گویند که طرف مخالف محمول او ضروری نباشد چون کل ذهیب ذائب بالا مکان العام یعنی عدم ذوبان ضروری نیست مر ذهیب را قضیه شرطیه بر دو نوع است یکی شرطیه متصله دوم شرطیه منفصله شرطیه متصله قضیه را گویند که حکم در او معلق باشد چنانچه گوی آن کانت الشمس طالعته فالنهار موجود و این قضیه را متصله

همین معنی مقصودست یا برای آن که مقید نیست بضرورت و او را هم در غیر آن از حیثات و لیکن طریقی برای عام بودن آن از وجودیه لا دائما وجودیه لا ضروریه ۱۲ که قول قضیه شرطیه آه هرگاه تمام ساخت بیان جمله شروع کرد در قضیه شرطیه و آن قضیه است که در آن حکم بر شجرت جزو دوم برای جزو اول نه کنند ۱۱ که قول معلق باشد آه یعنی صدق تالی بر لقب بر صدق مقدم باشد بدان که این صدق اگر بعینت باشد مثل علیه چون ان کانت الشمس طالعته فالنهار موجود و کطلوع شمس علت برای وجود نهار است یا مثل معلولیه چون ان کان النهار موجودا کانت الشمس طالعته و در نهار معلول است برای طلوع شمس یا مثل تضایف چون ان کان زید با عمر و عمر و ابنه آنرا لزومیه گویند و رنه اتفاقیه چون ان کان الانسان المطلقا محالا لایق زیرا که میان بالقیه انسان و تابعیت کار علقه

نیست و مراد از علقه آن است که بر سبب آن مستلزم شود مقدم تالی را ۱۲ تعلیق الابطط على الابطط ۱۲

له قوله فانما الحج والخلو الا اذا احتقيه نيز گویند زیرا که در ان الفضال حقیقی است بنا بر بودن تناقض میان
هر دو جز در صدق و کذب بخلاف قسمین اخیرین ۱۲ له قوله اتحاد است آن بدان که هم چنین شرط است اتحاد

و اذانت

قوت فعل کل
در جز و در شرطین
جو هست شده
باختلاف یکی
از بیانات ناقص
منتق نشود
پس آن نظریه
گفته قطعه در
تناقض است
محدث شرط دان
و حدت موضوع
و محمول و مکان
و حدت شرط و
امانت جز
و کل قوت
فعل است حدت
زمان ۳
قوله اختلاف
است در جهت
آن بود که شرط
است در تناقض
یکی موجب
باشد و دیگر
سالب برای آنکه
گاه باشد که دو
موجب و همچنین

موجب خواهد اگر گوی لیس ان کانت الشمس طالعه فاللیل موجود و این
را متصله سالبه گویند و جز و اول را مقدم گویند و جز و دوم را تالی گویند و
شرطیه منفصله قضیه را گویند که حکم کنی بعناد در میان دو چیز چنانچه گوی
العدو اما زوج او فرد و این قضیه شرطیه منفصله بر سه نوع است یکی مانعه
الجمح والخلو یعنی قضیه که حکم کنی در دو با متنازع اجتماع و ارتفاع هر دو
چنانچه لفظش در عدد گفته شد و هم مانعه الجمح که حکم کنی در دو با متنازع اجتماع
نه امتناع ارتفاع چنانچه گوی هذا اللون الاسود و اما ایض سوم مانعه الخلو
یعنی قضیه که حکم کنی در دو با متنازع ارتفاع نه امتناع اجتماع چنانچه گوی هذا
اما الا شجر و اما الا حجر فصل تناقض عبارت است از اختلاف دو قضیه در سلب
و ايجاب چنانچه گوی یکی صادق باشد و هم کاذب و شرط تناقض اتحاد
است در موضوع و محمول و زمان و مکان چه اگر گوی زید عالم است و دیگری
زید عالم نیست و مراد ازین زید شخص آخر است تناقض نباشد و همچنین اگر
یک جا علم فقه مراد باشد و جاشی دیگر علم منطق هم تناقض نباشد و دیگر
شرط تناقض اختلاف است در جهت حکم یعنی در ضروریه اگر قضیه محصوره باشد

دو سالبه مجتمع می شوند در صدق و کذب مطابق اگر هر دو قضیه محصوره شود و اختلاف حکم یعنی کلیت و جزئیت و اگر هر دو موجب
شود در جهت هم اختلاف واجب است زیرا که گاهی در ضروریه کاذب میشود و معادله که صادق می شوند معاً ۱۲

لش قولها یف و آن عبارت است از دو متقابلین که وجودی باشند و تعقل هر یک واحد از آن بقیاس آنها باشد ۱۲ البته قول تضاد و آن عبارت است از دو متقابلین که وجودی باشند مگر تعقل هر یک واحد از آن بقیاس دیگر نباشد ۱۳ البته قول تناقض و آنرا تقابل ایجاب سلب نیز گویند و آن عبارت است از دو متقابلین که یک وجودی و دیگری عینی باشد و عمل عینی صلاحیت وجودی ندارد و پوشیده نماید که هر دو علم عقلی اند و اما اندر نسبت عقلیه و در نقاشی و جوی از آن نیست ۱۴ البته قول مکه و عدم و آن عبارت است از

دو متقابلین که یک عینی و دیگری وجودی باشد و لیکن محل عینی قابل وجودی باشد ۱۵ البته قول صدق یعنی اگر فرضی کرده شود صدق اصل لازم آید صدق آن صدق عکس نه آنکه صدق شود در واقع باشد و بقای صدق از بیخبت است که عکس لازم است قضیه را صدق ملزم بدون صدق لازم محالست ۱۶ البته قول کذب ظاهر آنست که از قلم ناسخ است زیرا که جایز است که صادق لازم باشد کاذب را چون کل حیوان انسان کاذب است و عکس آن بعضی انسان حیوان صادق است و در مناقضه هر یک است در کلام مصنف که در شرح ایضا خوبی گفته و با اشتراط بقا را کذب مالم یقل یا عدم آه ۱۷ التعلیق الابطال علی لا وسط ۱۸ که جمل احتمال عموم دارد آه یعنی احتمال است که در قضیه محمول اعم باشد از موضوع چنان که کل انسان حیوان پس اگر عکس آن کلیه باشد چون کل حیوان انسان صدق اخص یعنی انسان بر جمیع افراد اعم یعنی حیوان خواهد شد و آن محال است ۱۹ البته قول عکس ندارد دای لزوما زیرا که حیانا صادق میشود کون بعضی الحی لیس بانسان و عکس آن بعضی الانسان لیس بحیوان صادق است ۱۲ البته قول عکس نقیض آه بدان که این طریق منتقدین است و لیکن نزد متأخرین

تقابل عبارات است از امتناع اجتماع میان دو چیز در یک محل و در یک زمان و در یک جهت و اقسام تقابل چهار است یکی را تضالیست گویند چون صالح و مصنوع و دوم را تضاد گویند چون سود و بیاض سوم را تناقض گویند چون وجود و عدم چهارم را ملکه و عدم گویند چون حرکت و سکون فصل عکس عبارت است از آنچه محکوم علیه را محکوم به کنند با بقای سلب ایجاب صدق و کذب عکس موجه کلیه و موجه جزئیه موجه آید چنانکه اگر گوئی این قضیه را کل انسان حیوان و یا بعضی العالم انسان در عکس چنین گوئی که بعضی الحيوان انسان و بعضی الانسان عالم زیرا که محمول قضیه احتمال عموم دارد پس جزو ثانی یقین باشد و عکس سالیه کلیه سالیه کلیه آید چنانچه این قضیه را گوئی لاشی من الانسان بحجر و لاشی من الحجر بانسان عکس باشند زیرا چه هر گاه که چنانچه جزو انسان بحجر نباشد یا بقطع هیچ جزو از حجر نیز انسان نباشند اما سالیه جزئیه عکس ندارد زیرا چه این قضیه صادق است که بعضی الحيوان لیس بانسان و عکس بعضی الانسان لیس بحیوان صادق نیست پس معلوم شد که عکس سالیه جزئیه یقین سالیه جزئیه نباشد فصل عکس

عکس نقیض آن است که نقیض جزو ثانی را اول کنی و معین اول را ثانی پس عکس هر طریق شان در قضیه کل انسان حیوان لاشی مالم لیس بحیوان بانسان خواهد شد ۱۲

له قوله کذب این هم شاید از نظم ناسخ برآمده باشد و بدانکه بقای کیفیت هم مزوری است یعنی اگر اصل مزوری است عکس

نقیض هم مزوری
خواهد شد و اگر
سایه است
سایه خواهد شد
۱۲ له قوله
قیاس گویند
پس قیاس
عبادت شد
قول مرکب از
قضا یا کلام
آید که از وی
ندانند قول
دیگر است
قوله هر یک
آه یعنی استدلال
کردن انسان
و به نام هر یک
جزئیات
اندر حیوان
که کل ایشان
است ۱۳ له
قوله علم ظنی
است بنا بر آنکه
طریق ایصال
هر دو ظنی
است و اگر چه
مرکب باشد از

نقیض عبارت است از آنچه که مقابل محکوم علیه المحکوم به نقیض کنی و محکوم به را
نقیض محکوم علیه کنی یا بقای صدق و کذب چنانچه اگر خواهی این قضیه را که
کل انسان حیوان باشد عکس نقیض کنی گوئی کل للحيوان الانسان فصل بدانکه
در اصطلاح منطق اگر استدلال زعام بر خاص کنی آنرا قیاس گویند چنانچه گوئی
کل انسان حیوان و کل حیوان حساس نتیجه آید کل انسان حساس و اگر از خاص بر
عام استدلال کنند آنرا استقرا گویند چنانچه هر یک حیوان را می بینیم که گاه
مصحف نک اسفل می جنباند و اگر از خاص بر خاص استدلال کنند آنرا تمثیل
گویند چنانچه گوئی شجر حادث است زیرا که جسم است پس باید که فلک نیز حادث
باشد زیرا چه او نیز جسم است و استقرا تمثیل علم ظنی است نه قطعی فصل قیاس
بر دو نوع است یکی اقترانی دوم استثنائی اقترانی آنرا گویند که نتیجه آن قیاس
یا نقیض نتیجه در مقدمات آن قیاس مذکور نباشد چنانکه گوئی کل انسان حیوان
و کل حیوان حساس یعنی کل انسان حساس در مقدمات قیاس مذکور نیست و
استثنائی قیاسی گویند که نتیجه یا نقیض نتیجه در مقدمات آن قیاس مذکور باشد
چنانچه گوئی اگر این شخص انسان است او حیوان باشد لیکن انسان است پس او

مقدمات تطبیق معلوم شده عمده در باب تحصیل تصدیقات قیاس است بنا بر بودن آن مفید جرم و یقین ۱۲ ۱۱ ۱۰ ۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

لح و در صغری زیرا که آن غالباً انحصاری باشد و ظاهر است که انحصار اول است از حیث افراد بلکه قوله کبری نیز که آن غالباً اعم میباشد
ظاهر است که هم اکثر است از حیث افراد بلکه قوله شکل است بدو که مراد از شکل در اینجا این است که حاصل شود از اقتران صغری به

حیوان باشد زیرا اینچنین گویی لیکن حیوان نیست پس انسان نباشد اول مقدمه
قیاس را صغری گویند و مقدمه دوم را کبری گویند و موضوع نتیجه را اصغر و محمول
نتیجه را اکبر و آن لفظ که در هر دو مقدمه مکرر باشد آنرا اوسط گویند
چنانچه گویی کل انسان حیوان و کل حیوان حساس فکل انسان حساس درین مثال
انسان را اصغر گویند و حساس را کبر گویند و حیوان را اوسط گویند و آن
مقدمه که در وی انسان است آنرا صغری گویند و آنکه در وی حساس است آنرا
کبری گویند قیاس اقترانی اچهار شکل است شکل اول آنکه اوسط محمول
باشد و صغری و موضوع باشد و کبری چون کل انسان حیوان و کل حیوان حساس
فکل انسان حساس شکل دوم آنکه اوسط محمول باشد و صغری و کبری هر دو
چون کل انسان حیوان و لاشی من الجماد حیوان فلاشی من الانسان بحجاد
شکل سوم آنکه اوسط موضوع باشد و صغری و کبری چون کل انسان حیوان
و کل انسان ناطق فبعض الحيوان ناطق شکل چهارم آنکه اوسط موضوع باشد
در صغری و محمول باشد و کبری چون کل انسان حیوان و کل ناطق انسان
فبعض الحيوان ناطق تمام شد رساله اوسط در منطق .

کبری ۱۲ که قوله شکل
اول بدانکه شرط اثنا جش
ایجاب صغری و کلیت کبری
و ضرورت نتیجه آن چهار
ست ۱۲ که قوله شکل
دوم شرط اثنا جش آن اثنا
هر دو مقدمه است و ایجاب
و سلب و کلیت کبری
و ضرورت نتیجه آن چهار
ست ۱۲ که قوله شکل
سوم شرط اثنا جش
کلیت یک اذ و مقدمه
و ایجاب صغری و ضرورت
نتیجه آن شش است ۱۱
که قوله شکل چهارم
شرط اثنا جش یا اثنا
هر دو مقدمه و ایجاب
و سلب و کلیت یک
از ان با ایجاب هر دو
مقدمه و کلیت صغری
و ضرورت نتیجه آن هشت
ست و پوشیدنی نماید
که قسمت عقلی مقتضی
ست که هر شکل باشد از
ضرورت بیش از تعلیق
الابطال علی الاوسط از
مولانا عبدالماجد
بجاکلی پوری ۱۲

جهان پر اکر مدرك اشيا و مطلقا نفسنا طاقه است پس اگر در صورتی که ادراك علم عبادت از دست در حواس حاصل شود لازم آید که هر یک از ادراك علم هر دو قائم است مدرك و عالم نباشند
 دامر یک ادراك و علم یا قائم نسبت مدرك عالم باشد و این هر دو باطل است و مجبور بر آن رفته اند که صورت کلیات و جزئیات مجرد در نفس ناطقه حاصل است و صورت جزئیات جهان در حواس
 که آفات نفس ناطقه اند غیر از الواج که در مکار و افعال هذا اخصا در تالی الشرح ۱۲ که مذهب مجبور نشان این است که حصول صورت در آئینه و عینی است و اخلاص است و در حقیقت مرتفی
 صورت خارجی است که مقابل آئینه است بواسطه انعکاس خط شعاع لصری از سطح آئینه لصری او و صورت خارجی ازان حقیقت که بر طبیعت عکس است و ازان حقیقت که صورت
 خارجی است صاحب عکس ۱۲ ش ۵۵ یعنی فی الجمله زیرا که غیر صورت مبصرات در آئینه منتسب الحصول است لیکن چون حال آئینه پیش مخاطب مبتدی ظاهر و مکتوف شود اعتقاد بر فهم او کرده

تعبیر از مبصرات مجسوت که در آلام دنیا به خیال بود یا که هم
 صورت مجسوت در عقل و حصول و مبصره در عقل ۱۲ ش
 ۱۲ ش پس اگر در اول مبصرات گفته شود اقتضای آن میگردد
 در عقل نیز مبصرات گردند و هم میباشند که صورت حاصل در عقل مبصر
 باشد و مقبول و مبصر ۱۲ که یعنی قوتی که پراگنده است
 و جمع جلد بدن لیکن تفاد است چرا که این قوت در جلد بدن
 کف اقوی است خصوصا در جلد اطفال به تشخیص با ناله
 سایر ۱۲ ش که یعنی بسبب استعانت بچک این حواس
 پنجگانه خارجی ۱۲ که یعنی اذنان ادبناشد که مدک شود
 تشخیصی که گذشت تواند بنفس عقل مدک شود با برافطت
 یکی از حواس باطنی ۱۲ ش یعنی اگر تصور است تصدیق نیست
 و اگر تصدیق است تصور نیست و اگر تصور نیست تصدیق
 است و اگر تصدیق نیست تصور است چه انفعال حقیقی
 در اجزاء متصل لازم است و با اعتبار متخ جمع دود با اعتبار
 متخ خلوص ۱۲ ش یعنی باین طریق که آن صورت نسبت
 ایجاب یعنی ادراک و قور بر وجه اذعان و قبول ۱۲ ش
 ۱۲ ش یعنی باین طریق که آن صورت نسبت سلب باشد
 یعنی ادراک لا و قور بر وجه اذعان و قبول ۱۲ ش یعنی
 اگر نسبت حکمیه در میان دو تصویب یافته شود تصدیقش نماند
 زیرا که اثبات ایجاب یا سلب شی میکند ۱۲ ش ۱۲ ش قید
 صورت است نسبت و مراد تصور تصوری است چه تصور
 مطلق عین مقسم است و خلاصه دلیل سحر آن که صورت حاصله
 در ذهن اگر صورت و قور یا لا و قور است بر وجه اذعان
 و قبول آنرا تصدیق گویند اگر صورتی است چه صورت قور
 و لا و قور بر وجه اذعان و قبول آنرا سازج خوانند خواه مثبت

له یعنی هر آدمی را زیرا که صحت تفریح و استنشاد و فصل
 آنرا تصور بیان حاجت و در قول او که پس بر هر کس لازم
 است که طریق تفریح و صحت و فساد آن را بشناسد از طریق
 بر حصول علم است نسبت هر آدمی و حصول علم نسبت به لوری
 موقوف بر حصول قوت مدرك است نسبت هر آدمی چنانکه
 ظاهر است و ازین جا ظاهر شد عدم صحت کل بای تمیز
 و اراوه فرد منتظر ۱۲ ش قوت بحسب لغت میباید که
 مهندسیا شد یعنی توانا شدن مایه قوی بر یا نامآمده
 باشند و می تواند که مشتق باشد و اشتقاق ادا برای تیغوی

بسم الله الرحمن الرحيم

بدانکه آدمی را قوتی است در اکر که منتقش میگردد و در وی صورت اشیا چنانکه
 در آئینه لیکن در آئینه حاصل نشود مگر صور محسوسات و در قوت مدرك انسانی
 حاصل شود صور محسوسات و محسوسات است که یکی از حواس پنجگانه که آن
 با صره و سامعه و شامه و ذائقه و لامسه است مدرك شود و معقول آنست که
 یا نبینا مدرك نشود و هر صورتیکه در قوت مدرك انسانی که آنرا ذهن خوانند حاصل
 شود یا تصور باشد یا تصدیق زیرا که آن صورت حاصل اگر صورت نسبت
 چیز نسبت به چیزی یا ایجاب چنانکه گوئی زید نویسنده است یا سلب چنانکه
 گوئی زید نویسنده نیست آن صورت را تصدیق خوانند و اگر آن صورت

و قور و لا و قور باشد خواه صورت و قور و لا و قور بود بر وجه اذعان و قبول چنانچه در صورت شک و هم است ۱۲ ش عه الحاق تا برای تأیید است و آنچه
 برای مطابقت نومون گفته صحیح نیست زیرا که این قاعده مخصوص بحریت عه مراد ادراک و ادراک اگر مقصود تقریب محسوس بالذات باشد چنانچه
 ظاهر حالت ۱۲ ش یعنی صورت نسبت به محکوم بر محکوم علیه و مراد از نسبت خبریه است یعنی قور و لا و قور ۱۲

علمه نگوئی که علم و ادراک علم است از صورت حاصل در وقت مدركه انسانی نه مجمل آن و اختصار خاص در اقسام مستلزم اختصار اعم در ان اقسام نسبت چرا که میگویم
 مراد علم و ادراک علم ادراک انسانی است نه مطلق علم و ادراک چنانچه کلام سابق مرید بدست ۱۲ اش علمه قوله این عدد یعنی امریکه اشیا با و با و غیره و او نصف
 مجموع حاشیتین تقریبین باشد و خواه حاشیتین بعدتین و تسادین در تعدد یعنی فرموده اند که عدد در نسبت منقسم بالذات که اشیا با و با و غیره و عدد و بهیچک ازین
 دو عدد متبادل واحد نیست بحال عدد معنی باید بود که متبادل واحد است ۱۲ اش علمه یعنی منقسم بالذات بدو قسم برابر اعم از آنکه هر یک از ان دو منقسم شود بدو قسم
 برابر و این را زوج و زوج گویند چون اربع یا منقسم نبود بدو

حاصلا غیر صورت نسبت مذکوره است آنرا تصور خوانند پس علمه که عبارت
 از ادراک است منحصر شد در تصور و تصدیق فصل بی ازین معلوم شود که
 نسبت چیزی با چیزی خواه با شیئی خواه بسبب سه وجه است یکی کلی چنانکه معلوم
 شد و دوم اتصالی چنانکه گوی اگر آفتاب برآمده باشد و زبا باشد یا گوی
 نسبت جنین که اگر آفتاب برآمده باشد شب باشد سوم انفصالی چنانکه گوی این
 عدد یا زوج باشد یا فرد یا گوی نسبت چنین که این شخص یا انسان باشد یا
 حیوان کس ادراک نسبت کلی و اتصالی و انفصالی با بیجا یا به سلب تصدیق
 باشد و آنرا حکم نیز خوانند و ادراک واری اینها تصور باشد چون تصدیق ادراک
 یعنی واری نسبت کلی و انفصالی و اتصالی با بیجا یا بسبب تصور باشد ۱۲
 نسبت چیزی است بحر می یا بیجا یا بسبب یا بیجا است او را از سه تصور یکی
 تصور بنسب الیه که آنرا محکوم علیه خوانند دوم تصور بنسب که آنرا محکوم به خوانند
 سوم تصور نسبت بین که آنرا نسبت حکمیه خوانند مثلا در تصدیق آنکه زید
 قائم است ناچار باشد از تصور زید که محکوم علیه است و از تصور قائم که محکوم به
 است و از تصور نسبت میان زید و قائم که نسبت حکمیه است تا بعد از ان ادراک
 آن نسبت بر وجه بیجا یا به سلب حاصل شود پیش هر تصدیق موقوف باشد بر تصور

فردیت عدد واحد است از نسبت زوجیت عدد در عالم
 تحقق و انتفاء ۱۲ اش علمه یعنی حیوانیت این شخص
 جدا نیست از نسبت انسانی با در عالم تحقق و انتفاء
 بلکه تحقق انسانی با مستلزم تحقق نسبت حیوانیت و
 مستلزم انتقای نسبت انسانی با است و مخفی نمانده که قسم
 نسبت کلی و اتصالی و انفصالی اگر نسبت خبری است کلام بظاهر
 خود محمول است احتیاج به تقدیر مضایف نیست و اگر مقسم نسبت
 حکمیه است لابد است از تقدیر مضایف یعنی ادراک متعلق کلی
 و اتصالی و انفصالی ۱۲ اش علمه جمله معتقد باشد گفته شود
 که حکم مذکور متفرع بر تقدیر اولی است و تقدیرش نظر نسبت محتاج
 باین مقدمه که هر ادراک نسبت چیزی بحر می یا بیجا یا بسبب
 را حکم نیز خوانند و تقدیر این مقدمه در عبارات معتبر است
 جدا زیرا که مقدمه تعلیلاست و ذهن با او اطلاق نمیشود
 و بعد از تقدیر این مقدمه تفریح حکم مذکور بر بیسی است زیرا که دلیل
 برین تقدیر شکل اول است آن بین الاتحاج است ۱۲ اش
 علمه در مطلق تقاضا یا در تقاضای حکمیه موقوف خوانند و مقدم
 خوانند در تقاضای بی شرط یا بنسب اگر گفتن نیاید که نسبت
 داده شود بسوی او بنسب بر او اما محکوم علیه خوانند او را
 بر آن که حکم کرده شود بر وی محکوم به ۱۲ اش علمه در مطلق
 تقاضا یا محمول خوانند و تقاضا یا حکمیه و تالی خوانند و تقاضا
 یا بی شرط یا بنسب بر گفتن نیاید که نسبت داده شود و در
 بسوی بنسب الیه یا آنکه نسبت را در دفع گردانیده شده بسبب
 او ۱۲ اش علمه نسبت بین بین گفتن نیاید بر آنکه در نسبت
 میان بنسب الیه و بنسب به و خصوصیت بهیچک ندارد و یا

نیاید که در نسبت میان وقوع و لا وقوع و متعلق بهر یک میتواند شد ۱۲ اش علمه اما حکمیه خوانند نیاید که بنسب است بحکم یعنی ادراک وقوع یا لا وقوع و یا معنی وقوع
 یا لا وقوع از تبیل نسبت متعلق بفتح لام متعلق بکسر لام یا نیاید که بنسب است بحکم معنی نسبت بین بین از تبیل نسبت فرد طبیعت یا نیاید که بنسب است بحکم معنی
 محمول از تبیل نسبت محقق بر فتح بمقتضی کسر
 است که لبط تقاضا است ۱۲ الله غلامه معنی عبادت است که در هر تصدیق ناچار است از تصور نیاید که حقیقت تصدیق ادراک نسبت چیزی است بحر می یا بیجا یا بسبب
 بیجا که در تصدیق خاص ناچار است از تصور نیاید که بنسب است بحکم معنی نسبت بین بین از تبیل نسبت فرد طبیعت یا نیاید که بنسب است بحکم معنی

له دقید ز اهل تحقیق قید فیست نه قید منفی است پس وارد نشود که از سابق مترجم شود جزویت تصورات مثلث از تصدیق نزد اهل تحقیق و تعبیر از حکما بابل تحقیق اشارة است بر همان
مذهب حکما بر مذهب امام و مذهب سمرقند چنانکه فی الجمله اشارت باین دو سابق واقع شده ۱۱ اش که مخفی نماند که عدم احتیاج بر صفت کمال است هر چند صفت عدم برین احتیاج
در صفت نقصان است هر چند صفت وجود بدست ایضا کاسب و موقوفه بذات رفت بیان احوال دست پس از اینجاست که در قسم سه قسم دوگی را تقسیم نموده فرمود
۱۲ اش که واضع آنست که در تصور اشخاص آسانست که در ضمن احسان محسوس ظاهری حاصل شود ۱۳ اش که امام زوری خوانند بنا بر آنکه ناچار است از اهل نظر در تحصیل

نظرات بلکه ناچار است جمیع حیوانات را چه حیوان از دخیانی
تواند بود تا بدی خواندن بنا بر آنکه این قسم فی الجمله بدست
که در لغت بعضی اول توجه است حاصل میشود ۱۴ اش که
قول ملک که حاصل است از تعریف او بحکم نوری که تشکیل میشود
باشکال مختلفه بمذهب جمود و متکلمین و ملکه نزد حکما از
جمله عقول و نفوس مجرده است ۱۵ اش که قولین که حاصل است از
تعریف او بحکم ناری که تشکیل بود باشکال مختلفه بمذهب جمود
متکلمین ۱۶ اش که حاصل است سجدت ذاتی یعنی محتاج
ست در وجود لفاعل یا سجدت زمانی یعنی سجدت
وجود او بدین مرتبه اول تعقیبه کلیه است در تقدیر زمانی جزئی
بماصل محکم ۱۷ اش فی یعنی ممکن است با مکان و قومی و نفس امری
اگر تعقیبه مذکور جزئی بود یا مابقی با مکان ذاتی اگر تعقیبه مذکور کلی
حقیقی باشد و اول اولی است زیرا که مقصود اثبات احتیاج است
بر منطبق بالفعل اثبات امکان احتیاج چنانچه ظاهر است ۱۸ اش
بدان که تقسیم در لغت بعضی تبدیل مجزوست و تقسیم کل یا جزو است
ازین معنی است از اصطلاح هم قبو و قبایسته یا متغایره است که تقسیم
کلی حاصل شود بر قیدی بان مفهوم قسمی و تقسیم کل جزو است
عبارت ازین معنی است و تم قبو و متغایره تقسیم کل جزو است
حیوان یا حیوان ناطق است یا حیوان ناطق و تم قبو و متغایره تقسیم
کلی جزو است که گوئی حیوان یا حیوان صاحبک یا حیوان کاتب ناچار است در
تقسیم اعتباری را بر اعتبار حقیقت و در مضمرات تمام ۱۹ اش که ترتیب
در لغت گردانیدن شیئی است یعنی کبر جزو از اجزای آن و داعی
که لائق باوست واقع شود و اصطلاح گردانیدن اشیای معقود
بر وجهی که اطلاق آنرا در جمعی مهم و اعمرا بعضی از اشیای نسبتی
باشد یعنی در تقدیم و تاخیر و واجب است کل ترتیب درین تمام
بر معنی نسبی اگر تقدیم خاص بر اعم و نظر تصوری را تقدیم بری بر نسبی
مثلا در نظر تصدیق جائز باشد و در نظر ناطق حیوان نظر تصوری باشد

محکوم علیه و تصور محکوم به تصور نسبت حکمیة لیکن هیچکدام ازین تصورات
ثلاثة نزد اهل تحقیق جزو تصدیق نیست فصل بدانکه تصور بر دو قسم است
یکی آنکه در حصول و احتیاج بنظری و فکری نباشد چون تصورات بیروت
و سیاهی و سفیدی و مانند آن و این قسم را تصور ضروری خوانند دوم آنکه
در حصول و احتیاج باشد بنظری و فکری چون تصور روح و ملکه جن و
مانندان و این قسم را تصور نظری خوانند و بر همین قیاس تصدیق نیز بر دو
قسم است یکی تصدیق ضروری که محتاج نباشد بنظری و فکری چون تصدیق
بآنکه آفتاب روشن است و آتش گرم است و دوم تصدیق نظری که محتاج باشد
بنظری و فکری چون تصدیق بآنکه صالح عالم موجود است و عالم حادث است
و غیر آن فصل تصور نظری را از تصور ضروری و تصدیق نظری را از تصدیق
ضروری حاصل میتوان کرد بطریق نظر و فکر و آن عبارت است از ترتیب تصورات
یا تصدیقات حاصله بر وجهیکه ادا کند حصول تصوری یا تصدیقی که حاصل نبوده
باشد چنانکه تصور حیوان را یا تصور ناطق جمع کنی و گوئی حیوان ناطق از اینجا
تصور انسان که حاصل نبوده باشد حاصل شود و چنانکه تصدیق بآنکه عالم متغیر
است

و کل کل متغیر حادث و عالم متغیر نظر تصدیق نباشد چنانچه مشهور است و الا لازم آید عدم البعیت تعریف واجب تحمل ترتیب بر مضمون اصطلاح اگر تقدیم نفس اعم و نظر تصوری حکما
مثلا در نظر تصدیق جائز باشد و در نظر ناطق حیوان نظر تصوری باشد چنانکه تصدیق بآنکه عالم متغیر نظر تصدیق جائز باشد چنانچه مشهور است و الا لازم آید عدم البعیت تعریف واجب تحمل ترتیب بر مضمون اصطلاح اگر تقدیم نفس اعم و نظر تصوری حکما
تربیه تحقیق سطح الا لازم آید عدم البعیت تعریف واجب تحمل ترتیب بر مضمون اصطلاح اگر تقدیم نفس اعم و نظر تصوری حکما
و در بعضی حیوان ناطق و قیاس بر طر و برین قیاس است بر جمعی که در تقریبات مینموزد و واقع شود ۱۱ صحتی بر مانند آن تصورات و تصدیقات مرتبه است و هم مانع مشل
بجست داننا محبت شخص و محبت جمیع اشخاص هر چه که مطایبه ترتیب مذکور حصول است و آن در جمعی نبوده باشد تا تحصیل حاصل لازم نیاید و حاصل بود و باشد شخص او اندوه
طلب حصول ملحق نیاید ۱۲ اش که مخفی نماند که این کلام بدین معنی حاصل نظر با ترتیب باشد بدین معنی که تصور هر یکی مذکور یعنی قول اول و نظری را تصور ضروری ۱۳ اش که بعضی باین وجه حاصل

علم مجرد ذاتی و آن عبارت از احیای موجود است در وجودی بر اوست که علم بر وجود از سبقت کرده باشد یا نه متقابل اوست قدم ذاتی یا مجرد ذاتی و آن عبارت از سبقت علم است زانما بر وجود مجرد و متقابل اوست قدم ذاتی ۱۲ اش که عبارت از نفوس است ظاهره و باکیزه از که ولت جسمانی که متعلق اند با یکدیگر عاید یعنی فرموده اند نفس قدسی نفسی است که ترقی و مزاج کرده باشد از مرتبه تعلیم و ذکر جمیع اشیاء و قدسی شده باشد ۱۳ اش که واقتیاز ایشان از معلومات بلکه از سزا افراد انسان بنفس قدسی باشد و ادراک اشیاء بطریق حدس و حدس مرعفت انتقال ذهن است از مبادی بمطالب تحصیل مجهولات از معلومات منظر و ایشان را بصالح و فساد نظر کاری نماند ۱۴ اش که

باعتدال با آنکه هر چه متغیر است حادث است جمیع کتی و چنین گوی که عالم متغیر است و هر چه متغیر است حادث است از اینجا تصدیق با آنکه عالم حادث است حاصل شود فصل
 امتیاز آدمی از دیگر حیوانات بان است که در مجهولات از معلومات بطریق نظر حاصل میتوان کرد بخلاف سایر حیوانات پس بهم کس لازم است که طریق نظر و صحت و فساد آنرا بشناسد تا چون خواست که هر مجول تصویری یا تصدیقی را از معلومات
 تصویری یا تصدیقی بر وجه صواب حاصل کنند توانند کرد و کس اینکه من عند الله متوید باشند نفوس قدسیه ایشان در دستن چیزها محتاج بنظر نباشد فصل
 بدانکه در عرف علمای این فن آن تصورات مرتبه را که حاصل شوند تصدیق و معرفت و قول شایسته خوانند و آن تصدیقات مرتبه را که حاصل شوند تصدیق و دیگر
 حجت و دلیل خوانند پس مقصود درین فن دانستن معرفت و حجت است و شک نیست
 که معرفت حجت فی الحقیقت معانی است الفاظ مثلاً معرفت انسان معنی حیوان ناطق است نه لفظ آن و حجت حدوث عالم معنی قضایای مذکوره است
 نه الفاظ آن پس حجت این فن بالذات اجتناب بالفاظ نیست لیکن چون
 تفهم و تفهیم معانی بالفاظ و عبارات است ازین جهت بیاید که نظر کند در
 اشتقاق این معنی ها در این فن
 از این معنی بیاید « الفاظ اولی »

در معرفت خواندن آنست که معرفت در لغت شناسا اگر مانده است و تصورات مرتبه مذکوره شناسا میگردد هر کسی بلبر مابیت معرفت و سبب قول گفتن آنکه قول مراد مرکب است بحسب اصطلاح این فن و تصورات مرتبه مذکوره نیز مرکب اند ۱۵ اش که اما حجت خواندن بحجت آن که حجت یا مصدر است یعنی نظیر کردن یا فاعله است که اشتقاق از برای ما بیخبر است یعنی چیزی که با و نظیر کرده شود پس و کس که تمک می کند تصدیقات مرتبه مذکوره غلبه میکند بر خیر خود علم او غلبه میکند بر حجت او بر تقدیر اول تسمیه از قبیل تسمیه سبب است با هم سبب بنا بر جمله نسبت که از نفس سبب است و اما دلیل خواندن بنا بر آنکه دلیل در لغت راه مانده اوست و تصدیقات مرتبه مذکوره نیز راه مانده است طالب را بمطلوب که نتیجه است ۱۶ اش که و تقدیر دلیل آنکه تصور بالمعنی تصویرین فن ترصل تصور و موصل تصدیق است و هر موصل تصور معرفت و هر موصل تصدیق حجت است نتیجه فیهذا شکل اول که مقصود بالمعنی درین فن معرفت و حجت است ۱۷ اش که اگر چه ظاهر بخیاں تبار که الفاظ را در ایصال محل است چرا که الفاظ الحاصل و تعقل معانی بمصلحت بی تمخیل الفاظ ما و مستعمله بلکه مستعد است ۱۸ اش که و ازین سخن ظاهر میشود که قیاس رسوم بحقیقت قیاس نیست بلکه اطلاق قیاس بر سبب مجاز است از قبیل تسمیه اول با هم مدلول ۱۹ اش که یعنی هر دو محل آدمی بر آرد بحجت آن است که قول او در ما بعد که پس بر همه کس لازم است آنهم بر این مقدمه متفرع توان شد که حاصل نموده باشد علم نظریه را از معلومات فرد بر مابیت بفرود بر ۱۲ اش
 مع چون بیان حاجت متضمن بیان موضوع و تصدیقی

بموضوعیت موضوع نبود از برای بیان موضوع منقول فصل علیّه ایراد نموده فرمود ۱۲ اش لیس یعنی تصورات زیرا که معرفت و حجت فی الحقیقه معانی است نه علوم چنانکه عنقریب بیاید ش معنی یعنی مصدق با افراد فوق و احد است تا شکل نشود و القیاس سبب ۱۲ اش معنی کشفان است مجرای ناطق درین تقدیر مراد بحیوان ناطق لفظ حیوان ناطق است ۱۲ اش معنی یعنی اذنان حقیقت که صاحب این فن یعنی تعقل بیان موصل تصور که و تصدیقی است ۱۲ اش

له برای اینکه انسان دلالت نمیکند بر حیوان ناطق مگر از جهت که آن موضوع است برای حیوان ناطق و این دلالت را مطابقت از جهت گویند که لفظ مطابق است با موافق است برای تمام مادیات که میگویند ناطق بالفعل یا بالفعل اذ اوقا ۱۲ که پس دلالت انسان بر حیوان فقط یا بر ناطق فقط و دلالت لفظ است یا بر جز و معنی موضوع و اگر آن مجموع حیوان ناطق است و تشبیه این دلالت تبصیر از جهت است که جز و معنی موضوع له داخل است و همچون آن پس این دلالت تضمن دلالت است بر آن چیز که در ضمن معنی موضوع است ۱۲ که تشبیه این دلالت با التزام از جهت است که لفظ دلالت نمیکند بر هر یک از اشیاء خارج از معنی موضوع له و خود بلکه بر خارج که لازم او است ۱۲ که

برای اینکه دلالت انسان بر قابل علم و صنعت کتابت بواسطه این است که انسان وضع کرده شده است برای حیوان ناطق و قابل علم و صنعت کتابت خارج از دست و لازم برای اوست بدین ترتیب مافی القطع ۱۱ که می محتاج بکلام شرطیت زیرا که لغایت میکند و دلالت مطابق علم بوضع چه سماع و قنیتک و است که لفظ سموع موضوع است برای معنی پس ضرورت که منتقل شود ذهن او از استماع لفظ صاحب ملاحظه آن معنی و همین انتقال دلالت مطابقت است اگر گفته شود که در دلالت مطابق علم بوضع کفایت نمیکند بلکه ضرورت از شرط و آن نبودن لفظ موضوع برای معانی غیر متناهیها و قسار غیر متناهیست گویم نیست ممکن اینکه وضع کرده شود لفظ واحد برای هر یک از معانی غیر متناهیها و قسار غیر متناهیها لازم آید بودن آن دال بمطابقت بر ما لا یثنای بی اطلاق است مافی حواشی المصم علی شرح الشریع ۱۱ که پس دلالت تضمینی هم محتاج بشرطی نبود برای اینکه لفظ و قنیتک وضع کرده شود برای معنی مرکب باشد دال بر هر یک از اجزای آن مرکب بدلت تضمینی زیرا که فهم جز و لازم است فهم کل را و نیست ممکن اینکه باشد وضع موضوع برای خصوصیت معنی مرکب آن جزو غیر متناهیها تا لازم آید دلالت لفظ واحد بر امور غیر متناهیها بدلت تضمینی ۱۲ که برای اینکه لفظ دلالت نمیکند بر هر یک از اجزای موضوع که دلالت کند بر مجموع بر هر یک امر خارج لازم آید اینکه باشد بر هر یک لفظ وضع کرده شده برای معنی دال بر معانی غیر متناهیها آن ظاهر بطلان است برای اینکه لازم می آید استحضار نفس بلور غیر متناهیها بر این مجال است پس ضرورت برای دلالت بر خارج از شرط و آن لزوم ذهنی است بلکه ذاتی حواشی المصم علی شرح الشریع ۱۱ که ای بودن اجزای

تمام معنی موضوع له اوست چون دلالت لفظ انسان بر معنی حیوان ناطق و تضمن دلالت لفظ است بر جز و معنی موضوع له خود از جهت کسب و معنی موضوع له اوست چون دلالت لفظ انسان بر معنی حیوان تنها و یا بر معنی ناطق تنها و التزام دلالت لفظ است بر معنی خارج لازم موضوع له خود از جهت آن خارج لازم موضوع له اوست چون دلالت لفظ انسان بر معنی قابل علم و صنعت کتابت فصل پوشیده نیست که لفظ تمام موضوع له خود مجرد وضع دلالت کند بر جز و موضوع له بواسطه آنکه فهم کل فهم جز و ممکن نیست لیکن دلالت بر خارج معنی موضوع له خود محتاج بجزوم آن خارج معنی موضوع له خود را و ذهن یا بمعنی که آن خارج ببحثی باشد عقلا او غرنا ۱۱ که هرگاه موضوع له در ذهن حاصل شود و آن خارج نیز حاصل شود و اگر این چنین نباشد آن لفظ را برودی دلالت کلی دائمی نباشد و پیش اصحاب این فن دلالت کلی دائمی معتبرست و آپیش علمای اصول بیان دلالت فی الجمله کافی است پس لزوم عقلی پیش ایشان شرط نباشد بلکه لزوم فی الجمله است فصل هرگاه که موضوع له لفظ بسیط باشد و او را لازم ذهنی نباشد آنجا دلالت مطابقت باشد بی تضمن و التزام لیکن دلالت تضمن و التزام بی مطابقت صورت بندد و اگر موضوع له بسیط باشد

بدین ترتیب که نباشد تصور موضوع له بدون آن بر اوست که این لزوم ذهنی عقلا باشد چون تبیین نسبت معنی یا جزا چون بود بر نسبت حاکم ۱۲ ترجمانی شرح التدریب ۱۱ ای لفظ موضوع باشد برای معنی بسیط که جزو نداشته باشد ۱۱ که میخا لفظ الله زیرا که وضع خود ثابت شده که او منزه است از ترکیف هب و عاری ۱۲ که و التزام بجهت اینکه لزوم ذهنی او را نیست ۱۲ که برای اینکه تضمن و التزام مستلزم اندوختی و اگر مستلزم است برای مطابقت پیش مستلزم خواهد بود مطابقت را یقینا بلکه ذاتی حواشی المصم علی شرح الشریع ۱۱ که زیرا که دلالت بر جز و موضوع له لازم موضوع له در خارج دلالت بر موضوع له است پس اگر گویی که هرگاه لفظ در جز و معنی یا لازم معنی شته شده و معنی موضوع له آن ترک کرده شود پس یا نند شده تضمن یا التزام بدون مطابقت لازم گفت که دلالت بر موضوع را اگر چه در اینجا بالفعل نیست اما ذاتی است تقدیرا یا این معنی برای این لفظ معنی است که اگر قصد کرده شود یا این لفظ بر این دلالت لفظ بدان معنی باشد اولی محمد بن عبد الجبار کلبوری ۱۲ که برای اینکه دلالت معتبرترین فن آن است که کلیه باشد اعانه بنای این که دلالت اجزای نیست ۱۲

لحظا همست انا کوا هم باشد یا فعل یا حرف زیرا که فعل گاهی حقیقت باشد چون قتل و فیکه استعمال کرده شود و معنی خود گاهی مجاز بود مثل قتل یعنی ضرب باشد و یا
حرف گاهی حقیقت باشد چون فی و فیکه استعمال کرده شود بمعنی ظرفیت و گاهی مجاز بود چون فی و فیکه استعمال کرده شده بمعنی علی ۱۲ معروضه لفظ آنرا گویند که واضح
لفظ را برای آن وضع کرده باشند آنکه در حرف برف اطلاق کرده باشند و این موضوع که گاهی واحد باشد و گاهی متعدد و گاهی ذات و گاهی عرض ۱۲
چون اسم که وضع کرده شده است اولاً برای حیوان مقرر بعد آن نقل کرده شد جانها بر و شجاع جهت علامه متحققه میان منقول و منقول الیه پس استعمال آمد و اول

بطریق حقیقت است و در ثانی بطریق مجاز ۱۲ معنی حقیقت

در اصل مصدر است بمعنی قائل از حق الشئ اذ اثبت بمعنی
مفعول احقیقه اذ اثبت بعد آن نقل کرده شد جانب کلمه که
ثابت باشد در مکان آن که اصلی است و تا حدین از جهت

نقل است از وصفیت جانب سمیت ۱۲ معنی مجاز تا خود است
از جاز الشئ بگونه اذ افعال و فیکه استعمال کرده شد لفظ

در معنی ثانی مجازی پس تمام و ذکر در مکان اول و از معروض
اصلی خود پس برین تقدیر باشد مجاز مصدر می استعمال کرده

شده بمعنی اسم فاعل بعد آن نقل کرده شد لفظ لفظ کوبه
و گاهی توجیه کرده میشود درین معنی که مستکمل تمام و ذکر در معنی لفظ

از معنی اصلی آن سبحانه معنی دیگر پس آن محل بجز است پس
باشد لفظ مجاز ظرف مکان و گفتند صاحب البصائر که مجاز

ما خود است از جاز امکان مسلک بنا بر آنکه مجاز طریق است
جانب تصور معنی که انی شرح التسمیة و تو انشیة ۱۲ معنی

ای لفظ را چون چیز معنی معروضه له بود بدین معنی که باشد
آن لفظ چنانکه معروضه برای یک معنی باشد معروضه بولای

دیگر معانی از غیر لفظ جانب بعضی اول و برابر است و دو معنی از دو
واضح یا از واضح و احدیا و وضع هذین و احدیا و در زبان

باشد و برابر است که در آن معنی مناسبت یافته شود یا نه پس
مترعل و نقل در منتک بود ۱۲ معنی تکلف معنی جنودال برنی

تا که باشد در معنی تقسیم لفظ معروضه باعتبار دلالت بالمطابقت
است بخلاف دال بر معنی مطابق که آن شامل است دال بر معنی

تفصیلی و الترامی را نیز ۱۲ معنی برای اینکه رامی مقصود الدلالة
است برمی منسوب جانب ذاتی که قائم است بدان معنی حواره

مقصود دلالت است بر جمع معین و مجموع معین معنی رامی
الحجاة است ۱۲ معنی جهت اشتراک آن معانی آن لفظ و

و اولاً لازم در معنی بود آنجا دلالت التزام باشد بی تضمن و اگر معروضه لفظ مرکب
باشد و اولاً لازم در معنی نباشد آنجا دلالت تضمن باشد بی التزام فصل لفظ را چون

در معروضه له خود استعمال کنند آنرا حقیقت خوانند و چون در معروضه له بیاید
خارج وی استعمال کنند مجاز خوانند و اینجا احتیاج بقریبیه باشد و فصل لفظ را چون

یک معروضه له باشد آنرا معروضه خوانند و اگر زیاده باشد آنرا اشتراک خوانند و در
هر معنی محتاج بقریبیه باشد چون لفظ عین و اگر دو لفظ از برای یک معنی معروضه

باشد آنرا مترادفان خوانند چون انسان و بشر و اگر هر یکی را معروضه له دیگر باشد
آنرا انبیا میان خوانند چون انسان و فرس فصل لفظ دال بر معنی مطابقت

بر دو قسم است مفرد مرکب مرکبان باشد که صغر و لفظ وی دلالت کند بر جزو
مقصودی و دلالتش مقصود باشد چون رامی الحجارة و مفرد است که اینچنین

نباشد و این بر چهار قسم باشد یکی آنکه جزو ندارد چون همزه استفهام دوم آنکه
جزو دارد ولیکن آن جزو دلالت بر جزو معنی ندارد و اصل آن چون زید سوم آنکه جزو

دارد و آن جزو دلالت دارد بر معنی لیکن بر جزو معنی مقصود دلالت ندارد و چون
عبداللہ در حالت علمیت چهارم آنکه جزو دارد و آن جزو دلالت دارد بر جزو

اشتراک در لغت بمعنی مشاهده است ۱۲ معنی ما خود از تراوی که از کتب مشهوره لغت معنی آن متابع یافته می شود پس مترادفان متابعان استعمال باشند ۱۲ معنی
برای این که همانین معادلت است پس متعارفان در استعمال باشند ۱۲ معنی زیرا که تراوی در اول اجزای لفظ زید اندکن جزو لفظ دلالت نمی کند بر جزو معنی ۱۲

پس جزو اول ازین که آن عید است و ال بهت بر معبودیت و جزو ثانی که آن الله است دال است بر الوهیت مکن عبودیت و الوهیت نسبتند آنکه دلالت
کنند بر معنی مقصود که آن ذات شمیزه است ۱۱ محمد که یا مرحوم ملک که معروضه برای چشم و ذات و زانو غیره ۱۲ معنی این تقسیم لفظ است بقیاس دیگر الفاظ ۱۲

معنی حقیقت است و در ثانی بطریق مجاز ۱۲ معنی حقیقت

در اصل مصدر است بمعنی قائل از حق الشئ اذ اثبت بمعنی
مفعول احقیقه اذ اثبت بعد آن نقل کرده شد جانب کلمه که
ثابت باشد در مکان آن که اصلی است و تا حدین از جهت

نقل است از وصفیت جانب سمیت ۱۲ معنی مجاز تا خود است
از جاز الشئ بگونه اذ افعال و فیکه استعمال کرده شد لفظ

در معنی ثانی مجازی پس تمام و ذکر در مکان اول و از معروض
اصلی خود پس برین تقدیر باشد مجاز مصدر می استعمال کرده
شده بمعنی اسم فاعل بعد آن نقل کرده شد لفظ لفظ کوبه
و گاهی توجیه کرده میشود درین معنی که مستکمل تمام و ذکر در معنی لفظ

از معنی اصلی آن سبحانه معنی دیگر پس آن محل بجز است پس
باشد لفظ مجاز ظرف مکان و گفتند صاحب البصائر که مجاز
ما خود است از جاز امکان مسلک بنا بر آنکه مجاز طریق است
جانب تصور معنی که انی شرح التسمیة و تو انشیة ۱۲ معنی

له پس ذات ششعلی انانیه مقصودست ازین دمفرد حیوان و ناطق اگر چه جز آن ذات است مگر دلالت مفرد آن مقصود در حالت علمیت نسبت بر آن یک علم در حالت علمیت قصه که می شود بان ذات مشخصه قطع نظر از حقیقت آن ۱۲ سکه ای لفظ مفرد منظمی که استعمال کرده شده آن پس زواید شود و قول که بعض الحروف فی و الظر فیة المخصوصه معنی فی برای انگیزه بود بگفته و دین هر دو مثال نفس آن هر دو است زعمی آن برابریست که آن حقیقی باشد یا مجازی تا که داخل شود و دلالت لفظ مفرد زواید هر دو تا که آن دلالت است و در غالباً هم منتقله اذ ان کلمتی حواشی الفاضل الاهیوری علی شرح التشریح سکه از جهت آنکه کلمه خود است اگر چه آن کلمه بر گاه دلالت که بر زبان و آن متحد و مفرد است جریح شد خاطر بتفریح معنی کلمه فی قطعی ۱۲ سکه از جهت اینک اکمل علی

مرتب است از سایر الفاظ پس مثل رسمی هم و آن معلومست
 کلمه فی قطعی ۱۰ سکه چنانکه گفته شود زواید پس ماند مخاطب منتظر
 اینک گفته شود قائم یا قائم مثل ۱۱ سکه چنانکه گفته شود هر چه
 پس میماند مخاطب منتظر اینک گفته شود زواید یا هم و مثل ۱۰ سکه
 چنانکه مقادیر است از غیر لفظ صاحب خصوصیت مذکور بودن آن
 مرکب تمام بل بر نظر است کلمه و آن بودن ثبوت شے برای قسمی
 یا اتفاقاً شئی از شئی است پس داخل خواهد شد جمیع اخبار
 صادره و کذا ذکر که مشا و صدق یا کذب آن امر خارج از نسبت
 باشد برابریست که بود خصوصیت متکلم یا خصوصیت حرفین هر
 آخر کلمه فی حاشیه الفاضل الاهیوری علی شرح التشریح سکه
 یعنی بصیغه خود ای بدلالت هیضه بر طلب فعل پس خارج شد
 مثل لیت زید یغزب و مثل اشریعت بعد ذلک از برای اینکه
 اینها دلالت میکند بر طلب فعل بواسطه قسمی و ترجمی نه بالذات ای
 بصیغه خود یا و نیز خارج شد کتب علیک الصلوة و اطلب منک
 الفعل و تفکیک استعمال کرده شود و طلب فعل بطریق انشائی
 مجاز پس باشد داخل در ذات از جهت این که الفاظ اینها در اصل
 اخبار است اگر چه باشد معانی اینها در استعمال طلب ۱۲ سکه
 قره می و آن طلب کف از فعل استعمال و در جماعتی از متکلمین
 برین طرف رفته اند که مطول یعنی عدم فعل نیست چنانکه آن
 مقادیر است جانب فهم از بودن کلمه لا برای سلب جهت اینکه عدم
 فعل مستمر ازلی است پس نباشد مقدر مندره و نه حاصل شود
 بتحصیل آن بلکه مطلوب جنی با زیادون نفس از فعل است
 و جماعتی دیگر از متکلمین بدین طرف رفته اند که مطلوب نبی
 عدم فعل است و آن مقدر مندره است با مقادیر استمرار آن در استقبالی
 برای اینکه مندره است اینکه فعل را گفته پس نازل شود استمرار
 عدم فعل و اینکه نه گفته فعل را پس استمرار مندره مانع حواشی
 هم حاشیه الفاضل الاهیوری علی شرح التشریح سکه لفظ مفرد منوع برای تمییز است و متروک کرده شده است
 امکان تمییز مختلف ترکیب گوی نیست انشای بود نه گوی لعل و لکن و تفکیک باشد متممی ممکن واجب است اینکه نباشد برای متممی و توقع و طایفست در وقوع آن و الا بر این
 باشد ترکیبی با ترجمه فی شرح المتحرر لتفصیل الفعایح ۱۲ سکه و نیز لیدرات آنست که این آداب است در ترکیب بعض الفاظ بتصرف ۱۱ سکه و گاهی این طوری گویند که
 تمام که محتمل صدق و کذب است بحسب احتمال آن بر علم قضیه است بحسب استعمال صدق و کذب خبر و کذب بلوش بزود دلیل مقدره و بحسب آنکه طلب کرده شده اند بلی مطلوب بحسب
 آنکه حاصل شده دلیل نتیجه بحیث آنجا واقع شود و علم و سوال کرده شود ازین مسأله پس ذات یک است و اختتام و بدلت با اختلاف ۱۲ سکه که آن طلب فعل از برای باشد چون است

معنی مقصود لیکن آن دلالت مقصود نیانند چون حیوان ناطق در حالتیکه علم شخص
 انسان باشد فصل مفرد بر سه قسم است اسم و کلمه و ادات زیرا که معنی لفظ مفرد
 اگر تا تمام بود یعنی صلاحیت ندارد که محکوم علیه محکوم به شود از این فن دانست
 خوانند و در نحو حرف و اگر معنی وی تمام است پس خالی از آن نیست که صلاحیت دادند
 که محکوم علیه شود یا نه اگر اندر آن کلمه که نند و در نحو فعل و اگر صلاحیت داد تا آن اسم
 خوانند فصل لفظ مرکب بر دو قسم است تام و غیر تام تام آنست که سکوت
 بروی صحیح باشد یعنی چون متکلم بر آنجا سکوت کند مخاطب انتظار ای نباشد
 ای اسپنجان انتظاری که با محکوم علیه باشد بی محکوم به با محکوم به باشد بی
 محکوم علیه مرکب تام اگر فی نفسه محتمل صدق و کذب باشد از خبر و قضیه خوانند
 و این عمده است در باب تصدیقات و اگر محتمل نباشد آنرا انشاء خوانند خواه
 دلالت کند بالذات بر طلب چون امرونی و اسفهام و خواه دلالت نکند بر طلب
 چون تمییزی و ترجمی و تعجب ندانند آن و این قسم یعنی انشاء و تعجب است در محاورات
 و غیر تام آنست که بروی سکوت صحیح نباشد و این قسم میشود ترکیب تقییدی
 که در وی جرودم قید اول باشد خواه با صفت چون غلام زید و خواه

معنی مقصود لیکن آن دلالت مقصود نیانند چون حیوان ناطق در حالتیکه علم شخص
 انسان باشد فصل مفرد بر سه قسم است اسم و کلمه و ادات زیرا که معنی لفظ مفرد
 اگر تا تمام بود یعنی صلاحیت ندارد که محکوم علیه محکوم به شود از این فن دانست
 خوانند و در نحو حرف و اگر معنی وی تمام است پس خالی از آن نیست که صلاحیت دادند
 که محکوم علیه شود یا نه اگر اندر آن کلمه که نند و در نحو فعل و اگر صلاحیت داد تا آن اسم
 خوانند فصل لفظ مرکب بر دو قسم است تام و غیر تام تام آنست که سکوت
 بروی صحیح باشد یعنی چون متکلم بر آنجا سکوت کند مخاطب انتظار ای نباشد
 ای اسپنجان انتظاری که با محکوم علیه باشد بی محکوم به با محکوم به باشد بی
 محکوم علیه مرکب تام اگر فی نفسه محتمل صدق و کذب باشد از خبر و قضیه خوانند
 و این عمده است در باب تصدیقات و اگر محتمل نباشد آنرا انشاء خوانند خواه
 دلالت کند بالذات بر طلب چون امرونی و اسفهام و خواه دلالت نکند بر طلب
 چون تمییزی و ترجمی و تعجب ندانند آن و این قسم یعنی انشاء و تعجب است در محاورات
 و غیر تام آنست که بروی سکوت صحیح نباشد و این قسم میشود ترکیب تقییدی
 که در وی جرودم قید اول باشد خواه با صفت چون غلام زید و خواه

له بدانی موصوف و صفت گاهی متبادی باشد چنانکه قول ما لجم المتدی الیجات اللت و از صفت کاشفی نامند گاهی میان هر دو علم و خصوص مطلق باشد چون حیوان ناطق پس چون که موصوف است عام است از ناطق که صفت است و در قول ما حق انرا العلم موصوف است از صفت و گاهی میان موصوف و صفت علم و خصوص من و هر چه شود چنانکه قول ما انما حق هو العاقل و لولیس میان عام و لولیس و خصوص من و در است هذا ما قلنا لا سادۃ الصحق و انما حق الحاح المولدی تراب علی طایف اکثر شراره فی التمثل الفعلی لا زلازل الدلی ۱۱ ص ۱۲۰ بدانی که بر دو موضع الفاظ برای معانی فیما بین اختلاف و اندکسند نیز ششین و تابعین ایشان است که الفاظ برای موقوف و منزه موقوف اند جهت بودن موقوف آن شی که معلوم بالذات بود و معلوم بالذات صودت و منزه است نه خارج بر برای اینکه

صودت خارجیه اگر باشد معلوم بالذات پس بانها که از علم باقی نماند زیرا که علم صفت ذات اضافت است تعلق در میان عالم معلوم پس هر گاه موصوف باقی نباشد چگونه یافته شود صفت و حال این است که علم باقی می ماند بقای صودت و منزه است انتقای صودت خارجیه پس ثابت شد که صودت و منزه معلوم بود جهت بودن آن باقی پس وقت انتقای صودت خارجیه علم باقی باشد بسبب بقای صودت و منزه است از همین دلالت میشود و ثابت معلومیت صودت و منزه نیز بعضی متاخرین قائل موقوف بودن الفاظ امر است صودت خارجیه شده اند بنا بر اینکه تنقذت الیه بالذات بودن و ملاحظه استعمال واقع شدن انشال موقوف بر است و صودت خارجیه همچنین هستند پس الفاظ موقوف بمقابل آن باشد چه نسبتا و غیرا اعتقاد این است که الفاظ موقوف بری معنی من حیث هی الی است برای اینکه تعلیم و تعلم که انسان استخوان است در آن جانب تمدن جز این نیست که آن حالتی است مطلقا و خصوصیت فهو من حیث است ۱۲ محمد زکریا سه ازین حیثیت که آن تصور است و قید نفس تصور بری آن است تا تعریف جزئی مانع باشد برای دخول کلیات و هر چه چون ناشی و لا امکان و لا وجود که بالنظر الی الخارج متعلق است صادق آمدن آنها که بدین معنی است یعنی موقوف بر تصور آنها ۱۳ ازین حیثیت که تصور و قید نفس تصور بری این است تا تعریف کلی جامع باشد آن کلیات مانع میکند شرکت بالنظر خارج چنان واجب شود که غیر کلیات پس متعلق است و این اصل در ظاهر جانب معلوم آن صودت آن که در متن نبود و چه تصور است که مانع باشد از شرکت احتیاج نیفتد با نباتات و معدنیت احتمالی یعنی آنچه بدانکه تفسیر کلی یکی جزئی دیگری ازین جهت است که کلی قانان بر برای جزئی میباشد چنانچه انسان کلی است و جزو برای

بوصف چون حیوان ناطق و این عمده است و در باب تصورات و ترکیب غیر تقییدی چون فی الیهار و خمسة عشر فصل ادراک معانی الفاظ مفروده و ادراک معانی مرکبات غیر تامه و ادراک معانی مرکبات تامه التامیه و ادراک معانی مرکبات موهومه و ادراک معانی مرکبات مشکوکه مجموع تصورات باشد و ادراک معنی خبر و قضیه تصدیق باشد این است مباحث الفاظ چنانکه مناسب این مقام است چون تصدیق موقوف بود بمصویر ازین جهت بیان احوال تصورات را مقدم داشتیم بر بیان احوال تصدیقات فصل هر چه در ذهن متصور شود اگر نفس تصوری مانع از وقوع شرکت بود بین کثیرین آنرا جزئی حقیقی خوانند چون زید و اگر نفس تصوری مانع وقوع شرکت نباشد بین کثیرین آنرا کلی خوانند چون انسان و هر یک از آن کثیرین را افراد آن کلی و جزئی اضافی وی خوانند و جزئی اضافی شاید که جزئی حقیقی باشد چون زید از جهت آنکه تحت مخرج خود مندرج است ۱۴ بقیاس انسان و شاید که کلی باشد فی نفس لیکن جزئی اضافی کلی دیگر باشد چون انسان بقیاس حیوان فصل کلی را چون قیاس کنیم با حقیقت افراد خود با تمام حقیقت افراد خود باشد و جزو حقیقت افراد خود باشد یا خاج یعنی ملاحظه حقیقت ۱۵

زید است زیرا که در اجزای انسان مع اشخص است و همین حیوان کلی است جزو است برای انسان که جزئی اضافی است پس جزئی کلی و کلی جزو باشد برای آن کل و پوشیده نماند که کلیت معنی باشد مگر با نفسیه الی الجزئی و اکنون ظاهر شده که جزئی کلی است پس آن شیء منسوب بسوی کلی است و منسوب بجانب کلی است و همین جهت معنی باشد مگر با نسبت الی المکل و اکنون موقوف بر است که کلی جزو است پس آن شیء منسوب بجانب جزو باشد منسوب بجانب جزو جزئی است و هم پوشیده نماند که این علت و در تفسیر کلی جزئی اضافی است با حقیقت مطلقا اسم عام که جزئی اضافی است مگر با اولانا محمد و در اولی است و نسبت میان جزئی حقیقی و جزئی اضافی موصوف مطلق باشد برای اینکه هر جزئی حقیقی جزئی اضافی باشد و بعضی جزئی اضافی باشد جزو است که آن کلی بود و آنکه کلی است که جزو است

در اولی است

لے یعنی افراد انسان شامل نیستند مگر بر انسانیت و عوارض مشخصه موجب منع اند از قبول فرض اشتراک او و دماهیت آن افراد عوارض معتبر نیستند مگر در بودن آن افراد اشخاص معین متمایز بعضی آن از بعضی پس انسانیت تمام ماهیت هر یک فرد اذان افراد باشد ۱۲ لے این قید خارج میکند مطلق جنس را خواه قریب باشد خواه بعید و خارج میکند عرض عام را نیز خواه عرض عام جنس مفادق باشد یا لازم و هم چنین خارج میکند فصول بعیده را چون حساس و نامی و قابل العباد و طاری می کند و خاص اجناس را نیز چون ماشینی که آن عرض عام است بقیاس انسان و خاصه است بقیاس حیوان ۱۳ لے این قید خارج می کند مطلق را خواه قریب باشد خواه بعید جهت بودنش

از حقیقت افراد خود باشد لکه تمام حقیقت افراد خود باشد نوع حقیقی خوانند چون انسان که تمام ماهیت زید و عمر و بکر و خالد است و ایشانرا از یک دیگر تفیاضی نیست لایعوارض مشخصه معینه که در حقیقت و ماهیت انسان مدخل ندارد و چون نوع حقیقی تمام ماهیت افراد خود است افرادی متفقه الحقیقه باشند پس هر گاه که از فردی یا افرادی سوال کنند آن نوع در جواب مقول شود پس نوع کلی باشد که مقول شود بر امور متفقه الحقیقه در جواب ماهو مثلاً هر گاه که گویند زید و عمر و بکر جوابی انسان باشد و آنکه جزو حقیقت افراد خود باشد آنرا ذاتی گویند و آن منحصر است در جنس و فصل زیرا که آن جزو حقیقت افراد خود اگر تمام مشترک باشد میان این حقیقت حقیقت دیگر آنرا جنس خوانند مرد تمام مشترک آن است که میان آن دو حقیقت هیچ جزو مشترک خارج ازان بنائند چون حیوان که تمام مشترک است میان حقیقت انسان و حقیقت فرس زیرا که انسان و فرس با یکدیگر مشترک اند در ذاتیات بسیار چون جوهر و قابل العبادت و نامی و حساس و متحرک بالا راده و حیوان عبارت ازین مجموع است و جنس چون تمام مشترک است میان امور مختلفه الخفاتی پس

مقول در جواب ای شئی هوئی ذات و خارج میکند مطلق خواص را اعم است از نیکه خواص انواع یا خواص اجناس باشد پس بر لے پریشان نشدن ذهن مبتدی بهتر است که فصول و خواص را از همین قید خارج کرده شود چه فصول بعیده و خواص اجناس از قید سابق خارج می شوند و لکن از خارج عرض عام را پس بعضی مستحق فهمی اند از قید اول بعضی استادان جانب فی جواب ماهو نمایند جهت شریک بودنش با خاصه در قبول عمومیت بد اخلاص کلام المقدم الفاضل المهوری علی تشریح الشیخ ۱۴ لے یوانکه که ذاتی بدین معنی صدق نمی آید بر نوع چرا که آن جزو حقیقت افراد خود نیست بلکه تمام حقیقت افراد خود است حالانکه نزد مستحسین هر سه را ذاتیات می گویند پس حتی آن است که ذاتی آن را می گویند که خارج از ذات نباشد عام است که عین ذات باشد یا جزو ذات پس شامل خواهد شد نوع و جنس و فصل ۱۲ مولوی عبدالمجید سلمه ۱۵ لے بکه بر جزو مشترک میان هر دو یا این که باشد نفس آن جزو یا جزو اذان جزو ۱۲ لے برای اینکه نیست کدام جزو مشترک میان انسان و فرس مگر آنکه نفس حیوان باشد یا جزو اذان چون جوهر و جسم نامی و حساس و متحرک بالا راده و هر یک از اینها اگر چه مشترک است میان انسان و فرس اما نسبت تمام مشترک میان آن بلکه بعضی مشترک است و تمام مشترک حیوان است که مشتمل است بر کل ۱۲ لے برای اینکه نوعیت این نوع نسبت اضافت است میان نوع و افراد آن پس درین نوعیت اعتبار نکرده

شد مگر حقیقت و افراد آن نوع و منتهای آن اتحاد حقیقت آن نوع است درین افراد ۱۲ لے سوال ماهو باشد نام ماهیت و آن اعم است که موجود در خارج باشد یا نه ۱۳ لے یعنی طول و عرض و عمق و کثرت و غیره و نسبت قد است و سیاه نام و همچنین مثلاً زید ماهو است مثلاً زید و بکر و عمر و دماهم ۱۴ لے پس کلی جنس است ۱۵ لے ای انسان و فرس ۱۱

له اگر گویی که ما هر مصلحت از حقیقت و حقیقت نیست اما برای موجودات خارجی پس لازم شد تخصیص جواب ما به نوع خارجی خواهیم گفت ما به سوال از ماهیت است و ماهیت عام است از آنکه در خارج باشد یا نباشد و چگونه جایز خواهد شد تخصیص جنس خارجی با وجود اختصاص کلی در کلمات جنس ۱۱ اولی عهد ما بعد مسلم الله
 ۱۲ جنس عام ماهیت مختصه نباشد برای اینکه جزو آن چیز است که مرکب میشود یعنی ازان و از غیر آن پس این جزو مقول نباشد و جواب ما به هر دو که در جنس مشترک فقط ۱۲ از قید و در خارج شد جزئی برای اینکه از مقول بود احد است پس گفته میشود هذا ازید و این بحسب ظاهر است و پس بحسب حقیقت پس جزئی حقیقی نباشد مقول و محمول هر کدام شیء اصلا بلکه هر دو مقول

و محمول شوند معنیات کلی پس جزئی حقیقی مقول علیه بود مقول بچرا که محل جزئی حقیقی بر نفس خود متصور بود چه در صورت در محل آن که نسبت است از دو امر متغایر و محل جزئی حقیقی بود جزو نیز جواب با قطع است و اما در هذا نیز پس مفهوم مقول است چه هذا اشاره است طرف شخص جنین بهما راده کرده شود بزید آن شخص و الا من حیث المعنی محل نبرد محل اراده کرده شود مفهوم مسمی بنفوس صاحب اسم زید و این مفهوم کلی است اگر چه فرض کرده شود اختصاص آن در شخص واحد پس مقول علی غیره نبود مگر کلی بذات او حاشی المصنف علی شرح الشیخ رحمه الله از قید مختصه الحقائق خارج شد مطلق نوع جهت آن که مقولیت او بر کثیرین بنا بر متفق بودن کثیرین است در حقیقت و نیز خارج شدند فصول اقوال و خواص آنها چه مقولیت آنها مساوات انواع است فالان اتفاق و اختلاف ۱۲ که در این قید خارج میکند فصول و خواص را مطلق بر درست که برای انواع باشد برای اجناس و نیز عرض عام را ۱۳ چون تا سابق را استی که جنس را واجب است اینکه باشد تمام مشترک میان این حقیقت و حقیقت دیگر پس جنس یا اینکه باشد تمام مشترک بقیاس تمام آن چیز که شریک باشد ماهیت را در آن یا نباشد پس اول ضرورت است اینکه باشد جواب ماهیت از جمیع مشارکات آن ماهیت بر آن جنس و این جنس را قریب نامند جهت

هر گاه که ازان امور مختلفه الحقائق با هم سوال کنند جنس جواب مقول شود مثلا هر گاه که از انسان و فرس با هم سوال کنند جواب حیوان باشد زیرا که سوال این هنگام از تمام حقیقت مشترک است و آن حیوان است و اگر از انسان تنها با هم سوال کنند سوال تمام حقیقت مختصه او باشد و حیوان در جواب نشاید گفت بلکه در جواب حیوان ناطق باید گفت و از نتیجا معلوم شد که جنس کلی است که مقول شود بر امور مختلفه الحقائق در جواب ما بود شاید که یک حقیقت را اجناس متعدده باشد بعضی فوق بعضی تحت چون حیوان که جنس انسان است فوق و جسم نامی است فوق جسم نامی جسم مطلق است و فوق جسم مطلق جوهر است و آن جنس که در جواب از جمیع مشارکات در آن جنس واقع شود آنرا جنس قریب خوانند چون حیوان که هر چه با انسان در حیوانیت شریک است چون او را با انسان در سوال جمع کنی جواب حیوان باشد و آن جنس که در جواب از جمیع مشارکات واقع نشود آنرا جنس بعید خوانند چون جسم نامی که مشترک است میان انسان و حیوانات و نباتات لیکن در جواب سوال از انسان با نباتات مقول میشود و در

عدم توسعه جنس از حیوانی آنکه نباشد تمام مشترک مگر بقیاس بعض مشارکات ماهیت و آن جنس واقع شود جواب از ماهیت و از بعض مشارکات آن ماهیت در جنس سوالی بعض دیگر پس باشد جواب از ماهیت و بعضی جنس آن چیز که هر یک است آن ماهیت را در جنس نیز جواب از ماهیت و بعضی افراد را و این را جنس خوانند جهت توسعه جنس دیگر قدام افاده المقصود فی الماشیه علی شرح الشیخ رحمه الله بعد خواندنش بسبب بدهد در ری اوست از انواع خود عده آن همان است ۱۴ عده شی فرس و غیره

چون ۱۲

له که یکی حیوان است و آن تمام ماهیت مشترک است میان انسان و فرس و دیگر همین جسم نامی که این تمام جزو مشترک است میان انسان و فرس
 و غیر ۱۲ له و نباتات که یکی حیوان است و دیگر جسم نامی و سوم همین جسم مطلق که این تمام جزو مشترک است میان انسان و حجر ۱۲ له
 چون جوهر که جواب چهار مرتبه است پس بعد از مرتبه بود ۱۲ له برای انسان تمیز و در انسان را از مشارکات او در جنس قریب که آن حیوان
 است ۱۲ له ای اگر باشد آن جزو بعضی تمام مشترک مساوی تمام مشترک را بود و فصل تمام مشترک را بصحت اختصاص بعضی آن تمام
 مشترک و تمام مشترک جنس است پس باشد

جواب سوال از انسان با حیوانات و دیگر مقول نمیشود و هر جنس که جواب از
 جمیع مشارکات در وی دو مرتبه باشد بعد یک مرتبه باشد چون
 جسم نامی و اگر جواب در آن جنس سه مرتبه باشد بعد دو مرتبه باشد چون
 جسم مطلق علی هذا القیاس و بعد اجناس اجنس عالی خوانند چون جوهر
 در مثال مذکور و اقرب اجناس اجنس سافل خوانند چون حیوان
 درین مثال و آنچه میان جنس عالی و سافل باشد آن اجنس متوسط خوانند
 چون جسم نامی و جسم مطلق درین مثال این بیان آن جزو که تمام مشترک
 هست و اگر آن جزو حقیقت افراد تمام مشترک نباشد آنرا فصل خوانند
 زیرا که آن حقیقت افراد را تمیز کند از غیر تمیز جوهری خواه آن جزو مشترک
 نباشد اصلا چون ناطق که مخصوص است بحقیقت افراد انسان پس
 این حقیقت را از همه ماهیات تمیز میکند و این را فصل قریب خوانند و خواه
 مشترک باشد اما تمام مشترک نباشد که بوی نیز تمیز حقیقت شود از
 بعضی ماهیات چون حساس و این را فصل بعید خوانند بالجمله فصل میمزی
 است جوهری پس و کلی باشد که در جواب ای شیء هو فی جوهره واقع نشود
 پس که جنس است ۱۲

فصل جنس پس باشد فصل ماهیت ما
 بنا بر آن که هر گاه که تمیز او در جنس را
 از جمیع اخیار آن و جمیع اخیار جنس
 بعضی اخیار ماهیت است پس باشد
 میز ماهیت را از بعضی اخیار آن و میز
 ماهیت فی الجمله را و اینها از فصل بذا
 خلاصتانی القطبی ۱۲ له قید ای شیء
 هو خارج سے کتذ نوع و جنس و عرض
 عام را برای این که نوع و جنس هر محمول
 سے شوند در جواب ما چون در جواب ای
 شیء هو عرض عام نه در جواب ما چون در
 جواب ای شیء هو محمول سے شود در جواب
 کتذ هو محمول سے شود چنان که گفته
 شود کتذ زید جواب داده آید میخ در بعض
 بذا خلاصه مانی شرح التشریح و الحاشیه لخالص
 اللامهوری ۱۲ له فی موضع الحال من هو
 اما عن التاویل او بدو در خلاصه ای شیء
 هو کائناتی ذات ای مع قطع التفریم و احوال
 عه برای انسان که تمیز و در انسان از مشارکات
 آن در جنس بعید فقط آن جسم نامی است
 ۱۲ له بدانکه کلمه ای موضوع است برای
 آن که طلب کرده شود از آن چیزیکه تمیز
 و جدا از مشارکات جمیع معانی الیه این
 کلمه مثلا از دور چیزی دیدی و یقین
 نمودی که حیوان است لیکن نزد کردی که
 آیا انسان است یا قرصت یا فرس گشتی

لثی حیوان بذا پس جواب داده خواهد شد از آن شیء که تمیز و جدا را از مشارکات او در حیوانیت ۱۲ مولوی عبدالماجد سلمه
 مس و قیدنی جوهره خارج میکند خاصه را که او میز شیء فی عرض است لافی جوهره

له اگر گفته شود که این تعریف اضافی مانع نیست از دخول اطلاق در جنس و صفت که از افراد ذریع اضافی نیستند صدق می آید بر این شخص که آن نوع متعین است بر شخص متحرک
مثلا صدق می آید که آن ماهیت است که جنس مقول شود بر وی که ماهیت دیگر در جواب ما بر بدین نوع و تفکیک لغتیم زیرا در جنس ما پس جواب میماند داده خواهد شد که آن تمام مشترک
است میان هر دو لکن بر صفت که آن نوع متعین بعضا صفت جزئی است چون ترکیبی می باشد از تعریف نوع اضافی صدق می آید بر هر دو مت و تفکیک لغتیم از وی و اقرس ما پس
جواب میماند داده آید گوئیم که ماهیت چنانکه اطلاق کرده شود بر آن چیز که واقع میشود در جواب ما بر هر دو تعریف را دانستیم همان ماهیت است یعنی ثانی است و صفت ماهیت

بلان معنی نیستند چه در جواب ما بر هر دو واقع میشوند که کذا فی بعض
ماهیه شرح التدریس المینوی ۱۱۲ که این ماده تعاریف است
در طرز نوع حقیقه و اما متعارف از طرف نوع اضافی چون عقل
و نفس که نوع حقیقی است نوع اضافی نیست ۱۲ و خاصه
لنقسم بدو قسم است یکی خاصه که شال باشد تمام آنچه را که آن
خاصه است مثال ماهیت کتاب یا فواید برای انسان
دوم که شال صحیح افراد از آن خاصه خاص است آنرا
چون کتاب بافصل برای انسان که ذاتی شرح التدریس المینوی
۱۱۲ که اختلاف که بین تعریف است که کلا یا اینکه تمام حقیقت افراد
فرد باشد یا بر حقیقت افراد یا خاص از حقیقت افراد
چهارم که تمام حقیقت افراد آن نوع است و اگر در حقیقت افراد
فرد باشد پس اگر تمام حقیقت افراد آن ماهیت است و در دیگر آن
جنس است و اگر نباشد آن فصل است و اگر خاص از حقیقت
باشد اگر محقق بود حقیقت و در پس آن خاص است ۱۱
پس آن عرض مام است ۱۱۵ که در تعریف بر دو قسم است اول
حقیقتها و آن چیز است که در آن تحصیل صفت غیر حاصل باشد
دوم اضافی است و آن چیز است که در آن تحصیل صفت نباشد
بل اتفاقا جانب صفت حاصل است بین آنها و در حقیقت
مختصرا اینها را که صفت است اول بود برای آنکه در تفکیک طرز
کرده شده تعریف مختصرا صفت شایع جانب او ثانیا
و حقیقی بر دو قسم است یکی تعریف بحسب حقیقت اگر باشد
تحصیل صفت غیر حاصل برین نوع که دانسته شود وجود آن در ذاتی
چون حیوان خلق در تعریف انسان در آن گامی باکنه باشد گامی
بیاورد و سپس مام اگر باشد تحصیل صفت غیر حاصل که دانسته
و در آن نوعی برابر است که در ذاتی یافته شود یا چون تعریف
حقیقتها و مخصوص که محقق و در حقیقتها میماند علی بنیاد

فصل بدانکه نوع را معنی یگوییست که از انواع اضافی خوانند و او ماهیتی است
که جنس مقول شود بر وی و بر ماهیت دیگر در جواب ما بر چون انسان
که مقول می شود بر وی و بر فرس حیوان در جواب ما بر و نوع اضافی
شاید که نوع حقیقی باشد چنانکه لغتیم و شاید که نباشد چون حیوان که نوع
اضافی جسم نامی است و جسم نامی که نوع اضافی جسم است و جسم که نوع
اضافی جوهر است و اما آن کلی که از حقیقت افراد خاص است اگر
مخصوص یک حقیقت باشد از خاصه خواهد بود و حقیقت متمیز کننده از
غیر متمیز یعنی پس او کلی باشد که مقول شود در جواب ای شیء موهومی صفت
چون هنا حک نسبت با انسان و اگر مشترک باشد میان دو حقیقت یا بیشتر
آنرا عرض مام خواهد بود چون ماشی که مشترک است میان انسان و حیوانات
پس کلیات منحصر شده در پنج نوع و جنس و فصل و خاصه و عرض مام فصل
معرف بر چهار قسم است اول حد نام و آن مرکب باشد از جنس قریب و
فصل قریب چون حیوان ناطق در تعریف انسان دوم حد ناقص و
آن مرکب باشد از جنس بعید و فصل قریب چون جسم نامی ناطق یا جسم

علاصحة و لام نام شال است باکنه یا جوهر پس هر یک از این هر دو صفت هم باشد تا که ناقص بود پس اقسام تعریف تمامه میسرند چهار برای تعریف حقیقی بحسب حقیقت آن و در قسم
ست نام باشد یا ناقص و چهار برای تعریف بحسب نام و آن حد نام است نام باشد یا ناقص و قسم نام فاعلی است که لفظی از شروع است و آن وصل که محدود می باشد
نابراینکه حقیقت محدود نیست مگر حال پس مناط حدیث مشکل بودن بر جنس قریب است پس از معرف بر چیز که باشد مثل بر جنس قریب نام بود و برابر است که محدود بود یا نام
کذا فی مرآة المیزان ۱۱۵ تعریفی است که در جواب مام از چنان که بالا گذشت ۱۲

لحمه برابرست که مختص باشد کلام شئی از هر یک از عرضیات یاد آمد مختص بود ۱۲ که مجموع به معنی التمامه و کل من الاوصاف الالهیه
تجدیدی غیر الانسان نماند اما صفاک الطبیخ خروج غیرو لایروما قبل من ان فی بعضنا غدیته عن بعض فان ذلک هم اکثر من در آخرش تمیز ۱۳
یک روزی که بدان که استعمال الفاظ مجازیه وقت نبودن قرینه بسیار بجز من است جهت سبقت کردن ذهن از انها جایز است معانی

مقتضیه و در الفاظ
مشترک وقت فقدان
قریب جناس و قریب
میان مقصود آن چیزی
مقصود نباشد چرا که
متعل مت این که عمل
کوه شود فقط بی مقصود
پس در انات استعمال
الفاظ غریبه که در آن
مطلق شئی بی مقصود
پس عمل در آن از
احتیاج استغناء است
چون در مسافت لازم
نمی آید بکنانی حواشی
بصفت شرح الشریع
که بنا بر این که لفظ
وقت که وضع کرده شود
در لغت و اصطلاح
برای مفهوم مرکب
پس آنچه داخل باشد
در آن بود ذاتی آن
و آنچه خارج باشد
از آن بود عرضی آن
۱۲ مع و این اقوی
باشد از خاصه تنها ۱۲
عده یخرج بله شئی
علی الاقدام الالهیه

ناطق یا جوهر ناطق در تعریف انسان سوم رسم نام و آن مرکب باشد از
جنس قریب خاصه چون حیوان ضاحک در تعریف انسان چهارم
رسم ناقص و آن مرکب باشد از جنس بعید و خاصه چون جسم نامی ضاحک
یا جسم ضاحک یا جوهر ضاحک در تعریف انسان و شاید که رسم ناقص
مرکب باشد از عرض عام و خاصه چون موجود ضاحک در تعریف انسان
و شاید که مرکب باشد از عرضیات فقط که مختص باشد جمله عرضیات به حقیقت
واحد چون ما شئی علی قدیمه عرض الاطلاق باری البشره مستقیم القامه
ضحاک بالطح در تعریف انسان و پیش از اصول و عبریت معرف را یا
جمع اقسامش حد خوانند فصل در تعریفات استعمال الفاظ مجازیه
و مشترک جایز نباشد بگو و قتیکه قرینه و اضمه بوده باشد فصل بدانکه
و السنن حقائق موجودات چون انسان فرس مانند آن و تمیز کردن
میان اجناس و فصول آن حقائق و میان اعراض عامه و خواص اینها
در نهایت اشکال است و اما و السنن مفهومات اصطلاحیه و تمیز کردن میان
اجناس و اعراض عامه و میان فصول خواص اینها آسان است چون

۱۲ مع یخرج بطویل الاطلاق بطیوره ۱۲ اللعیه یخرج به المستوره البشره بالشره ۱۲ یعنی اهل نحو و معانی و بیان ۱۲ مع
بلاخصص بجموع ناقص و غیر ۱۲ مع نادالنت کند در مجاز مراد که مفرع مراد نیست چون گویی در بشر است معلوم شد که حیوان
در ندمه و نیست و در مشترک متعین کنی که از مجموع او چون گویی و درش آدم معلوم شد که در گذشته مراد است به غلطی و حرف

لحج تصدیق است و آن اطلاق کرده میشود در لغت بر معنی اول ماخوذ است تصدیق یعنی وصفا قضیای تصدیق باینکه معنی قضیه مطابقت واقع را
تعبیر کرده میشود از آن در فاسی بر است داشتن و هادق و النسن و دم ماخوذ است و نسبت از معنی اول و آن عبارت است از اذعان معنی قضیه ای تصدیق باینکه
محول ثابت است بر منوع را در واقع مثلاً و تعبیر کرده میشود از آن در فاسی بگردیدن و یاد کردن و تصدیق منطقی در محوت عن از منطقی همین معنی است
سوم ماخوذ است از صدق یعنی وصف قائل بمنکر و آن اذعان باشد باذعان اینکه منکر خریدار و کلامیکه مطابق

است واقع را و انقباض و حکم واقع شد از آن
بر آن چیز که آن انقباض بر آنست و تعبیر
گوده میشود ازین معنی در فاسی بر است
گودا شستن و گودا شستن بگودا فی مرآة
الشرح ۱۳ لای اطلاق قول در بین فن بر
مرکب می آید و آن اعم است از آنیکه معقول باشد
یا معقول پس این جنس است که شامل است
اقوال نامرود ناقصه را ۱۳ لای این فصل است
که خارج می کند اقول ناقصه و انتعاشات
را از اهر و نمی و استقام و غیر آن ۱۲ لای
این نزدیک است تا درین منطقیین است که قائل
تبریح اجزای قضیه اند و اما قدما قضیه را سه
جزء میگویند منوع و محمول و نسبت نامه
خبریه عاکیه از واقع است و بحسب آن احتمال
دارند و کذب را نسبت تکلا و اول بین
نگراده علی ضرورت که مفهوم از زید قائم آن
نسبت واحد است که فاسی تعبیر کرده میشود
به نسبت نیست که مذکور فی المرأة الشرح ۱۲
۱۵ لای که آن از اقسام تصدیق و عبارت است
از تصدیق طرفین بدون ترجیح یک طرف بر دیگر
۱۱ لای ای نسبت تقییدیه که یا است بسبب
آن یک دو طرف قید دیگری را از دیگر هر آن
و همین نسبت تقییدیه در دو حکم است که آن
دو نوع و لا و نوع است ۱۲ لای یعنی دو نوع
ولا و نوع ای نسبت نامرلی یا بی و علیه و غیر
تصدیق متعلق بدین حکم نباشد پس شک تصدیق
متعلق باشد به قضیه متعلق این هر دو صورت

مفهوم کلمه و اسم و فعل و حرف و محرب و منفرد و مانند آن فصل چون فایغ
شدیم از مباحث تصورات شروع کردیم در تصدیقات همچنانکه
در تحصیل تصورات نظریه محتاج بودیم بدو چیز یکی بیان موصل بقصود
دیگر که آن قول شایع است باقسام خود که آن معزات و العیست و دیگر
بیان کلیات خمس که قول شایع از آن مرکب شود همچنان در تحصیل تصدیقات
نظریه محتاج ایم بدو چیز یکی بیان موصل بتصدیق دیگر که آن حجت است
باقسام خود و دیگری بیان قضایا که حجت از آن مرکب شود ناچار است
که بیان مباحث قضایا مقدم باشد بر مباحث حجت پس میگویم که
قضیه قوی است که صحیح باشد تصدیق و تکذیب قائل وی و قضیه به حسب
معنی مرکب باشد از چهار چیز محکوم علیه و محکوم به و نسبت حکمیه و حکم باسباب
یا بسبب فرق میان نسبت حکمیه و صورت شک ظاهری شود که
در اینجا نسبت حکمیه است و حکم نیست زیرا که شک در وی است و حکم
نیست و قضیه بر تکرار قسم است حکمیه و شرطیه متصله و شرطیه منقطعه زیرا که
محکوم علیه و محکوم به در قضیه اگر مفرد باشد یا در حکم مفرد باشد آن قضیه اجلیه
ای مفرد با فعل

که ظاهر باشد پس در قضیه ضرورت از و نسبت که متعلق شود یکی شک و دیگری تصدیق پس اجزای قضیه چهار باشد چون متاخرین منطقیین اعم کرده اند که تصور و تصدیق هر دو
متاخر باشد باعتبار متعلق و نسبت بدین صورت که متعلق نشود تصدیق نسبتی که متعلق شده است بدان شک پس برای تعلق تصدیق نسبت دیگر باشد که آن دو نوع
ولا و نوع است قائل شده به ترجیح اجزای قضیه و قائل از متاخر تصور و تصدیق بحسب ذات فقط در حسب متعلق شک تصدیق نزدشان واحد خواهد بود که مذکور فی مرآة
الشرح ۱۱ لای که در کتب خود نیز در فاسی ۱۲ لای و آن قیاس و مقارن جمیع است ۱۱ لای هر چه مرکب می شود از آن ۱۲ لای ای نسبت تقییدیه که آن را نسبت
بین بین گویند ۱۱ لای نسبت نامرلی یا بی یا علیه ۱۲ لای ای مفرد با قوه ممکن باشد تعبیر آن بلفظ مفرد چون نید عالم ایضاً دره زینس با عالم ۱۲ لای معنی نابراشتناش حکم

سه بعد از مذبح منطبقین آن است که حکم در شرطی متصل میان مقدم و تابعی بالانصال است و مذبح اهل عوبیت آن است که حکم در خبر است که از منطبقین
تالی گویند و شرط که آن مقدم است نیز آن چیز باشد که اسناد کرده شده است در ادوات قیدیه در حال یا ظرف بود پس دین قول که اگر آفتاب برآمده باشد روز
موجود است مذبح منطبقین تحقق حکم میان آفتاب برآمده باشد و روز موجود است هستی میان هر دو ملازم است و مذبح اهل عوبیت معنی این است که روز
موجود است حال طلوع آفتاب یا دقت

طلوع آن بگذاری مرأه اشروع ۱۲
کذا ای بقای هر دو نسبت که در
قضیه شرطی موجود است حد صدق و
کذب که هر دو صادق آیند و نه هر دو
کاذب الله یعنی منقسم شدن این
عدد بمساویین جدا نیست نسبت
بزوجیت با دو در عالم تحقق انتفاء
بلکه تحقق نسبت زوجیت با مستلزم
تحقق نسبت انقسام بمساویین با دو
و انتفای نسبت انقسام بمساویین
با مستلزم انتفای نسبت زوجیت
با دو است ۱۲ محدود کردیم که تحقق یافت
که هر یک از محل و اتصال و انفصال
نسبت حکمیه بیروت در قضیه معقوله
موضوعی باقیاتیش در هر دو حکم وقوع
اینهاست و در سالی حکم با وقوع است
و در نسبت کل بجزو انتفاء نیست پس
متوجه نشود که موالب را محل و اتصال
و انفصالی گفتن ظاهر نیست چه
سوالی شتمل بر این محل و اتصال
و انفصال است و احتیاج نشود
بان که مصدق سره گفته که
اطلاق حملیه و متصله و منفصله
بر سوالی بواسطه مشابهت آنها
است با موجبات در اطراف ۱۲
هـ تقدم فی الذکر فی الموقوفه

توانند خواه موجب باشد چون زید قائم است خواه سالیه چون زید قائم نیست
و اگر محکوم علیه محکوم به مفروض یا در حکم مفروض نباشد آن قضیه را شرطیه
توانند پس اگر حکم یا اتصال است شرطیه متصله خوانند خواه موجب بخانه گویی
اگر آفتاب برآمده باشد روز موجود است خواه سالیه چنانکه گویی نیست
اگر آفتاب برآمده باشد شب موجود باشد و اگر حکم با انفصال است آن
قضیه را شرطیه منفصله خوانند خواه موجب چنانکه گویی که این عدد زوج
باشد یا فرد و خواه سالیه چنانکه گویی نیست چنانکه این عدد زوج باشد
یا منقسم بمساویین اطلاق حملیه و متصله و منفصله بر موجبات ظاهر است
و بر سوالی بواسطه آنکه مناسب است با موجبات در اطراف فصل
محکوم علیه را در قضیه حملیه موضوع خوانند و محکوم به را محمول و آن نه
که دلالت کند بر نسبت حکمیه حکم معاً از رابطه خوانند چون لفظ هودر
زید هو قائم و لفظ است که در زید قائم است و حرکت کسره که در زید
و سیر بالجمله هر چه دلالت کند بر رابطه میان موضوع و محمول آن را
رابطه گویند و در قضیه شرطیه محکوم علیه را مقدم و محکوم به را تالی

و در نسبت فی المعقوله مرأه اشروع عه بکسر و اسهل و هم چنین سکون حرف آخر کلمه رابطه قضیه در فارسی می باشد چون خوش و نیک
یعنی خوش است و نیک است ۱۲ برهان ۱۲

له مدارک چون شیخ ابوالحسن بن محمد اشرفی سنیا در شنا قسم قضیه علیه باعتبار موضوع بر شکیست نورد و مقام قریب مبروم و در نیا آیهت او اختیار نموده سه قسم بیان کرده و آنچه متاخرین
 بر شیخ جرح عدم انحصار قسمت جهت خارج شدن قضیه طبیعی در آن حکم کرده میشود بشرط وحدت و همی ای بلاخط آن مطلق بی آنکه اگر و اینده شود وحدت ذمینی و اطلاق قید آن
 بدین نحو که اعتبار کرده شود و مفهوم عنوان در محزون مینماید و این است که کلام در قضیه معتبر در علم است و طبیعت را در علوم اعتبار نیست هر حکم در قضایا بر افراد است که آن با صدق
 علیه موضوع باشد و طبیعت از افراد نیست پس در قضیه فصل انحصار بر علیه باید است که این معلوم تاخرین است و فرق میان معلوم متقدمین و متاخرین این است که معلوم تاخرین

ملازم میشود جزئید انجنان معلوم متقدمین زیرا که حکم بر طبیعت
 صادق است و وقت صدق حکم بر طبیعت بشرط وحدت است
 چنانکه در طبیعت بر معلوم متقدمین صادق شد بنا بر صدق قضیه
 طبیعت و معلوم تاخرین صادق نشد از فرق در میان قضیه طبیعی
 معلوم تاخرین است که در قضیه طبیعی معلوم تاخرین اطلاق است بخلاف
 معلوم تاخرین که در موضوع نفس طبیعت است غیر اعتباری از زمان است
 که اطلاق را هم لحاظ کند پس فرود آمد که در موضوع طبیعی
 احکام عموم جاری شود و در وسط قوا و احکام عموم و خصوص هر دو
 فاعلم فانه دقیق و انال حقیق مولانا عبدالمجید سلمه اشرف
 علیه سوره نیز نامند جهت استعمال آن هر دو برین کیمت از او
 بدان چیز که کیمت بیان کرده شود از او سوره خوانند تا خود از
 سوره بدست ای شهر پناه که محیط باشد شهر ۱۳۷۰ یعنی
 هر دو ملازم اندای هرگاه معلوم صادق آید جزئی صادق آید
 حکم در معلوم برافرازه موضوع است و هرگاه که صادق حکم بر افراد
 موضوع پس صادق آید این حکم بر جمیع افراد یا بر بعضی آن هر دو
 تقدیر صادق آید حکم باشد بر طبق افراد آن و آن معلوم است
 بدان که در انقطعی ۱۳۷۰ و همچنین اگر جزو موضوع شود از آن معلوم
 الموضوع گویند چون الامای مجاد و اگر جزو هر دو موضوع و محمول
 واقع شود از آن معلوم از طریق نامند چون الامای معلوم ۱۳۷۰
 له برای تحصیل هر دو طرف اگر چه مفهوم هر دو یکی از ان عدلی
 باشد اگر گوی که با وجود عدم جزو در سلب و در قضیه نیز اعمی و ا
 قضیه محدود گویند خواهیم گفت که این قضیه محدود معقول است
 و محصله مفروضه و از نیا معلوم شد تقسیم معقول باین نحو که اگر معنی
 سلب جزو باشد پس معلوم است و الا محصله و مثال معلوم معقول
 و محصله مفروضه سابق گذشت زیرا که اعمی معنی آن عدم عقید بالبرکت
 و در لقا حرف سلب نیز نیست و مثال معلوم و مفروضه و محصله
 معقول الامای معلوم است و قید که لاجی اسم شخصی باشد موردی بر اهل

خوانند فصل موضوع اگر در قضیه کلیه جزئی مستقیق باشد آن قضیه شخصی
 خوانند چون زید نویسنده است و زید نویسنده نیست و اگر کلی باشد
 پس اگر میان کیمت افراد نکرده اند آن قضیه را محصله خوانند چون انسان
 نویسنده است و انسان نویسنده نیست و اگر میان کیمت افراد
 کرده اند آنرا قضیه محصوره خوانند و این چهار قسم است موجب کلیه
 سالیه کلیه موجب جزئی سالیه جزئی فصل قضایای شخصی در علوم
 معتبر نیست و قضیه معلوم در قوت محصوره جزئی است پس قضایای معتبر
 در علوم حکمیة محصورات اربعه است فصل حرف سلب قضیه چون جزو
 محمول شود آن قضیه را معدوله خوانند چون زید نا نویسنده است
 و اگر جزو نشود آنرا محصله خوانند چون زید نیست نویسنده فصل نسبت
 بر له طرف از اطراف قضیه ۱
 محمول یا موضوع خواه یا یجاب خواه بسبب شاید که ضروری باشد یعنی
 مستحیل الانفکاک باشد آن را قضیه ضروری مطلقه خوانند چون کل
 انسان حیوان بالضروره و لاشی من الانسان کسبح بالضروره و شاید
 معنی این نیست دیگر ایجاب جواب است بر له انسان
 که سلب ضرورت از هر دو طرف باشد آن را ممکنه خاصه خوانند

سلاطین که درین فصل هم قریب مویان قضایای موجب معنی نماید در قضیه که مستحیل باشد بر جهت آنرا بر جهت خوانند جهت اشتمال آن بر جهت و با یو گویند جهت اشتمال آن بر جهت و بنوع
 جزو چهارم آن جهت است و تلذذ و نامند جهت اشتمال بر نوع چه جهت نوعی از کیفیت است ۱۳۷۰ به این لازم است که هر آنرا حکم کرده شود قضیه بلام استعمال طرفین ای
 نسبت ایجابیه و سلبیه باین طوره که حکم کرده شود در آن که آن هر دو محال نیستند ۱۳۷۰ گفت معظم باشد تا مثال شود اما مستحکم و مذا علم ۱۳۷۰ عنده جهت صحر افراد
 موضوع همین کیمت آن علم ای محال باشد زیرا که نباشد این نسبت میان موضوع و محمول برابر است که ایجابی بود یا سلبی ۱۳۷۰ لایع خصوصها من العاده ۱۳

له صاحب امرأة الشرح بینه لید مکتبه قضیه است که مثل است برد قروح و لا و قروح برای انکه قروح عبارت نیست از فعلیت بلکه معلوم آن ثبوت حکایتی است اعم از انکه باشد بر منج فعلیت یا امکانیت انتهی شارح مطالع و فاضل لاهوری گرفته اند مکتبه قضیه نیست خطا کرده اند اولانا محمد برکت اشتر مکتبوی فرنگی محلی له فرق در ضرورت دوام آنست که انفکاک ضرورت محال است و انفکاک ممکن است و غیره واقع ۱۲ له جهت بودنش علم از وجود لادانم که مرکب است از دو مطلق عامه یکی موجد و دیگر سالبه و از وجود ضروریه هنگام بودنش موجد مرکب است از موجد مطلق عامه و هنگام بودنش سالبه

مکتب است از سالبه مطلق عامه موجد مکتبه عامه و از ضرورت مطلقه و از مطلقه و مشروطه عامه یوزیه عامه که در ثالث حکم بعزوت نیست است مادامیکه وصف عنوانی ثابت است برای ذات موضوع دل کاتب متحرک الاصلاح بالضروره مادام کاتب در ارج حکم بخدم انفکاک نسبت است از ذات موضوع از یک وصف عنوانی ثابت است برای ذات موضوع ۱۲ له و نسبت مراد بگردانیدن محمول موضوع انیکه محمول مع بقله محمولیت موضوع عکس باشد تا لازم آید بودن علی السریز عکس برای زید علی السریز مراد اینست که گردانیده شود محمول موضوع با این حیثیت که جاری شود بران حکم موجد پس عکس برای زید علی السریز ثابت علی السریز زید باشد ۱۲ احراه الشرح له باینطور که اگر اصل موجب باشد عکس هم موجب باشد و اگر سالب باشد عکس نیز سالب باشد برای انیکه عکس لازمی است از دوام اصل و موجد گاهی متخلفه از سالبه باشد و همچنین عکس آن پس یکی ازان لازم برای دیگری بود پس عکس نباشد امرأة الشرح له بدانکه در اصل عکس تبدیل در صدق نباشد یا این معنی که اگر فرض کرده شود صدق فعل لازم آید ازان صدق عکس آن لذلایه قطع نظر از خصوصیت مواد نسبت معنی انیکه اصل و عکس در واقع

چون کل انسان کاتب بالا امکان الخاص و لاشی من الانسان بکاتب
 یا الامکان الخاص موجبیه و سالیه ^{ای بافضل} یکی است یعنی ثبوت کتایت و
 سلب کتایت هیچ کدام انسان را ضروری نیست یا از یک طرف
 باشد که مخالف حکم است آنرا ممکنه عامه خوانند چون کل انسان کاتب
^{جهت عام بودنش از مکتبه عامه ۱۲}
 بالا امکان اعم یعنی سلب کتایت از انسان ضروری نیست و چون
 لاشی من الانسان بکاتب بالا امکان العام یعنی ثبوت کتایت
 انسان را ضروری نیست و شاید که بدوام باشد یعنی همیشگی بی اختیار
 ضرورت آنرا دانم مطلقه خوانند چون کل فلک متحرک دائما و شاید
 که بالفعل باشد یعنی فی الجملة و از مطلقه عامه خوانند چون کل انسان
 متنفس بالفعل فصل عکس قضیه کلیه آن باشد که محمول را موضوع
 کند و موضوع را محمول بر وجهی که ایجاب و سلب و صدق اصلی
 محفوظ باشد پس موجب کلیه بموجبیه جزئیه منعکس شود مثلا هرگاه
 که کل انسان حیوان صادق شود بعضی الحیوان انسان نیز صادق
 شود و همچنین بموجبیه جزئیه بموجبیه جزئیه منعکس شود مثلا بعضی الحیوان

صاحب کتابت مکتبه عامه و هنگام بودنش سالبه مکتب است از سالبه مطلق عامه موجد مکتبه عامه و از ضرورت مطلقه و از مطلقه و مشروطه عامه یوزیه عامه که در ثالث حکم بعزوت نیست است مادامیکه وصف عنوانی ثابت است برای ذات موضوع دل کاتب متحرک الاصلاح بالضروره مادام کاتب در ارج حکم بخدم انفکاک نسبت است از ذات موضوع از یک وصف عنوانی ثابت است برای ذات موضوع ۱۲ له و نسبت مراد بگردانیدن محمول موضوع انیکه محمول مع بقله محمولیت موضوع عکس باشد تا لازم آید بودن علی السریز عکس برای زید علی السریز مراد اینست که گردانیده شود محمول موضوع با این حیثیت که جاری شود بران حکم موجد پس عکس برای زید علی السریز ثابت علی السریز زید باشد ۱۲ احراه الشرح له باینطور که اگر اصل موجب باشد عکس هم موجب باشد و اگر سالب باشد عکس نیز سالب باشد برای انیکه عکس لازمی است از دوام اصل و موجد گاهی متخلفه از سالبه باشد و همچنین عکس آن پس یکی ازان لازم برای دیگری بود پس عکس نباشد امرأة الشرح له بدانکه در اصل عکس تبدیل در صدق نباشد یا این معنی که اگر فرض کرده شود صدق فعل لازم آید ازان صدق عکس آن لذلایه قطع نظر از خصوصیت مواد نسبت معنی انیکه اصل و عکس در واقع

واجب است که صادق باشند پس داخل شد عکس قضایای کا زیدین و خارج شد اذن تبدیل در وطن قضیه باین حیثیت که داخل شود ازان قضیه لازمه الصدق یا اصل مخصوصیت موانع کل انسان ناطق که بعد تبدیل ازان کل ناطق انسان حاصل میشود یا آنکه نسبت عکس آن این دو هر دو صادق نمی آید چون کل انسان حیوان و کل حیوان انسان پس لزوم کلیات تجسب خصوصیت لزوم باشد پس عکس کلیه کلیه نباشد نسبت مختلف آن در بعضی مواد ضرورت است در عکس از عدم مختلف در جمیع مواد نیز تجسباتی الشرح ۱۲ که در ایجاب اجتماع است میان موجد و محمول پس افرادی که تجسب شد در بدان موضوع و محمول باشد متشکک میان موجد پس هرگاه حیوان برای تمام افراد انسان ثابت شده پس انسان هم برای بعضی افراد حیوان ثابت خواهد شد نسبت اشتراک آن هر دو در آن پس جزئیه حاصل شد کتاتی ۱۲ امرأة الشرح ۱۲

عکس بر عکس باشد اخص صادق بر جمیع افراد ام یا بر جمیع تقادیر آن و این در جمیع صورت و در بعضی موارد چون کل سان ناطق و بالعکس صدق کیو جهت خصوصیت ماده است
 و در عکس مزبور است از لزوم عدم تخلف از اصل در جمیع موارد بجز آنی که آنرا از شرح ۱۰ صحت جواز عموم موضوع دو سالبه جزیه علی چنانکه مثالش در متن مذکور است
 و در عموم مقدم در شرطی چون تقدیر لا یكون اذا كان الشئ اجراما كان انسانا پس اگر سالبه جزیه منسک شود پس نیست خالی از اینکه عکس آن یا سالبه جزیه بود یا سالبه کلیه
 و در اصل سلب هم از بعضی اخص یا بر بعضی تقادیر آن لازم آید ماین با کز نیست کلا یعنی در بر ثانی عکس صادق نباشد چرا که وقتیکه جزیه صادق نیاید کلیه صادق نخواهد
 چنانکه ظاهر است پس اصلا سالبه جزیه منسک نشود لهذا
 خلاصه مانی مرآة الشرح ۱۲ ص درین فصل هم درین
 امره به بیان تناقض که از احکام تقضیایست می پردازد
 آن عبارتست از دو امر اعم است از اینکه مفرد باشد یا قضیه
 که یکی از آن دو در رفع لغو میگردد باشد پس آن هر دو لغو نقیض
 باشد برین پنج که هر یک از آن دو نقیض دیگری بود چه مفرد
 نقیض رفع است و در رفع نقیض مفرد است ۱ ص اول
 مخالفت با ایجاب سبب بدین پنج باشد که یکی از دو نقیض
 بود و دیگری سلب یا مطلق سالب بل وقتیکه سلب رفع عین
 ایجاب باشد ای سلب بر عین آن ایجاب دارد و شود نه بر امر
 دیگر سوای آن پس مطلق اختلاف با ایجاب سلب موجب تناقض
 نیست تا وقتیکه دارد و شود سلب بر آن چیز که در گذشته است
 بر آن ایجاب باشد خلاصه مانی مرآة الشرح ۱۲ ص برای اینکه
 آن آن مرد و قضیه کلیه باشند یا جزیه تناقض واقع نخواهد شد
 جهت مجاز کذب و کلیه و صدق و در جزیه در ماده که موضوع
 در آن اعم از محمول باشد چون کل حیوان انسان و لا شئ
 من الحيوان بانسان کواين هر دو کاذب اند و چون بعضی
 حیوان انسان و بعضی حیوان نیست بانسان کواين هر دو
 صادق اند بجز آن مرتبه فی القبطی ۱۲ ص هر گاه دو قضیه هر دو
 باشد اختلاف جهت ضرورت چه از نقیضین متحد و جهت
 باشد تناقض نخواهد بود باینکه کذب مفرد نه موجب ضرورت
 سالبه در ماده امکان خاص چون کل انسان کاتب بالضرورة
 و نیست کل انسان کاتب بالضرورة که این هر دو کاذب اند بزی
 یکدیگر است کاتب برای فردی از افراد انسان ضروری
 نیست و سلب کاتب از آن افراد و صدق مکتبه عامه موجب
 و مکتبه ملزوم سالبه در آن هر یک کاتب سلب را دفع میکند ایجاب
 نباشد مگر کل انسان کاتب اما امکان نیست کل انسان کاتب

سان صادق شود بعضی انسان حیوان نیز صادق شود زیرا که **موضوع**
 و محمول با هم متلاقی شده اند در ذات موضوع و شاید که محمول
 اعم باشد پس در عکس کلیه صادق نباشد و سالبه کلیه کنفسها
 منعکس شود چون ضروریه باشد مثلا هر گاه که لاشئ من الانسان
 محجرا بالضرورة صادق باشد لاشئ من الحجر بانسان بالضرورة صادق
 باشد و سالبه جزیه عکس ندارد زیرا که لیس بعضی الحيوان بانسان
 صادق است و در عکس وی لیس بعضی الانسان بحيوان صادق
 نیست فصل نقیض قضیه قضیه دیگر باشد که با وی در سلب
 و ایجاب و در کلیت و جزئیت و جهت مخالف باشد بجهتیکه صدق
 هر یک لذاته متلزم کذب دیگری باشد و کذب هر یک لذاته
 متلزم صدق دیگری باشد پس نقیض موجب کلیه سالبه جزیه باشد
 و نقیض سالبه جزیه موجب کلیه باشد فصل قضیه شرطیه متصله
 لزومیه باشد اگر اتصال یا سلب اتصال ضروری باشد چنانکه گذشت
 و اتفاقیه باشد اگر اتصال با سبب وی ضروری نباشد چنانکه اگر

اما امکان پس ظاهر شد بدین که صدق جهت در وجهات ضرورت نیز محدود است فی القبطی ۱۲ ص و در ما سوای این مورد ظاهر شد که در آن بیفت و کم جهت اتحاد نقیضین در
 تناقض نه است و این متحد در جهت مضمونه کرده اند چنانکه مطلق نظر کرده است و در تناقض مثبت و جهت نه را در آن به وحدت موضوع و محمول و امکان وحدت
 شرطه را نه است جز لوکل به فوت فعل است در آن زمان ۱۲ ص هر گاه در دو قضیه محسوسات و جهات جهت بودن آنها در تفاوت جزئیات در حقیقت از محمولات ۱۲
 عکس این نفس در اقسام شرطیه و اوقات است که جهت و سلب حکم در آن ۱۲ ص و در حکم است ۱۲

بر منقسمه حقیقه مستقیم چهار متعلق است و از آن بدین شرح که در آن محل میان یک جز و منفصله ذاتی آن نقیض میگردود و از آن جهت که در آن
 آن نقیض یک جز و ذاتی آن مینویسد و در آن مثال کلان مدیازوج باشد یا فرد چار متعلق بدین طریق باشد اول آن که جمعه باشد این عدد فرد باشد و جمعه دوم آن
 که هر که باشد عدد زوج باشد فرد است و جمعه هرگاه باشد عدد زوج باشد فرد باشد و جمعه ۱۲ که گاهی اعتبار کرده میشود و جمعه ۱۲
 انقضائی میان نسبتین در صدق و کذب محقق است قید فکاه و هر دو یعنی اعتبار کرده می شود و مانند الجمیع تانی مطلقه صدق میان نسبتین ای هر دو صدق
 نمی شوند برابر است که مثال کذب هم باشد باین طریقه که آن هر دو

نیست نشوند و کذب یا نه دوم چنین اعتبار کرده میشود و مانند
 تانی در کذب یعنی اینکه آن هر دو مجموع نمیشوند و
 کذب برابر است که باشد تانی در صدق بدین شرح که آن
 هر دو جمع نشوند در صدق نیز باین طریق که دو دو
 است که آنکه باشد حکم و مانند الجمیع تانی در صدق
 در حکم کرده شود در آن تانی در کذب برابر است که
 حکم کرده شود و بدین تانی در کذب یا نه حکم کرده شود
 از تانی و عدم آن و اینک باشد حکم و مانند الجمیع تانی
 در کذب حکم کرده شود تانی در صدق برابر است که حکم
 کرده شود و بدین تانی یا نه حکم کرده شود و بدین تانی
 و عدم آن دوم آنکه حکم کرده شود و مانند الجمیع
 تانی در صدق برابر است که حکم کرده شود تانی در کذب
 به عدم تانی یا نه حکم کرده شود و بدین تانی
 مانند الجمیع تانی در کذب برابر است که حکم کرده شود تانی
 در صدق یا بدین تانی یا نه حکم کرده شود و بدین تانی
 هر دو کذائی هر دو انقضائی ۱۱ و آن که در تناقض نقیض
 یا شرطی نقیض هر دو بعد از آن ایجاب و صدق است
 و جزئی است واجب است ای اتحاد و نوع ای در نزد
 عباد و اتفاق در جنس است در اتصال و انفصال پس
 نقیض شرطی هر چه کلیه متصل از دیر سالیه جزئی متصل
 و نزدیک بود و تعیین شرطی هر چه کلیه متصل عبادیه
 جزئی متصل عبادیه بود ۱۲ امراه ۱۲ شرح ۱۲
 بدان که شرطی متصل هر چه خواه کلیه باشد خواه جزئی
 هر چه جزئی آید و سالیه کلیه و اتفاقیه اگر خواه باشد
 عکس فائده نیز باشد اگر عام بود و متعکس نشود و منفصل
 عکس متصوره نشود و حافظ ۱۱ ملوی محمد کربانه

انسان ناطق است همانزایه است و قضیه منفصله یا حقیقیه باشد اگر
 انفصال در وجود عدم باشد چون این مدیازوج باشد یا فرد یعنی
 هر دو جمع نشوند و مر تفع نشو یا مانند الجمیع باشد اگر انفصال
 در وجود باشد چنانکه گویی این چیز یا شجر باشد یا حجر یعنی هر دو جمع نشوند
 لیکن ارتفاع شاید و یا مانند الجمیع باشد اگر انفصال در عدم باشد
 چنانکه گویی زید یا در دریا است یا غرق نشود یعنی هر دو جمع نشوند
 لیکن اجتماع شاید فصل تناقض و عکس در شرایطات برقیاس
 حکمیات معلوم شود فصل حجت بر سه قسم است یکی قیاس که
 آن استدلال است بحال کلی بر حال جزئی چنانکه گویی کل انسان
 حیوان و کل حیوان جسم فکل انسان جسم پس استدلال کردی بحال
 حیوان که کلی است بر حال جزئی وی که انسان است دوم استقرا
 که آن استدلال است بحال جزئیات بر حال کلی چنانکه گویی هر یک
 از انسان و طیور و بهائم فکل استقلی را می جنبانند در حال مضغ پس جمیع
 حیوان چنین باشند پس استدلال کردی بحال جزئیات حیوان
 باقی نماند

انتهای حجیه چار باید که برتری باشد یا ذی حیات که تمیز عقل نداشته باشد ۱۱ عه جت لفصل حقیقی درین قضیه نا میوه شد منفصله حقیقی
 عکس که انسان بود ۱۲ عه که بیدریشکی بود و غرق شود ۱۱ عه جت شادری او ۱۰ عه مرصل الی التصدیق برابری ظنی بود یا قطعی ۲

لحمت مشترک میان هر دو جزئی یعنی استدلال کرده شود درین پنج حکم برای امری ثابت است و نمی و منتقل میشود چنانچه امر آخر بنا بر
 یا نه شد آن است بر هر برای آن که در آن وقت قیاس و مقیاس علیه اصل و مقیاس را فرغ و امره را که مشترک باشی میان هر دو علت
 باشد که استدلال نمیشد را استدلال باشد بر غایتی گویند پس فرغ غایت است و اصل شایسته اخلاصه مانی مرآة الشرح ۱۲ که یعنی شراب
 فراد جرد است که از جرب و جز آن گیرند ۱۲ که شراب انگوری یا مطلق شراب مست کننده و اول مختار حقیقت است و ثانی مختار شایسته و صاحب

تا برس گوید اصح آن است که مطلق باشد

چون زمانی که آیت تحریم غیر مبین نازل شد
 شراب انگوری در سینه نبود بلکه شراب نر بود
 بدانکه مرآة الشرح ۱۱ که لا بدون تمثیل
 مفید ظن از جهت این خصوصیت اصل شراب
 علیت باشد خصوصیت فرغ مانع بود ۱۲
 همه از قید لزوم خارج شد استقرای تمثیل
 زیرا که مقدمات برود اگر چه صادقی است
 لازم نمی آید از آنها مطلوب دوم از علم حکمت
 علم مطلوب نمی شود بر باره و در میان بی افراد
 شایسته ناقص در میان حکم کلی چنانکه استقرای
 تخلف است برای امکان تخلف در بعضی وجه
 ملائمت میان تحقق حکم جزئی و تحقق آن
 در جزئی آخر چنانکه در تمثیل است بدلی تمثال
 آن خصوصیت اصل را نمی باشد در جزئی که
 از آن است در هر حکم تحقق شود ۱۲ اصولی بعد
 الماده سه در قیاس برابر است که گفته
 ساخته بود چنانکه در ملحوظه باقی چنانکه در
 قیاس منقول ۱۲ که آن ذاتی شرطی خوانند
 اهم است ازین که از شرطیات مرضی مرکب شود
 چون کما کانت الشمس طائفة فالنهار و جرد
 کما کان النهار موجودا فالعالم منطوقا و کما کانت
 الشمس طائفة فالعالم منطوقا یا از جمله در شرطیه
 ترکیب پذیر کما کان النهار منطوقا
 کما کان النهار منطوقا کما کان النهار منطوقا
 ان تا کما حما از حمت شمال
 آن بر شرطیه ۱۰ انما نش به بزرگ

که انسان و بهائم و طیور اند بر حال حیوان که کلی التیان است سوم
 تمثیل که آن استدلال است بحال جزئی بر حال جزئی دیگر چنانکه گوئی
 بنید حرام است بنا بر آنکه خمر حرام است زیرا که هر دو جزئی مسکر اند فصل
 استقرای و تمثیل مفید ظن باشند و قیاس مفید یقین باشد
 پس عمده در باب تحصیل تصدیقات قیاس است و آن عبارت است
 از قول مولف از قضا یا که لازم آید از وی لذاته قول دیگر چنانکه گوئی
 عالم متغیر است و هر چه متغیر است حادث است پس لازم آید که عالم حادث
 باشد و قیاس بر دو قسم است یکی اقترانی که در وی نتیجه یا نقیض نتیجه
 بالفعل مذکور نباشد چنانکه مذکور شد در قسم استثنائی که در وی نتیجه
 یا نقیض نتیجه بالفعل مذکور باشد چنانکه گوئی اگر این آدمی باشد
 حیوان باشد لیکن آدمی است پس حیوان باشد این حیوان نیست
 پس آدمی نیست فصل قیاس اقترانی یا حکمی باشد یعنی مرکب از حملیات
 یا غیر حکمی باشد و قسم اول اظهر است پس بروی اقتضا کنیم و آن بر
 چهار نوع است زیرا که نسبت میان موضوع و محمول چون محمول باشد

برین دو جزو است به اخلاصه مانی شرح التندیب للزوی و مرآة الشرح التندیب عند خوالع متغیر و کما حقیق حادث فها هم عاود
 که این ذاتی منطوقا است و کما حادث ۱۲ منطوقا ۱۱

لحمت پودنش مخالف برای شکل اول در هر دو مقدمه ای صغریه و کبری چه مقدمه در اصطلاح منطقیان آن قضیه را اگریند که جز و قیاس گردانید و شود
حمت تقدم این بر مطلوب پس بعد از اول به نسبت اشکال مثلثه بود پس ازین حمت نشاد شده در مرتبه رابع و ضروب آن هشت است بذا ترجمه مافی مرآة الشروح
۱۲ لکن داین شکل اول قریب ترست در بودن آن طبیعی لیبب اشتغال اشرف مقدمه و اشرف در طرف مطلوب آن موضوع است پس گویا که این
در درجه قریب است از اول و از همین جهت در مرتبه ثانیه واقع شد چه این موافق است برای اول در اشرف و مقدمه که آن صغری است و مشتمل بر اشرف

در طرف مطلوب و آن موضوع است تا اینکه در وی
کرده اند بعضی از منطقیان که شکل ثانی بین لانت
و مشابه شکل اول است در اتساع کلی و آن
اشرف است از جزئی موآل شکل ثالث نتیج
ایجاب است و آن اشرف است از سلب پس چرا
در مرتبه ثانیه بنده نشده جواب شکل ثالث نتیج
ایجاب جزئی است در سه ضرب و کلی اگر چه سلب
بود اشرف است از جزئی اگر چه موجب بود بنا بر این
که در علوم الفع و اضبط است دیگر آن که اشرف
ایجاب از یک جهت است در اشرف کلیت از چند
جهت برای اینکه شکل ثانی محتمل مزوب ادواج اگر چه
بجوب مطالب اولی باشد خافیم که مافی مرآة
الشرح ۱۲ لکن چه صغریه اگر سالیه بود صغری تحت
اوسط مندرج نخواهد بود پس حصول اتساع صورت
نمیدد بنا بر آن که کبری طایفه می کند بر آن چیز که
بجای آن اوسط ثابت است که آن محکوم علیه بایر
ست الصغریه بتقدیر پودنش صالحه حاکم است که اوسط
مغلوب اصغر است پس اصغر در آن چیزه که ثابت
ست برای آن اوسط داخل باشد پس حکم بر آن
چیز که ثابت است برای آن اوسط مستعدی جانب
اصغر شود پس نتیج لازم نیاید بذا ترجمه مافی
القطبی ۱۲ لکن چه اگر جزئی بود اصغر تحت اوسط
مندرج نشود برای این که این وقت که حکم بر
بعض افراد اوسط باشد و جائز است این که آن بعض
غیر بعض اصغر باشد پس لازم نیاید از حکم بر آن
بعض بیخیزه حکم بر اصغر بدان چیز چنانکه کل انسان
جوان و بعض حیوان فرس صادق نیست بذا

احتیاج اقتد متوسطی که او را با هر دو طرف نسبت باشند تا با واسطه و
نسبت میان موضوع مطلوب و محمول آن معلوم شود آنرا حد اوسط
خوانند چنانکه موضوع مطلوب را اصغر خوانند و محمول وی را اکبر
و حد اوسط اگر محمول شود اصغر را و موضوع شود اکبر را شکل اول
خوانند و اگر عکس بن باشد آنرا شکل رابع خوانند و اگر محمول شود
هر دو را آنرا شکل ثانی خوانند و اگر موضوع باشد هر دو را آنرا شکل
ثالث خوانند فصل شکل اول را شرط اتساع آن است که صغری وی
یعنی قضیه که مشتمل بر اصغر است موجب باشد تا افراد اصغر و اوسط
مندرج شود و کبرای وی یعنی قضیه که مشتمل بر اکبر است کلیه باشد تا
حکم از اوسط متعدی با صغر شود و بقین پس صغری شکل اول همیشه جز
باشد و کبرای وی کلیه و ضروب نتیج وی چهار است اول موجبین
کلیتین نتیجه موجب کلیه باشد دوم موجب جزئیه صغری یا موجب کلیه
کبری نتیجیه موجب جزئیه باشد سوم موجب کلیه صغری یا سالیه کلیه کبری
نتیجیه سالیه کلیه باشد چهارم موجب جزئیه صغری یا سالیه کلیه کبری نتیجیه
لاشئ من الانسان بمخاد ۱۲ بعض النیوان انسان ۱۲ ولاشئ من الانسان لبعهال ۱۲

خواسته مافی مرآة الشرح ۱۲ عه که موافق است بادل در ایجاب کبری و جهت اتساع آن بولے جزیه پس اول به نسبت ثانی بعد باشد
نشاد شده در مرتبه ثالث و ضروب آن شش است بذا مافی مرآة الشرح ۱۲ عه درین فصل شرائط مصنف در حید بیان اتساع شک
اول دوم سوم که چنانچه در ضروب و نتیجه درین هرست فرود و اهم ذکرى اساز و محمد زکریا ۱۲

ت و این دورست و آن محال بود و چیزی که مستزم محال بود باطل باشد و ظاهر الانساج نمودن یکدیگر بدین لاشعاع باشد و تنبیه شکل اول باطل باشد منطبق بهمها باطل گوید و حاصل
لشک بدقتی صورت در ذمین باید آورد که در لازم نمی آید برای اینکه موقوف غیر موقوف میلاست چه در کلیت کبری هم اجمالی بر حین آن چیز است که مندرج تحت اوسط است ازین حیثیت
اوسط است تا ازین حیثیت که اوسط اصغر است و از حلیه اوسط است پس برانهم حکم باشد و در نتیجه حکم تفصیلا بر اصغر است پس حکم نتیجه آن حکم با کبر بر ذات اصغر باشد موقوف
که اجمالی است که در کلیت کبری یافته بیشتر و آن موقوف نیست بر علم این تفصیل بیکدر نفس الامر صدق آن موقوف بر صدق نتیجه است پس موقوف علیه اجمالی بود و موقوف تفصیل باشد پس

در نیاید و حکم اندکی با کبر بر ذات اصغر با اعتبار بودن آن ذات
از افراد کبر و حکمی بر ذات اصغر با اعتبار بودن آن ذات از افراد
اوسط پس اول مطلوب مجهر با مفصل موقوف است بر ثباتی و آن
معلوم محل است بدین اجمال پس موقوف علیه غیر موقوف باشد بدین
اعتبار و درین پیچ استعمال نیست البته تحصیل توقف شی بر نفس
خود از جهت واحد است تا نافع الا لشکال بذات اخصه مانع از اخصه

۱۲ کله زیرا که اگر این شکل مرکب باشد از دو جز با هم الحاقات
حاصل خواهد شد یا اینکه در کله گاهی نتیجه موجه خواهد شد و گاهی سالیه
دقیاس بنا بر بودن هر دو مقدمه موجه تحقیقی آن است که نتیجه نشد
مگر موجه و هم چنین اگر مرکب شود از سالیستین هر دو اختلاف در قولیه
داد ۱۲ مولی میداد با سلیه کله زیرا که اگر جزیه شود اختلافات
پوشید که حکم کل انسان ناطق و بعضی حیوان پس بنا طق نتیجه
و بعضی انسان حیوان و هر گاه بدل کرم کبری را در کفم بعضی
الصالح پس بنا طق نتیجه بعضی انسان پس بعضی پوشیده

مانند که در نقل ثانوی با کلیت کبری دوازده صغری اشک بودن کبری
اذا تفصیلا که متنسب شده سوابب انعام شرط است مگر اگر صغری
باشد ضرورتی که کبری یا کبریا نظریه عامه یا خاصه و اگر کبری
بود صغری هر دو ضروری بود و الا لازم آید اختلاف نتیجه مولوی
عبدالهادی سلاطین که زیرا که شرط اول یعنی اختلاف در احوال
و سلب حاصل ششم است مذهب بنا بر اتحاد و تفصیلتین و از قید ثانی
یعنی کلیت کبره خارج شد چهار جهت عدم کلیت کبری پس
باقی ماند چهار ۱۲ مولوی عبدالهادی سلاطین چون این شکل
بین الانساج واقع نشده و بیان انساج آن محتاج بدلیل
است پس اثبات این نتیجه سلف که در جمیع ضربات متمسک
بآن نماند شده و می آید و آن ضم نقیض نتیجه جهت ايجاب
آن جانب کبری و گردانیدن نش صغری پس شکل اول هویدا نشود
پس نقیض صغری را نتیجه گرد و مثلا وقتی که لاشعی من الانسان

و در قول کل انسان حیوان و لاشعی من الحجر بجموع صادق نیاید نقیض آن بعضی انسان حجر صادق آید و با کبر این را هم کنیم بدین صورت که گفته شد بعضی انسان حجر و لاشعی من
بجموع پس شکل اول باشد و نتیجه بعضی انسان پس بجموع بودن آن نقیض صغری است که آن کل انسان حیوان باشد پس آن خلف است و از نوعی آید از صورت قیاس چون آن بدین مرتبه
ست و در آن کبری جهت بودنش موقوفه الصفا پس از صغری باشد و آن نقیض نتیجه است و آن چیز که لازم آید الانساج است مختلف است باطل بود پس نقیض نتیجه باطل باشد
نسخه ۱۱ عهده است از بیک موجه بود یا سالیه ۱۱ عهده

سالیه جزئیه باشد پس شکل اول نتیجه محصورات اربعه است و شرط

شکل ثانی آن است که مقدماتین وی مختلفین باشد ايجاب سلب
یعنی یکی موجه باشد و دیگری سالیه و کبری وی کلیه باشد و ضروب
نتیجه وی نیز چهار است اول موجه کلیه صغری و سالیه کلیه کبری چنانکه

مجموع است و هیچ از اب نیست پس هیچ از ج آن نیست دوم
مکس این چنانکه هیچ از ج است و همه اب است پس هیچ از ج
نیت سوم موجه جزئیه صغری و سالیه کلیه کبری چنانکه بعضی ج
است و هیچ از اب نیست پس بعضی ج آن نیست چهارم سالیه جزئیه

صغری و موجه کلیه کبری چنانکه بعضی ج است و همه اب پس
بعضی ج آن نیست پس نتیجه شکل نیست الا سالیه ماکلیه و اما جزئیه و
زوط شکل ثالث آن است که صغری وی موجه باشد و یکی از مقدماتین

ی کلیه باشد و ضروب وی شش است سه نتیجه ايجاب جنئی و سه نتیجه سلب

با ملاحظه بودن حاجت استدلال و از خواص یا علین کل
نتیج بودنش برای حصول نتیجه یا موقوف بودنش بر
بر وجه دیگر اشکالی نتیجه ايجاب تکلی نیست و در شکل
اشکی است مشرفه بر ثباتین هیچ است که نتایج و در شکل
قوت بر کلیت کبره است یعنی کبری مگر کله خواهد

بود نتیجه خواهد شد و الا لا و کلیت کبری موقوف بر نتیجه است بنا
بر آنکه اصغرای مالم از جلا اوسط است که آن شیخ است پس
ثبوت اجمالی حادث برای تمام افراد اوسط موقوف بر ثبوت
اوسط برای نتیجه است و این نتیجه است پس هر یک از این
هر دو موقوف بر دیگری شود آن تحقیقی کلام شی بر نفس خود

نیاید که گزیری و آن نقیض نتیجه است پس باطل شد پس نتیجه حق باشد چون کل انسان حیوان و کل انسان ناطق که بعضی حیوان ناطق صادق است و اگر این صادق نیاید نقیض آنکه لاشی من حیوان ناطق است صادق آید و قتیکه فهم کرده شود با صغری با وجود کلمه که شود کل آن حیوان و لاشی من حیوان ناطق نتیجه و بعد لاشی من الانسان ناطق و آن منافق است کل انسان ناطق و آن صادق است پس آن چیز که منافق و باطل است کاذب بود پس نقیض باطل شد و نتیجه من گزیری و لاشی من حیوان ناطق صادق است که شکل ثانی و شکل ثالث اگر چه یکس گزیری یا صغری را صحیح حسابی شکل اول میشود اما وقتیکه موضوع خاص بموضوعیت و محمول خاص بمحمولیت باشد راجع خواهد شد مثل الانسان کاتب و لاشی

من انسان هر دو اول بودن تا لیهت بر غیر نظم طبعی لازم آید ۱۱
۱۲ تا این که شیخ ابو نصر قریابی و شیخ ابو علی بن سینا این شکل را از اعتبار کردن در علوم و محبت ساقط کرده اند و از جهت عدم اندراج مبین گشت این شکل در طبع البرود در اندراج است پس بجا ظاهر این بعضی از تقسیم هم این را خارج کرده اند بذا اختصاصه مافی مرآة الشرح ۱۲ و اما افاده المتعلم علی سبیل الایجاز و الاختصار بدین شرحی بود ایم بدو حکم شرط شکل رابع محسب و کیف با سیب مقدمتین است با کلیت صغری یعنی وقتیکه مقدمتین موجب باشد صغری کلیه بود گزیری اعم است از اینکه کلی بود یا جزئی یا اختلاف مقدمتین است با کلیت لهری المقدمتین ای وقتیکه مقدمتین مختلف با سیب و سلب باشد ضرورت است که صغری یا گزیری کلی باشد پس باین اشتراط هرست ضرب از شان نزله ضرب محتمل عقلی افتاد و آن موجب جزئی صغری با موجب کلیه گزیری و سالبه جزئی صغری با سالبه کلیه گزیری و سالبه جزئی گزیری و موجب جزئی صغری با سالبه جزئی گزیری و سالبه جزئی صغری با موجب جزئی گزیری است و هشت ضرب باقی ماند و از آن یعنی اول دو دم نتیجه ایجاب جزئی است و سوم نتیجه سلب کلی و باقی پنج ضرب نتیجه سلب جزئی است و تفصیل ضرب هشتگان در نتیجه برین بنی باید دانست که اول موجب کلیه صغری و موجب کلیه گزیری چون کل انسان حیوان و کل ناطق انسان و دوم موجب کلیه صغری و موجب جزئی گزیری چون کل انسان ناطق و بعضی حیوان انسان و سوم سالبه کلیه صغری و موجب کلیه گزیری چون لاشی من الانسان ناطق و کل انسان ناطق چهارم موجب کلیه صغری و سالبه کلیه گزیری چون کل انسان حیوان و لاشی من الانسان ناطق پنجم موجب جزئی صغری و سالبه کلیه گزیری چون بعضی حیوان کاتب و لاشی من حیوان

جزئی و آن سه که نتیجه ایجاب جزئی است اول موجبین کلیتین چنانکه همه

ب ج است و همه ب آ است دوم صغری موجبیه جزئییه و گزیری موجبیه
ناطق ۱۲ حیوان ۱۲ ناطق ۱۲ انسان ۱۲ این ضرب سوم است در واقع ۱۲

کلیه چنانکه بعضی ب ج است و همه ب آ است سوم صغری موجبیه
انسان و صفا ۱۲ انسان که حیوان ۱۲ واقع ۱۲ این ضرب چهارم است

کلیه و گزیری موجبیه جزئییه چنانکه همه ب ج است و بعضی ب
انسان ۱۲ حیوان ۱۲ انسان که ناطق ۱۲ این ضرب پنجم است

است پس نتیجه این هر سه ضرب بعضی ج است و آن سه که نتیجه سلبیه

جزئی است اول موجبیه کلیه صغری و سالبه کلیه گزیری چنانکه همه ب ج
این ضرب و هشت در واقع ۱۲ انسان حیوان ۱۲ ناطق ۱۲

است و پنج از ب آنست دوم موجبیه جزئییه صغری و سالبه کلیه گزیری
انسان ۱۲ ناطق ۱۲ حیوان چهارم ۱۲ این ضرب ششم است ۱۲

چنانکه بعضی ب ج است و پنج از ب آنست سوم موجبیه کلیه صغری و
انسان ۱۲ ناطق ۱۲ حیوان چهارم ۱۲ این ضرب ششم است ۱۲

سالبه جزئییه گزیری چنانکه همه ب ج است و بعضی ب آ آنست و
انسان ۱۲ حیوان ۱۲ انسان که صفا ۱۲ این ضرب هفتم است ۱۲

نتیجه هر سه ضرب این است که بعضی ج آنست فی و شکل رابع علیها

است از طبع پس و در اینها و دریم اما قیاس استثنائی بردو قسم است یکی

انفصالی دوم انفصالی اتصالی آنست که مرکب باشد از متصله و بزومیه

۱۲ بلان ملک الله تعالی علما نالما که چون این شکل همه غیر بین الاتصاح و الفعلا و بیان اتصاح آن محتاج بدلیل است ثبات پس نتیجه مختلف که در وجه ضرب مستعمل بدان تواند شد که محال دید آن درین تمام جارت است ازینکه گزیری و نقیض جهت نتیجه بودنش و از صغری بنا بر آنکه صادق است پس ملا

بجز هشتم سالبه جزئییه صغری و موجبیه کلیه گزیری چون بعضی انسان معلوم موجبیه کلیه صغری و سالبه جزئییه گزیری چون کل صفاک حیوان و بعضی انسان بضا حکم هشتم سالبه کلیه صغری و موجبیه جزئییه گزیری چون لاشی من الفرس و بعضی حیوان فرس و اتصاح این ضرب بجهت ثبات است و آن عین تمامها است ازینکه فهم کرده شود نقیض نتیجه جانب یکی با و مقدره قیاس یا نتیجه شود نتیجه که منکس شود جانب آنخیز که منافق است مقدره دیگر که مقدره الصدق در قیاس است پس باشد محال و این محال پیدا شده است نقیض نتیجه آن باطل است و کن من اشاکرین ۱۲ محمد زکیا در بعضی حیوان انسان است در ضرب اول و بعضی صفاک است در ضرب دوم و بعضی حیوان کاتب است در ضرب سوم ۱۲ محمد زکیا در بعضی حیوان جزئیت در ضرب اول و بعضی ناطق چهارم است در ضرب دوم و بعضی حیوان صفاک

۱۲ این ضرب ششم است

له ای قیاس شرطی استثنای از دو مقدم مرکب میشود یکی شرطیه خواه منفصله باشد خواه منقسمه و دیگر وضعیه یکی از دو جزو شرطیه اول باشد بر وضعی و آن اثبات است پس در وضعیه اثبات یکی از دو طرف شرطیه هم باشد چون قول که ان زید ان کان حیوانا مکنه ان ان ما مان کیون بذا الشی شیخ ابو جعفر و شیخ ابوالفیه و شیخ ابوالفتح از دو جزو شرطیه اول باشد بر وضع

با وضع مقدم و آنرا نتیجه وضع تالی باشد چنانکه گوئی که اگر این جسم انسان

باشد حیوان باشد لیکن انسان است پس حیوان باشد یا مرکب از متصله

و میده یعنی تالی و آنرا نتیجه وضع مقدم است چنانکه گوئی در مثال مذکور

لیکن حیوان نیست پس انسان نباشد و اما انفصالی آنست که مرکب

باشد از منفصله حقیقیه با وضع احد الجزئین این را نتیجه وضع جزو دیگر

باشد و بار وضع احد الجزئین این را نتیجه وضع جزو دیگر باشد پس او را چهار

نتیجه باشد چنانکه گوئی این عدد یا زوج است یا فرد لیکن زوج است پس

فرد نیست لیکن فرد است پس زوج نیست لیکن زوج نیست پس فرد باشد

لیکن فرد نیست پس زوج باشد یا مرکب باشد از منفصله مانع المجمع با

وضع احد الجزئین او را نتیجه وضع جزو دیگر باشد پس او را دو نتیجه باشد

چنانکه گوئی این جسم یا شجر است یا حجر لیکن شجر است پس حجر نیست لیکن

حجر است پس شجر نیست یا مرکب باشد از منفصله مانع المخلو بار وضع احد الجزئین او را نتیجه

وضع جزو دیگر باشد پس نتیجه او را دو است چنانکه گوئی این جسم یا لاجر است

یا لاجر لکن حجر است پس لاجر باشد لکن شجر است پس لاجر باشد تمام شد

پس در وضعیه وضع یکی طرف شرطیه
 یعنی ان کان زید همان ان مطلقا
 مکنه لیس بناهتی و ان کیون الشی
 شیخ ابو جعفر مکنه لیس شیخ ابوالفتح
 مانی مرآة الشرح ۱۲ ف ای
 وضع تالی در متصله شیخ وضع مقدم
 باشد بنا بر آنکه انتهای لازم که
 آن تالی است مستلزم انتهای
 مقدم است ای لازم است او را
 انتهای مقدم یعنی وقتیکه لازم
 منتفی شد مقدم منتفی شد پس
 وضع تالی مستلزم وضع مقدم است
 بذا خلاصه مانی مرآة الشرح ۱۲
 ف عاویه بر منفصله القایه
 شیخ نیست برای اینکه صدق
 یک معلوم آن یا کذب آن پیش از
 استقلال معلوم نیست پس مستفاد
 نخواهد شد از ان بذا ترجمه مانی مرآة
 الشرح ۱۲ ف بنا که در مقایس
 شرطیه استثنای ضرورت از کلیت
 شرطیه ای کلیت وضعی یا وضعی اگر بود
 امر منتفی شود منتفی است اینکه لزوم
 باعتبار در بعضی اوضاع باشد منتفی
 دیگر پس آثار اثبات یکی جزو شرطیه
 یا یکی از طرف دیگر یعنی آن لازم نیاید
 باشد که وقتیکه باشد وقت انفصال یا

فصل اول وقت آن هر دو به هم وقت استثنای از آن پس این شیخ قیاس است با لاجر چون ان قدم زید فی وقت الظهر صحیح و کرمه مکنه مکنه قدم معروفی مذکور وقت فارسته
 نیست مراد کلیت استثنای در حقیقت استثنای در وجهی از منتهی فعل بل با وجهی اضافی که مانی مقدم نباشد قائم بذا خلاصه مانی شرح الشرحیه ۱۲ ۶ ۶

حکماة المنطق. بسم الله الرحمن الرحيم. حامد ومصلياً چون در زمان سابق منیک هزار و صد و چهل و چهار مجری حسب درخواست شائقان شرعی عربی بر تن متین ایسا خوچی می
بمنزه نوشته شد اکنون بر طبق ایمای جناب میر حسن صاحب مدلوله تسهیل آن عبارات فانی سلیس نموده مرآة المنطق نام گذاشته شد تا بعلوم مبتدیان بوجه احسن درآید و با شد
المتوفین له قوله الحمد لله حمد و در لغت مستون و در اصطلاح شایک بر بان گفته شد بقصد تعظیم و این تعریف اولی است از آنکه در رجالیه تمهیدیه نوشته که الحکم هو العلم
بالحیل علی وجهه تنظیم چه تحریریه و غیره داخل می ماند و التوفیر بمعنی الوری بالوضع الشیرازی ۱۲ له قوله توفیر آه توفیر در منتخب بمعنی دست دادن و مدد کردن می باشد باری

در اصطلاح حکماست و هر گز اندین تمام اسباب و باب سبب
باینطور که عقل و غیره بسوئے معرفت اوزبان بجهت فکر و دیگر
احضای عبادت و زود متکلمین پس معنی آن خواندن بطاعت یا
دادن طاعت بلان لهذا در شرح توفیریه مستل نیست ۱۲ له
قوله هدایة طریقته که هدایت لفظ مشترک است مثل عین در
دوم معنی می راه نمودن دم رسانیدن مطلوب بگذارد اول سعد
المنذیة بالذین التفاتنا فی درعنا شیره کثات و مختار معتزله
معنی دوم است و در متنا شعریه معنی اول در تحریریه معنی آخر
نوشته و آن عدم اهلک هند اضلال بقرینه متقابله در
قوله تعالی یهدی من یشاء و یضل من یشاء اضلال معنی اهلک
ست ۱۲ له قوله بتحقیق آه نمیر راجع بسوئے لفظ الحمد
ست نه بجهت حق و اکتام در کشف بعضی در دل الکندن
و فیهانیدن و آنچه در دل الکندن خدائے تعالی در در منتخب
آنچه در دل الکندن خدا خیر باشد یا شر اکثر استعمال ادر غیر
باشد ۱۲ له قوله و نفسی آه مراد و بصلاوة این باب طلب
رحمت است چه نسبت آن بعبادت و از آل اتباع بدلیل
قوله علیه السلام من سلک علی طریقته فهو الکی و عزت بالکفریستان
و زودیک و فرزندان کنانی المنتخب ۱۲ له قوله اما بعد که

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ط

قال الشيخ الامام العلامة افضل العلماء المتأخرين
قدوة الحكماء السابقين اثير الدين الیهري طيب
الله ثراه وجعل الجنة مثواه نعمدا الله على توفيقه
ونسأله هداية طريقه والهام الحق بتحقيقه
ونصلي على محمد وآله وعترته اما بعد فهذه رسالة
في المنطق اوردنا فيها ما يجب استحضاره لمن يبتدأ
شيثا من العلوم مستعينا بالله انه مفيض الخبر
والجود ايساخوچی اللفظ الدال بالوضع على

۴ ست و اسطو مشائی و معلم اول و آبی نصر
فارابی معلم ثانی قوله المنطق آه المنطق یا مصدر
یکجه است و بیان طرت و در ادین جا علمی ست که
آن آله ایست با قوانین که رعایتش ذهن
لاذخاطا در فکر باز و در مقام آیین علم علم
میرزان و علم صناعت هم ست ۱۲ دانشر
اعلم موقوف علم منطق در مذهبی معقولات
اولی است که مقابل آن امری در خار ج

نمود چنانچه کلیت و جزئیت و در مذهبی معقولات
ثانیسه که مجاز بش در خارج نیز بود مثل حیوان
و الانسان و عرض ازان حفظ ذهن از خطاست
۱۲ - ۱۲ - ۱۲ - ۱۲
اللهم اغفر لکاتبها و لمن
سعی فیها و لوالدیهما
اجمعین

حاشیه ملاجلال گویم جیرا که باشد که شانه بجهت مجری بود و صفات محسوسین قبیل الطلاق او بجز و ارادة السکل فانهم ولاستلام ۱۲ له قوله ایسا خوچی ای بذات ایسا خوچی و جو
لفظ یونانی قد اقتضت فی معناه بعقدهم قالوا هو الورد الذی له عسرة اوراق و البعض علی لفظ مرکب من ثلثة الفاظ ایسا خوچی معنی انت انما هو الورد اعلم بالصواب هذا اسمته عن الالاستاذین
غیر ملاحظه فی کتب المعنی و کان بذاللفظ معقولاً و ان که در قال قول نوشته سماه ایسا خوچی جید نیست بلکه اطلاق این لفظ بر کلیات فسر و شفا و اشارات و غیره آه فانهم ۱۲ له
قوله لفظ الذل آه الدلائل یا یلم من الادلک بر الادلک بمعنی آخوذا لوضع تحفیس شیئی معنی اطلاق الادلک اطلاقاً صحیحاً فمنا ثانی الف و در نظرون علم منطق از حکمت اختلاف
اصن و اوله شیشین و ناضین در مجیدی مذکور و محسوس هم بودند یکی اشرافیین که بر روشنی دل مانند صوفیه مسلم تلامذه بودند و هم مشائیین بجمو متکلمین و قلاطون اشرافی ۴

مرآة المنطق له قوله على تمام موضع كقافية تكملة اللفظ هو ما وضع له واورد فقط كما انما يتكلم ويما يتخون متباينة قولهم في جوده ۱۲ له قوله على ما ياراد في كتابه من الشرح في سلم اوردوه
 كلفه ولات يمكن ان يخرج خارج بل انما يخرج من شرطه من ذلك الترتيب في شانه كذا دلالت على ان بعض اللفظ انما يخرج من خارج بيان لغوه على منافات مست ومنافات
 اير من منافات ليست ووجود است پس ان لفظي بناه ۱۳ له قوله في اللفظ المفرد مفرد هو ما يتكلم به كسب و كاسي بقا بل منافات اللفظ كرهه شمس كنهه شكوكه لا من منوعات منافات
 ليست و كاسي بقا بل مفرد بقا بل شبيهه جمع هم من كسب سبب شريفه در ما يشبهه قلمي نوشته اند افراد تركيب و حقيقة من صفت فقط است نه صفة و صفت هي شمول معاني بان بواسطه الفاظ
 مفرد مقدم است بر كسب و بالطبع و ما اقتت ذكره طبع لازم است

۱۲ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۳ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۴ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۵ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۶ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۷ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۸ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۱۹ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۰ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۱ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۲ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۳ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۴ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۵ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۶ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۷ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۸ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۲۹ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۰ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۱ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۲ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۳ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۴ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۵ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۶ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۷ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۸ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۳۹ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۰ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۱ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۲ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۳ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۴ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۵ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۶ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۷ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۸ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۴۹ له قوله لا ياراد بالجزء
 ۵۰ له قوله لا ياراد بالجزء

تمام ما وضع له بالمطابقة و على جزئه بالتضمن
 ان كان له جزء و على ما تلازمه في الذهن بالالتزام
 كالانسان فان يدل على الحيوان الناطق بالمطابقة
 و على احدهما بالتضمن و قابل العلم و صنعة الكتابة
 بالالتزام ثم اللفظ اما مفرد و هو الذي لا ياراد بالجزء
 منه دلالة على جزء معناه كالانسان و اما مؤلف و هو
 الذي لا يكون كذلك كقولك رأيت الحجارة فالمفرد
 اما كلي و هو الذي لا يمنع نفس تصور مفومه عن وقوع
 الشركة فيه كالانسان و اما جزئي و هو الذي يمنع
 نفس تصور مفومه عن وقوع الشركة فيه كزيد و الكلب
 اما ذاتي و هو الذي يدخل تحت حقيقة جزئيات
 كالحيوان بالنسبة الى الانسان و الفرس اما عرضي
 و هو الذي بخلافه كالمضاحك بالنسبة الى الانسان
 و الذاتي اما مقول في جواب فاهو بحسب الشركة المحضنة

در کلیات استیضاح افزوده کلام مفید است و قولم بقیدم سخن التعریف جامعا ۱۲ له قوله قولم بکسب بلا سبب لا کتب و المنطق فاستعمل بالجزئیات الصلاة اما ذکره تصور المعنى الجزئي ايضا ما لم يسم به في قولهم
 بالبناء المنزه ۱۳ له قوله قولم بکسب جزئيات ان زید مفرد و کسب مثلا کسب حقیقت اینست و من انک ان داخل نیست بکسب اما سبب است ۱۴ له قوله قولم جواب اما هو بالی کلیات التعریف منسبت است
 میانند این قید بر تعریف جامع و بالغ گوید ۱۵ له قوله منسبت بودی قریب که جواب نیکی است بعضی مشاکات اونچه باشد بطور جواب است و کل مشاکات اینست چون جواب قریب انسان فرس و غیر است مثلا
 اگر کسی از جنبها بطن رگت سوال ده شود باید نظر کرد بر آنست که فرس است پس از فرس چیست جواب دهان شجران چه نیکی از کسب کل مشاکات بر مندا مثلا گوشت انسان فرس و غیر این کلام است و در بیان اولان در جواب است
 در همین کلمات هم در جواب است بعضی مشاکات اقتضا بینه و غیره در کلمات که در حقیقت انسان در شریعت گوید هم بدی و اگر کسی از فرس جواب انسان چه جواب است و در جوابش هم بدی گوید هم بدی است پس بر مکتب ان داخل اند پس در جواب

مراة المنطق له زيرك انثلي قريب ترست اول از باقي اشكال مير مشترك ست باكل در اشرف مقدمتين كه صغرى است ١٢ **ع** قوله وانما ينتج ان في
 عند اختلافه اياه باين طور كه بايد كي كذا دو مقدمه موجود و كي سالب و بالعكس تا حاصل شود تقييد واحد در مجموع اوقات بخلاف آنكه هر دو موجب باشد يا سالب
 چيردين هنگام حاصل شود اختلاف در تقييد باين طور كه در بعضى اوقات موجب بر كذا و در بعضى هنگام ضايعه اختلاف تقييد موجب علم شكل است مثل كل انسان حيوان و كل ناطق
 حيوان تقييد آن موجب بود و كل انسان ناطق

و بدبيرى الانتاج هو الاول الذى له عقل سليب و طبع
 مستقيم لا يحتاج الى الثالث الى الاول و انما ينتج الثانى
 عند اختلاف مقدمتين بالايجاب والسلب و كلية الكبر
 والشكل الاول هو الذى جعل معيار للعلوم فتورده
 ههنا ليجعل ستورا وميزانا ينتج منه المطالب كلها و
 شرط انتاجها ايجاب الصغرى و كلية الكبرى و ضرور
 المنتجة اربعة الضرب الاول كل جسم مؤلف كل مؤلف
 محدث فكل جسم محدث والثانى كل جسم مؤلف ولا
 شئ من المؤلف بقديم فلا شئ من الجسم بقديم والثالث
 بعض الجسم مؤلف كل مؤلف محدث فبعض الجسم محدث
 والرابع بعض الجسم مؤلف ولا شئ من المؤلف بقديم
 فبعض الجسم ليس بقديم والقياس الاقترانى
 اما من حمليتين كما مر و اما من متصلتين كقولنا
 ان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود وكلها كان الزمانا

و كل انسان حيوان و كل قرن حيوان تقييد آن
 سالبه باشد اى لاشئ من الانسان ليس
 بالعضوية و برين قياس در سالبه
ع قوله و كل كبرى كبرى كبرى كبرى
 تقييد مختلف بر ايد و ان موجب تقييد بود شئ
 است ١٢ **ع** باسريان و انداره چاشنه
 گرفتن زر و سيم و اكر است گرفتن ترازو
هه باسرم تسو اجات كل حساب كسماي
 ديگر از ان بر دارند معرب و سورا بالفتح
 ١٢ **ع** صفت دستاردين و اوقات
 شده و اكر براد عطفت بود عطفت بر كحل
 بافرد و آخرش منسوب بود ١٢ **ع**
 قوله شرط انها احوال جانيز نقدان
 شرط مذكور موجب اختلاف تقييد
 بود هر گاه تقييد مختلف در شكل از
 اشكال بود و او معلوم شود شرطه از
 شرطه مرده شده ١٢ **ع**
 اكر چه قسمت حمليه مقصده آن بود كه
 شانزدهم سبب باشد از شرط ايجاب
 ناقصه شد هشت و از شرط كليت
 چهارم ١٢ **ع** ضرب ثانيا مؤلف
 از موجب كليته صغرى و ساليه كليته
 كبرى ١٢ **ع** مركب از موجب
 جزئيه صغرى و موجب كليته كبرى ١٢
هه اى قياس اقترانى با مركب

باشد از دو تقييد حمليه و مثالش گذشت ١٢ **ع** درين صورت شئ اقترانى شرطه خواهد بود ١٢ **ع** مركب از موجبتين كليتين ١٢
ع تقييد سالبه كبر بر ايد و ١٢ **ع** برين تقديريه نام ساده شود اقترانى على ١٧

له قوله سبب سطره اولی بر گاه گفتی را به مستقیم بود و بعد دیگر بار بعد از آن تم باشد و در بود و نیز آن همین بر آید که از این است ۱۲ که در این مقدمات مشهوره آه بدانکه برای هر قوم مشهور است و در این حدیثی که مشتمل بر اولیات گردید و نیز باید دانست که تعیین این پیشش زرع مستقیم است و در ترکیب این بر نام مانده شود بر این یعنی غیر یقینات هم پیشش تم بود اما آنست مشهور است چنانکه در بیان و مسلمات آن قضایا بود که در هر دو قسم علم النبوة باشد بخلاف اولاد و چون در قول اولی صلو علیه ثابرتی قول خصم که در دو واجب نیست و از آن است مقبولات محکومات اولیا با معجزات در متواترات داخل اند و در شرح مسالغ از قسم مقدمات غیر یقینات اند مشهوره در تعجب انداخته و مظهرات و تعجیبات و حدیثات در متواترات

که بعد یقین ز سر سندان غیر یقینات اند قائم و انشراح ۱۲ که

توله نقل از زبان است که بخلاف آنکه اندک آن نفس را که ماضی شد پس یا خوش گردید یا خجسته شود وقت خواب آن که ۱۳ هـ
 قوله منبسط منها النفس بیاضی گفته شود خواب مصادق کند که در وقت بیدار شدن بیدار شود و نفس را که در خواب نماند که آرزو بود و در وقت بیدار شدن نفس منقبض گردد ۱۴ هـ
 جانب حکیم باشد پس دانش سونفطانی است یا از طرف بدلی بود نش نامش نش تعجب باشد و تشبیه کاذب کنی با در صورت بود چنانچه گفته شود برای صورت نزدیک بر دیوار نقش کند که این است حیوان و حیوان ناشی بود پس این هم ناشی است یا در صحنی عمل حکم رعایت و در روزها و نهادهای طبیعت مکان کثیره بخلاف انسان ناطق ذوات شئی فصل ۱۵ هـ
 قوله و العمدای البرهان لا غیر چنانچه ترکیب یافتن برهان از یقینات است از برای علوم شد و در موقوفات چنانچه مذکور شده میباید که موقوفات علیه مسائل باشد پس با تصورات باشد و آن احوط ذاتیه و موقوفات چنانچه در توفیر تصدیقات و آن علوم متواتر است اصول بر علوم هر دو سه مثل و آن مطالبی که بر بیان آورده شد و بیان حدیثی علم حق آنست که از برای علوم فقط مسائل اند میباید از برای بود چنانچه صاحب علم گفته چنانکه مقصود از خبر یا حقیقت دادن کنی است بر برای یا خود و ما نیت از چیزیست و یعنی از آن و میباید است در امور غیر محسوسه و آن چنان است که حکم در آن صورت و هم باشد و مرکب از همین مقدمات را سطره نامند مثال کل موجود متواتر است از الیه غرض از مخالفت انداختن خصم است و ازین است مشهورات و آن قضایای کاذبه که مشابه اولیات باشند یا مشهورات باشد چنانچه گفتی یعنی مثل و غیر او را میباید بر مکان ذمینی تا حفظه و اشکر ۱۶ مولانا جوهری است که گوئی فرقی میان سطره القوسه است و در آنست که وجود ملاطوفات شرط

وَمَوَاتِرَاتُ كَقَوْلِنَا مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ادعى النبوة وأظهر المعجزات على يده وقضايا قياساتها معها كقولنا الأربعة زوج يسبب سطره في الذهن وهو الانقسام بمتساويين والجدل وهو قول مؤلف من مقدمات مشهورة والخطابة وهو قول مؤلف من مقدمات مقبولة من شخص معتقد به او مظنونة والشعر وهو قياس مؤلف من مقدمات ينسب منها النفس وينقبض والمغالطة وهو قياس مؤلف من مقدمات شبيهة بالحق او مشهورة او مقدمات وهمية كاذبة والحمدة هي البرهان لا غير ولكن هذا آخر الرسالة متلبسا بمحمد من له البداية واليه النهاية

مرآة المنطق له قوله متواترات الحتمين درو بسوی اصغر در نفس الامر پس برهان نمی باشد و لاطاقی نخواهد استغنى الاغلاط و کل متعفن الاغلاط فهو محموم نبد المحموم برهان علی بود و مثل بقدر محموم و کل محموم استغنى الاغلاط فهذا متعفن الاغلاط برهان است ۱۳ هـ

در متواترات برین بافت مذکور بعد لیت که عقیدتین بود ۱۴ هـ
 متن تراکت که برزم بود مثل و در مان چنانچه گفته در بیان این واجب کمال بود ۱۵ هـ پس سورا حقیقت فضا کتبت کتفهم و هم مثل بود و در این برین سطره از حدیثی است ۱۶ هـ
 مع غرض از خطاب مطلع گردانیدن آن کس که می داند بران راه سر قریب و دوا موزان و در متن از فرجه چنانچه مثل و اخطان بود ۱۷ هـ

١٤ ادراك ، ساذج كنهه يزيد فقام ونسبت يدرون الحكم بما ذاقه اولاً قبل انما يقيد بلفظ التمثيل التقسيم مع ضم محققين ما واكثر الى مشترك وطلق التصور وادف للعلم حين انما تديره لما بين ان التصور الشرقي لا يوجد لان يدون التصور والحق ان يقال انما تديره ليحصل التقييم الحقيقي بأداة شرط لا شئ وبوتكلفت وعدول من الظاهر والتعريف على المراد من بين العلم وطلق التصور في حصول المقيد بقوله وهو اى التصور حصول صورة الشئ في العقل ولو اتى حصول الشئ في العقل لكان اولى ولا يجوز ان يكون في حصول صورة الشئ في العقل فقط واللام يمكن ان تعاد فيقول غيره فيقول لا يجوز ان يكون تفسير العلم اذ لا معنى لتوسط تعريفين تمييزين بل ينبغي حينئذ ان تقدم على التعيين قيل صورة الشئ ما يؤخره عن عند صفت الشفقات ولا يخفى ان هذا التفسير لا يتناول صور الحركات من حيث هي جزئيات وصور الكليات من حيث هي مقدمات وقد قيل الا ان تعريف الصورة كيفية تحصل في العقل والتفسير الشامل على ان من حصول صورة الشئ عند الذات مجرد المراد بصورة الشئ الصورة الجامعة عند العالم لان نفس الامر يتناول تصور ما لا يطاق الواقع ايضا والعقل جوهر مجرد عن المادة فلذا من مقتضاها ان في خلد هي النفس الناطقة بغير الهماء كل واحد بقوله لا غير مع حصول صورة الشئ في ان يحصل اثر ذلك الشئ بحيث لو وجد في الخارج لكان اياه والمراد بالشيء المعنى الذي

ميزان المنطق ٤
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هذه رسالة مترجمة عيزان المنطق مترتبة على فصول
فصل العلم اما تصور فقط وهو حصول صورة
الشئ في العقل او تصديقا وهو تصور مع حكم وهو
اسناد امر الى امر اخر ايجابيا او سلبي فيجب تقديم الاول
على الثاني وضا للتقدمه طبع لان كل تصديق
لا بد فيه من التصور فصل في الالفاظ دلالة اللفظ
على المعنى بتوسط الوضع له مطابقة كدلالة الانسان
على الحيوان الناطق ويتوسط الوضع لما دخل ذلك المعنى
فيه تضمن كدلالة الانسان على الحيوان وعلى الناطق و

١٢ يدرك **ع** قوله اول تصديق وهو تصور مع حكم متقدمة تصور عام ان
المعية لا تدل على خروج الحكم ليعتقد تعريف التصديق الا على مجموع
التصورات الثلث والحكم وذلك بعينه مذرب الامام ١٢ يدرك
ع قوله وهو اى الحكم اسناد امر الى امر ايجابيا وهو المقادير
النسبية وسلبياتهما متزا والامراد بايجاب في قوله ويجب الوجوب
العرفي والالفاظ ان اى سخن كقصد مراد من التصور على سبب
التصديق وضعا اى ذكر تقديم التصور على التصديق طبع لان معنى التقييم
الشئ في الشئ المقدم بحيث يتماثل اليه المتأخر ولا يكون ملة كما لو احد
بالنسبة الى الاثنان التصور ليس عليه تصديق لان كل تصديق لا
يدل من التصور اى تصور المحكوم عليه به والحكم ١٢ يدرك **ع** لا كان
نظر المنطقي في الالفاظ من حيث انها تدل على المعنى يجب التفرغ
لتعريف الدلالة وتعيينها فنقول الدلالة هي كون الشئ بحال
يلزم من العلم به العلم بشئ اخر وهي على قسمين لفظية وغير لفظية
وكل واحد منهما وضعي و طبعية وفكرية فيكون مجموع اقسام
الدلالة ستة والمقصود بالبحث ههنا هي اللفظية الوضعية
اذ عليها مدار الالفاظ والاستفادة وهي تنقسم الى مطابقة
وتضمن والتزام ١٢ يدرك **ع** قوله مطابقة التوافق اللفظ
والضمني لكونه من مواعا بانها جزء وانما تديره الدلالات الثلث
بتوسطها لوضع كدلالة ناقص كل منها بالآخر يرد في شئ ما انما

لمحض يدرك الميزة ان **ع** قوله المنطق يسمى هذا العلم منطقا
لان في المنطق وعلم الميزان ايضا لانه قسطا من ميزان وقاس
بالاكثر الصواب من القيمة والمنطق في الاصطلاح علم يحصل بالصورة
لذ من عن الخطا في الفكر عدده واسطاطا ليس الملجم اسناد
اسكندر الرومي واعطاه الاسكندر شخص مائة دينار في الصلة و

زاد له مائة وعشرين الف دينار في كل سنة ولهذا يقال بهذا
العلم انه ميراث ذى القرنين ويلقبه ارسطو بالعلم الاول
من ترتيب هذا العلم ثم جاء بعده الفارابي فهدى بلقيه بالعلم
الثاني ولما ضاع كتيب الفارابي ففقدت هذه بلقيه بالعلم
عمر بركت الشرح فله ١٢ **ع** اى تصور فقط اى

فرضنا ان الشمس حمرية والجرم والصعود مجموع فلا يعلم ان دلالة **ع** على اى معنى من المعاني الثلاثة مطابقة على اى معنى تصح و على اى معنى التزام قلنا تديره بهذا المقيد ان تدفع
الاتفاق ١٢ يدرك **ع** اى معرفة والمراد منها السمي ١٢ **ع** كبر الطاء مصدر من المنطق و ههنا اسم العلم وهو الالفاظ الوضعية تصمم مرادها انهم من الخطا في الفكر
يدرك **ع** كونه المعنى الاول في ضمن المعنى البرهوني ١٢ يدرك -

له قوله ان ترك موضوعه الاول اى اشتغال في المعنى الاول بطريق الحقيقة بالنسبة الى ذلك الوضع والاصطلاح فلا يراد ان الصلوة قد يستعمل في من بالاول وهو الابداع ١٢ بدعي له قوله كدابة فانها في الاصل وضعت لكل ما يدرب على الارض ثم تقدمت لعرف العام الى الخيل والبغال ١٢ بدعي له قوله كصلوة فانها وضعت في الاصل للبر عام ثم تقدمت لصاحب الشرع الى المكان مخصوصة وانفعال معلومة منها ١٢ بدعي له قوله اصطلاحا وهو عبارة عما كان مقربا في العقول الطبايع السليمة بالقبول ١٢ بدعي له قوله اصطلاحا الخوى كالفضل فان في اصل اللغة اسم للمصدر من الفاعل كالكل والشرب ثم نقل الخوى الى الكثرة ولت على معنى في نفسه مقترن بالزمان ١٢ بدعي له قوله كالاسداء فان الاسود وضع اول الجوزان المفترس ثم نقل الى اربس الشجر لعلامة بينهما وهي الشجاعة فاستعمل في الاول بطريق الحقيقة وفي الثاني بطريق المجاز ١٢ بدعي له قوله الصدق آه وهو بوجه الحقيقة الحكم الواقع والكذب هو عدها والمراء بالحكم الوقوع او اللاد وتوقع فلا يراد مطابقة الشيء بنفسه لان الوقوع المدرك غير الواقع وقيل المراد به الابقاع والاستراخ والاولا ظهر وقيل معنى احتما لها امكان انطباعه بها ١٢ بدعي له قوله صيغة اى هي صيغة خبرية منه على معنى زيد يعزب وعلل الله يحدث بعد ذلك امر فان قيل يدل على طلب الفعل لكن لا يصح من بل بواسطة تسمية وتسمية ١٢ بدعي له قوله فهو مع الاستعلاء وهو معد النفس العالي اسره ويصدق فيه النهي لما اشتراكية انما لم يشترط في الامر العلوي الواقع ليدخل فيه قول اللاد في الاعلى ما فعل على سبيل الاستعلاء ولهذا قيلت الى سور اللاد ان قيل ينهاه عن فعله يقول فقول ما اذا تكلمون فانه للاستعلاء منهم عليه قيل هو مما يعزب عن تشيرون ولقد ان فقول لما استشار عن قومه في امر سوسى عليه السلام ولما استشاره عن حيث انه يرشد مستشير على غير ضرورة طوله المرشد البادى على المسترشد والمبتدع القومون لما جعلهم مستشارين انهم منزلة من لهم معرفة على لهم في الجمله لتعادونه في امر سوسى على نهجا وعبره السلام ففعل كالامر على نفسه وادنا الى هذا صاحب الكشاف ١٢ بدعي له قوله مع الخوض وعاد وسؤال قل اللهم اعف عني ١٢ بدعي له قوله مع التماس التماس هذا صيغ الفعلة واما في الاعرف فليقل على ما يكون فيه نوع متراخي ١٢ بدعي له قوله وان لم يدل على طلب الفعل دلالة صيغة فهو تنبيه اى اعلام على ما في ضميره ١٢ بدعي له قوله اى وان لم يكن وضعه لذلك المعنى على السوية بل وضع ذلك اللفظ المفرط والاولاد تلك المعاني ١٢ بدعي له قوله اى استعمل في الثاني لما سبته ١٢ بدعي له قوله وينسب الى القائل لان وضعه للفقهاء ما حصل من قبله ١٢ بدعي له قوله اى موضوعه الاول بل استعمل فيه ايضا ١٢ بدعي اى يسمى بالنسبة الى المعاني الثاني مجازا لتجاوزه عن مكان الاصل ١٢ بدعي اى اللفظ آخر كان لفظي راكبان على المعنى احد ما فعلت الآخرة ١٢ بدعي معه

كعين وان لم يكن كذلك بل وضع لاحد ما فنقل الى الثاني فح ان ترك موضوعه الاول يسمى متقولا عرفيا ان كان ناقله عرفا ما كدابة وشرعيا ان كان ناقله شرعا كصلوة واصطلاحا ان كان ناقله عرفا خاصا كما اصطلاح الخوى وان لم يرتك ويسمى بالنسبة الى الاول حقيقة والى الثاني مجازا كالاسد بالنسبة الى الحيوان المفترس والى الرجل الشجاع وكل لفظ فهو بالنسبة الى لفظ اخر مرادف له ان توافقا في المعنى كالمطر والغيث والاسد الليث ومباين له ان لم يتوافقا فيه كالحجر والشجر واما المركب فهو اما تارة وهو الذي يصح السكوت عليه اما غيره فالاول ان احتل الصدق والكذب فهو خبر والا فان دل على طلب الفعل دلالة صيغية فهو مع الاستعلاء امر كقولنا انضرو مع الخضوع دعاء وسؤال مع التساوى التماس وان لم يدل على طلب الفعل دلالة صيغية فهو تنبيه و

فان في اصل اللغة اسم للمصدر من الفاعل كالكل والشرب ثم نقل الخوى الى الكثرة ولت على معنى في نفسه مقترن بالزمان ١٢ بدعي له قوله كالاسداء فان الاسود وضع اول الجوزان المفترس ثم نقل الى اربس الشجر لعلامة بينهما وهي الشجاعة فاستعمل في الاول بطريق الحقيقة وفي الثاني بطريق المجاز ١٢ بدعي له قوله الصدق آه وهو بوجه الحقيقة الحكم الواقع والكذب هو عدها والمراء بالحكم الوقوع او اللاد وتوقع فلا يراد مطابقة الشيء بنفسه لان الوقوع المدرك غير الواقع وقيل المراد به الابقاع والاستراخ والاولا ظهر وقيل معنى احتما لها امكان انطباعه بها ١٢ بدعي له قوله صيغة اى هي صيغة خبرية منه على معنى زيد يعزب وعلل الله يحدث بعد ذلك امر فان قيل يدل على طلب الفعل لكن لا يصح من بل بواسطة تسمية وتسمية ١٢ بدعي له قوله فهو مع الاستعلاء وهو معد النفس العالي اسره ويصدق فيه النهي لما اشتراكية انما لم يشترط في الامر العلوي الواقع ليدخل فيه قول اللاد في الاعلى ما فعل على سبيل الاستعلاء ولهذا قيلت الى سور اللاد ان قيل ينهاه عن فعله يقول فقول ما اذا تكلمون فانه للاستعلاء منهم عليه قيل هو مما يعزب عن تشيرون ولقد ان فقول لما استشار عن قومه في امر سوسى عليه السلام ولما استشاره عن حيث انه يرشد مستشير على غير ضرورة طوله المرشد البادى على المسترشد والمبتدع القومون لما جعلهم مستشارين انهم منزلة من لهم معرفة على لهم في الجمله لتعادونه في امر سوسى على نهجا وعبره السلام ففعل كالامر على نفسه وادنا الى هذا صاحب الكشاف ١٢ بدعي له قوله مع الخوض وعاد وسؤال قل اللهم اعف عني ١٢ بدعي له قوله مع التماس التماس هذا صيغ الفعلة واما في الاعرف فليقل على ما يكون فيه نوع متراخي ١٢ بدعي له قوله وان لم يدل على طلب الفعل دلالة صيغة فهو تنبيه اى اعلام على ما في ضميره ١٢ بدعي له قوله اى وان لم يكن وضعه لذلك المعنى على السوية بل وضع ذلك اللفظ المفرط والاولاد تلك المعاني ١٢ بدعي له قوله اى استعمل في الثاني لما سبته ١٢ بدعي له قوله وينسب الى القائل لان وضعه للفقهاء ما حصل من قبله ١٢ بدعي له قوله اى موضوعه الاول بل استعمل فيه ايضا ١٢ بدعي اى يسمى بالنسبة الى المعاني الثاني مجازا لتجاوزه عن مكان الاصل ١٢ بدعي اى اللفظ آخر كان لفظي راكبان على المعنى احد ما فعلت الآخرة ١٢ بدعي معه

فانها متروكة لان اتحادها في المفهوم ١٢ بدعي له وكل لفظ بالنسبة الى لفظ آخر مباين ١٢ بدعي له اى ان اشتقنا في المفهوم الذي هو الوصف السعوى سوارا كان متحيزا بالذات لانسان عالما من او متعلقين بالذات كالحجر والشجر ١٢ بدعي له اى صاحب شريعة من قبلي اطلاق الفعل والاداة الفاعل ١٢ (٢) اى تعد اللفظان في المعنى الذي هو الوصف اللغوي ولا يعتبر في المترادفات التماثل بالذات ١٢ (٣) ان كان مفهوما المركب (٤) ويرد يا تقدم اى في قولها سرودت ١٢

له قوله في جنس بعيدا واختبر العرب والهندى الفعل المميز للشيء عن المشارك في الجنس دون الوجود لا متعارف اعتبارا بما في الفعل المميز للشيء عن المشارك في الوجود لا متعارف. الفصل الذي بدأنا فيه في اجزاء
 الماهية المركبة من الامرين المتساويين لان كل من الامرين ما اولها فيكون احدهما فصلا قريبا والآخر بعيدا الا ان يكون اولي من العكس ونريد نظرا لان الفعل المميز في الوجود ليس له تحقيق في الوجود
 بل هو ممكن على الاحتمال فلا يكون في المحقق من صلاته فكله واما على ما ذهب اليه المتقدمون من امتناع تركيب الماهية من امرين متساويين فلا اشكال رجال الكلام جامع لا يدين استقصاء
 بهذا المنقصر ابيديك **له** قوله والافوه عرض مفارق بالفضل فهو عرض مفارق بالفضل فهو عرض مفارق بالفضل بالاشارة الى الانسان
 وكون شخصها ذاتا يؤول الى العرض مع الفارق وذكره في اللتام على

عن مشاركة في جنس قريب وبعيد ان مذبذبة عن في جنس **له**
 بعيدا والخارج عن الشيء ان امتنع انفكاكه عنه فهو لازم **له**
 والافوه عرض مفارق والافوه قد يكون لازما للوجود **له**
 كالسواد للجيشى او لازما للماهية كالزوجية للاتين فهو **له**
 اما بين هو الذي لا يفتقرن لقولنا لانه كالفردية للواحد **له**
 واما غير بين وهو الذي يفتقرن به كالحادث للعالم و **له**
 العرض المفارق اما سيرج الزوال كحجرة الخجل صفرة الوجع **له**
 واما باطنية كالعشق وكل واحد من اللازم والمفارق فهو **له**
 ان اخقن بافرد حقيقة واحدة فهو الحاجة وترسريا نها **له**
 كليتصادقة على افراد حقيقة واحدة صدقا عرضيا **له**
 كالضحك بالقوة او بالفعل والافوه عرض عام ويرسم **له**
 بان كل صادق على افراد حقيقة واحدة وغيرها صدقا **له**
 عرضيا كما لماشي بهما فصل الكيان متساويا ان **له**
 صادق كل منهما على كل ما يصدق عليه الاخر كالاتان **له**

لازم للوجود وشغفه للماهية والا لان كل انسان امور ليس
 كذلك **له** يديك **له** قوله كالتورية فان التورية هي كون
 العدد متصفا بمقتضى لا من الماهية الا اثنين وهو صنف او ملة لا
 متى تحققت بهما الماهية الا اثنين يتبع انفكاك عنهما **له** يديك **له**
 قوله يفتقرن برى يقولنا لانه اي تجامع الى دليل برهاني بالحدوث
 للعالم فان كون الحدوث لا هو للعالم تجامع الى دليل برهاني وهو قولنا
 العالم متغير وكل متغير حادث فالعالم حادث **له** يديك **له** قوله
 كالعشق وكلمة والشيب علمان الفارقة قد يعطى على زوال الصفة
 مع جود الذات وقد يطلق على زوال الصفة مع زوال الذات المفض
 فحق الامر لا يستقيم التمثيل بالاشياء لا جودها جبره على الثاني يصح
 التمثيل به وهو ظاهر كما ذكر في بعض كتب هذا الفن في نظرنا **له**
 يديك **له** قوله ان الفارقة عبارة عن التفرقة بين شيئين وهو
 لا يحصل الا باحتمالات فانها يمكن الشيان موجودين معا ومعددين معا
 يطلق عليها انها مفارقة والشرا **له** يديك **له** قوله في الحاجة
 وهي تنقسم الى مطلقة وغير مطلقة والمطلقة التي لا تكون موجودة في
 غير ذلك النوع كالتبعية بالنسبة الى الانسان فهو المطلقة التي
 يكون موجودة في غير ذلك النوع ايضا كالتبعية بالاشياء بالنسبة الى الانسان
 فانه اصنافي لان لانا المطلقة وايضا تنقسم الى الخاصة والمتسامية للعرض
 كالضحك بالقوة ودوائى التي هي اخص منه كالضحك بالفعل له واليه
 ينقسم الى بسيط ومركبة فالمركبة هي التي تكون مركبة من صفات كل
 واحد منها لا يكون تمهته لكن حصلت من اجتماعها صفة تمهته
 فتاويه لذلك الموصوف كقولنا باري البشره متمم القائمة عين
 الاظفار لطرية لا يكون كذلك كالشيب له والمعتبر عند جمهور
 المتأخرين في التعريفات التي صفة المتساوية المطلقة وعند
 المتقدمين للعرف بين هذه الامام في الاعتبار في التعريفات **له** يديك **له**

قوله والا ان لم يتحقق بافرد حقيقة واحدة بل برعا غير بافرد عرض ليس العرض الذي يتم لوجوده كالمصدق لان فيكون عرضا عاما
 على الوجود والمطلقات كما لماشي في قوله لان المطلقات قد يكون هو بالحيوان فانه عرض عام لان كل حيوان له الوجود والمطلقات اولاد لان في بعض من ذلك ان يكون
 جزءا لغيره مثلا لانه **له** يديك **له** قوله الخليلان هما اجزئ نظامين ذلك المنعوي فان نسبة له لا يصدق لانه من تقسيم **له** يديك **له** قوله فانه غير انسانا وما شيا في الحيوان كالجبر والقدر في الان الذي يستحق
 انفكاك عن الشيء المقهور **له** يديك **له** قوله الذي يستحق انفكاك عن الشيء المقهور لانه لا يتوقف انما العرضية للمعاملة على البرهان **له**

كما يصدق عليه الأقسام مطلقا ولا يفرغ مطلقا كالحیوان والانسان فان الحيوان يصدق على كل ما يصدق عليه الانسان من غير عكس كى ودر جوابى موجبة كليته وسالبة جزئية ١٢ بديك **له** قوله كالحیوان والابيض اى كل واحد منهما عام بالنظر الى اشارة شامل الاخر واخره وفاضل من جهة كون الاخر شاملا له واخره فلا بد بينهما من ثلث صور يحصل التصديق والتفارق الميانية الجزئية متدرجه فيه اولى التبين ودرجه الى سالبتيه جزئيتين وموجبة جزئية ١٣ بديك **له** قوله كالحیوان والشجر فان الحيوان لا يصدق على شئ مما يصدق عليه الشجر وكذا العكس فيكون بينهما ميانية كليته ودرجه الى سالبتيه كليتين ودرجه الى العكس في مفهوم التحقق الصدق في نفس الامر والام ينضبط بذاتى المقررات ولما فى القضايا باعتبارها مفهوم النسب الوجود والتحقق لا الصدق واذا استعمل الصدق بزيادة التحقق والوجود فان قلتان

كلما صدق كل راجح بالضرورة صدق كل راجح كان المراد كما تحقق لهما
 التعريف الالدى تحقق مفهوم القضية الثانية ١٢ بديك **له** قوله جزئيا حقيقيا لان جزئية بالنظر الى الحقيقة المانحة من المشتركة لهما بله الكلى الحقيقي وهو صاع لان يندرج فيه شئ آخر بحسب فرض العقل سواء كان لان يندرج فى نفس الامر الا ١٢ بديك **له** قوله جزئيا لان جزئية بالضرورة الى شئ كالانسان بالضرورة الى الحيوان وليا بله الجزئى الا مانع وهو ان يندرج تحت شئ آخر فى نفس الامر وهو ان من الحقيقي لان كل جزئى حقيقه جزئى امانع من غير عكس ١٢ بديك **له** قوله ليس يخرج به الكلى الغير المنسج تحت جنس كالميانية الصبيحة التي لا يكل عليها جنس ١٢ بديك **له** قوله فى جواب ما هو خرج به الفصل الذى صدر والعرض العام بالنسبة الى جنس المايهية وهو ان يندرج فى كل واحد من هذه الثلاثة ان كان راجح كان جزئيا حقيقيا عليه على غير جزئى جواب ما هو خلا يصح الامتزاج عنه بقدرى فى جواب ما هو وان لم يكن له جنس خرج بالقياس الى ١٢ بديك **له** قوله قولنا اوليا اى بلا واسطة خرج به الصنف وهو النوع الذى يقيد بقوله مخففة كثيرة كالرورى والبندى مثلا لان الجنس لا يكل عليها لذات بل بواسطة على النوع السابق عليه فلا يكون نوعا اضافيا ١٢ بديك **له** قوله ليس نوعا اضافيا لان نوعه بالاضافة الى ما فوقه وبينها عموم مخصوص من وجه بوجودها مضافى النوع الى كل الانسان ووجود الاضافى بدون الحقيقة كالاثناس المتوسطة والجم الهى ووجود الحقيقة بدون الاضافى فى البسطة كالوجودية النقطية والوحدة ١٢ بديك **له** قوله راجح لانه الجزئى لان النوع الاضافى لا يخلو ان يكون واخلالى سلسلة المراتب الاضافية الى اصله من ترتيب بعض افراد على بعض بحسب الصدق وعندئذ ان يكون عام الانواع الواضحة فى تلك السلسلة وهو ليس بالنوع الحالى بل هو المطلق اذ هو جزئى وليس بالنوع السابق كالانسان لان نوعه الامتزاج ليس النوع السابق لانواع بقا

والناطق وبينهما عموم وخصوص مطلقا ان صدق احدهما على كل ما يصدق عليه الاخر من غير عكس كى كالحیوان والانسان وبينهما عموم وخصوص من وجه ان صدق كل واحد منهما على بعض ما يصدق عليه الاخر فقط كالحیوان والابيض وبينهما متباين ان لم يصدق شئ منهما على شئ مما يصدق عليه الاخر كالحیوان والشجر فصل الجزئى كما يصدق على المعنى المذكور ويسمى جزئيا حقيقيا فكذا اى يصدق على كل اخص تحت اعم ويسمى جزئيا اضافيا فصل النوع كما يصدق على ما ذكرناه ويسمى نوعا حقيقيا فكذا يصدق على كل ماهية يقال عليها وعلى غيرها جنس في جواب ما هو قولنا اوليا ويسمى نوعا اضافيا ومراتبه اربع لانها اعم الانواع وهو العالى كالجسم او اخصها وهو السافل كالانسان ويسمى نوع الانواع او اعم من السافل و

له قوله وان طق فالانسان يصدق على كل ما صدق عليه الناطق وبالعكس والمراد بالناطق العقول الموجودة فى جنات الانسان التى تستعمل فيه العقل ١٢ بديك **له** قوله من غير عكس كى انما يقيد بذلك لان العكس الجزئى ثابتا بطلان الصادق على

كرد تحت جميع الانواع مدمم من النوع السابق وخصص من العالى كالحیوان وضموا لهم الالهى بى هذا هو ما مر سدا لم يكن واخلالى تلك السلسلة وهو نوع متباين بكل اى كل الاقسام الثلاثة المذكورة وهو ليس النوع المفرد لذلك طاقا بحسب التسلسل من المراتب من غير واقع فى المرتبة باعتبار ان الترتيب شرط وجوده كالمثل ان كان الجسم من اى يقال عليه راجح جزئى فى جواب ما هو ويكون العقول العرفية افراد لانها مطلقا تتحقق تحت فرع ١٢ بديك **له** هو كل مفهوم يتبع نفس تصور من وقوع الشئ كذا العدم اى يطلق بالاشراك اللفظى **له** لان نوعية بالنظر الى الحقيقة الواضحة فى افراد ١٢ بديك **له** هو غير ذلك المايهية

له قوله مراتب الاجناس ايضا اربع لانها اعم الاجناس الراقدة في السلسلة وهو العالي كالجوهر والخصم وهو المنخفض وهو المتوسط او تباين الكل وهو المفرد ١٢ بديع له قوله فصل في التعريفات معرفة الشيء هو الذي يستلزم تصوره بطريق التلقين والكتب تصور ذلك الشيء بالخيال او بوصفها سواء كان مع التصور او بالاختيار عن جميع ما عداه او بغيره كالتصوير بالخيال من جميع ما عداه وهو منقار القزمين وهو الصواب ١٢ بديع له اي المعرفة حلا للحركة التامة من دخول الاختيار تاما لا يشتمل على جميع الذاتيات ١٣ له قوله ان كان جنس ونصل قريبين مع تقدم الجنس على الفصل كالجوهر في تعريف الانسان او بغيره يتساويان

اخص من العالي كالجوان وغيره ويسمى متوسطا او متباين
 للكل وهو المفرد كالعقل ان قلنا ان الجوهر جنس له مراتب
 الاجناس ايضا اربع ولكن العالي كالجوهر في مراتب الاجناس
 يسمى جنس الاجناس السافل كالجوان والمتوسط بينهما
 كالجسم النامي والجسم المطلق والجنس المفرد كالعقل ان قلنا
 ان الجوهر ليس بجنس له فصل في التعريفات للمعرف للشيء
 وهو الذي يستلزم تصوره تصور ذلك الشيء ويسمى حدا
 تاما ان كان جنس فصل قريبين حدا ناقصا امكن بفصل
 قريبا جدا او بجنس بعيدا رساما تاما امكن بجنس قريبا
 وخاصة رساما ناقصا امكن بها فقط او بها و بجنس بعيد
 ويجب الاحتراز عن تعريف الشيء بما يساويه في معرفة وجهها
 وعن استعمال لفظ غريبة غير ظاهرة الدلالة بالقياس الى
 المسائل فصل في تعريف القضايا واقسامها وما يتعلق
 بها القضية قول يقال لقائل انه صادق وكاذب وهي شرطية

او بغيره يتساوية والمعرفة لم يذكره لعدم
 تحصيله في كل من الجوهر والخصم والمرتبة
 لا يخل على الكل على الجنس والفصل هو كل ما لا يشتمل
 على الجنس والفصل باعتبار الجوهرية فيقول
 وباعتبار الجوهرية لهما بجزءين ١٢ بديع له
 كقول في تعريف الانسان جسم ناطق والمرتبة
 قوة موجودة في زمان الانسان التي تقتض
 زيادة في الاضافات بها لا توجد في الالوان
 بديع له قوله بجنس قريبا جدا
 جوهان ضا على ارباب الجوز عام لم يذكره
 المستعمل لما سر من امانة الاختيار والاطلاع
 على التلقين ١٢ بديع له قوله ويجب الاعتناء
 عن تعريف الشيء بما يساويه في المعرفة والجملة
 كتعريف الانسان المتفانيين الا فرغ من ان يقال
 الابن من ابي والابن من الابن فان الالهي
 حلا من علمه بان في المعرفة والمبالغة في العلم
 في تعريفات عن استعمال اللفظ غريبة غير
 الدلالة كالمادة ١٢ بديع له هذا فهم يتعسف في
 علم الظهور قد يكون المعرفة قد يكون الجوز وهو
 من غير قرينة مستترة ظاهرة ١٢ بديع له لا الى
 في قول المطرب علمه في قوله وانما يجب الاحتراز
 عن شرطية اللفظ فلو كان مستورا في تعريفه
 من التعريف ١٣ له وقوله مراتب الاجناس
 ايضا اربع ان كان الجنس والمرتبة
 جوهان من كالجوز فان تعريفه نوع الاذراع
 فانه كقولنا كمن ١٢ له اي في بيان

والقول فانها عالين بالنسبة الى الجوان وسافلان بالنسبة الى الجواهر ١٢ بديع له فانه يصح ان لا يكون العقل العشرة او اما شرطية وتارة
 ايضا شاذ للنوع على تقدير العقل العشرة مستقلة بالنوع وهذا التقدير كاف في العقل ١٢ بديع له بل يكون عرضا مائلا تحقيقه من علمه ويؤكد العقل
 العشرة او اما مغلطة مستقلة في شخص ١٢ بديع له كقول في تعريف الانسان جسم ناطق ١٢ المراد بالصادق قائل العقل المطابق مكر
 للواقع ١٢ المراد بالصادق كقول الغير المطابق للواقع ١٢

له قوله العدول أه حرف السلب ليس إلا ان كان جزء من الموضوع فقط كقولنا اللامحى جاداً وجزء من المحمول فقط قولنا الجاد لا محى أو جزء من الموضوع والمحمول معا كقولنا اللامحى
 لا عالم سميت القضية الادنى معدولة الموضوع والثاني معدولة المحمول الثالث معدولة الطرفين ١٢ بدليح **١٤** قوله سميت وتسميتها بالمعدولة لان حرف السلب موضوع
 لسلب النسبة فاذا جعل مع غيره كشيء واحد ثبت له شئ كما في موجبة المعدولة ان ثبت هو الشئ كما في الموجبة المعدولة المحمول فكان معدولاً عن معناه لا على قسمة لشيء في المحمول
 جزء من جزءها معدولة تسمية الكل باسم الجزء ١٢ بدليح **١٥** قوله ادسالية كقولنا ليس اللامحى يعلم قولنا ليس العالم بلا محى قولنا ليس اللامحى بلا جاد ١٢ **١٦** قوله ان
 كانت موجبة كقولنا زيد كاتب وسميت القضية بسيطة لان

في قوة الجزئية اذمتى صدق الانسان لفي خسر صدق
 بعض الانسان لفي خسر وبالعكس فصل في العدول و
 التخصيل حرف السلب ان كان جزءاً من الموضوع كقولنا اللامحى
 جاداً ومن المحمول كقولنا الجاد لا محى او متما كقولنا اللامحى
 لا عالم سميت معدولة موجبة كانت او سالبة وان لم
 يكن جزء لشيء منها سميت محصلة ان كانت موجبة و
 بسيطة ان كانت سالبة والاعتبار بالايجاب والسلب
 بالنسبة لا بطرفيهما فان كل ما ليس بحي فهو لا عالم موجبة
 مع ان طرفيهما عدميان لاشئ من المتحرك يساكن سالبة
 مع ان طرفيهما وجوديان والمفرق بين البسيطة والموجبة
 المعدلة المحمول في اللفظ اما في الثاني فبانها موجبة
 ان قدمت الرابطة على حرف السلب بسيطة ان اخرجت
 عنها واما في الثنائية فبالنية او باصطلاح على تخصيص
 لفظ غير اول الايجاب المعدول ولفظ ليس بالسلب

كانت القضية سالبة لانها بسيطة بالنسبة الى الالينية المعدولة
 كقولنا المحى ليس جاداً ولعندهم ليسونها محصلة موجبة
 كانت ادسالية تحصل طرفيهما ١٢ **١٥** قوله والا اعتبار
 بالايجاب والسلب اي بالايجاب القضية وسلبها
 بالنسبة لا بطرفيهما يعني ان كانت النسبة ثبوتية فالقضية
 موجبة وان كانت سالبة فسالبة سولو كانت الاطراف
 وجودية او عدمية فان قولنا كمال ليس بحي فهو لا عالم
 موجبة لانه محكم فيها ثبوت الالاعلمية على ما صدق عليه
 انه ليس بحي ان طرفيهما عدميان لوجود حرف السلب
 فيها وقولنا لا شئ من المتحرك يساكن سالبة لانه محكم
 فيها لسلب السكون عن كل ما صدق عليه المتحرك مع انها
 وجوديان لعدم حرف السلب فيها وفيه بديهي
 المثليين اشارة الى ان المراد بعدمية الاطراف كون
 حرف السلب جزء من لفظها لان يكون العدم متبوعاً
 من مفهومها فهذه الربية قضايها موجبة محصلة وسالبة
 محصلة وموجبة معدولة وسالبة معدولة ١٢ بدليح **١٦**
 قوله والفرق بين البسيطة اها ما في المفهوم وهو ان الحكم
 في الموجبة بالايجاب حرف السلب بالاعتراض ولما في اللفظ
 ففي لغة العرب ظاهراً لان الرابطة الالايجاب هيست
 والرابطة السلب هيست وفي لغة العرب هو ما
 في القضية التثنية فبان القضية موجبة معدولة
 ان قدمت الرابطة على حرف السلب كقولنا
 زيد هو ليس بكاتب لان الرابطة يربطها ما بعدها
 بالموضوع فربط حرف السلب معناه ليكون الايجاب
 وسالبة بسيطة لان احرف الرابطة معناه عن حرف
 فيكون سلبها ١٢ **١٦** قوله في الثنائية اي الفرق
 يكون موجبة وان نوى سلب الرابطة فيكون سالبة

السلب كقولنا زيد ليس هو بكاتب لان من شان حرف السلب سلب الرابطة الذي بعده
 بينهما في القضية الثنائية وبه التي لم يذكر فيها الرابطة فبالنية يعني ان نوى سلب الرابطة فيكون سالبة
 ١١ - بدليح

قوله في القضايا اه واما الحكم نسبة من الموضوع والمحل بالاجابة كانت اولى من الكيفية في نفس الامر من الضرورة بالادام فعلايتها نحو ما دس في تلك الكيفية في نفس الامر لانه القضية فرع عن اللفظ
ادل عليها اذ الحكم العقل ليس مجرد لوجود القضية التي ذكرت فيها المجته تسمى موجبه ومنه لا اشتغالها على المجته والموضوع وربا عينة تكون هذات الربعة اجزاء والتي لم يذكر فيها المجته ليع اسقاط
والقضايا الموجبه كثيرة لكن التي حوت اصطلاح المنطقي بالبحث من القضايا الموجبه ومن كتابها من الكس والالتصق ولا تخرج ثلثه عشر قضية بعقده لبيطه بالنسبة الى المركبات وبعضها
مركبة الالبانطوي التي سبقتها هي مما لا يجاب فمفككون كل ان صيوان بالقضية اوسلب فقط فمفككون لاشخ من الانسان بجزء القضية اي لا يكون فيها الاكتم واطلها يارب اوسلب ١٢

البيط او بالعكس فصل في القضايا الموجبه التي

جرى الاصطلاح بالبحث عنها ثلث عشرة بسيطة وهوكبة

اما البساط وهي التي حقيقتها ايجاب فقط اوسلب فقط

فسته الضرورية المطلقة وهي التي يحكم فيها بضرورة

ثبوت المحول للموضوع اوسلبه عن مادام ذات الموضوع

موجودة كقولنا بالضرورة كل انسان حيوان وبالضرورة

لاشئ من الانسان بمجرد الدائبة المطلقة وهي التي يحكم

فيها بديم ثبوت المحول للموضوع اوسلبه عن مادام ذات

موجود او قد مر مثالا ايجابا وسلبا المشروطة العامة و

هي التي يحكم فيها بضرورة ثبوت المحول للموضوع اوسلبه

عنه بشرط وصف الموضوع كقولنا بالضرورة كل كتب متحرك

الاصابع مادام كاتب وبالضرورة لاشئ من الكاتب بساكن

الاصابع مادام كاتب العرفية العامة وهي التي يحكم فيها

بديم ثبوت المحول للموضوع اوسلبه عنه بشرط

قوله في الدليل الضرورية المطلقة وهي التي يحكم فيها بضرورة ثبوت
المحل للموضوع في الموجبه اوسلب المحول من الموضوع في السالبة
واما ليعطف على الموضوع موجودا في التاريخ ادنى الذين فلا يفتض
كقولنا لاشئ من المتك بمرجود ١٢ بدليل ١٢ قوله الضرورية
المطلقة سميت ضرورية لاشتمالها على الضرورة مطلقة بعدد
تقديرها بالوصف ١٢ قوله الدائبة تسمى ان في العارضة
المطلقة وهي التي يحكم فيها بديم ثبوت المحول للموضوع في الموجبه او
يحكم فيها بعدد سلب المحول من الموضوع في السالبة اذ مادام ذات الموضوع
موجودا او قد مر مثالا ايجابا وسلبا في الضرورية المطلقة
وهي اعم من ضرورية المطلقة لانه الضرورة بحسب ذات
مستلزم الادام بحسب من غير كس كمال لان معنى الضرورة امتناع
انفكاك الشيء عن معنى للاادم ثبوت الاذمنة والادقات حتى تحقق
الاول تحقق لاشئ من غير كس كمال لانه لا يكون دائما ولا يتحقق انفكاك
والثاني يكون العدم لاشئ من الضرورية ان مستلزم الادام غير شرطية بها حكم فلا
يحكم الضرورة دائما سميت دائمة لاشتمالها على الادام المطلقة لعدم تقديرها
بالوصف ١٢ بدليل ١٢ قوله المشروطة العامة تسمى مشروطة
لاشتمالها على شرط الوصف وعامة لانها اعم من المشروطة الخاصة
كما سيجي في المركبات ١٢ قوله بالضرورة اه هذا مثال الموجبه
فان تحرك الاصابع ضروري كالكاتب بشرط ان الكاتب موجودا
١٢ بدليل ١٢ قوله العرفية العامة سميت عرفية لان العرفية تفهم هذا
المعنى من السالبة كقولنا لاشئ من ان لم يسقط فانه تفهم من عرفا ان
المستيقظ سلب من ان يكون مادام كونه اعم من اعامة ١٢
قوله بشرط وصفه اي الوصف المتواني للموضوع وقد مر مثاله في المشروطة
العامة ولا حاجة الى الامادة وهي اعم مطلقا من شرطية العامة
لانها سميت الضرورة بحسب الوصف ثبوت الادام بحسب من غير كس
ومن العارفين لاشئ ثبوت الضرورة او الادام في جميع اوقات الذات
ثبوت الادام في جميع اوقات الوصف من غير كس ١٢ بدليل ١٢

اي تخصيص لفظ غير ولا بالسلب البسيط لفظ ليس بالايجاب السعدي ١٢ بدليل ١٢ اي بالبيط التي يجهل بالبساط ١٢

نحو كل انسان حيوان دائما ولا شئ من الانسان بمجرد ادما ١٢ بدليل ١٢ هذا مثال السالبة فان سلب سكن الاصابع من ذات الكاتب ضروري بشرط
انصافه بالكاتب ١٢ بدليل ١٢

له المطلقة العامة اما في اصطلاح على تسمية في القضية المطلقة مع انهاء الاصل عبارة عن القضية التي يتعرض فيها الحكم بالايجاب والسلب فقط من غير تعيين بالفضل والجزء
 باعتبار فائدة الاستعمال وتلزم العلم الى النسبة الغريبة عند الاطلاق لغة وعرفا ولا اقتراح في تسمية التعريف باسم المطلق من غير تعيين الاستعمال وانما هذه المطلقة في الموجودات مجازا كما عدل اليه
 في الليات والشرطيات مجازا لان الفعل ليس كيفية الغريبة لا تتطابق التماثلية وبين الحكم وانما سميت عامة لكونها عامته من الوجوه الضرورية والادواتية وهي اعم مطلقا من الاخرى
 والهاشيتن لانه متى تحقق دوام النسبة بحسب الذات او الوصف تحقق فعليتها من غير عكس ١٢ بديع له قوله الخاتم الحكم يعني ان كان الحكم بالايجاب كان مناه سلب ضرورة السلب
 وان كان الحكم بالايجاب كان مناه سلب ضرورة الايجاب ١٢ بديع

له قوله مثل السالبة من مناه الايجاب البرودة فان لم يكن
 لجزوي وهي اعم من جميع القضايا ١٢ بديع له قوله بتركب
 من قضيتين اي لهما بما تذكره صرحا كما افرد في غير صريح
 المبلغ قد اقريل عليه اصطلاحا كما لا لا لا ضرورة ولا ضرورة ولا ضرورة
 اعتبارا كما في الامكان الخاص فليد على التمام ان لا يلزم منك
 ان يكون المركبة من قضيتين قضية مركبة بل اذ اجتمعا سلب
 موجبات متحدة الموضوع يكون ذلك قضية مركبة وليس
 كذلك ١٢ بديع له قوله بحسب الذات دون الوصف
 ولا يلزم الاتقان وانما لم يقيد الادعاء الذاتي واللا ضرورة
 الذاتية لان البحث في القضايا المشهورة ككثرة الاستعمال
 النقية بالتعيين المذكورين ليست فيها ١٢ بديع له
 قوله اللادوام اعم من مناه مطلقا عامة موافقة للعلم
 في الموضوع والحمول كما لم يمتنع لها في الكيف ١٢ بديع
 له قوله في المشروطة المسمى القضية المشروطة العامة
 ان كانت موجبة كقولنا بالضرورة كل كاتب متحرك الاصابع
 اذ ادم كاتب لاداء ما لا يشق من الكاتب بمتحرك الاصابع
 بالاعام ١٢ بديع له قوله فمن موجبة اي يتركب
 المشروطة العامة من موجبة مشروطة عامة وهي
 الجزء الاول من القضية المركبة وسالبة مطلقة عامة
 وهي مفهوم اللادوام بحسب الذات ١٢ بديع له
 وان كانت اي المشروطة العامة سالبة كقولنا بالضرورة
 لا شيء من الكاتب لباكن الاصابع اذ ادم كاتب لاداء ما لا
 كل كاتب ساكن الاصابع بالاطلاق العام في مركبة من
 سالبة مشروطة عامة وهي جزء الاول من القضية المركبة
 وبوجوب مطلقة عامة وهي مفهوم اللادوام بحسب الذات وبوجوب

وصف ومثالها ايجابا وسلبا المطلقة العامة وهي
 التي يحكم فيها بثبوت المحمول للموضوع او سلبه عنه بالفعل
 كقولنا بالاطلاق العام كل انسان متنفس ولا شيء من
 الانسان بمتنفس المبكنة العامة وهي التي يحكم فيها بارتفاع
 الضرورة عن الجانب المخالف كقولنا بالامكان العام كل
 نار حارة وبك لا شيء من الحار يبارد والمركبة وهي التي
 حقيقتها يتركب من قضيتين مخالفتي الكيفية موافقتي
 الكيفية معتدلا ايجابها وسلبها بالقضية الاولى فسيبع
 المشروطة الخاصة وهي المشروطة العامة مع اللادوام
 بحسب الذات والادوام عبارة عن مطلقة عامة
 فالمشروطة الخاصة ان كانت موجبة كقولنا بالضرورة
 كل كاتب متحرك الاصابع اذ ادم كاتب لاداء ما لا يشق
 موجبة مشروطة عامة وسالبة مطلقة عامة وان كانت
 سالبة كقولنا بالضرورة لا شيء من الكاتب يساكن

لذا تم من المشروطة العامة من العواني ١٢ بديع له اي القضية التي عامة ١٢ بديع له اي من الموضوع ١٢ بديع له اي بالاطلاق العام ١٢ بديع له
 اي القضية التي عامة ١٢ بديع له اي سلب الضرورة معه اذ ادم بما تذكره صرحا والاخرى غير صريح ١٢ بديع له اي
 الاول من المركبات ١٢ (١) اي القضية المركبة ١٢

له قول العرفية الخاصة هي العرفية العامة مع قيد اللادوام بحسب الذات وهي العرفية الخاصة ان كانت موجبة كقولنا دائما ما يكتب محرر الاصابع مادام كاتبها لا وانما كقولنا لا يكتب العرفية الخاصة
 من موجبة عرفية عامة وسالبة مطلقة عامة وهو مفهوم اللادوام كقولنا لا شيء من الكتابات يكتب محرر الاصابع بالاطلاق العام وان كانت سالبة كقولنا لا شيء من الكتابات يكتب محرر الاصابع
 مادام كاتبها لا وانما كقولنا لا يكتب العرفية الخاصة من سالبة عرفية عامة وهي الموجز الاول ومن موجبة مطلقة عامة وهو مفهوم اللادوام كقولنا كل كاتب ساكن الاصابع بالاطلاق العام ومثال
 العرفية الخاصة انما يجابا وسلبا قد تفرق في المشروطة الخاصة بعين الان الضرورة بتبدل بقولنا دائما ما يكتب محرر الاصابع بالاطلاق العام ومثال العرفية الخاصة هي اعم من المشروطة الخاصة لان
 متى ثبتت الضرورة بحسب الوصف لاداء ما ثبتت الدعاء بحسب لاداء ما
 من غير عكس وسالبة للذاتين ضرورة تقييد بالادوام الثاني
 للادوام دائم من وجهين المشروطة الخاصة تصدق المشروطة العامة
 بدون العرفية الخاصة في مادة الضرورة الذاتية كقولنا بالضرورة
 كل انسان ناطق مادام انما وصدق العرفية الخاصة بدون المشروطة
 العامة في مادة الدعاء كالعرف بحسب الوصف ومدى ما في مادة المشروطة
 الخاصة كقولنا كل كاتب يكتب محرر الاصابع بالضرورة مادام كاتبها لا
 دائما واخص من العرفية العامة لان القيد اخص من المطلق وكذا
 من الباقيتين وهي المطلقة العامة والمكنته العامة تكونها هم من
 العرفية العامة ١٢ بدليل ٤٤ قوله الوجودية اللاحقة وهي
 المطلقة العامة مع قيد اللاحقة بحسب الذات وان كان تقييد المطلقة
 العامة باللاحقة بحسب الوصف لانهم ليسوا الوجودية اللاحقة
 بحسب الوصف من القضايا الشهيرة الكثيرة الاستعمال ولم يمد بها من ١٣
 ٤٥ قوله عبارة اي متبصرة عن مكنته عامة عن لغة لاجرا والاطلاق في
 الكيف موافقة لها في الحكم ١٢ بدليل ٤٥ قوله سالبة مكنته عامة وهي
 مفهوم اللاحقة وهي اعم مطلقا من اللاحقين لان صدق الضرورة
 او الدعاء بحسب الوصف لا لا يستلزم صدق فعلية النسبية بالضرورة
 من غير عكس وبما يتبع الضرورية تقييد باللاحقة النسبية بالضرورة
 واعم من العامة من وجهين لصدقها في مادة الدعاء كالعرف اي الثاني
 عن الضرورة وصدق العامة بدونها في مادة الضرورة الذاتية و
 بالعكس في مادة الدعاء وكذا من المشروطة والعرفية الخاصتين لصدقها في
 مادة المشروطة الخاصة ومدى ما بدونها في مادة الضرورة الذاتية وبالعكس
 في مادة اللادوام بحسب الوصف واخص من المطلقة العامة لان القيد اخص
 من المطلق ومن المكنته العامة لانها اعم من المطلقة العامة ١٢ بدليل
 ٤٥ قوله مطلقة اي فتركيبها من مطلقين عامتين اللاحقة والموجبة
 والافرى سالبة ومثالها في الوجودية اللاحقة اللاحقة فيكونها
 قولك بالضرورة قولك دائما وهي اخص من الوجودية اللاحقة لان صدق المطلقتين يستلزم صدق المطلقة والمكنته من غير عكس واعم من الخاصتين فان اللادوام مشترك والاطلاق
 الفعلي اعم من وجهين العامتين لصدق الجميع في مادة المشروطة الخاصة ١٢ بدليل ٤٥ هي القضية الثانية من المركبات ١٢ بدليل ٤٥ القضية الثالثة من المركبات
 ١٢ بدليل ٤٥ اي الوجودية اللاحقة ١٢ للعه اي كل انسان فذاك بالامكان العام ١٢

الاصابع مادام كاتبها لا دائما فمن سالبة مشروطة عامة
 وموجبة مطلقة عامة العرفية الخاصة وهي العرفية العامة
 مع قيد اللادوام بحسب الذات وهي ان كانت موجبة
 فتتركبها عن موجبة عرفية عامة وسالبة مطلقة عامة
 ان كانت سالبة فتتركبها من سالبة عرفية عامة وموجبة مطلقة
 عامة ومثالها مقدم الوجودية اللاحقة وهي المطلقة مع
 قيد اللاحقة بحسب الذات والضرورة عبارة عن مكنته عامة
 فالوجودية اللاحقة ان كانت موجبة كقولنا كل انسان يكتب
 بالفعل لا بالضرورة فمن موجبة مطلقة عامة وسالبة مكنته عامة
 وان كانت سالبة كقولنا لا شيء من الكتابات يكتب محرر الاصابع
 بالضرورة فمن سالبة مطلقة عامة وموجبة مكنته عامة
 الوجودية اللاحقة وهي المطلقة العامة مع قيد
 اللادوام بحسب الذات وهي سواء كانت موجبة او
 سالبة فمن مطلقين عامتين احدهما موجبة والاخرى

قوله بالضرورة قولك دائما وهي اخص من الوجودية اللاحقة لان صدق المطلقتين يستلزم صدق المطلقة والمكنته من غير عكس واعم من الخاصتين فان اللادوام مشترك والاطلاق
 الفعلي اعم من وجهين العامتين لصدق الجميع في مادة المشروطة الخاصة ١٢ بدليل ٤٥ هي القضية الثانية من المركبات ١٢ بدليل ٤٥ القضية الثالثة من المركبات
 ١٢ بدليل ٤٥ اي الوجودية اللاحقة ١٢ للعه اي كل انسان فذاك بالامكان العام ١٢

له قول موجبة مطلقة عامة وهي قول كل قمر منخسف بالاطلاق العام وهي نفس من الوجودتين لانه حتى صدق الضرورة بحسب الوقت المعين مع اللادوام بحسب لذات وصدق
 الاطلاق مع اللادوام واللاضرورة من غير عكس من الحاصيتين من وجه الصدق الجميع في مادة الضرورة الوصفية مع اللادوام الذاتي او كان الوصف ضروريا للذات بحسب الوقت كقولنا كل منخسف مظلم
 مادام منخسف للذات مادام قدما بدون الوقتية اذ لم يكن الوصف ضروريا لذات الموضوع في وقت ما كقولنا كل كاتب متحرك الاصابع مادام كاتباً لادواماً بالعكس بحيث لا يصدق الضرورة واللاادوام بحسب الوصف
 كقولنا كل قمر منخسف وقت ميلولة الارض بينه وبين الشمس للذات مادام قدما

ان الاختصاص بالذات مادام القدر اخص بحسب تعريفهم لان الشروط الخاصة
 اخص مطلقاً من الوقتية لاختصاص صدق الشروط الخاصة بوقتها لا بانها
 كما صدقت الضرورة بشرط الوصف لادوام الوقت المعين هو وقت الفعولة
 بحسب الوقت المعين وهو وقت وجود الوصف لادواماً فيصدق
 في قولنا كل كاتب متحرك الاصابع بالضرورة في وقت الكتابة
 ولا يخفى فانه نشأة عدم الفرق بين الضرورة الشرط الوصف
 وادوام الوصف وقت حقيقة ما لا يتحقق نعم ان شرط الشروط بالفعولة
 مادام الوصف فيكون الشروط اخص من الوقتية مطلقاً لانه متى
 تحققت الضرورة في جميع اوقات الوصف واذ كانت الوصف
 بعض اوقات الذات تحققت الضرورة في بعض اوقات الذات
 من غير عكس من الحاصيتين الغنم ووجود صدقهما في مادة الشروط
 الخاصة وصدقهما بلا اعتبار في مادة كذب اللادوام بالعكس حيث
 لادوام بحسب الوصف كالانقباض المتكرر وسائر الدائرتين
 واخص من المطلقة والممكنة الطامتين وذلك ظاهر ١٢
 بديل **له** قول فمن تركها من مصدر وقتية مطلقة
 وهي الجزاء الاول بالبيط الغير المحدودة في لبيان ٦٢
 بديل **له** قول سالية آه وهي مفهوم اللادوام
 اعني قولنا لا شئ من القمر منخسف بالاطلاق العام
 ١٢ بديل **له** قول المنتشرة اي القافية السادسة
 من المركبات ١٢ **هـ** قوله غير معين آه
 يعني لانه لا يعينه التعيين لا بمعنى انه يعتبر عدم
 التبين للاحالة ١٢ ب **له** قوله موجبة منتشرة
 وهي ببيط غير محدودة في البساط ١٢ بديل
كه سالية مطلقة عامة وهي مفهوم اللادوام
 اعني قولنا لا شئ من القمر منخسف ما لا يكون العام

سالية ومثالها لها ما امر الوقتية وهي التي يحكم فيها
 بضرورة ثبوت المحمول للموضوع او سلبه عنه في وقت
 معين من اوقات وجود الموضوع مقيداً بالادوام
 بحسب الذات هي ان كانت موجبة كقولنا بالضرورة
 كل قمر منخسف وقت ميلولة الارض بينه وبين الشمس
 لادواماً من موجبة وقتية مطلقة وسالية مطلقة
 عامة وان كانت سالية كقولنا بالضرورة لا شئ من
 القمر منخسف وقت التربع لادواماً من سالية وقتية
 مطلقة وموجبة مطلقة عامة المنتشرة وهي التي يحكم
 فيها بضرورة ثبوت المحمول للموضوع او سلبه عنه في
 وقت غير معين من اوقات وجود الموضوع مع قيد
 اللادوام بحسب الذات وهي ان كانت موجبة كقولنا
 بالضرورة كل انسان متنفس في وقت ما لادواماً من
 موجبة منتشرة مطلقة وسالية مطلقة عامة وان كانت

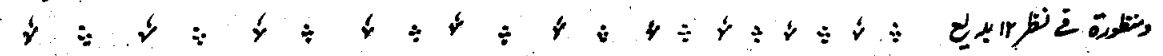
١٢ بديل **ع** اي اعطت من مركبات ١٢ **هـ** اي الوقتية ١٢ **س** اي ضرورة او سلبه ١٢

له قول في مورد سطره عامة التي هي مجموع الامكان كقولنا ان تنفس بالطلاق العام هي من الامثلة حيث لم تجزئ في حينها لوقت هي كالواقعية في النسبة الى البراق ١٢ بدليل **ع** قوله الكذب
الخاصة اذ كذبها من مكنيتين ما تميز بهما موجه ولا يترادفان كما في الامثلة لانهما لا يفرق بين الوجود والعدم في الشيء لان كليهما عبارة عن سلب العزوة من الطرفين بل في العطف فخطا لا في الوجود في الوجود من سلب
صفتي وقد اريد بالعكس في الامثلة من سلب الكذب في الامثلة

سالبة كقولنا بالضرورة لاشئ من الانسان بمتنفس في وقت والاداء فمن سالبة منتشرة وموجبة مطلقة عامة الملكة الخاصة وهي التي يحكم فيها بارتفاع الضرورة المطلقة عن جانبي الوجود والعدم جميعا سواء كانت موجبة كقولنا بالامكان الخاص كل انسان كتب وسالبة كقولنا بالامكان الخاص لاشئ من الانسان يكتب فمن مكنيتين عامتين موجبة وسالبة فصل في الشرطية الجزئية الاولى فيهما يسمى مقدا والثاني في الشرطية الجزئية الاولى فيهما يسمى مقدا والثاني في التالي وهي متصلة لازومية ان كان صدق التالي فيها على تقدير صدق المقدم لزوما واتفاقية ان كان ذلك يجرى الاتفاق كقولنا ان كان الانسان ناطقا فالجاراتها حق ومنفصلة حقيقية ان حكم فيها بالتنا في بين جزأها في الصدق والكذب معا كقولنا هذا العدد اما زوج او فرد وما نعتا المجمع ان حكم فيها بالتنا في بين جزئها في الصدق

الصدقة وهو ان يترادف من الوجود والعين والملكة العامة بصدق الجميع في مادة الوجودية والضرورة من كان بغيره المولى الموضع دائما وصدق الملكة بغيرها من حيث لا يقع الحكم والفعل والعكس في مادة الضرورة الذاتية مما تميز للضرورة وهو لا يترادف الى التعريف لسبب التقابل صدقها في نفسها لا يصدق بسببها على البعض في معنى اعتبار النسبة فيها اذ ان حيز النسبة بحسب الوجود والوجودات اما اذا تميز بحسب العزوة فهي في الحقيقة ما لم يترادف اليها الى الارشاد فها تفر من حيث الحيات واقسامها شرع في اقسام الشرطيات فقال فصل في الشرطية الجزئية الاولى منها هي مقدا تقدم ذكر حكمها في ضرورة تاخر الشرطية كقولنا النهار موجود ان كانت الشمس طالته والوجود الثاني منها ليس تاليا لانه يتكوى اي يتبع المقدم قال في متقدمة ان كان الحكم بصدق التالي فيها على تقدير صدق المقدم لزم انه علاقتهم بينهما يوجب ذلك كالعليه والتفاهيت ١٢ بدليل **ع** قوله الامكان ان معنى ان ثبتت كذا لانه ليس بمنفرد سلب الملكة في غير ليس بضروري ١٢ **ع** قوله ان كان آه صدق التالي على تقدير صدق المقدم بجزء الاتفاق ١٢ بدليل **هـ** قوله بجزء الاتفاق اي بجزء توافق الطرفين على الصدق من غير ملاحظة علاقتهم بصدق ذلك ١٢ بدليل **هـ** قوله في الصدق والكلاب معا اي لا يصدقان ولا يكذبان على ما هو متفق عليه الفعالي ١٢ بدليل **ح** قوله كقولنا هذا العدد آه ويعني ان العدد الواحد لا يجوز ان يكون زوجا وفردا معا ولا يجوز ان يتبين كونه زوجا وفردا معا ١٢ بدليل **د** **ع** قوله وان نعت المجمع ان حكم فيها بالتنا في بين جزئها في الصدق فقط اي من غير ان يتنا في الكذب بل يمكن اجتماعهما في الكذب كقولنا هذا العدد او خير فان المجر والشر لا يجتمعان فلا يجوز ان يكون الشيء الواحد شرطا او مجرما ١٢ **ع** اي القضية ان ليرة من المراكبات ١٢ **ع** فان العلامة بهما غير محفوظة

ومشورة في نظر ١٢ بدليل

له قول ومانه الخلقون كما فيها اي بالتثاني بينها اي بين جزئيهما في الكذب فقط اي من غير التثاني في الصدق فيجوز اجتماعهما في الوجود كقولنا اما ان يكون زيد في البحر ولا يغرق فان كونه في البحر عدم الغرق قد يجتمعان مع الاستحالة انتفاء عدم الغرق ١١ بديع الله قولنا لا يرتكب كل واحد من ذمهما القتل اي المتعدية اللزومية والمنفصلة الحقيقية وما تامة الجمع ومانه اللغو ثبتت برفع الحكم في موجبيتها فان البرية لزومية الحكم فيها بر رفع قوانين الطرفين في الصدق وعلى هذا ففي ١٢ بديع الله قوله مقتضية او يمكن حصول التمام عليها سواء كانت قالاني فلهذا بل ان كان الغرس انما كان حيانا فان مناه من لزوم حيا يرفع الغرس ثابت مع جميع الاوضاع التي يمكن اجتماعها مع انانية الغرس من كونه مناه كما او كما تارة انطاق ان غير ذلك هي جملة في نفسها ولا كقولنا ان كان زيدان نا فرموجيان فمنا كان لزوم حيا يرفع

فقط كقولنا هذا الشيء اما شجر او حجر ومانه الخلقون
حكم فيها بالتثاني بينها في الكذب فقط كقولنا اما ان يكون
زيد في البحر ولا يغرق فسالته كل واحد من هذه القضايا
يرفع ما حكويه في موجبتها امل ان كلية الشرطية
ان يكون التالي لازما ومعاند المتقدم على جميع التقادير
التي لا يتا في مقدمية المقدم وجزيئتها ان يكون كذلك
على بعض هذه التقادير وخصوصيتها ان يكون كذلك
على وضع معين وباهمال الاوضاع فتسود الوجبة
الكلية في الشرطية المتصلة كلما وقرها وحيثما ونحو
سواء الموجبة الكلية المنفصلة دائما والسالبة الكلية فيها
ليس البتة والموجبة الجزئية قد يكون والسالبة الجزئية
قد يكون با دخال السلب على السور الايجاب الكلي واهما لها
بلفظ او وان واذا في المتصلة واما واذا في المنفصلة
فصل في التناقض وهو اختلاف القضيبتين

الان ثابت مع كل وضع ممكن ان يجمع بينهما فزيد زيد بديع الله اي
 فاما اذا كان عدال غير ذلك وهي كالتالي في نفسها بديع الله اي
 مثل ذلك اذ التالى اي اننا اذ اوسنا من المقدم بديع الله قوله
 على بعض هذه التقادير اي الاوضاع التي لا يتا في مقتضية المقدم ١٢
 بديع الله خصوصية الشرطية ان يكون كذلك اي مثل ذلك
 الثاني اي لا زما اما نذا ١٣ كقولنا ضرورية او نحو
 كلما كانت الشمس طالعة فانها رويد ١٤ بديع الله قوله ضرورية
 الموجبة او نحو اما ان يكون الشمس طالعة او يكون النهار موجودا
 ١٢ بديع الله قوله والى الكلية او وليس البتة اذا كانت الشمس
 طالعة فالليل موجود وليس اما ان يكون الشمس طالعة وان يكون النهار
 موجودا ١٣ بديع الله قوله والى الجزئية او نحو قد يكون اذا كان
 الشمس طالعة فانها رويد قد يكون اما ان يكون الشمس طالعة و
 ان يكون الليل موجودا ١٤ بديع الله قوله والى الجزئية او نحو قد
 لا يكون اذا كانت الشمس طالعة كان الليل موجودا وقد لا يكون اما ان
 يكون الشمس طالعة كان ان يكون النهار موجودا ١٥ فان قلت لفظ
 جمالا يجمع ان يكون سورا الكلية المتصلة لانا فرضتة بجوم افراد
 قلت ان تمامان كان فرضتة بحسب الفئدة بجوم الافراد كتكم لفظا
 ان بجوم الاوضاع فمنا سورا كليات المتصلة ١٢ بديع الله قوله
 الايجاب الكلي فليس ود ليس هما في المتصلة وليس وانما في المنفصلة
 ١٢ بديع الله قوله صلي في التناقض او استر من اختلاف غير
 قضيبتين كالفرق بين الكافة المتقدمة والملا في ان يقع قضيبتين كقولنا الايجاب
 والسلب بين قضيبتين ان تقع مثلا فالجزئية لمدة لمنا قضيبتين قضيبتين
 واهل قضيبتين لاجاب والسلب لا يمكن ان يرفع الجزئية وقوله بحيث يقتضى
 يخرج اختلاف الغير لا يقتضى وقوله لفظا يرفع الاختلاف المتضمن لان
 يكون سورا سورا تة والافراد كانه لا يرد له بل بواسطة او بغيره اللزومية

وانتقد في ان التناقض في منطق كبر الشرح في ثنائي دوات وانشى بعضهم في صحت دوات ودوة اللوح ودوة المن وذا من عدة شروط والجزء من كل ما عطف تحت دوة اللوح
 دوة المكان والاعانة والعترة والنفس مندر تحت دوة القول والتخزين وهو من دوة اللوح والنحو بان دوة اللوح مندر في واحدة الشرطه كل اللوح ودوة القول مندر فيها والاحاطة بالابتن
 والتمهات في دوة اللوح بديع الله في التصلة اللزومية ١٣ في الثالث الزاوية ١٤ منتظا بقوله ما راجع الينا على طريق التناقض ١٢ للعد اي في المتصلة والمنفصلة ١٢
 ١٥ اي اجمال القضية الشرطية ١٣ بديع

١٢ ١٣ ١٤ ١٥ ١٦ ١٧ ١٨ ١٩ ٢٠ ٢١ ٢٢ ٢٣ ٢٤ ٢٥ ٢٦ ٢٧ ٢٨ ٢٩ ٣٠ ٣١ ٣٢ ٣٣ ٣٤ ٣٥ ٣٦ ٣٧ ٣٨ ٣٩ ٤٠ ٤١ ٤٢ ٤٣ ٤٤ ٤٥ ٤٦ ٤٧ ٤٨ ٤٩ ٥٠ ٥١ ٥٢ ٥٣ ٥٤ ٥٥ ٥٦ ٥٧ ٥٨ ٥٩ ٦٠ ٦١ ٦٢ ٦٣ ٦٤ ٦٥ ٦٦ ٦٧ ٦٨ ٦٩ ٧٠ ٧١ ٧٢ ٧٣ ٧٤ ٧٥ ٧٦ ٧٧ ٧٨ ٧٩ ٨٠ ٨١ ٨٢ ٨٣ ٨٤ ٨٥ ٨٦ ٨٧ ٨٨ ٨٩ ٩٠ ٩١ ٩٢ ٩٣ ٩٤ ٩٥ ٩٦ ٩٧ ٩٨ ٩٩ ١٠٠

له قوله المستوي هي مستوي الحصول للمادة بين القضية وعكسها الصدق والكيف ١٣ **ع** قوله سكان الآخرة عكس عبارة عن جعل احد طرفي القضية في الذكر مكان طرف الآخر لئلا يخلط بينهما فلا يكون قولنا امان ان يكون هذا الصدق واما خبرها فقولنا امان ان يكون هذا الصدق فقولنا امان ان يكون هذا الصدق فقولنا امان ان يكون هذا الصدق فقولنا امان ان يكون هذا الصدق

بالايجاب والسلب بحيث يقضي لذاته ان يكون احدهما صادقة والاخرى كاذبة ولا يتحقق بين القضيتين الاتحاد النسبة الحكيمية بينهما فصل في العكس المستوي وهو عبارة عن جعل احد طرفي القضية مكان الاخر مع بقاء الصدق والكيفية فاما الكيفية فلا يبقى في الموجبات لانها لا تنعكس كلية لاحتمال كون المحصول اعم من الموضوع كقولنا كل انسان حيوان فلا تنعكس كلية لكذب قولنا كل حيوان انسان واما السالبة فتنعكس كلية كقولنا الاشئ من الانسان مجرلان يصدق لاشئ من الحجر بانسان كلية فصل في عكس النقيض وهو عبارة عند المتقدمين عن تبديل كل من طرفي القضية بنقيض الاخر مع بقاء الصدق والكيف كما يقال في كل انسان حيوان كل لا حيوان لا انسان وعند المتأخرين عبارة عن جعل نقيض الثاني الجزء الاول و

مع بقاء الصدق اي ان يكون لاصل صاد كما كان الاصل صاد كما كل ان من حجر يلزم بعض الحجر ان من كذبة او تلازم عكس القضية ولا يتغير تحتها الى صدق الطرفين في الواقع وانما اعتبر لئلا يخلط بين صدق اللزوم مع كذب اللازم لم يتغير بقاء الكذب لجزء لزوم الصادق الكاتب ١٢ بديع **ع** قوله والكيفية اي الايجاب والسلب اي ان كان الاصل موجبا كان العكس كذلك ان كان سالبا كان كذلك لان العكس لازم من لوازم الاصل فلا يجري التخلف بينهما بخلاف الموجب والسلب فانه يجري التخلف وظاهر التعليل لا يتولد عن احتمال وقد اشترنا له دفعه تامل ١٢ بديع **ع** قوله الكيفية اي الكيفية والموجبة ١٣ بديع **ع** السالبة فانها هي السالبة تنعكس سالبة كلية ١٢ بديع **ع** قوله في عكس النقيض غير التسمية عن المتقدمين فظاهر وانما اعتبر التعليل فلفظ على الجواز ان من الاصل عكس النقيض عند المتقدمين عبارة عن تبديل كل من طرفي القضية بنقيض الاخر اي جعل نقيض الثاني في الاول ونقيض الاول في الثاني ١٢ بديع **ع** قوله مع بقاء الصدق والكيف كما قال كما يقع في عكس قولنا كل ان حيوان كل حيوان لان ان وعكس النقيض عند المتأخرين عبارة عن جعل نقيض الجزئ في الثاني من اصل القضية الجزء الاول وجعل عين الجزء الاول من اصل القضية الجزء الثاني مع مخالفة الاصل في الكيف الى الايجاب والسلب وموافق الاصل في الصدق كما يقع في عكس النقيض قولنا كل انسان حيوان لاشئ مما ليس بحيوان بانسان ١٢ **ع** لا متناع

على لفظ اي على كل استناد العام بل تنعكس جزئية ويكون كل ناطق ان ناطق ان عكس قولنا كل انسان ناطق ممنوع ١٣

قد دخل في القياس وهو موجود في الحقيقة بقول العقول لا في المقبول والمطلوب وتسمية القول المسموع قياسا بما زعموا ان يكون المراد بقوله قول مؤلف القول المعقول ان المراد بقوله زعموا هو
 القياس المعقول العام من ان يكون المراد مقولاً ان المراد دخول ما هو قياسي بل انما فقط هو القياس للمعقولة والفرق من القضايا ما فوق الوجود فيخرج القضية الواحدة المستزمنة بكسبها وعكس
 بعضها ولا يتحقق التبريد بقوله بل ان يطول بالليل فهو صادق ويقول كما كانت الشمس طالعة فانها موجودة لانها تقيض واحدة تستزمن بقبضية اخرى مع بداهة القياس لان الانسان انما يكون بطول الليل
 مرة قياسي بل انما هو صادق بل لا مع قولنا ان كل من يطول بالليل فهو صادق ولا نسلم اليه ان قولنا كما كانت الشمس طالعة فانها موجودة بغير واحدة مستزمنة اخرى لان كل كمالها على الاتصال بالوضع
 المستزمنة كبرية من تخصيص ١٢ بديع كونه قد استتقت شارة الى
 ان حلت القياس وحيث ان يكون مستزمنة في نفس الامر ففصل

التي هي المعلقة القديسات وغيرها من معنى كذا القول لا يخرجها
 ما يستلزم من ان يكون في قولنا لا شيء من الانسان مجردا
 فان ذلك من ان الانسان مجردا عن جسمه من ان الانسان مجردا
 وانما يخرج بالاعتراض الصغرى انما هو انما هو انما هو انما هو
 حتى يكونها العينين يمكن نقلها من انما هو انما هو انما هو انما هو

عين الاول الثاني مع مخالفة الاصل في الكيف وموافقت
 في الصداق كما يقال في كل انسان حيوان لا شيء مما
 ليس بحيوان يا انسان والفرق بينهما يعرف في المطولات
 فصل في القياس وهو قول مؤلف من قضايا متى
 سلمت لزوم عنه لذاته قول اخر وهو استثناء في ان كان
 عين النتيجة او تقيضها مذكورة فيه بالفعل كقولنا كلما
 كانت الشمس طالعة فالنهار موجود لكنها طالعة فالنهار
 موجود فالنتيجة وهي فالنهار موجود مذكورة بعينها
 فيه ولو قلت لكن ليس بموجود ينتج انها ليست بطالعة
 فنقيضها وهو انها طالعة مذكورة فيه واقتضى ان لم يكن
 كذلك كقولنا كل انسان حيوان وكل حيوان حساس
 فكل انسان حساس فليست النتيجة ولا تقيضها مذكورة
 فيه بالفعل واذا عرفت هذا فنقول ان موضوع النتيجة في
 الاقتراضي يسمي اصغر ومحمولها اكبر والقضية التي فيها الاصغر
 لان في القياس يكون قولنا اذا بديع

المحمولة وقوله لذاته استثناء بديع قول اخر وهو استثناء
 عينه بل لمسة من في قوة المذكورة ١٢ بديع كونه إشارة
 الى وجوب عبارة التسمية بكل من المقدمتين والاروم ان
 يكون كل تخصيصين فمما قياسا وليس بقياس ١٢ بديع
 كونه وانما اقتضى بالفعل لان كونه التسمية في القياس الاقتراضي
 حاصل بالقوة العينية ١٢ بديع قولنا اقتراضي يسمى بالقتريان
 المراد فيهما بالاصغر والاكبر والارسطو ١٢ بديع
 له قوله مذكورة فيه بالفعل وان كانت مذكورة بالقوة
 الضالطة في الاستثناء في ان التسمية من المقدمتين
 واستثناء تقيض التالي في تقيض المقدم بذات المتصلة
 الزمنية واما في المتصلة فان كانت حقيقية فاستثناء
 عين كل منتج تقيض الاقتراض ان كانت ماقدمتها استثناء
 تقيض كل منتج من الاخر والاشارة غير محتمة عن البيان
 ولا استثناء على لزوم متصل ان كان الشرطية المذكورة
 فيه متصلة ومنفصلة والاقتراضي ايضا على ان يكون
 محتمل ان كان تاليه من الجديات المراد في قولنا استثناء
 على شرطية بديع كونه اي ما ذكر في شرطية التسمية ١٢
 قوله قوله ومحمولها اكبر لان
 محمولا فمما تقيضها
 ليس اكبر والموضوع

ليس محمولا فمما تقيضها الصغرى وقد نوقش على الاول بان اخص اكثر جزاءا ما كان اقتراضا العام اقل جزاءا وكان اكثر افرادها بل هو الجواب بان الامتيازات لا يخرج
 المناقشة فيه ١٢ بديع له قوله والقضية التي فيها الاصغر ليس منقولها بقبضية التي فيها الاكبر كبري ١٢ بديع عه سمي استثناء بالاشكال الاستثناء ١٢ بديع عهه فالقياس
 على قسمين ١٢

له قوله فلا يخلو بالضرورة كونه واسطة بينه وبين قولنا كل حدث شكل وكل شكل كذا الكل فرد من أفراد الثلث مدق عليه مفهوم الشكل فهو كذا وليس معناه ان كل فرد من أفراد الثلث هو من مفهوم الشكل بل ان الحد الأوسط اذا وقع محمولاً فالمراد به المنهوم وانما وقع موضوعاً فالمراد به الفلزت فلو كان الحد الأوسط في الاول والرايع كمراد ١٢ بدريج ٤٥ قوله فهو الاول وانما جعله اولاً لوروده على النظم الطبيعي اعني الانتقال من الاوسط الى الاوسط ثم من الاوسط الى الاكبر وكونه ضروري الاتساع ١٢ بدريج ٤٥ قوله وان كان على العكس اي ان كان الحد الأوسط موضوعاً في الصغرى ومحمولاً في الكبرى ١٢ بدريج ٤٥ قوله وهو ان في وكذا جعل ثانياً الموافقة الاول في الصغرى التي هي اشرف لثقتين

صغرى والتي فيها الاكبر كبرى والمكبر بين الاصغروا الاكبر
 يسمى حداً اوسطاً والهيئة المحاصلة من كيفية وضع الحد
 الاوسط عند الحدين الاخرين يسمى شكلاً وهي اربعة لان
 الحد الاوسط ان كان محمولاً في الصغرى موضوعاً في الكبرى
 كقولنا كل جسم مؤلف وكل مؤلف حادث فهو الاول ان كان
 على العكس كقولنا كل انسان ناطق وكل ضاحك انسان
 فهو الرابع وان كان محمولاً فيهما كقولنا كل ناطق انسان وكذا
 شئ من الحجر انسان فهو الثاني وان كان موضوعاً فيهما
 كقولنا كل انسان ناطق وكل انسان ضاحك فهو الثالث
 واما الشكل الاول فشرطه ايجاب الصغرى وكلية الكبرى
 واما الثاني فشرطه اختلاف مقدمتيه بالكيفية وكلية
 الكبرى واما الثالث فشرطه موجبية الصغرى وكلية احدهما
 واما الرابع فغير محتاج له لعدم وقوعه في الاستعمال لانه
 غير يتن فصل في الاستقراء وهو تام ان استدلال بجميع

لاشتائها على الاصحق الموضوع الذي لا بد له بطيب
 المحول ١٢ بدريج ٤٥ قوله فهو الثالث وانما جعل
 ثالثت الموافقة الاول في الكبرى التي هي من المقتضى
 وذهب بعضهم الى ان في جعل موضوع المطلوب
 التي هو الاصفرو الصغرى التي تشتغل على الاصفرو
 اشرف وجعل محموله الذي هو اكبر والكبرى التي هي
 قفل الاكبر انما يدعى بالمتخلف والظاهر ان وجه
 البعد عنه بان الاصفرو لما كان اقل افراد يشق
 ان يكون بعض وكذا ما هو مشكل عليه والاكبر لما كان
 اكثر افراد يشق ان يكون اشرف وكذا ما هو مشكل
 عليه فترده ولهذا امر جوا بان العكس اشرف من البرنى
 اقل ان الاكبر وان كان اكثر افراد لكنه ليس مطلوباً
 لذاته بل هو انما يطلب لاجل الموضوع والموضوع
 وان كان اقل افراد لكنه يميز المطلوب لاجل المحول
 بل لذاته اذ لا يتفاء على من له وفي مدارج ان اقليل
 المقدم لذاته اشرف من الكبير الغير المقدم لذاته المطلوب
 لاجل ذلك اقليل ١٢ بدريج ٤٥ قوله ان الشكل الاول
 فشرطه اي شرطه انما هو بسبب الكيفية ايجاب الصغرى
 والام مثبت اندراج الاصفرو في الاوسط فلم
 يبق حكم الكبرى اليه لقولنا لا شئ من الانسان يفرس
 وكل فرس حيوان وبسبب الكلية الكلية الكبرى ان ذلك كانت
 جزئية اقل ان يكون البعض المحكوم عليه بالكلية البعض
 المحكوم به على الاصفرو فلا يحصل الاتساع كقولنا كل
 الن حيوان وبعض الحيوان فرس ١٢ بدريج ٤٥
 قوله واما الثاني فشرطه اي شرطه انما هو اعراضها
 بسبب الكيفية وهو اختلاف مقدمتيه في الايجاب
 والسلب بان كونها موجبة والافرى سالبة و

ثانياً بسبب الكلية وبكلية الكبرى اذ لو اتفقا في الايجاب والسلب كانت الكبرى جزئية بلزم الاختلاف الموجب لتتقدم ١٢ بدريج ٤٥ قوله واما الثالث فشرطه اي شرطه انما هو موجبية
 الصغرى ولا يحصل الاختلاف الموجب لتتقدم ١٢ بدريج ٤٥ قوله واما الثالث فشرطه اي شرطه انما هو موجبية الصغرى ولا يحصل الاختلاف الموجب لتتقدم ١٢ بدريج ٤٥ قوله واما الثالث فشرطه اي شرطه انما هو موجبية
 لانه يثبت الاول في مقدمتين جميعاً فانما كان تميز من بسبب لثقتهم من جهة الاستقراء ١٢ بدريج ٤٥ قوله واما الثالث فشرطه اي شرطه انما هو موجبية
 يحكم بحكمها على المشتق تلك الجزئيات ١٢ بدريج ٤٥

له قوله على الكل إنما يقع كل مبرما حيوانا ونباتا وجماد وكل منها يتفرد في كل جسم متين بولقيده اليقين ١٣ بدريج ٤٤ قوله فصل في التمثيل بقرينة
جزئي بجزئي في معنى مشترك بينهما ثبت في شرط الحكم الثابت على التقييم المثل بذلك المعنى ١٣ بدريج ٤٤ قوله قياسا لما تميز من قسم جزئي بجزئي في الحقيقة به

الجزئيات وحكم على الكل وهو قليل الاستعمال وتاقص اذا
استدل بالكثير الجزئيات وحكم على الكل كقولنا كل حيوان
يمر بك فله الاسفل عند المضغ لان الانسان والبهائم و
السيامك وهو لا يفيد اليقين لاحتمال ان لا يكون
الكل بهذه الصفة كالتساحر فصل في التمثيل بهوان
ليستدل بجزئي على الجزئي الاخر لشاركتها في كلي مؤثر في
الحكم ويسمى في عرف الفقهاء قياسا كقولنا العالم مؤلف
فيكون حادثا كالبيت فصل في البرهان وهو اما
لحي وهو الذي يكون الحد الاوسط فيه علة النسبة في
الذهن والخارج كقولنا هذا امتعض الاخلط وكل متعض
الاخلط محموم فهذا محموم واتي وهو الذي يكون الحد
الاوسط فيه علة للنسبة في الذهن فقط كقولنا هذا
محموم وكل محموم متعض الاخلط فهذا امتعض الاخلط

تمت هذه الرسالة

والصورة التي هي كل الوراق
ليس اصلا والصورة التي هي على
الخلاص فلو لمعنى الشريك بينها
علة جامة ١٣ بدريج ٤٤
قوله فصل في البرهان بوقياس
مركب من مقدمات يقينية لا
تخرج يقيني ١٣ بدريج ٤٤
قوله علة النسبة آه اي نسبة
الكل الى الاوسط في الزمن والذات
وهو انما يسمى بالذات لانه لا يخلو
العوية كقولنا هذا متعض الاوسط
وكل متعض الاوسط فهو محموم
فبذلك محموم والحد الاوسط هو متعض
الاوسط علة للنسبة التي هي البرهان
الذات والحد الاوسط ١٣ بدريج ٤٤
قوله والى احد الاقسام اينا لانها
الذات من مشهور في المثل وهو
الذي يكون الحد الاوسط فيه علة
للنسبة في الزمن فقط او في
الذات مع ما دللنا بقولنا
بقره محموم وكل محموم متعض
الاوسط فهذا متعض الاوسط
فالحي مطلب في الحارج
في الذات علة لان تصور
المطلوب علة لتصور العلة في
الزمن وليكن هذا اخر الكلام في
شرح هذه الرسالة الرشيدية بالعين

والصورة واسما الاخر في حروفه واحصاه بعين تمام شرحه بدريج الميزان ١٣ عه بجواز وجود جزئي في تركيب الحكم في زمانه لا يستقر بدريج عه فالتقدير
ان ذلك هو اصل قولنا عه اي البرهان ١٣ بدريج الميزان

وله الحمد الف ولام برود قسم مست الف ولام زائده والفت ولام غير زائده الف ولام زائده آن مست که برای تحسین کلام آورده باشد چنانچه الرفع والکسر غیر زائده برود قسم مست اسمی و حرفی آن مست که داخل شود بر اسم فاعل و اسم مفعول چنانچه الضارب زید والمضروب عمر وکلمه بمعنی الایض الضارب الذي مضروب است و حرفی بر چهار قسم مست الف ولام جنس و الف ولام استعراق و الف ولام مهذب خارجی و الف ولام مهذب معنی الف ولام جنس آن مست که شعر باشد بسوی ما بهیبت از ان جهت که ما بهیبت است لکن نظر از نزد واخر و چون الیصل غیر من امرأة و الف ولام استعراق آن مست که شعر باشد بسوی ما بهیبت از ان جهت که ان ما بهیبت موجود است در معنی ان و اما هر چه چون قول خواتمی است ان الانسان لم یختر الف و الف ولام مهذب خارجی آن مست که شعر

باشد بسوی ما بهیبت از ان حیثیت که ان ما بهیبت موجود است و در ضمن فراموشی که معلوم است در میان منظم و فاعل طلب در خارج چنانچه قول یا ربی تعالی است نفعی و غیره الرسول و الف ولام مهذب معنی آنست که شعر باشد بسوی ما بهیبت از ان حیثیت که ان ما بهیبت موجود است و در ضمن فراموشی که معلوم است در میان منظم و سابع و در ضمن چنانچه قول اول تعالی است اغاث ان یا کائنات و مهذب و کون الازبان بافتی از خود بر جهت تعظیم بلاست که با نعمت باشد یا غیر نعمت و الله اعلم بذات مست بلا تا بدایت بالکسر مست بمعنی التهنات و ان دور تم و در کوبی اوله الطریق دم الیهیال بطلب اول از نشان انبیا و در دم صفته اول تعالی است خا معه پس در ملک لاتی من اجمعت نفعی و در مست و نسبت اول یا ربی تعالی و قرآن هم در ان مورد تفهینا هم فاستجابوا لعی سواد الطریق سواد هم معده مست بمعنی استعراق و فرق میان معده و هم معده ان مست که معده مست بمعنی نامشروع و هم مستحق منه باشد و همچنانکه معده بمعنی هم فاعل می باشد هم معده نیز و سواد این ما از ان قبیل است بمعنی مستوی و اضافت صفت مست بسوی موصوف هدمین تقدیر مست طریق مستوی اسمی میان راه که باک از ان مطلوب برسد ۱۲ مولانا محمد برکت الله بکھوی **۱۱** قوله جعل لنا بآبنا انست که لنا متعلق است بر رفیق ای که و ابیدستی تعالی توفیق رفیق برای او تقدم محمول مضان الیه بر معنای در ظرف یا تو مست متوسخ فیکذا فی مذمبه التهنیت القائل التوقی **۱۲** **۱۱** امشش لغبات

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي هدانا لهذا الطريق وجعل لنا التوفيق خبير رفیق - والصلوة على من ارسله هدى هو بالاهتداء حقيق - ونور اب الاقدا ابليق - وعلى الله واصحابه الذين سعدوا في مناهج الصداق بالتصديق - وصعدوا في معارج الحق بالتحقيق وبعث فهدانا غاية تهذيب الكلام في تحرير المنطق والكلام - وتقريب المرام - من تفهيم عقائد الاسلام - جعلته تبصرة لمن حاول

۱۱ حبيب السلام را با ايمان و در حديث آمده است كل من تقى الى يوم القيمة فهو الى ۱۲ مولوي محمد برکت الله بکھوی **۱۱** اين از ظروف نمايه است و ان راسه حال مست یکی با مضاف الیه دوم بی مضاف الیه و ان نیز در قسم است نمینما یا منوی فعلی الاولین معربته و علی الثالث جمیعته علی الضم و ان جاز قسم ثالث صحت کذا فی الشرح **۱۲** قوله فهدانا اشاره است بسوی معانی یا الفاظ جزئیة یا حضور و درین جاز آنچه که اسم اشاره موضوع مست برای اشاره جمیع موجوده در خارج و غایبته تهذیب الكلام خبر هذا است اصل ان هذا الكلام تهذیب غایبته تهذیب حذف الفعل و اتم المقول المطلق مقامه و احواب با حوابه کذا فی الشرح **۱۳** قوله تحریری بیان علی از زوائد و المنطق قانونیه تعمیم مر اعانتها الذین آتوا عن الخطا فی الفکر **۱۴** قوله احکام و احکام است من اعمال البعد و المعاد علی پنج قانون الاسلام **۱۲** امشش قوله تقریر الای مقرب تمامیه التقوی علوم الی الطبائع و الاقلام **۱۲** امشش قوله من تقریر آه بیان مست برای مراد و اضافت و مقادیر اسلام بنامیه اگر اسلام عبارت از نفس الاعتقاد است و اگر عبارت از مجموع الاقرار بالمان و الاعتقاد بالجهان و اهل بالا رکان باشد پس این معنی نام باشد که کذا فی الشرح **۱۳** امشش قوله الای المقرب تمامیه غیر مطابق لطریق بالکسر **۱۲** امشش قوله الای المقرب تمامیه **۱۲** امشش قوله الای المقرب تمامیه

تلقه مست و ادوار الف کرده بدلیل قال و در و می نویسد اگر چه الف باید تکلف است که صا از جهت فرق معنی و اگر الف نگاشت شتو التباس بلفظ صلاست بمعنی بت پرست لازم آید و ان تا درست ۱۲ مولوي محمد برکت الله بکھوی **۱۱** قوله ارسله تعریح بنام آن حضرت صل الله علیه وسلم بنا بر تعظیم ندارد و در بعضی ذکر کرده مستند جمیع معقات کامله باشد **۱۱** قوله ای مقبول له است یا حال بمعنی بادی بلفظ گفته اند که اطلاق مصدر بر ذوالحال مبالغه در دست است چنانچه در زید عدل ۱۲ بیزدی **۱۱** حواصل اهل بودهای اهل طبایف بدل کرده برای تمیز تبدیل بر الف ملا فزو و درنگل شده و محاب آن مومنان را گویند که صحبت یافته باشند بی **۱۲**

۴ و زاده کرد یعنی بتفید یعنی لاشل الولد در بیعت مایه سی بر مرد باشد بافتن دور مرد و صورت اولی باشد مرفوع باشد بجهت خبر شدن بینه اخذ وقت ای بود جمله صله باصفت باشد
 و اگر لاسیلا وقت استقنا گویند و بعد متصوب باشد مستثنی بودن دورین صورت نیز ما زانده است ۱۲ موی محمد برکت الله علیه و آله قوله الاول اراده کرده است اذ ان
 الفاظ اوله منطلق معانی چرا که هر گاه از تم اول منطلق که در قول فی تحریر المنطق مراد باشد پس معنی چنان گویند که منطلق در منطلق است و این در مرتب نیست لهذا از رقم اول الفاظ
 و از منطلق معانی مراد باشد تا ترکیب درست شود بکنایه ای شرح ۱۳ **له** قوله مقدمه کبر و ال باخوذة من مقدمه العیش که پیشوای لشکر را گویند و آن دو قسم است مقدمه الکتاب
 و آن چیز است که ذکر کرده شود قبل شروع کردن
 در مقام هدایای ارتباط آن مقاصد بان چیز و مقدمه
 العلم و آن چیز است که موقوف باشد بر شروع کردن
 بجهت مینا طردن در مسائل آن علم و آن چیز
 مشابهاً متقن تواریخ علم است و قایت آن علم
 ای مقصود ازان و مرفوع آن علم ای چیزیکه
 از عوارض آن چیز و ان بحث کرده شود بکنایه
 فی الشروع ۱۳ **له** قوله ان کان اذ ان اللغیة
 اگر باشد آن علم اعتقاد بر ای نسبت نامه غیر بقوتیه
 مانند اذ ان یا نیکه زید قائم است یا نسبت
 سلیمه یا نه اعتقاد باین که زید قائم نیست
 ۱۴ **له** قوله تصدیق ای نام بناده شود این علم
 تصدیق پس اختیار کرده مقصد مذموب کما یکنون
 تصدیق نفس اذعان و حکم و اختیار کرده مذموب
 تقیاده بجز و انیدن متفق طرفین نسبت مانده و قورع
 نسبت زنده لا و قورع آن ۱۳ **له** قوله موضوعه
 و آن چیز است که از عوارض ذاتیه آن در بحث
 کرده شود و آن معلوم تصوری است بشرط ایصال
 مطلوب تصوری و معلوم تصدیقی بشرط ایصال
 بسوی مطلوب تصدیقی پس اول نام بناده شود معرفت
 و ثانی موضوع گردد بجهت ملاحظه **له** قوله دلالة

التصردی الإقهار - وتذكرة لمن اراد ان يتذکر من
ذوی الإقهار - سیم الولد الاعز الحفی المحری بالاکرام - سمی
حبیب الله علیه التحیة والسلام لا زال له من التوفیق
قوام - ومن التایید عصام - و علی الله التوکل و الاعتصام
القسم الأول فی المنطق مقدمة العلم ان کان
اذعاناً للنسبة فتصدیق و الافتصور و یقتسمان بالضرورة
الضروریة و الاکتساب بالنظر و هو ملاحظة المعقول لتحصیل
الجمهور قد یقع فی الخطأ فاحیث الی قانون یعصم عنده
هو المنطق و موضوعة العلوم التصوری التصدیقی من حیث انه
یوصل الی المطلوب التصوری فیسمه معرکاً و التصدیقی فیسمی حجة
فصل دالة اللفظ علی تمام ما وضع له مطابقة

اللفظ ای دلالت لفظ بر تمام آن چیز که وضع
 کرده شده است آن لفظ برای آن مانند دلالت
 انسان بر حیوان ناطق نام بناده شود مطابقت من
 مطابقت النقل بالنقل کما یقال طاب النقل بالنقل
 و دلالت لفظ بر جز آن چیز که وضع کرده شده است
 نام بناده شود لغضن چرا که این معنی در معنی موضوع

لاشلی الذي هو الولد یعنی گردانیدم من این کتاب را
 مبرم که برای همه کس منقول آن کسیکه او ولد من است
 بلکه از برای او بروجه الملک کردم و معروف که بجایش لفظ
 شیئی توان نهاد لاشلی شیئی هو الولد یعنی گردانیدم من این
 کتاب را مبرم و در از برای همه کس در مثل شیئی که آن ولد من است

له قوله ایجاد مامل لاسیلا است و سیم یعنی مثل مست چنانچه
 حرب گوید همان بیان ای مثلان پس لای یعنی لاشلی باشد و گاه
 لا اخذت کتند از لفظ و مال مجموع لاسیلا و حایة از حرف
 استقنا گرفته اند یعنی خصوصاً و درسیا سیم احتمال دارد
 موصول کجا پیش از آن توان نهاد و وضع چنین می شد

لا باشد و دلالت لفظ بر چیزی که نام است از معنی موضوعه لا لازم است آن را تا این دلالت التزم باشد چرا که معنی آن لازم معنی موضوعه که بود و این بود
 و دلالت را دلالت مطابقی لازم است چرا که این اصل است و آن هر دو فرغ و وجود فرغ بی اصل غیر ممکن است و مطابقی ما آن جز لازم نیست چرا که بودن اصل بدلت فرغ
 خارج است نیست لازم در میان دلالت لغوی و تصریحی زیرا که بودن و نبودن فرغ بجز خارج است بکنایه از شرح الزایدین لاشلی لفظ ۱۳ **له** فما ینبغی غیر آن یا لها نیکان آن خبر ۱۳ **له** اشاء
 بکنایه از هر دو ۱۳ **له** صحت هر دو و بی حیب کردن تا این تا آن ۱۳ **له** اللغه چیزی که شائسته شود بآن کلام ۱۳ **له** چیزی که بآن نامها شده شود که آن ۱۳ **له** ای مقادیر و الخاطی و خلق
 ۱۴ ای نسبت فی کینه هر دو تصور و تصدیق ۱۳ **له** توجه نفس بسوی امر معلوم یا بکون امر مجهول

هم آفرود که الاطبا لثقله ۱۲ مولوی جواد الما جلد ۳ قوله والا ای اگر قصد کرده نشود لالت جزو لفظ بر جزو معنی پس مفروض است ۱۲ ش کله قوله کله
 ای در اصطلاح منطقیان و عقل گویند در اصطلاح نحویان چون ضرب و یضرب ۱۲ ه ه وان کثره ای اگر بسیار باشد معنی آن مفروض است اگر وضع آن
 لفظ برای بر یک انسان معانی بود وضع جدا گانه باشد آنرا لفظ مشترک باشد مانند لفظ معین برای باهره و در سبب لغات و چشمه و آفتاب و غیره را در وضع آن برای

بر یک معنی جدا جدا بود بلکه منقول
 بطرف ثانی باشد تا برسانست پس
 اگر در معنی ثانی که منقول است بر یک
 آن مشهور باشد ای استعمال آن در
 اول مترک باشد نبوی که اگر آن
 لفظ گفته شود بر معنی ثانی فهمیده
 نه شود مگر بقراین پس نام آن
 منقول است منسوب باشد بسوی
 ناقل اگر تا قبل آن شرح است منقول
 شرحی گویند و اگر حرف عام منقول
 حرفی و اگر حرف خاص است منقول
 اصطلاحی مثل اول مانند معلوله
 که شارح از ضمنی و عاقل کرده
 بسوی ارکان مخصوص آورده و
 مثال ثانی چپو را که حرف عام از
 معنی مایه بر علی الارض بطرف چهار
 پایه آورده و ثالث چپو اصطلاحات
 نحویان و منطقیان و غیره تا و اگر
 ثانی مشترک باشد علی استعمال آن
 در هر دو معنی باشد پس اگر استعمال
 کرده شود در معنی اول آنرا حقیقت
 نامند و الا محجاز که ذاتی در سبب التهجیر
 ۱۲ ه ه مانند اسد که استعمال آن
 در حیوان و زنده حقیقت است چرا
 که موضوع برای آنست و بر مرد شجاع
 مجاز است ۱۲ ه ه قوله والا فکلی
 آه ای شیخ کند تجویز صدق خود بر تصور

و علی جزئه تضمن و علی الخارج التزام و لا بد فيه من اللزوم
 عقلا و عرفا و تلزمها المطابقة و لو تقديرا و لا مفس والموضوع
 ان قصد بجزء منه الدلالة على جزء المعنى فترك اما تام خبرا و
 انشاء و اما ناقص تقيدي او غيرك و الا فهو مفروض و هو ان استقل
 مع الدلالة بجملة على احد الا زمته الثلثة كلمة و بدونها اسد و
 الافاداة و ايضا ان اتحد معناه فمع تشخص وضع اعلم و بدو
 متواط ان تساوت افراده و مشکك ان تفاوتت باولية او لولية
 وان كثر فان وضع لكل واحد فمشترك و الا فان اشتد في
 الثاني فممنقول ينسب الى الناقل و الا فحقيقة و مجاز فصل
 المفهوم ان متبع فرض صدق على كثيرين فجزئي و الا فکلی امتنع

۱۲ ه ه ای لازم ذمینی یعنی بعد آن امر خارج و چه بیک تصور
 موضوع که بدون آن امر محال باشد ۱۲ ه ه ای از بی زوی قوله والا
 یکس یعنی لیس الاستلزام من الطرفين اذ يجوز ان يكون اللفظ
 بحيث لا جزله و لا لازم له فثبتت المطابقة بدون التقنين و لا لازم
 و لم يدع علم عدم الاستلزام بين المطابقين و التقنين و الاستلزام
 من الطرفين كذلك لیس الاستلزام بين المتقنين و الاستلزام
 لانه اذا كان اللفظ بحيث المعنى مركبا للازم و فحينئذ يكون التقنين
 بدون الاستلزام و اذا كان بحيث المعنى بسيما للازم له
 فحينئذ يتحقق الاستلزام بدون التقنين و اذا عرض الامام مشهور
 في هذا المقام و هو ان لا نسلم عدم التلازم بين المطابقة و الاستلزام
 اذ يتحقق ان يكون شي لا لازم له بحيث و كون الشيء ليس غير
 لازم كل شي و ايجاب بان المتبر في الاستلزام اللازم البين
 بالمعنى الراجح و كون الشيء ليس غيره ليس كذلك ليداهته اذ
 كثيرا ما يتصور الاشياء و لا يتصورنا غيرها و قد يجاب ايضا بوجوب

پس آن مفهوم کلی است چرا برست که هیچ باشد افراد آن کلی مانند هر یک که الهی تعالی با کمن باشد افراد آن و متبع نهاده پس شامل است واجب تمام و ممکن تمام بر و در آن افراد ممکن یا نه
 نشده مانند عقده یا یا نه شده و در فقط امکان دیگر مانند آفتاب یا امتناع دیگر مانند واجب تعالی یا افراد آن کلی بسیار یافته شوند با تا بی مانند کواکب سید که کجاست یا غیر
 ساجی مانند سطوات باری تعالی ۱۲ ه ه ای جزو دوم قید جزو اول باشد ۱۲ ه ه ای فبجزئی مانند زید عمر و ۱۲

آنها تا بنی برزی باشد ۱۲ و گاهی بر خاص که تحت عام باشد آنرا جزئی گویند که بر مبنی اضافی نه حقیقی مانند انسان بر نسبت حیوان که جزئی اضافی باشد ۱۳ قوله علی الكثيره آه بدان که چون کلیات نزد متعلقان مضمون در وجه پس میگردند کماول جنس است اگر کلی محمول باشد بر اکثرین که حقیقت

هر یک خلاف حقیقت دیگر باشد
جواب سوال با هوای پیست
آن جزئی پس اگر آن جنس جواب
باشد از حقیقت و از جنس شرقی
آن حقیقت جواب باشد
از آن حقیقت و از هر شرقی
آن پس آن جنس قریب گویند
فاکر باشد جواب از حقیقت و از
بهر شرقی آن بلکه جواب از آن
و از بعضی شرقی باشد پس آنرا
جنس بعید گویند از آن از الجلال
۱۴ ای کلمه انشا کلمات مذکور
الجنس بلکه لما سئیت ۱۳ برزی
۱۵ فانه یقتضی جوابا للمسال
من الانسان من جمیع الانواع
اشترکته فی المیراثه من المیراث
والعزم والجار و غیر ذلک ۱۲
عبدالباسط ۱۶ قوله در المقول
علی الكثيره المتفقته آه ای
و هم نوع است که محمول باشد بر افراد
کثیره که حقیقت آنها یکی باشد و

افراة او امكنت ولم يوجد او وجد الواحد فقط م امکان
الغیر او امتناعه او الكثير مع التامی او عدمه فصل
الكلیان ان تفرقا کلیا فمتباينان والافان تصادقا کلیا من
المجاوبین فمتساویان وتقیضها هكذا او من جانب فقط
قاعد و اخص مطلقا وتقیضها بالعکس والاف من وجه
بین تقیضیهما تباین جزئی کما لتباینین وقد يقال الجزئی
للاخص وهو اعم فصل کلیات خمس الاول الجنس
وهو المقول علی الكثيره المختلفه الحقائق فی جوابا هو فان كان
الجواب عن الماهیه وعن بعض المشاركات هو الجواب
عنها وعن الكل فقرب كالجوان والافبعیدا كالجسم
النای والثانی النوع وهو المقول علی الكثيره المتفقته

۱۷ قوله کلیان آه ای وجود کلی اگر چه محمول باشد در صدق بعضی
بهر جا که یکی صادق آید بر جزئی و دیگر صادق آید بر جزئی و هر
پس تباین آنرا می باشد پس اگر صادق آید بر وجود هر دو اینها تباین
هم تقیض آن هر دو یکی نیز تصادق باشد اما صادق آید از جانب
ای صادق آید یکی بر یکی افراد دیگر و این دیگر بر همه
افراد آن صادق است یا دیگر تباین افراد آن صادق آید بعضی
پس صدق نسبت عموم و خصوص مطلق است تقیض این
هر دو بالعکس باشد ای عام خاص در خاص عام ۱۳ برزی
۱۸ قوله ای اگر از جانبین یکی صادق نباشد و دیگر از
یک جانب پس آنرا اعم و اخص من وجه گویند در تقیض

جواب سوال با هو و گاه باشد
لا اسم نوع گفته شود بر حقیقت
که عمل است بر آن و غیر آن جنس
در جواب با هو و خصوص است
این نوع با هم اضافی می باشد
لعل با هم متفق و در میان این بر

در نوع نسبت عموم و خصوص من وجه باشد بر آن صادق است آنرا در میان مطلق پس در میان نوع اضافی یا نه خود حقیقی و در نظر حقیقی یا نه شونده است
۱۹ هو جنس الماهیه و الماهیه اکثره ام من ان کین بحسب الماهیه و اولاد من فیدل فی الماهیه المخصص فی شخص بالجنس ۱۳

ما سائل باشد از متوسط گوید چرا که متوسط سخن آئیده در وسط است پس یا جنس متوسط فقط باشد از جنس متوسط و نوع متوسط
هر دو را نیز جنس نامی بدان که حکما موجودات را مساوی و اصبعی تمام کرده نوع منفریافته اند و از متولات عشره گویند یکی جوهر و در عرض کم و کیف و این سخن و مضامین در وضع و فعل
فعلک و انفعال بعد از انشا علی کذا فی الطرافه ۱۲ هـ

الحقیقة فی جواب ما هو وقد یقال علی الماهیة المقول علیها و
علی غیرها الجنس فی جواب ما هو و یخص باسم الاضافی
کالاول بالحقیقة و یدیه ما عیوم من وجه لتصادقها علی الانسان
و تفارقها فی الحيوان ^{بجمله جنس} النقطة ثم الاجناس قد تترتب متصاعدا
الی العالی و یسمى جنس الاجناس و الانواع متنازلة الی السافل
و یسمى نوع الانواع و یدیه ما متوسطات الثالث الفصل و
هو المقول علی الشئی فی جواب ^{بجمله جنس} الشئی هو فی ذاته فان میزة
عن المشاركات فی الجنس القویب فقریب و الا فبعید اذا
نسب الی ما میزة فبقوم و الی ما میز عنده فمقسم و المقوم
للعالی مقوم للسافل و لا عکس و المقسم بالعکس ^{لا یقتضی ان یقسم الی} الرابع
الخاصة و هو الخارج المقول علی ما تحت حقیقة
واحدة فقط الخامس العرض العام و هو الخارج

ای همان کلی است بر شئی در جواب سوال ای شئی مونی
فانته ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} قوله فان میز و المیز و التمزیز و بدین فصل
چیزی را از دیگر یکی آن چیز در جنس قریب آن میز
مانند ناطق که تمیزی و بدین ناطق را از جمیع شرکای آن
در حیوان که جنس قریب است برای انسان پس
چنین فصل را قریب گویند یا تمیز و بدان فصل را از
شرکای نوع در جنس لید یا ناطق خاص که تمیز و بد
انسان را از شرکای آن در جمیع نامی که جنس بعید است
برای انسان و اگر آن فصل نسبت کرده شود بسوی آن
نوع که تمیز داده است این فصل از سایرین فصل را مقوم
نامند و اگر نسبت کرده شود بطرف جنس که فصل تمیز داده
است نوع بر انسان جنس پس این فصل را مقوم گویند
و فعلی که مقوم عالیست مقوم سافل است و مقوم جنس سافل
جنس علی است و مقوم عالی مقوم سافل باشد ^{بجمله جنس} که
مقوم از تقویم بعین راست کنند ۱۳ هـ ای مقوم
سافل مقوم عالی نیست چیزی ناطق مقوم انسان است و
مقوم حیوان ۱۴ هـ ^{بجمله جنس} بی جوهر خاص که مقوم جنس نامی است
و مقوم حیوان ناطق مقوم حیوان است و مقوم جنس نامی نیز ۱۱
هـ ^{بجمله جنس} قوله الرابع الخیال منتهی ای جهاد آن خاصه که تمیزگی
است و خارج از حقیقت افراد و گفته شود بران اولی و غیر
حقیقت دعو و فعل باشد خواه آن حقیقت نوعی باشد
یا بنسب اولی خاصه النوع کما منتهی الی الانسان و انسانی اولی

الجنس الاثنی عشره الخیران ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} بلید است که مقوم بر دو
قسم است یکی شایر که نام بی شمس افراد آن چیزی که این خاصه در حقیقت
مانند فعلک باشد بری انسان و دیگر شایر که نام بی شمس افراد آن چیزی که این خاصه در حقیقت
مانند کاتب یا فعل بری انسان ۱۳ هـ ^{بجمله جنس} قوله الخامس العرض
عام و یقسم از ان کلیات عرضها باشد اما آن است که خاصه در حقیقت و گفته شود بر افرادان حقیقت و بر غیران چنانچه ماضی که عرضها است برای انسان و مقوم نیست برای آن بلکه مقوم بر غیران نیز
قول شود ۱۴ هـ ^{بجمله جنس} لان نوعی بالافاضة الی ما فوقه ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} مکرر فرق جمیع الاجناس ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} مکرر تحت جمیع الانواع ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} نقیضه میان مقوم ۱۲ هـ ^{بجمله جنس} در دیگر تمیز باشد ۱۳ هـ ^{بجمله جنس} مقوم حیوان است
و مقوم انسان ۱۴

۴ این است که وجود کلی طبیعی در خارج ای در ظاهر یعنی وجود اشخاص خود است یعنی افراد آن موجود اند در خارج نه خود آن کلی وجود افراد خود موجود است چنانچه این مذمب حکای عقین است چرا که اگر آن کلی یا نه شود در ضمن افراد خود تعصاف شی و اصل اصناف متضاده بدون شی و اصل در مابین آنها مستعد لازم آید ۱۲ **قوله** حرف ای حرف شی آنست که عمل شود بر این شی برای

فانده دادن تصور آن شی یا بکنند یا بوجیه که جدا باشد از جمیع
ما سوی خود در شرط است این که باشد معرفت برابر برای شی
معرفت بالغ و در صدق یعنی هرگاه که معرفت با معرفت صادق
شود این شی صادق آید و هرگاه که این شی صادق
آید معرفت صادق آید پس واجب است درین تعریف
که جامع باشد افراد خود را و مانع باشد افراد غیر را
و مانع تر باشد معرفت از معرفت پس میباید تا در تعریف
بچیزی که هم اطلاق شی باشد خواه ام مطلق باشد خواه
اعم من وجهی که مقصود از تعریف یا تصور حقیقت
آن شی است و یا امتیاز آن شی از جمیع ما سوی
آن و اعم فائده مدبر آن شی را ازین برد مقصود
درین تعریف میباید باشد مطلق چرا که خاص ضمنی
تر باشد از عام و معرفت روشن تر باشد و نیز تعریف
بماوی آن شی در معرفت و جهالت نیز میباید نیست
تعریف بخنی نرازان شی در معرفت باس طور که
در تعریف الفاظ غیر ظاهر الدلالة آید پس ما جنبه تکلم
بطرف مخاطب ۱۱ من اللامسته ۱۲
تعریف الالبین دلالین دالین من لوالاب ۱۲
قوله و التعلیل بالفعل القریب آه در حدیث
دال یعنی منع و نهایت شی باشد و آن فعل مانع از
دخول غیرها باشد و آن شی و تعریف خاصه میست و اگر
خاصه تر شی باشد در رسم نیز معنی از است لیکن اگر باین
فصل و خاصه جنس قریب هم باشد پس اول حد
تام است دوم رسم تام و اگر جنس قریب باشد
پس یا اول یا میباید باشد یا با جنس بعد باشد
پس اول یا بعد ناقص و فانی درام ناقص شوند بکذا نه مذمب
تهذیب ۱۲ **قوله** تعریف انسان ناطق تعقیباً بهم ناطق
علا تعریف لغوی آنست که از آن مقصود باشد تعریفی لفظ سه لانه جنس ۱۲ **قوله** دالین
بین منی هم است ۱۲ **قوله** مانند ذوات آسمان ۱۲ **قوله** لای حیوان ناطق از تعریف انسان ناطق
است لیکن باقی من و خاصه جنس تعریف هم باشد پس در حدیث است و درم ۱۲ **قوله** اگر جنس قریب باشد پس با هر دو من باشد

المقول علیها و علی غیرها و کل منهما ان امتنع انفکاک عن الشيء
فلا یزعم بالنظر الی الماهیة او الوجود بین یلزم تصویره من تصور
الملزوم او من تصورهما الجزم باللزوم و غیر بین بخلافه و
الاقعروض مفارق یدأوما ویزول یسرعة او یطوء
خاصة مفهوما الحکی یسمی کلیا منطقیا و معروضه طبعیا و
المجهوم عقلیا و کذا الانواع الخمسة و الحق ان وجود الطبع
بمعنی وجود اشخاصه فصل معرفت الشئ ما یقال علیه فائدة
تصوره و یشتراط ان یکون مساویا و اجلی فلا یصح بالاعمد
الاخص و المساوی معرفت و جهالة و الاخص و التعلیل بالفعل
القریب حد و بالخاصة رسم فان کان مع الجنس القریب
قام و الافناقص و لم یعتبر و بالعرض العام و قد
أجیز فی الناقص ان یکون اعم کاللفظ و هو ما یقصد به

قوله و در ظاهر آنست که اگر متعین بود در حدیث آنست که خاصه و عرض اند
شی پس لازم است خواه بظهور بهیست خواه بنظر وجود پس آن لازم
بین است یا غیر بین اول آن است که لازم شود تصور اول تصور
مترجم خود یا از تصور لازم و مترجم تعیین بر دوم و دوم قریب بخلاف
است ۱۲ **قوله** مع قطع النظر عن مفروض وجوده فی الامت
ادق الفهم مانند ذوات است برای اربعه ۱۲ **قوله** کالانقسام
بستاد بین الاربعه من تصور الانقسام و الاربعه تصور الانقسام
بستاد بین ۱۲ **قوله** و الحق آه ای مذمب من زلایا

علا تعریف لغوی آنست که از آن مقصود باشد تعریفی لفظ سه لانه جنس ۱۲ **قوله** دالین
بین منی هم است ۱۲ **قوله** مانند ذوات آسمان ۱۲ **قوله** لای حیوان ناطق از تعریف انسان ناطق
است لیکن باقی من و خاصه جنس تعریف هم باشد پس در حدیث است و درم ۱۲ **قوله** اگر جنس قریب باشد پس با هر دو من باشد

ص منی حفاست غیر مستقل برای توقف آن بر محکوم باینکه آنرا رابطه گاهی در صورت اسم باشد و آنرا رابطه غیر زمانیه گویند و استعاره کرده شود یا آن را بطرف غیر زمانیه لفظ موزون که
همه حاصل است و این رابطه منی حرفیت و برای آن بهر او از اعراب نباشد گاهی آن را رابطه در صورت مکر باشد اما رابطه زمانیه گویند و برای آن لفظ کان اضافه کرده اند
برای بودن آن فعل بحدت پانچم زید کان قاطما و این تغییر تعلیمی باعتبار رابطه دو قسم است یکی نشانیها که رابطه محذوف باشد بنا بر اشتغال آن بر دو جز چون زید کان دم ثلاثیه اگر
رابطه مذکور باشد برای اشتغال آن بر سه جز چون زید
هر دو تمام **ع** قوله قد استتیر لفظا بهر آنست که
دفع دخل باشد تقریرش آنکه چون اعاذة دال
به نسبت رابطه منوع است زیرا که همواره قضیه
زید هر دو تمام دال بر نسبت است و از نسبت بکه اسم
است پس جواب داد که جواب هر دو اصل موضوع
نیست برای ادا کردن استعاره دال میشود بر معنی
نیست که معنی حرفیت است ۱۲ موی محمد عبد المهدی علیه السلام
علا خصوص موضوعها سهولت مزبور بگویند زیرا که این استعاره
گوناگون زید بجهت ۱۲ که قلمه مان کان آه اگر باشد منوع
تفسیر نفس تحقیق کسی پس بعید باشد که قولی اللسان
نوع و المیزان نفس چنانکه نم بر حقیقت و نسبت و عدم
آنرا نیست بر مصادق علیه السلام و المیزان یعنی افول
آنها بل حکم بر طبیعت است مطلقا ۱۲ من شروع
ع قوله و الا آه ای اگر باشد منوع قضیه نفس
و نفس حقیقت کلی بل افراد آن موضوع واقع
شوند پس اگر بیان کرده شود چنانکه افراد منوع
از روی کلیت یا جزئیت پس آن قضیه محصوره
باشد و آنچه از آن چنانکه افراد معلوم شود آنرا سور
بالفهم یعنی دیوار رابطه قلمه زیرا که با مقادیر
نموده و دیوار شهر و رابطه افراد محکم علیه نماید ۱۲ من
شروع **ع** ان کان الحكم فيما على كل افراد موضوع
نحو کل انسان حیوان او علی بعضها نحو بعض الحيوان
انسان **ع** ای اگر بیان چنانکه افراد نباشد
تفسیر معلوم گویند **ع** لازم بکنند جمله جزئیه
یعنی بهر حال خالی از جزئیه نباشد **ع** قوله
القار حیه بدان که فرق میان خارجیه و حقیقیه

تفسیر مدلول اللفظ التصديقات القضیه قول یحتمل
الصدق والكذب فان كان الحكم فيها بثبوت شیء
لشیء او نفي عنه فحلیة موجبة او سالبية و یسمى المحكوم علیه
موضوعا والمحكوم به محمولا والدال على النسبة رابطة و
قد استعير لها هو والاشرطية و یسمى الجزء الاول مقدما
والثانی تالییا والموضوع ان كان شخصا سمیت القضیه
شخصية و مخصوصة وان كان نفس الحقیقة طبیعیة و
الافان بین کمیة الافراد کلا او بعضا فمصورة کلیة او جزئیه
و ما به البیان سور او الافهمله وتلازم الجزئیه و لا بد
فی الوجبة من وجود الموضوع محققا و هی الخارجیه
او مقدارا فی الحقیقیة او ذهنا فالذهنیة وقد یجعل
حرف السلب جزء من جزء فتسمى معدولت و لا فحصلة

ع ای هر کس مقول باشد یا مقوله **ع** قوله یحتمل الصدق
در اینجا شکالی وارد میشود که السامد فرقا با آنکه قضیه بود محلی کذب
نیست جواب از روی جهنم نهریت محتمل است و خصوصیت ماده
طوطی نیست و منهم خبر این است که هذا **ع** ۱۲ محمولیت
ع ای موضوع **ع** ۱۲ قوله دال الای لفظ دلالت گفته
بر نسبت تمکینه مذکور در قضیه مطلقا باشد آنرا رابطه انما
از تعبیل تفسیر دال اسم مدلول بر آنکه رابطه در حقیقت نسبت
حکمی است و آن رابطه اعاذة باشد بنا بر دلالت او بر نسبت که
۱۲

آن است که در خارجیه هم بر موضوع موجوده خارجی شود و حکم بر آن **ع** الصفت **ع** مانند زید پس بهام **ع** ۱۲ لانه وضع و وضع و معین لان حکم علیه **ع** ای اگر باشد
حکم ثبوت شئی بر شیء یا نفي شئی از شیء آن تفسیر را شرطیه گویند مانند قولها ان كانت الشمس لا تعطل النهار موجود کذا فی الشرع **ع** موی هر یک بشر لانه بان بی ان حکم علی کل او
بعضا **ع** ۱۲ لکن علی بعضها نحو بعض الحيوان انسان **ع** ۱۲ لفظ بین بکیه افراد موضوع **ع** متوزان سور باید ای غیر بیا **ع** ۱۲ قولان فی فروع العهده در طبع **ع** ۱۲ (۱) گفتند
کلی انسان حیوان **ع** ۱۲ (۲) ای مطلقا تحت التقریر طوطی **ع** ۱۲ (۳) گفتند بجهنم **ع** (۴) پس قضیه زید باشد **ع** (۵) ای صفت نفي باشد لانه **ع** (۶) اصل **ع** ۱۲

۴ و انفاک است مطلقاً ای غیر مقید به معنی یا دخی یا نقد قول ماکل انسان حیوان بالضرورة ولا شئ من الانسان بحجر بالضرورة پس حکم دران بعوضت ثبوت حیوانیت است برای آن ن
 و نفی حریت است از ان در برهانات وجود آن عدم مشروط عامه که حکم کرده شود دران بعوضت نسبت تحول لطرف موضوع بود تنگی ذات و موضوع متعین باشد و بعوضت عنوان
 که برای آن است و عنوان در لغت بمعنی سر را باشد چون موضوع عنوان تغییر باشد لهذا است آنرا نسبت لیسان نماید و برای اشتراط حدوث بعوضت مشروط مانند و بارعام بودن
 آن از مشروط خاصه عامه مانند کنونی کل کاتب متحرک الاصابه بالضرورة اوام کاتب است و مقید بودن آن بعوضت در وقت معین و مقید بودن آن لا دوام مانند

کل قریحی بالضرورة وقت معلوله المراض بیندین
 الشمس بجایام منتزعه مطلقه اگر حکم بعوضت نسبت
 در وقت غیر معین باشد تحول کل انسان منتفی بالضرورة
 وقتاً بحکم و انهم مطلقه اگر باشد حکم دران کاتب نسبت تمام
 ذات الموضوع موجوده برای اشتمال آن بودیم و عدم
 تقدیر آن بعوضت مانند کل فلک متحرک انما یستقر حرفیه
 عامه اگر حکم لا دوام نسبت بقدر بعوضت باشد برای تعیین
 اهل حرف این معنی از تقدیر بوقت ممکن عام بودن از
 غیره خاصه و فرق در عوضت معنی آنست که عوضت
 عبارت از استمال الانفاک باشد و در احوال عبارت از عدم
 انفاک باشد و تحقق مطلقه عامه اگر حکم بیرون نسبت
 باشد و یکی از ازمینه ششتر برای تعیین زمین از تقدیر
 معین یعنی وقت مطلق و غیر تقدیر بودن آن بی معنی و
 عامه بجهت عام بودن آن از لازم و در ملاقاته تمام ممکن
 عامه اگر بیع عوضت از جانب مخالف نسبت باشد
 برای اشتمال آن بر امکان دوام چون آن از مکنه تا همه
 کنونی کل تا عماره بالا مکان العام ولا شئ من الحارة
 یا رب بالا مکان العام و بعوضت تقدیر مرکب مذکور حقیقت
 آنرا از ایجاب و سلب بودن مشروطاً خاصه و حرفیه خاصه
 و نسبت لا وجودی بالضرورة و وجودیه لا وجودیه لا وجودیه
 ۱۳ من الشرح مکه کفون کل کاتب متحرک الاصابه
 بالضرورة اوام کاتباً لا و انما ای لا شئ من متحرک الاصابه
 بالفعل ۱۲ مکه مانند کل انسان ضابط بالفعل لا

وقد یصرح بکیفیه النسبة فوجهية والا فمطلقة وما یب
 البیان حتمه فان کان الحکم فیه بضرورة النسبة ما دام
 ذات الموضوع موجوداً فضرورة مطلقه او ما دام وصف
 بشرطه عامه او فی وقت معین فوقتیه مطلقه او
 غیر معین فمنتزعه مطلقه او بدها و اما ما دام الذات
 فدائمة مطلقه او ما دام الوصف فعرفیه عامه او بفعالیتها
 فمطلقة عامه او بعدم ضرورية خلافها فممكنه عامه
 فهذا بسائط وقد یقید العامتان والوقتیان المطلقان
 بالادوام الذاتی فیسمى المشروطة الخاصة والعرفیه
 الخاصة والوقتیه والمنتزعه وقد یقید المطلقه العامه
 بالاضروية الذاتیه فیسمى الوجودیه الاضروية او بالادوام
 ویسمى الوجودیه الاداءه وقد یقید الممكنه العامه

له و غیر بیان بیان نسبت باشد از جهت گویند ۱۲ مکه
 یا بودن نسبت در یکی از شرط حکم کرده شود ۱۳ قول فیه
 بسائط مع بیطیحا غیر مرکب است ۱۴ باید نسبت کفون
 موجوده نزد یک اهل فن یا نوده باشد مشت انسان بسائط او
 ۱۵ ای اگر کیفیت نسبت بیان کرده شود تقدیر مطلقه مانند ۱۲ مکه ای و معنی موضوع که آن را وصف عنوانی نیز گویند ۱۳ مکه حکم بعوضت
 نسبت در وقت معین باشد در اوقات وجود موضوع ۱۲ مکه ای وقت غیر معین مع ۱۳ مکه که در ان تقدیر بدل عام نسبت ما دام الذات ۱۴ مکه پس تقدیر عامه نامیه شود
 ۱۵ مکه ای و معنی الموضوع ۱۲ مکه ای پس تقدیر معنی عامه گفته شود ۱۳ مکه ای پس تقدیر نسبت باشد ۱۴ مکه ای پس تقدیر معنی عامه باشد ۱۵ مکه
 (۵) ای مشروطاً عامه و حرفیه عامه ۱۲ مکه (۶) دقیقه مطلقه و منتزعه مطلقه ۱۲ مکه (۷) ای مکنه عامه شود ۱۲ مکه (۸) تحول کل انسان ضابط بالفعل لا و انما ای لا شئ من متحرک بالفعل ۱۲ مکه
 (۹) مکه

۴۰ وجوبیت ۱۲ من الشرطية المتعقبة **ع** قوله الشرطية متعقبة أه ای قضیه شرطیه و بقیه مست کے متعلقہ ان موجبہ باشد اگر حکم کردہ شرط در ان ثبوت نسبت بر تقدیر تحقق نسبت دیگرہ سابقہ باشد اگر حکم کردہ شرط در ان پہنچی بر تقدیر ثبوت نسبت از حی و غیر ان متعلقہ بر ذمہ باشد اگر باشد ان حکم بعلت قرآن امری است کہ لیسب ان ہمراہ شدن میخواند مقدم تالی ط مجبور علقہ علیت یا علامت تفانیت اول ما نشان ان کانت الشمس طالعہ فالنہار موجود و ثقی شل ان کان زید یا عمرو نحو و ایہ ۱۲ **ع** باید دانست کہ ایجاب و سلب در قضیہ شرطیہ یا فادات شرط است اگر صرف شرط اول یا ایجاب باشد بجزیہ کہ مذکور است نسبت بر طریقیہ شرطیہ یا فادات و سلب کہ سلب است و ایجاب نسبت بر طریقیہ شرطیہ یا فادات **ع** قوله و الا فالتفاقية ای اگر تبا شد ان حکم بعلت بل مجبور اتفاق واقع شدہ پس ان قضیہ مستقلہ التاقیۃ نام نہادہ شود ۱۲ من البرزی **ع** قوله و متعقبة ۱۰ ای اگر حکم کردہ شرط بمانعت و دو نسبت یا سلب ان مانعت نہی مدق و کتب پروازر منصفہ حقیقیہ اگر بخواند و صریحاً قطعیان یا حکم کردہ شرط صحیح نشوند در صدق لیکن گاهی براد شہرہ پس ان را منصفہ مانعہ الجمع نامند یا از مدی کلاب فقط این طور کہ حکم کردہ شرط کہ این ہر دو نسبت براد شہرہ نشوند لیکن صحیح نشوند در صدق پس این را منصفہ مانعہ الخلو کہینہ ۱۲ من الشرع **ع** مثال ایجاب فتانی کقولنا اما ان يكون هذا العدد فاما ان سلبت تانی کقولنا ليس اما ان يكون هذا العدد زوجا او مستقما بتبادیل ۱۲ **ع** کقولنا هذا الشيء اما ان يكون شجرًا او حجرًا ۱۲ **ع** نحو زيد اما ان يكون في البحر اما ان لا يعرف ۱۲ **ع** قوله و كل منها أه ای ہر دو اول و حقیقیہ و مانعہ الجمع و مانعہ الخوف و ایہ باشد اگر تبا لفت در ان برای ذات مقدم و تالی باشد این طور کہ مفہوم کبی امان مانی برای ذکر باشد ہر جا کہ تحقق شود ان ہر دو اگر تبا فی در ان برای تانی ذات ہر دو جزئیات ضمن التاقیہ باشد ان را التاقیہ نامند پس اگر در شرطیہ حکم بر جمع تقدیر مقدم باشد شرطیہ کلیہ باشد والا جزئیہ ۱۲ من الشرع **ع** کالتفاني بين الاجزئ والغروية و الشجرية و الحجرية ۱۲ **ع** کقولنا كما ان الشيء انما كان اذا كان الشيء اجزاء ان التاقیہ خوان کان اللسان ناطقاً فالمازنا حق ۱۲ **ع** سواد کانت متعلقہ او منصفہ ۱۲ **ع** ای ان علیتی الیوم فاکرک ۱۲ **ع** اگر کلیت و جزئیت بیان نشود ۱۲ **ع** ای مقدم و تالی ۱۲

بلا ضرورة الجاني لموافق ايضا ويسمى الممكنة الخاصة و هذه مركبات لان اللادوام اشارة الى مطلقة عامة و الاضرورة الى مكنة عامة مخالفة الكيفية موافقة الكمية لما قيد بها فصل الشرطية متصلة ان حكم فيها بثبوت نسبة على تقدير اخرى او نفيه لزومية ان كان ذلك بعلاقة و الا فتاقية و منفصلة ان حكمتنا في النسبتين اولا تنافيها صدقا و كذا با وهي الحقيقية او صدقا فقط فهاتعة الجمع او كذا با فقط فهاتعة الخلو و كل منها عنادية ان كان التنافي لذاتي الجزأين و الا فتاقية ثم الحكم في الشرطية ان كان على جميع تقادير المقدم فكلية او بعضها مطلقا فجزئية او معينا فاشخصية و الا فمهمة و طرفا الشرطية في الاصل قضيتان حملتان او متصلتان او

شرط است اگر صرف شرط اول یا ایجاب باشد بجزیہ کہ مذکور است نسبت بر طریقیہ شرطیہ یا فادات و سلب کہ سلب است و ایجاب نسبت بر طریقیہ شرطیہ یا فادات **ع** قوله و الا فالتفاقية ای اگر تبا شد ان حکم بعلت بل مجبور اتفاق واقع شدہ پس ان قضیہ مستقلہ التاقیۃ نام نہادہ شود ۱۲ من البرزی **ع** قوله و متعقبة ۱۰ ای اگر حکم کردہ شرط بمانعت و دو نسبت یا سلب ان مانعت نہی مدق و کتب پروازر منصفہ حقیقیہ اگر بخواند و صریحاً قطعیان یا حکم کردہ شرط صحیح نشوند در صدق لیکن گاهی براد شہرہ پس ان را منصفہ مانعہ الجمع نامند یا از مدی کلاب فقط این طور کہ حکم کردہ شرط کہ این ہر دو نسبت براد شہرہ نشوند لیکن صحیح نشوند در صدق پس این را منصفہ مانعہ الخلو کہینہ ۱۲ من الشرع **ع** مثال ایجاب فتانی کقولنا اما ان يكون هذا العدد فاما ان سلبت تانی کقولنا ليس اما ان يكون هذا العدد زوجا او مستقما بتبادیل ۱۲ **ع** کقولنا هذا الشيء اما ان يكون شجرًا او حجرًا ۱۲ **ع** نحو زيد اما ان يكون في البحر اما ان لا يعرف ۱۲ **ع** قوله و كل منها أه ای ہر دو اول و حقیقیہ و مانعہ الجمع و مانعہ الخوف و ایہ باشد اگر تبا لفت در ان برای ذات مقدم و تالی باشد این طور کہ مفہوم کبی امان مانی برای ذکر باشد ہر جا کہ تحقق شود ان ہر دو اگر تبا فی در ان برای تانی ذات ہر دو جزئیات ضمن التاقیہ باشد ان را التاقیہ نامند پس اگر در شرطیہ حکم بر جمع تقدیر مقدم باشد شرطیہ کلیہ باشد والا جزئیہ ۱۲ من الشرع **ع** کالتفاني بين الاجزئ والغروية و الشجرية و الحجرية ۱۲ **ع** کقولنا كما ان الشيء انما كان اذا كان الشيء اجزاء ان التاقیہ خوان کان اللسان ناطقاً فالمازنا حق ۱۲ **ع** سواد کانت متعلقہ او منصفہ ۱۲ **ع** ای ان علیتی الیوم فاکرک ۱۲ **ع** اگر کلیت و جزئیت بیان نشود ۱۲ **ع** ای مقدم و تالی ۱۲

ع قوله ای مطلقه أه ای لادوام ذاتی اشاره است بسوی مطلقه عامه کہ مثل است بر قبلیت نسبت بر کسب دوام از جمع ۲ شود بسوی ثبوت نسبت در یکی از ازمه تملک و لا ضرر ذلالتی اشاره بود بطرف مکنه ما سرک شال بود بر اعلان نسبت کہ مرادت لا ضرر ذلالتی است

لیکن آن ہر دو قضیہ مخالف در ایجاب و سلب و موافق در کلیت و جزئیت خواہ بود برای ان قضیہ کہ مقید شود است بان ہر دو ای لادوام و لا ضرر ذلالتی است بسوی ثبوت نسبت در یکی از ازمه تملک و لا ضرر ذلالتی اشاره بود بطرف مکنه ما سرک شال بود بر اعلان نسبت کہ مرادت لا ضرر ذلالتی است

تدکون اذا كان الشيء اجزاء ان التاقیہ التام لم حکم فیہا بثبوت شیء او نفيه عنه ۱۲ من الشرع **ع** بخوان کانت الشمس طالعہ فالنہار موجود ۱۲ **ع** مثال کما سر ۱۲ **ع** اللعہ خوان کان اللسان ناطقاً فالمازنا حق ۱۲ **ع** سواد کانت متعلقہ او منصفہ ۱۲ **ع** ای ان علیتی الیوم فاکرک ۱۲ **ع** اگر کلیت و جزئیت بیان نشود ۱۲ **ع** ای مقدم و تالی ۱۲

۴ قنیه تمیز حال و دل پس این باطل شد و آن حق ۱۲ من الشرع ۵۰ اند صدق کل قمر مختلف بالضرورة و وقت المیلولة لادانها و کل انسان بالضرورة وقت الالادانها و کس آن بعض
 المنقض قمر بالفضل و بعض المنقض بان بالفضل ۱۲ ۵۰ ای منوریه مطلقه و دائره مطلقه ۱۲ ۵۰ ای مشروطه خاصه و عرفیه عامه ۱۲ ۵۰ قولہ بالیقین یعنی کای یقین
 میشود که اصل صادق نمی آید پس دانسته میشود که کس لازم نیست و در مختلف بودی ۱۲ مولوی محمد عبداللہ جبر سلسله ۵۰ قولہ تبدل یقینی الطرفین آه این طریق که تمیز جزو اول
 از حاصل قنیه جزو ثانی کرد این تمیز جزو ثانی را ملل بالبقایه صدق و کفایت چنانچه عکس یقین کل انسان حیوان کل مالمس حیوان پس بان آن آید و این تعریف عکس یقین نزدیک
 قداست و اگر در این تمیز جزو ثانی اول و دوم جزو

اصلا الجواز عدم الموضوع او المقدم و اما بحسب الجهة فمن
 الموجبات تنعكس الدائمات والعامتان حينية مطلقة و
 الخاصتان حينية مطلقة لادائمه والوقتیان والوجودیتان
 والمطلقة العامتة مطلقة عامتة ولا عكس للممکنتین ومن
 السوالب تنعكس الدائمات دائمة والعامتان عرفية
 عامتة والخاصتان عرفية لادائمه في البعض والبيان
 في الكل ان نقيض العكس مع الاصل ينتج المحال ولا عكس
 للبواق بالنقض فصل عكس النقيض تبدل نقيض
 الطرفين مع بقاء الصدق والكيف او جعل نقيض الثاني
 اول وعین الاول ثانيا مع مخالفة الكيف وحکم
 الموجبات هنا حکم السوالب في المستوی وبالعکس
 والبيان البيان والنقض التقض وقد بين العکاس

اولا ثانی با مخالفتی ایجاب و سلب و در حالی صدق
 چنانکه بود و اصل کقولن کل انسان حیوان منکس شود
 بقولن لاشیء مالمس حیوان بانان و این تعریف نزدیک
 تمیزین است و در نگاه که معتبر بود در در علم تعریف اول
 بیان کرده است و حکم آن را بر روش آن ۱۲ من الشرع
 ۵۰ حکم الموجبات ۵۰ ای حکم قضایای موجودی که
 مستوی ای چنانچه سالیه لکیران با عکس شود که نسبتها
 و جزو ممتنع نشود هرگز یعنی موجودی که درین جا
 منکس شود مانند ذات خود چرا که هرگاه صادق آید
 کل انسان حیوان صادق آید و در عکس یقین کل مالمس
 حیوان پس بانان ۱۲ ۵۰ من التهذیب ۵۰
 قولہ بالعکس ای حکم سالیه ایجاب حکم موجبات مست
 و در اینجا پس چنانچه موجود کلیه باشد یا جزو آن باشد
 نه شود که جزو نباشد یا محال باشد یا کلیه باشد یا جزو نباشد
 در اینجا منکس نشود هرگز جزو نباشد یا محال باشد یا کل
 الانسان محمول بعضه پس بجز صادق آید و درین جا
 عکس آن پس بعضی مالمس بجز لیس بانان ۱۲
 من تهذیب التهذیب ۵۰ ای حکم کل البیان
 فی العکس المستوی بان نقيض العکس مع الاصل ينتج
 المحال فذلك جهتا و كما لان عدم انعكاسه بالنقض
 الذي هو صدق الاصل بدون العکس في مادة فكذا
 بهنا ۱۲ ۵۰ لانه اذا صدق بعض الالاب تنعكس

بالفضل من حیوان و بعض متحرک الاصابع کاتب بالفضل من حیوان
 متحرک الاصابع و اگر این کس صادق نباشد یقین آن انقضی لاشیء
 من حیوان بانان و اما دام حیوان لاشیء من متحرک الاصابع
 کاتب و اما دام متحرک الاصابع صادق آید و این اصل ۴

۵ قولہ اما بحسب الجهة آه ای در قضایای موجودی هر دو دائره
 و در دو عالم مجزیه مطلقه منکس شود چرا که هرگاه صادق آید کل انسان
 حیوان بالضرورة و اما دام کل کاتب متحرک الاصابع بالضرورة و اما دام
 مادام کاتب واجب است صادق آید و عکس آن بعض حیوان انسان

متحرک الاصابع لیس بکاتب ۱۲ من الشرع ۵۰ ای دائره مطلقه و ضروریه مطلقه ۱۲ ۵۰ ای مشروطه عامه و عرفیه عامه ۱۴ ۵۰ ای مکتبه عامه
 و مکتبه عامه ۱۲ ۵۰ ای مشروطه عامه و عرفیه عامه ۱۲ ۵۰ ای دلیل انعکاس بطریق مختلف و عدم انعکاس ۱۲ ۵۰

۴ مساوی فیلیم من ذلك ان مساوی لکن لا لا از بل بواسطه مقدمه خارجیة و بی ان کل امده مساوی لکن من انما لکن ۱۲ ش ۳۰ کو کما کان بلا جماعان متفرق اولکته لیس تخیر
 نتیج انبالیس مجیم فقیهه یعنی انجم مذکور فی ۱۲ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

که موافق است یا اول در اشراف مقدمه من حتی صغری یا
 موضوع در هر دو پس از اشکال ثالث تا استدرا بی موافقت
 اول حد خاص مقدمه من می گوی یا موضوع در صغری یا اول
 در کبری که کس دل است باشد از اول بر اول گویند بیاری

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

۳۰ ش ۳۰ لافران حدود المطلوب الی الاضغر والا کبر والا وسط فی ۱۲ ش ۳۰ لے فقیهه را که در ان احوال شریک گویند که اوله بود
 شکل الاول آه بیان که در اوسط یا اول است در صغری و موضوع است در کبری و انباشت اول گویند چرکه بر بی الا تاج است بخلاف باقی اشکال یا اول باشد در مورد ان اشکال ثانی گویند فی

الخاصتين من الموجبة الجزئية ههنا ومن السالبة الجزئية
 ایدر عقل فقیه ۱۲

ثم الی العرفية الخاصة فصل القیاس قول مؤلف من
 ایدر عقل فقیه ۱۲

قضایا یلزم لذاته قول اخرفان کان مذکور فی بادت و
 بین محمد یا فقیه خود ۱۲

هیات فاستثنائی و الافاقترا فی حملی او شرطی و موضوع
 ایدر عقل فقیه ۱۲

المطلوب من الحملی یسمى اصغر و معمول اکبر و المتکرم اوسط
 ایدر عقل فقیه ۱۲

و ما فیہ الاصغر الصغری و الاکبر الکبری و الاوسط اما محمول
 ایدر عقل فقیه ۱۲

الصغری و موضوع الکبری و هو الشكل الاول او محمولها
 ایدر عقل فقیه ۱۲

فالثانی او موضوعها فالثالث او عکس الاول فالرابع و
 ایدر عقل فقیه ۱۲

یشترط فی الاول ایجاب الصغری و فعلیة یا مع کلیة الکبری
 ایدر عقل فقیه ۱۲

لینتج الموجبتان مع الموجبة الكلية الموجبتین و مع
 ایدر عقل فقیه ۱۲

السالبة السالبتین بالضرورة و فی الثاني اختلا فهما فی
 ایدر عقل فقیه ۱۲

الکیف و کلیة الکبری مع دوام الصغری او انعکاس
 ایدر عقل فقیه ۱۲

له قول القیاس آه ای قیاس در میان آن است که مرکب مؤلف
 ایدر عقل فقیه ۱۲

باشد از قضایا و مرکب عام است از مؤلفات بنا بر اعتبار ضابط
 ایدر عقل فقیه ۱۲

در میان اجزای مؤلف پس مذکور مؤلف بعد قول از تمیز مذکور
 ایدر عقل فقیه ۱۲

مشروط یعنی که صغری کتب باشد کبری کتب باشد صغری متروک باشد فقط واجب بود و شرط اعتبار صحت است ۱۲ من الشرع ۳۰ قول اولی آخری متاخر بر واحد
 از هر دو مقدمه پس اگر باشد آن قول آخر مذکور در ان قیاس استثنائی گویند اگر مذکور باشد پس آنرا قیاس آخر قول آخر آنکه آن را مطلوب و تمیز گویند صغری مانند
 و قول آخری که گویند اولی کتب کتب در ان قیاس آمد باشد و اوسط مانند ۱۲ من الشرع ۳۰ ان کان کل من الشرطیات ۳۰ و قد را یک در ان صغری باشد صغری مانند ۱۲ من الشرع ۳۰ قول اولی انسان باطن
 و کل انسان ضابط ۱۲ لے بالبراهة لا یتاح لے دلیل که در اشکال ۱۲ (۱) لے شرطه عامه در فیزخ ۱۲ (۲) لے شرطه منتهی بالآخر ۱۲

مشروط یعنی که صغری کتب باشد کبری کتب باشد صغری متروک باشد فقط واجب بود و شرط اعتبار صحت است ۱۲ من الشرع ۳۰ قول اولی آخری متاخر بر واحد
 از هر دو مقدمه پس اگر باشد آن قول آخر مذکور در ان قیاس استثنائی گویند اگر مذکور باشد پس آنرا قیاس آخر قول آخر آنکه آن را مطلوب و تمیز گویند صغری مانند
 و قول آخری که گویند اولی کتب کتب در ان قیاس آمد باشد و اوسط مانند ۱۲ من الشرع ۳۰ ان کان کل من الشرطیات ۳۰ و قد را یک در ان صغری باشد صغری مانند ۱۲ من الشرع ۳۰ قول اولی انسان باطن
 و کل انسان ضابط ۱۲ لے بالبراهة لا یتاح لے دلیل که در اشکال ۱۲ (۱) لے شرطه عامه در فیزخ ۱۲ (۲) لے شرطه منتهی بالآخر ۱۲

له قوله وقد يقال المبادی که این اشاره است بطول اصطلاح دیگر در مبادی سوائے آنکه ما بقی گفته شد در وضع کرده آن را این واجب در مختصر اصول و فرقی در هر دو اصطلاح آن است که مبادی باین معنی ثانی هم است از مبادی اولی که مبادی اولی را که مبادی یعنی اطلاق کرده شود بر سر آنچه شروع کرده شود قبل از آنکه در وقت معلوم بشرط طریقه در آن معلوم باشد و باین معنی ثانی اطلاق کرده شود بر آن خواهد دخل باشد در علم یا خارج از آن ۱۲ اش **ک** قوله و المقدمات آه ای کما بقی گفته شد مقررات برای چیزی که در آن مشروع در علم

موقوف باشد بحجت بینایی و کثرت رغبت بنا بر تحصیل علم مانند تعریف علم در بیان مقصود ازان علم در بیان چیزی که ازان احوال آن در علم بحث کرده شود ۱۲ **ک** قوله که ازان احوالی بودند قدری که ذکر میکردند در اول کتاب خود آنچه نام آن می نهادند ردس ثانیه اول فرض تا طلب عیث لازم نیاید و در مشغلت که خواستش کند از آنها بر طبیعت سلیمه تا خوشنود شود در طلب و بار مشغلت بر داند و فرقی باین فرض و مشغلت آنست که فرض آن باشد که شارع لحاظ کند از اوقات شروع در مشغلت آن که مرتب شود بر علم بر است که طوطی شارع باشد یا در موسم آنکه نهان دان علم و تعریف علم بر سر باشد یا بیان خاصه از خواص آن تا نزد طالب علم اجمالی بماند آن علم باشد چه در جاهل و آن علم تا در شاگرد تسل پذیرد و بر آنکه اعتبار حال احوال بمرتبه مردم است بجهت دانستن این که این علم از جنس کلام علوم است از یقینیات یا احتیاتیات یا اصول یا فروع یا طلب که در آن چیزی که لایق آن علم باشد بجهت این که این علم در کلام مرتبه است تا سبقت کند معظم بر آنچه واجب است تقدیم آن و تاخیر کند ازان که واجب است تاخیر آن مضمون قسمت علم یا کتاب بسوئے انواع و طبایع تا طلب کند معلم در هر باب آنچه لایق است با آن بجهت طریق تعلیم و آن کی تقسیم چیزی است از بالا تا در تقسیم بعضی تا انواع تقسیم انواع تا صفات و تقسیم صفات تا اشخاص و در تقسیم کلمات تقسیم است از اسفل یا علی مرتب باشد تحلیل اشخاص مثلا بسوئے

خارجة عنها عارضة لذواتها وقد يقال المبادی لم یبداً بـ قبل المقصود والمقدمات لها يتوقف عليها الشروع بوجـ البصيرة و فرط الرغبة كتعريف العلم و بیان غایت و موضوعه و كان القدماء یذکرون فی صدور الكتاب ما یسمونه الرؤس الثمانية الأول الغرض لئلا یكون النظر فی طلبه عبثاً ^{لعمره} الثاني المنفعة ای ما یتشوق الیه کل طبعاً لینشط للطلب و یتحمل للشقة الثالث التسمية و هی عنوان العلم لیکون عنده اجمال ما یفصله الرابع المؤلف لیکن قلب المتعلم الخامس من الی علم به لیطلب فی ما یلیق به السادس القسمة مرتبة لیتقدم علی ما یجب و یؤخر عما یجب السابع القسمة ای للتبویب لیطلب فی کل باب ما یلیق به الثامن الاتحاء التعليمية و هی التقسیم اعنی التکثیر من فوق و التحلیل عکس و التحدید ای ای فعل الحد البرهان ای الطریق الی الوقت علی النحو و العمل و هو بالمقاصد اشبه فقط

و

انواع و از انواع بسوی اشخاص و موسم تحدید است و بصیحت طریق دانستن حق و عمل کردن بر آن و این قسم دو قسم است شریک الله تا است بمقاصد علمیه ۱۱ تمام شرحی است که در حدیث نقل المهندس کل مقدار فله و وسط فی النسبة منبر منبر ما یحیط الطرفان ۱۲ **هـ** ای بسیاری ۱۲ **هـ** ازان هم ۱۲ **هـ** لغو لغو یعنی بجز بابی ۱۲ باب کردن کتاب ۱۲ **هـ** مع نحو باین طریق ۱۲

منطق منظوم

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام نیرمه در حمدیای چون باغ ارم
 که در دستش بیاید صیبت من نغمه مری او
 تمام عالم هستی ظلال نامهای او
 سپاسش گر کنم بخت طرازی هم انعامی
 فروردم بکام تروییش و در آن ستايند
 که باری بار بار بار بار بار بار می بستم
 بر ستاخير تو ابد کرد کامل سکه برود
 دهد دل در شفاعت اندلان میدان ناکندن
 کند دل را بیدار در خلاص امت عاصی
 دود دلم لبسوی او بصد آه و نزار بیا
 سوای دست حبتن برود آن سروانور
 ابا م دانهای انبیا در سبزه رخشان
 بروصلوات بیغایات باد از من مبین
 که زیشان آمده پید املت نصرت و نصرت
 چو این شکیب در شکیب این فن راه پیماید
 بحال خود زدی گود ششم دوی برودم
 تقرب در صرف دهر شود انکیز آن دیده

ستايم در پاس این نیایش بر خدا نامم
 بر اتم تو سن خامه لبسوی شکر خلاقم
 ز تاثيرات اسمائش بود نظم و نسق هر سو
 بانگ دستمایه زنت حمد و شکر انگندم
 دهد گرد دست مقبولی باین جمله سرايدن
 درودی می هم عرضه بران مردار سرداران
 بر عشان شفاعت بخش او در بار ببرد
 دل و جان را یکی سازد بگاه جان و دل حبتن
 بستگامیکه دل کرده هر یک میشود ناسی
 بشوید دست از دستن ببنیکهای عالمش
 چو دست چرب گریب بر کشید آن سید مرود
 که نام نایش باشد محمد اندین عالم
 که اینم توشه همین باشد ز راه فوین آگین
 پس از محمد درود این بنده ناچیزی گوید
 ز دست حضرت توفیق باری بشجر آید
 چنان از حال خود گویم چه قدر علم انگارم
 که انبای نسانبم بر تر خویش پیچیده

ترانه و یزم از وی نغمه خیرم از تنای او
 که نعمتائی او در عالم هستی بودیم
 سگالم چون صفات پاک یزم طرح الهام
 که سوی دستگاه مدح اسباب سفر بندم
 پس از حمد و سپاس بار بار بخت می چنیم
 که از جام حقیقت سیر گردانیده سر شدان
 زنده دم در سفارش اندلان هنگام دم بستن
 بدو در دل با استنشاخ نور قلب شکستن
 دود بر لب دل آمت نه راه بزه کار بیا
 نباید دست بر نخیلی از تحمین افعالش
 بسک دود مالش ناشمیت ذره تابان
 بصیبت نام احمد شتر در عالم اکرم
 بر اهل بیت و صحبتش باد و هم اتباع آنحضرت
 که این شکر یز فامه دره منطق همی پوید
 اگر چه بار شیباز از زبان حال میخوردم
 چه یاد و ادیش آدم گله از نجات میدارم
 بسمند می تند پس آمده اجلاس میسانند

ن

پیر از جمله مرکب خورده بر جمله خرف نازند
 کسی هرگز ندید که او در خود بهر علم آید
 که طبع سوی ایجاز عبارت آمده مال
 برای طالبان علم این ابیات می گویم
 نوشتم بار اشتزگر چه تنگم که داد وارم
 نوشتم حاشیه بر شرح جمله در صدرا
 یکی یک روز پر اخبار هم آیات سبحانی
 نه تعلیمی یکی در بند سه تلخیصی آوردم
 برین بی فرصتی و نامساعد طبع شد قاعد
 درین دوچار لحظه خواستم تحریر در میزان
 بود این فن میزان بهر حفظ فکر در اذهان
 طریق مستقیم کسب نامعلوم و اسازد
 پس این هر دو اگر بفکر حاصل شدیدی خوان
 مؤخر شد از ابواب تصور علم تحقیقی
 پس آن پنج ضرب از کلیات الفاظ و کلماتی
 پس این بحث دلالت را بجملة سبق مؤخر است
 اگر از روی وضعی باشد آنرا وضعی خوانند
 چو از احوال بسره در پی برند و معلوم می بیند
 چو شنوی از پس دیوار لفظ دین می دانی
 طباق و هم تفصیل قسم سوم التزامیه
 طباق آنرا بنا مند و اگر بر جزوی باشد
 به فعی از ده حیوان ناطق در همه معنی
 بخوانی التزامش همچو بینائی زنا بینا
 بقسم مفرد و قسم مرکب قسمتی یا ید

زندند از درس خود لذات گرفتار با و پیمانید
 که بهر درس و تندیس علوم مدرسه شاید
 چو این حال حوادث از زبان خویش گفتن
 برین نظم قواعد بهر حفظ سهل می یویم
 شرح پنج ایسا غوی آمد از من مسکین
 بتحقیق ست بر شرح وقایه هم هدایه را
 دو تنی هم نوشتم در فرائض هر دو شد مطبوع
 ثانی ثالث از تحریر شرحی منبسط هر دم
 علاوه این همه شد التزام اخر لایع من

شروع در مقصود کتاب
 زا غلوطات و اخلوطات و تلبیسات از شیطان
 اگر علمت بود اذعان بود تصدیق در میزان
 و اگر انکاری زید بود کسی درین میزان
 بکلیات خمسة این تصور هم منوط آمد
 لهذا بحث الفاظ و تقیسات آن خوانی
 دلالت نسبتی باشد میان لفظ و معانی
 جمیع اهل میزان در پی اسباب آن مانند
 و اگر از عقل خالص باشد آنرا عقلیه نامند
 که گویند بود آنجا همین را عقلیه خوانی
 اگر باشد دلالت بر تمام معنی وضعی
 که ذمین تو بضمین فهم کل آن جزوی یابد
 و اگر باشد از موضوع له بر خارج لازم
 اگر در معنی داخل کنی انکار هست اعمی
 اگر خواهی ز بخشش لفظ بخشش معنی وضعی

سرانید از سر خود هرزه گوئی ترا نمی خابند
 نگارم تا کی حال زمانه طول بلا طائل
 برات مانتقان بر شاخ آهو گفتم می افتم
 چه پیشش در زبان تازی آمد جمله اسقام
 دو یک روزی دیک فرس دو بسو و فیض گین
 دو شرحی دو نوشتم مختصر بر تن کیدنی
 رساله عقلیه هم بر او امش آمده مطبوع
 شماره جمله بالجملة بود از شصت هم زائد
 که از ابقار افکارم نتایج آمده در فن
 که نظم فارسی باشد سلیس و اسهل و آسان
 بمعلومات تصویری و تصدیقی سپرد از د
 سوی آن همه اقسام ادراکی تصور دان
 بود مشروط با سبق تصور علم تصدیقی
 که تا ترکیب معلومات از آن جمله باشد
 مگر آنها بلا لفظ دلالت محض بیکار است
 که از رولش بمعنی میرسد اذهان ز بینایش
 و اگر از اقتضای طبع باشد طبعیه گویند
 با قسم سه گانه حصر میفرموده آمدند
 سه گونه می بود با حصر عقلی نوع وضعیه
 چو از انسان رسیدی در پی مفهوم اجامی
 تفصیل گوی آنرا همچو یک مفهوم حیوان را
 که فحش در پی موضوع له شد واجب دائم
 پس از بحث دلالت لفظ دال زد و وضع تو
 چو در امری است هم پس آنرا مرکب نام میخوانی

7
2

وگر تنها بود لفظی بقصدت نیست جز ایش
 هم اجزای نیز چون میان ناطق بود این راه
 پس این مفرد و قسم آمد یکی جزئی دوم کلی
 بدانش جزئی کامل که شخصیت همی دارد
 چون انسان کان بود محمول برزید و بی نعش
 چو از ماهیت افزا خارج شد بود عرضی
 وگر خارج نباشد از همان نامیده شد ذاتی
 یکی نوع و دوم جنس سوم فصلت بین محتم
 بیاسخ از سوال ماهیت این قول جدا باشد
 که درجای خصوصیات مشترک این طبع می تابد
 پس آنرا جنس مینامند و آن کلی بود صادق
 چه جزوی حرکت ذاتی میان شان نمی شاید
 بیاید در جواب ای شیء هو من الذاتی
 بحد لذات کان در جوهر طبعش بود باطن
 بگویندش برای این همه جنس قریب ترا
 تمام مشترک در بعضی نه و دیگر استخادم
 وگر باشد میز فصل از ابنا از ماهیت
 بگو فصل بعید از جسم در انواع حیوانی
 پس از عرضی بود مختص بیک ماهیت نوعی
 که کلی عرضی محمول بر یک طبع می آید
 در آن عرضی بود شامل بچند لایط و ماهیت
 امور عامه بر تمام اشیا می ذوا امکان
 بود کلی عرضی صادق آید بر طباع چند
 یکی لازم محال لانفکاک اموات ماهیت

که معنی دارد و بیا نیست بخش و جز بمعنا ایش
 مگر تحقیق این کفتم بتعلیقات یومیسه
 چو اصلا مشترک حملی نمی دارد بود جسدی
 اگر فرضش توانی که صادق بر ذوی کثرت
 بسوی این همه لاشی و واجب با همین برکش
 چو ضاحک چونکه بیرون است از حیوان مع اناطق
 چو انسان و چو حیوان ست ذاتی بهر هر جزئی
 تمام طبع هر فردش بنام نوع می باشد
 سوال ماهیت از کلی حقیقت هر چه طولد آید
 تمام طبع مگر مختص بود با مشترک صرفه
 با هیات محدوده بظن ما هو اللائق
 وگر باشد میز نه تمام مشترک ذلت
 که باشد معتبر در سنخ جوهر نه بود عرضی
 اگر آن جنس آید در جواب جمله او اعش
 چو حیوان بهر اسب و پیل و انس جن و اشترک
 چو جسم نامی از بهر جمال و پیل و انس و جن
 که در جنس قریب ست آن بود فصل قریب البت
 پس این سه گونه را در عرف ذاتیات میگویند
 نباشد جنس یا مختص بود با جوهر جنسی
 چو ضاحک خاصه انسان و ماشی خاصه حیوان
 مراد او در عرضش آمده با جمله تبعیت
 بخوانند شنی نام عرض عام اندوی تمییز
 طباع نوعی جنسی برزیر آن بود پیوند
 چو با نقوه نگارنده رونده لازم انسان

بخوانی مفردش چون همزه الله عبد الله
 که در یک وزیر گشته تحقیقات مرصیه
 چو نام زید شخصی مشتمل بر بذیت باشد
 بخوانش کلی و محصور ماندا ندر ان بخت
 پس این کلی بود مقسوم بر عرضی و بر ذاتی
 که بود ست این طباع زید و عمر و در ذی اناطق
 پس این مفهوم ذاتی هم بسطه قسم صورت است
 پس آن کلی ست کان بر متفق محمول می آید
 چو انسان کان تمام طبع زید و عمر و می باشد
 جواب کثرت محض همان نامی بود حرفه
 چو حیوان در جواب الفرس و الفیل می آید
 پس آن ذاتی ست در منطق فصل ماهیت نامی
 چو ماهی در جواب الحمار ماشی حیوان
 بیاید آن تمام مشترک در جمله او اعش
 وگر باشد جواب برخی آن جنس بعید اند
 بخوانش در جواب ماهی زید دل و باطن
 چو از ابنا در جنس بعید افتاد چون نامی
 سوای این سه گونه جمله عرضیات میگویند
 بمنطق خاصه گویند و متحدیدش بدین باید
 چو با صرافه حیوان و کاتب خاصه انسان
 چو سرخ و زرد و ماشی بهر سبب اشترک انسان
 کم تعریف و متحدیدش برای نیک تعینش
 پس این هر دو بود مقسوم بر دو قسم از قسمت
 چو ناجیان و جلیان بهر حیوان ست بالامکان

الحمد لله رب العالمین

چو اسود به ترکیب و مزاج خاص در جثتی
 چو جتن جتن و لبتن شکستن رستن و جتن
 معرف قول تالیح آن بود معلوم تصویر
 پس آن دو قسم میباشد یکی باشد بنام حد
 بجنس خاصه یا محض عرض و خاصه دائم
 چو در تخمدیدان آن آردی حیوان ناطق را
 ز نقصانش بحد ناقص آن را نام می باید
 چو از جنس قریب و خاصه لازم مولف شد
 بحد تمام حد جنس قریب و قید اولی
 چو جسم ضاحک آید بهر علم رسمی انسان
 چو در تعریف انسان ماشی فی ضحک میثاید
 خصوص قائل و طرفین از روی نقره فتن
 بود منظونی و ایقانی و جمعی و تقلیدی
 قضیه جمله باشد گر چه اینها نیست تصدیقی
 چو خالدی ستیز و با عمر آمر شد ایمان را
 همین مصراع کان لقم برای تو مثالش دان
 بود محکوم به تالی در اخبارات شرطیه
 چو تقدیری بود حکمش در ایش انفصالیه
 بنخواندش بحکم وصل نام انفصالیه
 چو جیزح من بود داخل درین سردار یا خارج
 مثال آن همان باشد که در بیات دانستی
 چو این اشیا است یا افراس یا از جنس اشتر با
 بود بدان علاقه یا نبفیش انفصالیه
 بخصوصه بنامندش و گرافتاد کلمتش

مگر این گونه لازم را بگویم لازم همنفی
 چو پر سندات که کلیات غمسه حیثیت گوار شد

بیان معروف

مرکب از خصوصیات ذاتی محض می باشد
 و از جنس قریب و فصل القرب بؤتلف باشد
 فرا هم کرده در وی ز طبعش جمله از اجزا
 چو جسم ناطق آید در حصول طبع انسانی
 چو با حیوان ضاحک ذات انسانی موصوف شد
 چو از جنس بعید و خاصه باشد بنامندش
 چو جسم ماشی آردی بهر علم صورت حیوان
 تصدیقات تعریفات قضیه و اقسام آن

خبر گویند در نحو قضیه نام در میسزان
 بحل اشتقاقی و مواطاتی و ترکیبی
 ثبوت شئی چو بهر شئی بود یا نفی آن از وی
 با مررب بعمر خود نداری بیخ شک اصلا
 بود موصوع کان حکم ست بروی حکم جمله
 بود محکوم به محمول در اخبار جمله
 اگر محکی ست بر تقدیر نسبت نسبت دیگر
 و گر حکم تنافی شد بخوانش انفصالیه
 پس این سه گونه آید زان یکی باشد حقیقیه
 با مثال دیگر هم همچنان از خود توانستی
 سوم کان در مقدم تالیش منع الخلو آید
 لزومیه بود بدان شد نبفیش القاقیه
 پس از باشد بیان کسیت محصوره اش نامند

دوم عرض مفارک کان ز باهیت توان رستن
 که نوع و جنس و فصل و عرض عام و خاصه باشد
 که از فیش بحد برگ بگذرد و معمول تخمیلی
 دوم رسم آن مرکب میبود از عرضی لازم
 بحد تمام نامند آن و موصوع ذات می باشد
 که از جنس بعید و فصل القرب ای تفاوت آید
 نمود حس و حرکت از حصولش ماند و شد باقی
 بنامندش بنام رسم نام آنرا که شد حاکی
 بر رسم ناقص از نقصان ز نام این نام خوانندش
 از عرضیات محضه رسم ناقص نیز می آید
 مرکب را در رخ و راست عقلا گزوان گفتن
 گوی نامند تصدیقش اگر بیزد برداز مان
 قضیه گاه تخمیلی ست گبه و همی گبه شکی
 برین تقدیر جمله بود از روی حمل شئی
 نباشد گر چنین حکم آن بود شرطیه در میزان
 مقدم آنکه بروی کرده آید حکم شرطیه
 پس این شرطیه بر دو گونه آید انفصالیه
 چو در خواهی زدم از بنفیش خود خواهم نعت بر
 چو خالدی بود موجود یا معدوم در خارج
 بصدق و کذب می باشد منافات حقیقیه
 دوم کان در تنافی مانع الجمع ست در اجزا
 چو این نادان بود یا باب مجر و فخر بکشا یید
 قضیه گر بود موصوع با تقدیر جز فیش
 اگر اجمال آن باشد بنام جمله خوانند

پس آن محصوره در احصار کل کلیه میاید
 تناقض دان درین سخن اختلاف دو قضیه را
 و گردانی دروغش دیگری را راستی شاید
 اگر هر دو بود محصوره شرط مست اختلاف کم
 نقیض موجب جزئیه باشد سالبه کلی
 چه عکس مستوی خواهی کنی تبدیل طرفینش
 بکس هر دو قسم موجب جزئیه می آید
 چه کاذب میشود چون گوی انسان است هر حیوان
 برای سالبه جزئیه عکسی نیست در میزان
 قیاس آن ملتم از چند اخبار و جعل آید
 باشد مثل بر عین مطلوب و نقیض آن
 که باشند اندیش عین نتیجه یا نقیض آن
 که موضوع نتیجه باشد و محمول آن اکبر
 بعد اوسط آن امر مکرری بود نامحی
 که در تصحیح افکار است این اشکال میبونه
 امثالش گفتم دو شرط اتاجش بود آنرا
 چه هر ضاحک بود انسان و بر انسان بود حیوان
 چه بعض ضاحک انسان است الی نشد صابلی
 چه محمول است در صغری و هم محمول در کبری
 هم آنرا از ضرب تنازده نتج چهار آمد
 چه بعض از جسم حیوان است و بیج آتش نشد حیوان
 بیای شکل ثالث چون بر مبنی حد اوسط را
 دوم کلیت صغری و یا کلیت کبری
 که بر انسان بود حیوان و بر انسان بود ناطق

بیان تناقض

که در ایجاب و سلب صدق و کذب مدیدین ما
 بود مشروط در روی وحدت نسبت در آن هر دو
 چه هر انسان بود اکرم نه برخی زن بود اکرم
 چه هر انسان بود اکبر نه بعض آن بود اکبر

بیان عکس مستوی

چه برخی از خران سر نیست بعضی سرخ خراشته
 بکس سالبه کلیه مثلش دان کیفیت و کم

بیان قیاس

که چون با در کئی آنرا از آنها جمله نراید
 چه هر کاتب بود انسان و بر انسان بود حیوان
 چه گریزی نخیزم لکن اکنون خاصی ایجان
 پس ادنی را که اصغر در وی ید نام شد صغری
 که از رفعتش بود عظمت بمطوب خودش نامی
 بیای شکل اول اسهل الاتاج و هم علی
 یکی ایجاب صغری و دیگری کلیت کبری
 چه هر ضاحک بود انسان و انسانی نشد ناطق
 نتایج بعد حذف اوسط آید ظاهر ای کامل
 برایش هم دو شرط آمد یکی کلیت کبری
 که اتاجش بصحت مسمان چهار ضرب پنج آمد
 چه بیج آتش نشد حیوان بر ضاحک بود حیوان
 که موضوع است در صغری و هم موضوع در کبری
 ضرب پنج در روی شش آمد بعد این هر دو
 چه باقی باشد آن بر نیاری میشوی ناطق

بقصر حکم بر بعضش بنام جزئیه آید
 یکی را راست گردانی دروغت میگی آید
 نه گفتم گفتم این تمثیل ما را در مثالش گو
 نقیض موجب کلیه باشد سالبه جزئی
 نه چیزی زن بود اصغر بود بعضی از آن اصغر
 بشرط فوق کیف و صدق کن تحویل جزئیش
 چه هر انسان بود حیوان و از حیوان بود انسان
 چه بیج از سرنگ نیست نه تنگ است از آدم
 چه گوی که گویم نیست برخی از مشاة انسان
 پس آن دو قسم شد اول بنام اقترانی دان
 باستثنای آید تقسیمه قسم دوم ای جان
 بقسم اقترانی سه حدود آید یکی اصغر
 دوم را کال بود حاوی با کبر نام شد کبری
 بدست حد اوسط چهار شد اشکال این گونه
 چه محمول است در صغری و هم موضوع است در کبری
 همانده از ضرب تنازده نتج چهار ایجان
 چه بعض ضاحک انسان است بر انسان بود ناطق
 بیای شکل ثانی یعنی ایجان حد اوسط را
 دوم آمد خلافت هر دو در ایجاب سلب اصلا
 چه هر ضاحک بود انسان بیج ایسی نشد انسان
 چه بعض از خر نشد انسان بر ضاحک بود انسان
 دو شرط آنرا بود قطعا یکی ایجاب در صغری
 آنرا بنجد برای ضربی از ضرب مثالی گو
 بیای شکل رابع چون بیای حد اوسط را

که موضوع است در مغزی و عمل است در گیری
 اگر خواهی که نانی را سبک و دل بگردانی
 بر ابع عکس مغزی ساخته هم عکس گیری کن
 با استثنائی آمد و خیر زان جمله شرطیه
 اگر شرطیه باشد اتصالیه لزومیه
 که عین تالیش آید بدست در نتیجه آن
 چه استلزام انسان به حیوان نیک صرت بست
 چه گوئی لیکن آن حیوان نباشد پس نشد انسان
 پس از باشد ز اقسام و از انواعش حقیقیه
 پس آن طاقت لیکن نیست طاق آن چیز پس جفت
 چو این است یا بیل است لیکن اسپ شد پیدا
 چو این تا سیر یا نازد باشد لیکن این زرد دست
 نیاس از روی هیونی به پنج اقسامی آید
 ازین جمله بود برهان اشدر عمده دار شد
 و گر لفظ وقوعش نیست آن تخمیل انگاری
 نباشد عملی که طرف ثانی جزم صورت بست
 که از روی فساد فکر تدبیرت مسبب شد
 و گر زائل به تشکیک مشکک هم نمی باشد
 بطور حصر استقرادین شش گونه می باید
 دوام باشد تا بد حس دران شود وصله القان
 چو مجوده با استقرار صفر خوب محمود است
 چو گوئی ماهیگر و تاب و رخس از تاب خور با هر
 که سازش در میان آن محال است از ره پیهم
 ششم از راه نظریات مشهور است در میزان

چو هر انسان بود حیوان و هر ناطق بود انسان
 بسازی عکس گیری تا سری در روی با سانه
 بدگر طور کن ترتیب را معکوس و بعد آن

بیان انتاج استثنائی

چو گران بود این شی بودی بر بے شک حیوان
 چو استثنائی دروی نقیض تالی آن را
 همین دو صورت اناجش آمد و فن میزان
 کن استثنائی هر یک جزو آن خواهی نقیضش را
 مگر جفت است یا طاقت سلب هر دو صورت بست
 نباشد بیل لیکن بیل تر نیست از اسپان

صناعات خمس

مرکب از یقینات و قطعیات مخا باشد
 چو هر دو جانش باشد مساوی فهم آن شکان
 پس آن تقلید و استیقان و هم جمل مرکب بست
 و گر باشد مطابق لیکن از ذمبت توان رفتن
 رشارع از یقین بر روی لبان منطق آید شد
 ازان جمله بدیهی اولی که محض تخمیلش
 چو آتش سوزد گشتی ز گرمی خشکیش عطشان
 چهارم حدسیات آید چو حدس صاحب است امر
 که از اشکال گوناگون بر در زره بود ظاهر
 چو در اباد شاهی بود و اسکندر شده سلطان
 که وسط پنج آنها نباشد غایب از ازان

شرط و هم ضرورتش را در اسفار مطول دان
 چو گردانی سوم را سری اول عکس مغزی کن
 بکن عکس نتیجه عکس را اصل نتیجه دان
 نخست آید پس استثنائی طرفی زان بحلیه
 کن استثناء مقدم را بعین آن بحلیه
 مگر آن چیز انسان است پس لا یریب حیوان است
 نقیضی از مقدم در نتیجه شود ابقا
 و گر شرطیه باشد انفصالیه عفا و یر
 چو این جفتت یا طاقت لیکن نیست جفت ماعلا
 پنج الجح استثنای بسازی عین هر یک را
 و گر منع الخلو آید کن استثناء نقیض آن
 پس این نامیز باشد همچنین یا بد باقی دست
 پس آن برهان جعلی مشهور شش گونه می باید
 چو نسبت در خبر جورج باشد و هم پنداری
 چو بدیهی نسبتش را ج بنام ظن نسبت خوان
 نباشد که بطریق واقع آن جهل مرکب شد
 بنام خاص تقلید آن عقیده را توان گفتن
 بدیهیات از تمیقین شش گونه می آید
 یقینش آید و در قطع فهم دست تکمیلش
 سوم باشد مجرب تا فرنگ را مشهور است
 که از راه مبادی شد مطالب دفعه ظاهر
 بود پنجم قضایائی تا از گروه جسم
 چو در ستم از یلان بوده و نادر شاه در ایران
 چو گوئی چهار جفت است از ره تقسیم درود

چه این جمله بلفظ آمده چه این مضمون بخاطر او
 مستم که بود که نه ناشی از انوازه مشهوره
 بود شعر آن قیاسی مؤلفات از قابض و یاسط
 چو گوئی شهید تلخ و پیر گس که دیده تی آورد
 بود اغلوط معمول از تو همبای حسبه
 بگوید حقش بر بانی که این را نیست امکانی
 چو تصویر فرس را گوئی است و بود صابل
 خطابت مؤلف باشد ز مظلونات و مقبوله
 پس این کبری است ظنی از یقینی شد لظن فاروق
 مگر عده ترین با قیده زین جمله بر بان است
 محمدناظم این چند اشعار آمده داعی
 سوز کن ز عیب و نقص حرمانی رود حانی
 با ایمان دار تا طبل رحیل عمر و انقاسم
 بعلم سرتابانی بکنه راز پنهانی :
 شریعت ده طریقت بخش دیرینه دلی خسته
 لعل اللہ بر زقنی صلاح دارد دش آمد پس
 خصوصاً حضرت زهرا بتول فاطمه زهرا عذرا
 سر سردار صدیقان ولی فاتح خمیر :
 از د فیض ست جاری تا قیام از خلقت آدم
 که گل روحی سالت هم عبارت نان در گل باشد
 دل و جهان را بچین بنجمن از خویش می بازم
 که بعد از انبیا باشد همان افضل ز انس و جان
 سپس آن حضرت عثمان ذی النورین پر ایمان
 که از فصل قضایا آمد و ضرب المثل پیدا

جدل
 چو گوئی درست متعه ز حیدر آمده ای شیعی
شعر
مقاله
 گوی باشد شبیه حق و گاهی شبه بدلیه
 چو گوئی هر چه موجود است وقت دقیری دارد
خطابت
 که از طرف بزرگان است آن اخبار منقوله
 مواعظا نچه واعظی کند اندر مردم را
خاتمه
 قبول سخن جنتش خوار شده در دعاسخی
 دل میکن مصفی کن تن زارم متقی کن
 بماند حسیه آل احمدی در سلتم هدم
 دلم ز نشان بگردانی قبولش کن اگر دانی
 بیاب تو نشسته در امیدری پای باشکسته
 طفیل احمد مرسل طفیل آل اطهار کنش
 جلگه لخت رسول اللہ سر نسوان جنتها
 ز خاک پای او سر مرگه کن ندان اولیاد اللہ
 منور شد با نوار ولایت از درخش عالم
 یکی حضرت حسن فرزند اکبر نور چشم او
 بر اعدا خاک و خس انداخته ختم سخن سازم
 سپس آن حضرت فاروق اعظم عادل کامل
 که از جمعیست بدست اهل ایمان آمده قرآن

جدل باشد قیاسی مخبر از اخبار مذکوره
 چو بهتر معدلت آمدستم پندار گمراهی
 که باشد منقبض یا منبسط هر عادل و قاسط
 شراب ز قسم شیرینی نهایت طاقتی دارد
 چو گوئی بر سر سرش معنی هست میدانی
 عقول نفسی بیهوده لاف و بهرزه انکار رد
 ترا هر که درم داند ازین گفتار تو جا بل
 چو این شخص است میگردد شب پس کن بود صدق
 ز اقاب خطابت بیبود آن کل نصیحتها
 که بر روی از نوشتن نظم این ابیات باید درست
 میرا کن خدایا از ذنوب و جرم جرمانی
 درون من مزگی ساز و میردم هرگز کن
 بنور قرب ربانی بسفوی فیض سبحانی
 بختی صاحب دل دل بحق شاه جیلانی
 احوال الصالحین گویان در آمد بنده بیگس
 طفیل محب اختیارش طفیل ولد ابرارش
 سپس آن حیدر صفدر علی مرتضی سرور
 که غوث و قطب اقطاب امام وقت شد زین راه
 سپس آن در گل بشکفته نو با ذره احمد
 دوم حضرت شهید که بلا کان ذکر او بر سو
 خصوصاً از صحابه حضرت سردار صدیقان :
 که عدلش آمده بر جمله ارباب دین شامل
 سپس آن نائب چارم علی مرتضی افضلی
ش
 کتب امان اللہ کوثر شبراد - کتبی فیض رسول آزاد چک ۱۳۲۵

مختصر الميزان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حامد الله تعالى ومصلياً ومسلماً على جيب محمد وآله وصحبه أجمعين
 وبعد فهذا مختصر في الميزان لا يدامنه لطالب العلم للايقان ومن
 لم ينتفع من التقليل لم يستشف للعليل العلم أما تصوراً وتصديق
 وكل واحد منهما أما بديهي ونظري والدلالة تكون التي بحالة يلزم
 من العدمية العلم بشئ أخروي أما غير لفظية أو لفظية وهي ان كانت
 بحسب جعل الجاعل فوضعية وان كانت بحسب اقتضاء الطبع فطبيعية
 والافعلية والرضعية ان كانت على تمام معنى الموضوع له فمطابقة و
 ان كانت على جزء فتضمن وعلى لازمة الذهني فالتزام والادال
 بالمطابقة ان يراد بجزء منه دلالة على جزء معناه فمركب الاففراد
 وهو ان امتنع اسناده فعرف واداة والافان دل على زمان من
 الازمنة الثلاثة فكلية وقول والاقاسم وهو ان اتحد اللفظ والمعنى
 وتصوره يمنع الشركة فعلم وجزئي والافكل والكل ان استوت افرادة
 الذهنية والخارجية فتواطى والافمشك ان تكثر البايينة وان اتحد
 اللفظ وتكثر المعنى فان وضع لكل على السوية فمشترك وان لم يوضع له
 على السوية بل وضع لمعنى احد فنقل الى غيره فان اشتهر استعماله

له مثال ونسي لفظه
 دلالات الانسان برحمان ناقص
 له مثال لفظه طبعي بجزء دلالات
 اح اح برورد بجزء ١٢
 مثال عقل غير لفظه بجزء دلالات
 وفان براتش ولفظي بجزء
 دلالات لفظه وجزء دلالات
 بجزء دلالات انسان
 برحمان ناقص ١٣
 دلالات لفظه برلام معنى متفرع
 لجزء دلالات انسان بر كاتب
 ١٤
 لفظه معنى متفرع
 لفظه برامد
 كويند مانند ليدت واحد
 ولفظه بمعنى شير ١٥
 الميزان المنطق ١٦
 بلفظه بمعنى چاره ١٧
 بجزء دلالات انسان
 برحمان ناقص ١٨
 عند النماة ١٩
 عند المنطقين ٢٠
 اي اگر اسناد
 تمنع نباشد ٢١
 عند المنطقين
 ٢٢
 عند النماة
 لفظه يعني اگر
 دلالات بركند بجزء ٢٣
 له مثال عقل غير لفظه ونسي
 بجزء دلالات لفظه ولفظي
 ولفظ ٢٤

له عرفي چون دايه که موزون است براسه ما
 بديع علی الاصل و شهوره کافا شد براسه چلو
 ۱۲ که اصطلاحی اگر ناقص جماعت
 خاص باشد ۱۲ که جمع خاص بود
 که مدخل جمع کاد است در کونین مفرد مطلق
 بزبان ۱۲ که قتیة یعنی اگر متعادل و کتبا
 باشد از اکتفیه نامزد اگر نباشد از اکتفیه
 پس اگر قائمه و مدانی است طلب با مرست اگر
 از اعلی باشد و خاص است از اذیر باشد و عا
 ست اگر ذکر باشد ۱۲ که اکتفیه یعنی
 قائمه است کومت در ۱۲ که کالانسان
 فاقا مایه زید و عمر و کبریا همان افراد
 الانسان لا شین الا علی الانسان عوارض
 مشخصه وجهه للنوع من قبول فرض اشراک
 ویرتک العوارض مقبوضه فی ما یتیک الا افراد
 بل فی کونها اشخاصا متعینه تمامها بعضها
 عن بعض فیکون الانسان تمام ما یتیک فرد
 من یتک الا افراد ۱۲ مولانا محمد بکرت الشر
 مدظله ۱۲ که احراز عن النوع الاضافی
 و هو المایة المقول علیها و علی غیرها الجنس
 فی جوابها کما یجوز ان فانه یقال علیه
 علی غیره کما یجوز لجنسها و اما سمی
 اضایة لان نوعیه بالاضافة الی ما
 فوتم ۱۲ مولانا محمد بکرت الشر مدظله
 ۱۲ که متع یعنی اگر ممتنع باشد
 جمله اشک آن را عرض لازم گویند و اگر
 ممکن باشد عرض مفارق است
 عه ای براتی طلب فعل نباشد
 ۱۲ که عه بکذا مع باشد بوی ۱۲
 که اکتفیه یعنی
 مع جماعت ۱۲ که خاصه
 و هو الکلی العرض المقول علی حقیقه
 و احده چون ضابط ۱۲ که

فیه فنقول عرفی ان نقل العرف العام و شرعی ان نقل الشرع و اصطلاحی
 ان نقله جمیع خاص الی اللفظ بالنسبة الی المعنی الاول حقیقه و الی الثاني مجازاً
 كان بالعکس متزاد و المتکبان افا دمعی یصح السکوت علیه قتام و هو
 ان احتل الصدق و الکذب فخب و قضیه و الافشاء فان افا دیا الوضع طلب
 الفعل فامر مع الاستعلاء و التماس مع التساوی دعاء مع الخضوع و التزک
 فیه و الهم فاستفهام و الافتیسب یدخل فی التمنه و تمنع و التزجی ممکن فقط
 و القسم و النداء و التعجب و ان لم یفد فناقض فان کان احدهما قیداً لاخر فتقید ی
 و الالفعل کذا ۱۲ یا یزید ۱۲ ما حسن زید ۱۲ یعنی مکرر ناقص است ۱۲ که آن در دو لفظ متعین ۱۲
 و الالفعل کذا ۱۲ یا یزید ۱۲ ما حسن زید ۱۲ یعنی مکرر ناقص است ۱۲ که آن در دو لفظ متعین ۱۲
 و الالفعل کذا ۱۲ یا یزید ۱۲ ما حسن زید ۱۲ یعنی مکرر ناقص است ۱۲ که آن در دو لفظ متعین ۱۲
 علی متفقات الحقائق فی جوابها و جزئها و هو الذاتی فان کان تمام
 المشترك بین الازواج فجنس و هو المقول علی مختلفات الحقائق فی جوابها و هو
 فان کان تمام المشترك بین جمیع انواعه المندرجة تحتہ فقرب و الالفعل کذا
 لم یکن تمام المشترك ففصل و هو المقول علی الشئی فی جواب ای شئی هو فی ذاته
 فان یمیز النوع عن مشارکاته فی الجنس القرب فقرب الالفعل کذا
 خارج عما فان اختص بحقیقه واحد فخاصة و هو الکلی العرضی المقول
 علی حقیقه واحد فقط و الالفرض عام و هو الکلی العرضی المقول علی
 اکثرهما فان امتنع ان ینفک عن الماهیه فلا زف و الالفارق و الکلیان
 متساویان کالانسان و الناطق او متباينان کالانسان و القرس او

احدها اعم من الاخر مطلقا كالانسان والحيوان واحدهما من وجه
 كالانسان والابيض ونقيضا الاول متساويان والثالث بالعكس
 المتباينين والثاني متباينان تباينا معرف الشئ ما يكون معرفته
 سببا لمعرفة ذلك الشئ فيكون متساويا له في العموم والخصوص و
 يكون اجلي منه فالميز فيه ان كان ذاتيا فخذ تاما ان كان الجنس
 القريب مذكورا فيه او ناقصا ان لم يكن الجنس القريب مذكورا
 فيه وان كان خارجيا فرسم تاما ان كان الجنس القريب مذكورا و
 ناقصا ان لم يكن القضية اما حملية كزيد كاتب وطرقاه موضوع
 ومحلول وشرطية وطرقاه مقدم وتال وهي اما متصلة لزومية
 نحو ان كانت الشمس طالعة فالنهار موجود او اتفاقية نحو ان كان
 الانسان ناطقا فالجماد ناهق واما منفصلة حقيقية مثل العدد اما
 زوج واما فرد واما مانعة الجمع مثل هذا الشئ اما شجر او حجر او
 مانعة الخلو نحو زيد اما في البحر او لا يخرق وهي اما موجبة كما ذكرنا زيد
 كاتب او سالبة نحو زيد ليس بكاتب وخصوية ان كان الموضوع
 شخصا معينا كما ذكرناه ومسورة ان بين فيها كية الحكم مثل كل انسان
 كاتب وبعض الانسان كاتب ولا شئ من الانسان بكاتب وبعض
 الانسان ليس بكاتب والاقه ملة وهي في قوة الجزئية التقيضان

له وجهين شين كبر بعض انسان صادق
 ايدد بعضه انما ان لم يكون الحكم
 بشرت في شئ اوله من ١٣٥ ان
 كان الحكم فيها بشرت نبتة على تقدير كذا
 ١٣٥ حكمه من ذلك الحكم الا ان قبل
 بوجه اتفاق ١٣٥ حدوده فغيره خلف
 ذلك وكف وجهت به كما صادق باشد
 يكي ازان كاذب باشد صادق باشد كروي
 وشود ان تقضي بودن صحت نبت
 لازم كنه است بر اي شئت و صلات
 چنانكه درين اشعار مذکور است
 در زمانه بشرت و صحت شرط
 وان بد صحت موضوع و محمول مكان
 و صحت شرط و اضافت جزو كذا و تفصيل
 است در آخر زمان ١٣٥ امور الواجب
 الكمية لفظ كل الاقوى لا الجموع كدور
 السالبة اعلم ان لا ولا واحد و سورا لوجبة
 البرية بعض و احد و سورا السالبة البرية
 ليس كل ليس بعض وبعض ليس هذا على سبيل
 التبيين و اعتبار الاكثر على سبيل التبيين
 فان كل ما نفهم من سبب لغة من اللغات
 ان الحكم را لكل واحد من الامم الاستراق النكاح
 في سياق لفي التوسيع في آيات و نحو ذلك
 ما نفهم من الكمية و البرية ١٣٥ سوري محمد بن
 الله كهنوزي عنه اي اگر يقضو من شخص
 معين باشد و نه حكم كبريت اقرا و باشد ١٣٥
 ان لا ندر وضع و هي لان حكم عليه ١٣٥ ١٣٥
 متساوي ولا متساوي در صحت و كذب هر دو
 باشد ١٣٥ ١٣٥ اگر آن متساوي را متساوي و نه
 صدق نقط باشد ١٣٥

كل قضيتين مختلفتين اذا صدقت احدهما كذبت الاخرى وبالعكس
 وشروطه وحدة النسبة المستلزمة لثان وحدات تفقيض الموجبة
 الكلية السالبة الجزئية وتفقيض السالبة الكلية الموجبة الجزئية
عكس لمستوى تخويل سفرهما على وجه يصدق فعكس الموجبة
 الكلية جزئيةها والموجبة الجزئية والسالبة الكلية مثلها ولا عكس
 للسالبة الجزئية عكس لتفقيض هو تبديل كل من طرفي القضية
 بتفقيض الاخر مع بقاء الصدق واليكيف فالموجبة الكلية تنعكس بها
 لاجزئتها والسالبتين بالسالبة الجزئية الدليل ما يلزم من العلم
 بالعلم بالمدلول فان استدل بالكل على الجزئي او استدل باحدى
 الكليين المتساويين على الاخر يسمى قياسا او بعكسه يسمى استقراء
 تاما ان كان جميع جزئياته وناقصا ان لم يكن او استدل بالجزئي
 على الجزئي الاخر يسمى تمثيلا ويسمى الاول فرعا والثاني اصلا و
 المشترك جامعا القياس قول مؤلف من قضيا ان سلمت
 استلزمت بالذات قولا اخر فان ذكر مثل النتيجة او تفقيضها بالفعل
 فيه فاستثنائي والافاقتزائي والاول يستدل بوجود الملزوم على
 وجود اللازم وبعدمه على عدم الملزوم او بوجود احد
 المتعاندین على عدم الاخر وبعدمه على وجوده فيكون مشتملة

سلك انان جملان بانهم متحرك بالارادة
 دة كل متحرك بالارادة فوجود ان كل متحرك بالارادة
 جملان ١٢ له اي جزئي اول رافضه جزئيا
 جزئي ثانی را اصل جزئى متحرك لهما من
 جزئيا كدر كل ما تقدم فرد دست يتكفي
 كدر اصل ثابت دست ودرم علت آن
 حكم فلان صفت است ودرم بين بين
 مرفوعه بين صفت در اصل مرفوعه متحرك بالارادة
 انما اوجها ما من هذا ليقول النبي سلام لان
 انحر حرام وعلته حرمته الاسلام ووجود جزئى
 البنية ١٢ له كقولنا ان كان الانسان
 حيوانا كان حمارا كذا حمارا فكيف حمارا
 والنتيجة ووجود كون حمارا مذكورة في القضية
 وكذا قولك ان كان الانسان حمارا كان جزئيا
 و كذا ليس مرفوعه فلا يكون صوابا فالنتيجة
 وهو لا يكون صوابا ليقولنا وهو ان كان
 صوابا على المقدم مذكورة في القضية انما
 قال مثل النتيجة لان عين النتيجة تفقيذ
 والمذكورة في المقدم جزئيا القضية فلا يكون
 احدما عين لفظا تاما استثنائيا لا شاملا
 على كلتا الاستثناءات المعنى يكون ولما هما والا
 فانتراني كقولنا العالم صغير وكل صغير حمار
 فان نتيجة مذكورة في المقدمين بالمسادة
 فالعالم مذكورة في المقدمتين الاولى والحادث
 مذكورة في الثانية لكن لا بالصورة
 والنصل وانما استثنائيا لان اقتران المقدمتين
 جزئيا جزئيا ١٢ مولوى محمد يركب الله مد علمه
 عه اي عكس جزئيا جزئيا جزئيا جزئيا
 عكس جزئيا جزئيا جزئيا جزئيا
 انان وكل انسان جملان جزئيا جزئيا ١٢
 مع الاستقلال فوجوده الكلي جملان بالارادة ١٢

تحويل الجزئيين وتحويل الكل الجزئيين لا ان كان ١٢

اي قول رافضه جزئيا ١٢

اي عين النتيجة ١٢

اي دوران قول مؤلف ١٢

على مقدمة حاكمة بالملازمة بينهما او معاندة احداهما الاخرى تدل على
 وضع الملازمة والمعادنة مطلقا او صدقا او على رفع اللازم او المعاندة
 مطلقا او كذا ويسمى استثنائية والثاني رابعة لانه لا بد فيه من امثالت
 يتناسب فيه طرفي المطلوب ويسمى حدا او وسطا والمحكوم عليه فيه اصغر و
 المحكوم به اكبر والمقدمة التي فيها الاصغر الصغرى والتي فيها الاكبر
 الكبرى فالاولى ان كان محمولا في الصغرى وموضوعا في الكبرى فهو
 الشكل الاول ان كان محمولا فيها فهو الشكل الثاني وان كان موضوعا
 فيها فهو الشكل الثالث ان كان عكس الاول فهو الشكل الرابع الشكل
 الاول شرطه ايجاب الصغرى وكنية الكبرى الضرب الاول من
 موجبتين كليتين نحو كل ج ب وكل ب آ فكل ج آ الضرب الثاني
 الصغرى موجبة كنية والكبرى سالبة كنية نحو كل ج ب ولا شئ من
 ب آ فلا شئ من ج آ الضرب الثالث الصغرى موجبة جزئية و
 الكبرى موجبة كنية نحو بعض ج ب وكل ب آ فبعض ج آ الضرب
 الرابع الصغرى موجبة جزئية والكبرى سالبة كنية كقولنا بعض ج ب
 ولا شئ من ب آ فبعض ج ليس الشك الثاني شرطه اختلاف
 مقدمتيه بالايجاب والسلب وكنية الكبرى الضرب الاول الصغرى
 موجبة كنية والكبرى سالبة كنية نحو كل ج ب ولا شئ من ب آ فلا شئ

له ينانكم باعتبار اقتران جوار محموله
 صغرى بايجاب محموله كبرية تانزه ضرب
 ميشونديس كغضرب اشكال اربعة شصت جوار
 شذوذ ولبت وود وبتجربة في غير ١٢ له
 هو مالان الحد الاوسط في محمولها ١٢ له
 اولها تعقفا في الايجاب والسلب او كانت
 الكبرى جزئية بحسب الاختلاف الموجب لمهم
 الانتاج وذلك لاختلاف هو صدق القياس
 الوارد على صيغة تارة مع ايجاب نتيجة اخرى
 مع سلبها ويريد على عدم لزوم النتيجة لا
 ستمترة اختلاف تعقفي الذات اما اختلاف
 عند اتفاق المقدمتين ايجابا فتكون كل
 انسان حيوان وكل ناطق حيوان او كل فرس
 حيوان فكل ناطق لاشئ من الانسان
 فكل لاشئ من الفرس كج ولا شئ من الناطق
 كج وما لاختلاف عند جزئية الكبرى
 ففي وجهتنا كقولك لاشئ من الانسان
 لفرس وبعض الميوان فرس او بعض
 الصايل فرس وفي رابعها كقولك كل
 انسان حيوان وبعض الحم ليس حيوان
 او بعض الجليس حيوان فكل ١٢ مولوي
 محمد بكرت المشرطه عنه اثبات
 ورتغير لزوم ١٢ عنه الجمع ورتغير
 عناديه حقيقه ١٢ له ورتغير عناديه
 منفضله مائة الجمع للعه ورتغير
 عناديه مائة المحل ١٢ له الى الصغرى
 كمنقضى الاغالب حصن من القول يكون اقل
 افراد ١٢ له لانه لما كان اعم من ان يفرغ
 صادر له ١٢ مع اي يسمي

اي نظري ١٢ ورتغير لزوم ١٢

له قياس اقتراني ١٢

قاي دوران ١٢ اي موضوع ومحمول غير ١٢ اي آن برتال ١٢

تاسمده ١٢ ماشو كرم دوران اكبر محموله
اي يسمي ١٢

عكس ناطق انسان فلا شئ من الجرب انسان ١٢

ما كان حدا او وسطا في الصغرى وموضوعا في الكبرى ١٢

اي شرط الانتاج بين جوار صدق ١٢

من جرّ الضرب الثاني الصغرى سالبة كلية والكبرى موجبة كلية نحو
 لاشئ من جرّ ب وكل آب فلاشئ من جرّ آ الضرب الثالث الصغرى موجبة
 جزئية والكبرى سالبة كلية كقولنا بعض جرّ ب ولاشئ من آب فبعض جرّ
 ليس آ الضرب الرابع الصغرى سالبة جزئية والكبرى موجبة كلية نحو
 بعض جرّ ليس ب وكل آب فبعض جرّ ليس آ الشكل الثالث شرط
 ايجاب الصغرى كلية احدا لمقدمتين الضرب الاول الصغرى موجبة
 كلية والكبرى موجبة كلية نحو كل جرّ ب وكل جرّ آ فبعض ب آ الضرب
 الثاني الصغرى موجبة كلية والكبرى سالبة كلية نحو كل جرّ ب ولاشئ من جرّ
 آ فبعض ب ليس آ الضرب الثالث الصغرى موجبة كلية والكبرى
 موجبة جزئية نحو كل جرّ ب وبعض جرّ آ فبعض ب آ الضرب الرابع
 الصغرى موجبة جزئية والكبرى موجبة كلية كقولنا بعض جرّ ب وكل جرّ
 آ فبعض ب آ الضرب الخامس الصغرى موجبة جزئية والكبرى
 سالبة كلية نحو بعض جرّ ب ولاشئ من جرّ آ فبعض ب ليس آ الضرب
 السادس الصغرى موجبة كلية والكبرى سالبة جزئية كقولنا كل جرّ ب
 او بعض جرّ ليس آ فبعض ب ليس آ الشكل الرابع شرط عدم اجتماع
 الكلمتين فيه الا اذا كانت الصغرى موجبة جزئية فلا بد حينئذ ان
 يكون الكبرى سالبة كلية الضرب الاول الصغرى موجبة كلية والكبرى

موجبة كلية نحو كل ب ج وكل آ ب فبعض ج آ الضرب الثاني الصغرى
 موجبة كلية والكبرى موجبة جزئية نحو كل ب ج وبعض آ ب فبعض ج آ
 الضرب الثالث الصغرى سالبة كلية والكبرى موجبة كلية كقولنا الاشئ
 من ب ج وكل آ ب فلا شئ من ج آ الضرب الرابع الصغرى موجبة كلية والكبرى
 سالبة كلية كقولنا كل ب ج ولا شئ من آ ب فبعض ج ليس آ الضرب
 الخامس الصغرى موجبة جزئية والكبرى سالبة كلية كقولنا بعض ب ج
 ولا شئ من آ ب فبعض ج ليس آ الضرب السادس الصغرى سالبة
 جزئية والكبرى موجبة كلية كقولنا بعض ب ليس ج وكل آ ب فبعض ج
 ليس هو القياس اليقينية ست اوليات ومشاهدات متواترات و
 مجردات وحدسيات وقضايا قياساتهما معا والمركب برهان هو اما الى
 هو الذى يكون الحد الاوسط فيه علة للنسبة في الذهن والخارج اذ اتى و
 هو الذى يكون الحد الاوسط علة للنسبة في الذهن فقط وغيرها ست
 ايضا مشهورات ومسلمات مقبولات ومفترقات ومخيلات ووهبيات و اجزاء
 العلوم ثلاثة موضوع كل علم ما يبحث فيه عن عوارض الذاتية ومبادئها
 الموضوع واجزاء واعراض الذاتية والمقدمات ومسائل العلم وهي
 القضايا التي تطلب نسبة محمولاتها الى موضوعاتها في ذلك العلم

له دى تعنايا يحكم فيما يراى اسطر الخوض
 وسمى الظاهرة بسمى حياة كما حكم بان
 اشئ مفيدة اذا لحاس الباهية و ليس
 وجهانيات كما حكم بان لها خوض وتواترت
 دى تعنايا يحكم فيها كثرة الشبهات وصادرات
 اعلموم داووق محوم اتفاق الاشئ
 على الكذب كما حكم بوجوده ونبذاد وجرى
 دى تعنايا يحكم فيها شهادات منكرة مفيدة
 المتقين كما حكم بان الشقوا سبيل وان
 الضرب بالتحجب بموم وزيارات دى تعنايا
 يحكم فيما يحس قوى من النصف ضد العلم
 كما حكم بان نور القمر ستفاد من نور الشمس
 محمودة بركت الشهد فله كقولنا هذا
 محموم متقن للاخطا وكل متقن للاخطا محموم
 محموم فبذرا محموم ١٣٥ اين برود قسم ١
 قيس من محموم كونه كقولنا الاول محموم العلم
 قيس ١٣٥ كتيه من اصول الفقه
 ان الامر للوجوب ١٣٥ كقولنا بافل
 فلان ما خوف بالين فوساق ١٣٥
 محموم من الانان محموم ١٣٥ كقولنا
 محموم وكل اعظم من الجوز ١٣٥ مانند
 احوال بلوليات لرام ١٣٥
 للعلم من واقاس محموم كونه
 كما حكم بان كل موجود محموم شارة اليه ١٣٥
 اى محموم ان موضوع ١٣٥
 معه و اعراض واقية الموضوع ١٣٥
 له كقولنا اعلم في اعلمت
 الطبعيت جرم فله مثل محموم

ل ي هـ

سأله قوله وآله اى آل محمد قبل ابناءه قيل آله الرسل ولدهم قيل قوله قيل آله الذى حرمت عليهم الصدقة وفى رواية اخرى رضى الله عنهم

سئل النبي صلى الله عليه وسلم من آل محمد قال كل من اتقى كذا فى الشفاء واصحابه وطلوه

رسالة تعريف الاشياء

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بسم الذين طاعت محترم مع الرسول عليه الصلوة والسلام

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسول محمد وآله واصحابه اجمعين ابا بعد فهذه رسالة فى جميع تعريفات الاشياء وباللغة التوفيق المقدمة ما يتوقف عليه الشرع فى العلم العلم هو حصول صورة الشئ فى العقل العقل هو جوهر مجرد عن المادة فى ذاته وافعاله النفس هو جوهر مجرد فى ذاته لافى افعالها وجوهر مجرد وهو محل ادراك الاشياء الجوهر ما يقوم بنفسه العرض ما يقوم بالغير الجسم ماله ابعاد ثلثة اذ يتكبد من جوهرين فصاعدا الجسم البسيط هو الذى لا ينقسم الى اجسام مختلفة الطبائع الجسم المركب هو الذى ينقسم الى اجسام مختلفة الطبائع الطبيعة وهى التى جعل عليها التصور فقط هو الادراك الذى لا يباحقه الحكم

والمسلمين قبل بشرط الرواية قوله هم صلوات الله عليهم اجمعين ١٢ مولانا محمد بكر بن ابي كهنوى رحمه الله ٢ قوله العرض يعنى يتوقف وان رقم است هو كيف وضع واين دونه فعمل وانما واصنافه وملك ٣ قوله ثلثة وان طول العرض ياتبع وحق است ٤ قوله الجسم البسيط ما ند آية آية من اشياء انما الجسم مركب ما ند انسان او حيوان

قوله التصور فقط ما ند تصور زير قوله ١٣ مولانا محمد بكر بن ابي كهنوى رحمه الله تعالى القوي ١٣

له قولنا التصديق ما نخذ تصور زيد وقائم يا تصور نسبت تمام بسوی زید اسما^س قولنا علم ای واقع کردن نسبت ما نیکر زید تمام است یا واقع کردن نیکر تمام نسبت^س قولنا بیزکی وان جهان است کدر گاه در جمع کتم بدل محروم می شود ای انکه فکر نایم ما نند تصور حرارت و برودت و تصویق

باینکه اثبات روشن است^س
سکه قولنا العلم بکمی مانند
تصدیقت ملک و جن که بی فکر
و کسب حاصل نشود مانند
تصدیق بحدوث عالم و قلم
صانع انکه بنظر و فکر حاصل
نشود و چنانچه هر کس خواست که بی فکر
کند که علم حادث است یا قیام
قیامی از معلومات ترتیب
داوم و ازان حدوث علم
غنا ختم مانند العالم تغییر و کثیر
خاوش فالعالم حادث^س
هم قولنا البصر بالکثری
فاطر و ادها شتمه بفقیرم
این معنی است^س
قولنا الترتیب ای قانیدن
چند چیز را با هم بالمعظم
تقدیم و تاخیر آنها^س
و است که فرق در صافی اصطلاح
لفظ ترکیب و الترتیب
آست که در ترکیب هم اجزای
مصری باشد خواه در میان آنها
ناسب باشد یا در ترتیب

والتصور الذي لا معه حكم التصديق هو الادراك الذي
بلحقة الحكم والتصور الذي معه حكم بالنفي والاثبات الحكم هو
يقاع النسبة وانتزاعها او اسناد امر الى اخر ايجابا او سلبا البديهي
هو الذي لا يتوقف حصوله على نظر وكسب فكر العلم الكسبي هو
ما يتوقف حصوله على نظر وفكر الفكر هو ترتيب امور معلومة
للتأدي الى مجهول والانتقال من الامور الحاضرة في الذهن
الى امور غيب حاضرة فيه او حركة النفس في المعقولات مبتدئة
من المطلوب متعرضة المعاني الحاضرة عندها طالبة جالبة
الى ان المؤدية الى ان يجدها وتزجها الى المطلوب الذهن
قوة مهيأة لاكتساب الحدود والاثار الترتيب هو جعل
الاشياء الكثيرة بحيث يطلق عليها اسم الواحد ويكون لبعضها
نسبة الى بعض بالتقدم والتأخر في المرتبة العقلية التأليف
جعل الاشياء بحيث يطلق عليها اسم الواحد من غير
اعتبار نسبة التقدم والتأخر في مفهوم الحدس هو

نابست میان اجزا سبقت و ترتیب با هم در این نسبت اولی و ثانوی و تاخیر اجزا بحسب شرف اولی و ثانوی و خلاف این در این لفظ سبقت است^س
قولنا لیس ما نند سرعت انتقال زکی و شاهد غیره ان قمر بسوی نیکر لوان مستفاد از حدس سبقت است^س

قوله الدوراً ثم جازي كقولك علم زيد توقيف است علم عمرو وعلم زيد توقيف است علم عمرو وعلم زيد توقيف است علم زيد توقيف است
علم زيد توقيف است توقيف الشيء على نفسه وهو محال ١٢ قوله الآخرة الخ ما ندرت فيه بما ذكره واسطر ما يدرن عمل نجاست بسوى جوب ١٣

سرعة انتقال الذهن من المبادئ الى المطالب بحيث يحصل
المبادئ والمطلوب وبحيث يحصل الدليل على الذهن من
المبادئ في الذهن دفعة واحدة التقريب هو سوق
المقدمات على وجه يفيد المطلوب وتطبيق الدليل على المدعى
الدور هو توقف الشيء على ما يتوقف عليه ذلك الشيء
التسلسل هو ترتيب امور غير متناهية المنطق الية
قانونية تصمم مراعاتها بالذهن عن الخطأ في الفكر الالته
هي الواسطة بين الفاعل والمفعول في وصول اثره اليه
القانون امر كلي ينطبق على جميع جزئياته ليعرف احكامها
منه الامور المعلومته الحاصلة صورها عند العقل
المعارضة مقابلة الدليل بدليل اخر مانع للاول في
ثبوت مقتضاه الموضوع هو ما يبحث في العلم عن
عوارض الذاتية التي يلحق املها هواي لذاته او لجزئ
او لمساويه القول الشارح هو مقول على ماهية

قوله القانون مانند
قول نخاة كل خال
مرفوع من علم على يريف
منه احكام جزئيات
الفاعل ضاير كقولك
مثلاً زيد فروع لانه
قال وكل فاعل
مرفوع من زيد فروع
قوله الموضوع
كمانند يدرن انسان
كفروض علم طلب
ست جهلكا وحواس
ان يحسن صوت و
مرفوع من دوران
بحث كرهه ما شرد
وكبر وكلام مرفوع
علم كچرا كرا تامل
انذار و كرا لولاب
دينا دوران بحث
باشديم خبر معلوم
تصوري معلوم
تفصيلي من حيث
الايعال مرفوع

علم منطبق مستعوار من موضوع بر قسم من كلكه عارض شموله و بالذات نفي ما ندرت فيه لاقى بانان يا باواسطه امر بيك ماوي باشديا و شك
عارض بانان يا باواسطه تجر كساوي است بانان ويا باواسطه جزئي ما ندرت فيه نفس بانان يا باواسطه جملون كجزء و حقيقتا لولاب كرا لولاب

احتمال الزوم الذهني ما كان يقوم استحي محتملا ما عند وجوده حيث به نسبت اثنين وهم موقفا من وجوده نسبت برهما ۱۱۳ قوله الواجب

الشيء وحقيقة ليفيد تهورا مجهولا المعروف للشيء هو
الذي يستلزم من معرفته معرفة ذلك الشيء الحقيقية
ما بالشيء هو الملازمة هو عبارة عن استلزام
تحقق احد الشئيين تحقق الآخر اللزوم الخارجي
هو كون الامر الخارجي بحيث يلزم بتحقيقه المسمى في
الخارج اللزوم الذهني هو كون الامر الذهني بحيث
يلزم تحقق المسمى في الذهن بتحقيقه الواجب هو
الذي لا يفتقر في الوجود الى الغير الممكن هو الذي يفتقر
في الوجود الى الغير الكامن المتصل هو الذي يمكن ان يفرض
بين اجزائه حد مشترك الكامن المنفصل هو الذي لا يمكن
ان يفرض بين اجزائه حد مشترك الكيف عرضي يتوقف
في التصور على الغير ولا يقضي القسمة في ذات المضاف هو
ماهية معقولة بالنسبة الى الغير على الاطلاق المتي هو نسبة
الشيء الى زمان الربح هو نسبة الشيء الى مكان ملامتو منتقل

ما يوزنات حق
سماواته وتعالى
كدره وجوده وجود
تحتاجه غير نسبت
ويمكن بر خلاف
اكتت ما يندرج
كدره وجوده وجود
استت جلاته تولى
قوله المسمى
ما هو من الممكن
الشيء
استت
الممكن المنفصل ما عند
الشيء
قوله الكيف
ما يندرج اوان واضوا
مفروضه وغم ۱۲
احتمال
ما يندرجه
تعلق كي ازان
موقوف بر تعلق
وغيره
قوله المتي
قوله المتي

زمان نورتي نسبت اي كلام وقت رفته لمدى ۱۲ قوله الاين در بظرف مكان نورين نسبت الى كجا خفته لمدى ۱۲ ۶ ۴ ۶ ۴ ۶ ۴

١٤ قوله ما هو مورد التاويل ونسبته وطلبه ١٣ قوله ليس ما ندره حيوان كل ذي ذات مستعمل ست كثيرين كحقيقتهم
مختلف ست مدحجاب ما يشتمل الانسان والغنم والبقر ما هم حيوان مدحجاب ان گفته شود ١٢ قوله النوع ما ندره انسان كل ذي ذات مستعمل

بانتقال ما هو منسوب اليه الوضوح هو هياة حاصلة
للجسم ونسبة الاجزاء بعضها الى البعض الفعل هو التاثير
الاتفعال هو التاثير الجنس هو كل ذاتي مقول على كثيرين
مختلفين بالحقائق في جواب ما هو النوع هو كل ذاتي مقول على
كثيرين مختلفين بالعدد دون الحقيقة الفصل هو كل ذاتي
مقول على كثيرين مختلفين بالعدد دون الحقيقة في جواب
اي شئ هو في ذات العرض العام كل عرضي مقول على الاشخاص
من الانواع الخاصة كل عرضي مقول على الاشخاص من نوع
واحد الانسان حيوان ناطق الحيوان جسم نام حساس
متحرك بالارادة النطق قوة متفكرة في الجنان الفرس حيوان
صاهل الحمار حيوان ناهق الاسد حيوان مقترس الرجل
ذكر بني آدم متجاوز عن حد الصغرا لموت ما بازان ذكر من
الحيوان الخبث ما يحتمل الصدق والكذب المفرد هو
الذي لا يقصد بجزء دلالة على جزء معناه حالة الجزئية

ست كثيرين كحقيقتهم
بعد دانه و متفق
اندر حقيقت ١٢
كقوله لا
نوع ما ندره ما شئ
ك گفته شود و بقر
انسان و غنم و بقر
و غير آنها انا نوع
١٥
حيوان ١٣
قوله الخاصة ما ندره
ضمك ك گفته
شود بر اشخاص
انسان فقط نه
غنم و بقر و شئ
ان ١٣
قوله الجنان بفتح
جيم هم دل ١٢
كقوله الخبث
بما ككلاوي ك
احتمال صدق
وكذب داردان
را خبر گو بيند
بيك مطلقا قطع

نظرا بر ما هو خاصه بها ك بعض مولا محض صادق يشهد بانتم السامو فقاود بعض محض كاذب ما ندره الا لثمة ١٣ عه ما ندره ناطق ١٤

له قول الدلالة الوضعية مانند دلالت لفظ انسان بر جريان نطق ١٢ له قول المركب انما مانند زيد قائم ١٣ له قول المرئي نحو زيد

مورد مركب
قوله انشاء
ما كان بر چند
قسم است
امر مانند قرب
مدم نمی
مانند اقرب
سوم استقام
نحو زید قائم
چهارم نمی
مانند لیت
اشباب یهود
نیم مرتبه مانند
سوال سلطان
یک مرتبه ششم
موضوع اول منزل
بنام تقصیب
خبر ١١ هـ
قوله القفیه
بر وزن غینة
یعنی خبر مکم
١٢ له قول
الحلیه مانند

المركب هو الذي يقصد بجزئه دلالة على جزء معناه
الدلالة الوضعية هي كون اللفظ بحيث متى اطلق
فهم معناه الوضع جعل اللفظ بأزاء المعنى او لا المعنى
فهو ما يفهم من هيئة اللفظ اى حركاته وترتيب حروفه
المركب التام هو الذي يصح السكوت عليه الجزئي
هو الذي يفتح نفس تصور مفهومه عن وقوع الشركة
الانشاء هو ايجاب امر لم يكن الا مراما وضع لطلب
الفعل على طريق الاستعلاء التي ما وضع لترك الفعل
الاستفهام ما وضع لطلب الماهية القضية قول يصح
ان يقال لقائله انه صادق او كاذب الحمية هي التي
انحلت طرفيها مفردين الشرطية هي التي انحلت
بطرفيها الى عمليتين الانحلال حذف الاداة الدالة
على ارتباط احدهما بالآخر المتصلة هي التي يحكم
فيها بصدق قضية او لا صدقها على تقدير اخرى

زيد كاتب ١٢ له قول المنفرد مانند ان كانت الشمس طالعت فالنهار موجود ١٣

له قولا عكس المستوى مانع عكس كل الامور الى ان الانسان تظاهر به واول ما عكس مستوي كونه في ١٢ قوله عكس النقيض مانع عكس نقيض
 كل انسان حيوان باليمن بحيوان باليمن بانسان مست واول ما مثل عكس نقيض مطابق بذهب اول ابن است
 ككل انسان

حيوان لاشي
 مما ليس حيوانا
 بانسان المسته
 قوله القياس الخ
 ما يدروا انت ك
 قياس برود قسم
 استيكي استثنائي
 كمدان عين تجبه
 يا نقيض نقيضه بكذا
 ما ندر ان كان هذا
 جهاهته بغيره ولكن
 ليس بغيره وليس
 بجم روم استثنائي
 وان عليه يا شراوند
 كل جسم مؤلف وكل
 مؤلف حادث فليس
 حادث وشرطية
 باندر نحو كذا كانت
 الشمس طالعة فلها
 موجود وكلها كان
 الهناز نحو جوا
 فالعلم مضمي فكلها

العكس المستوي هو عبارة عن جعل الجزء الاول
من القضية ثانيا والثاني اول مع بقاء الصدق والكذب
والكيف عكس النقيض هو عبارة عن جعل الجزء
الاول من القضية نقيض الثاني والثاني عين الاول مع
مخالفة الاصل في الكيف موافقة في الصدق وقيل هي
عبارة عن جعل الجزء الاول من القضية نقيض الثاني و
الثاني نقيض اول القياس الاول قول مؤلف من
قضايا يلزم لذاته قول آخر البرهان اللبني هو الذي
يكون الحد الاوسط فيه علة للنسبة في الذهن والخارج
البرهان الاتي هو الذي يكون الاوسط علة للنسبة في
الذهن المصادرة جعل نفس مقدم من مقدمات
الدليل عين الدعوى او جزئ المشهورات هي القضايا يحكم
فيها باعتراف جميع الناس المسلمات هي القضايا
التي تسلم عن الخصم فيبني عليه الكلام الواقع

كانت الشمس طالعة فالعلم مضمي ١٢

احقره من ليعتقد في الامور والاشياء وكما في قوله اوهيما مائة علم باي كل هو جوهر متغير وشا است ۳ قوله المظنون ان يكونا فان يطرف اهل فوسدق ۲ قوله
المخيلات هي التي يظن ان يكونها في نفسه او في غيره

المقبولات هي القضايا التي يوخذ منها ما يعتقد فيه
اما من امر مساوي او مزيد عقل او ذهن الوهيميات
 هي القضايا التي يحكم بها الوهم في امور غير محسوسة
المظنونات هي القضايا التي يحكم بها بالتباع
الظن المخيلات هي القضايا التي اذا وردت
 على النفس اثرت فيها اثر اعجيبا من قبض او بسط
المغالطة هي القضايا التي شبيهة بالحق او بالمقدمات
 المشهورة او مقدمات وهمية كاذبة المبادئ هي
 حدود الموضوعات واجزائها واعراضها المسائل
 هي القضايا التي تطلب نسبة محمولاتها الى
 موضوعاتها في ذلك العلم

ان ويكره
 گفته شود
 که عمل تلخ
 دق آورد
 است نفرت
 کند نفس
 انان
 قول لفظ
 و این را
 سطحی نیز
 گویند
 آن مرکب
 میشود از
 بهیات
 چنانچه
 گذشته
 از شات
 مانند گفته
 من برائی
 صورت
 قرص که بر
 دیواره
 متعوش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرسالة تعريف الاشياء

بود آنها فرس من وکل فرس مهال قانها مهال

اصغر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اعلم ان كل ما يحصل في الذهن ان كان مجردا عن الحكم يسمى منه تصورا كالانسان مثلا وان كان مع الحكم يسمى منه تصديقا والحكم نسبة امر على وجه الايقاع وليمونه ايجابا نحو الانسان كاتب وعلى وجه الانتزاع وليمونه سلبا نحو الانسان ليس بكاتب وكل من التصور والتصديق ان حصل بلا فكر يسمى ضروريا ويدهيا كالتصور الحاراة والتصديق بان النار حارة وان حصل بالفكر يسمى نظريا وكسبيا كالتصور الروح والتصديق بان العالم حادث والفكر ان يتصرف في المعلومات بترتيب البعض مع البعض على وجه يوصل الى علم المجهول وكل ما ينظف فيه يؤدي المتصور الاخر يسمى معرفة وقولا شارحا كما تعلم معنى الحيوان الذي هو جوهر جسم نام حساس متحرك ومعنى ناطق هو مدارك العقول متفقا فجمعها وتقول حين ناطق فيحصل تصور الانسان كل ما ينظف فيه يؤدي بالتصديق ليمونه دليلا وحجة كما تقول العالم متغير وكل متغير حادث فيحصل العالم حادث فصل في مباحث المعرفة كل ما يتصور ان منه عن الشركة بين كثيرين ليمونه جزئيا حقيقيا كذات زيد وان لم يمنع ليمونه كلياً مفهوم الانسان ليمونه هؤلاء الكثيرين افراد وجزئيات اضافية له كزيد وعمر ويكر وغيره واذا نسبت الكلى الى افرادها فان كان ان يكون عين حقيقة الافراد وليمونه نوعا كالانسان او يكون جزء حقيقة الافراد فان كان تمام المشترك بين حقيقة هذه الافراد وبين ماهية الاخرى كالحيوان فان تمام المشترك بين

الانسان والحيوانات الاخرى يسمون جنسا وان لم يكن كذلك يسمو فصلا سواء لم يكن مشتركا
كالناطق ويسمون فصلا قريبا او يكون مشتركا ولكن لا يكون تمام المشترك كالحساس يسمونه
فصلا بعيدا او يكون خارجا عن حقيقة الافراد فان اخص بما هيته واحدا يسمونه خاصة
كالضاحك وان لم يختص يسمون عرضا عاما كما تسمى في الجنس ان كان تمام المشترك بالنسبة
الى جميع المشاركات يسمونه جنسا قريبا كالحيون ان كان تمام المشترك بالنسبة الى
بعض المشاركات فقط يسمونه جنسا بعيدا كالجوهر فانه مشترك بين الانسان و
الحيوانات والنباتات والمجمادات والمجردات وليس تمام المشترك الا بالنسبة الى
المجردات ومراتب البعد تختلف اذا جمعت الجنس القريب مع الفصل القريب يسمونه
حدا تاما كالحيون الناطق للانسان ان جمعت الجنس البعيد مع الفصل القريب يسمونه
حدا ناقصا كالجسم الناطق للانسان اذا جمعت الجنس القريب مع الخاصة يسمونه
رسما تاما كالحيون الضاحك للانسان اذا جمعت الجنس البعيد مع الخاصة يسمونه
رسما ناقصا كالجسم الضاحك للانسان كذلك ان جمعت العرض العام مع الخاصة يسمونه
رسما ناقصا كالموجود الضاحك للانسان اعلم انهم يستعملون الجنس و
الفصل الحد كثيرا في الحقائق الموجودة في الخارج ويستعملونها في المفومات الاعتبارية
ايضا كاصطلاحات النخاعة مثل الكلمة والاسم والفعل والحرف والمعرب والمبنى و
عند اهل العربية يكون الحد بمعنى المعروف ويحتل الاقسام الاربعة فيه فصل
في مباحث الدليل يسمون ما بالتصديق قضية والقضية على ثلاثة

اقسام احدها حملية وهي تتركب من مفردين مثل الانسان كاتب ولييمونها موجبة
والانسان ليس بكاتب ييمونها سالبة ولييمون المحكوم عليه في الحملية موضوعاً
والمحكوم به محمولاً الثاني شرطية متصلة وهي تتركب من قضيتين حكم بينهما
بالاتصال نحو كلما كانت الشمس طالعة كان النهار موجوداً ولييمونها موجبة او
حكم بسلب الاتصال نحو ليس البتة اذا كانت الشمس طالعة كان الليل موجوداً
ولييمونها سالبة الثالث شرطية منفصلة وهي تتركب من قضيتين حكم بينهما
بالانفصال ويسلب الانفصال والمنفصلة على ثلاثة اقسام الاول حقيقية
حكم فيها بالانفصال في لصدق الكذب كليهما نحو هذا العدد اما زوج
اما فرد ولييمونها موجبة حقيقية او حكم بسلب نحو ليس البتة هذا العدد
اما زوج واما منقسم بمساويين ولييمونها السالبة الحقيقية الثاني مانعة
المجمع التي حكم فيها بالانفصال في الصدق فقط او بسلب نحو هذا الشئ اما شجر
واما حجر وليس البتة هذا الشئ اما الاشجار واما الاجر الثالث مانعة الخلو التي حكم
فيها بالانفصال في الكذب فقط او بسلب نحو هذا الشئ اما الاجر واما الاشجار وليس
البتة هذا الشئ اما حجر او شجر والدليل اذا تتركب من الحملات الصرفة ييمونه
قياساً اقترايناً وفيه تتعدد اربعة اشكال وبيان هذه المعنى ان نسبة المحمول الى
الموضوع في القضية الحملية اذا كانت مجهولة يحتاج الى متوسط تكون نسبتها الى كل
من الموضوع والمحمول للقضية المطلوبة لتعلم بواسطة ما بين النسبتين فنسبة المحمول

الى الموضوع التي هي مطلوبة مثلا نسبة ج الذي هو محمول الى ب الذي هو موضوع
اذا كانت محمولة يكون المتوسطا فهنا ثلثة اشياء الاول موضوع القضية
المطلوبة الثاني محمول القضية المطلوبة الثالث المتوسط فان كان المتوسط محمولا
لهو موضوع المطلوب يسمونه شكلا او لا نحو كل ب آ وكل آ فكل ب ج وان كان
عكسه يسمونه شكلا رابعا وهو بعيد عن الطبع نحو كل آ ب وكل ج آ فبعض ب ج
وان كان المتوسط محمولا لكليهما يسمونه شكلا ثانيا نحو كل ب آ ولا شئ من
ج آ فلا شئ من ب ج وان كان موضوعا لكليهما يسمونه شكلا ثالثا نحو كل
آ ب وكل آ ج فبعض ب ج والدليل ان تركيب من المتصلة والمنفصلة يسمونه
قياسا استثنائيا مثال المتصلة كلها كان هذا الشئ انسانا كان حيوانا لكنه
انسان فهو حيوان لكنه ليس بحيوان فليس يا انسان مثال المنفصلة هذا
العداد اما نزوج واما فرد لكنه زوج فليس بقرد لكنه فرد فليس بزوج
لكنه ليس بزوج فهو فرد لكنه ليس بقرد فهو نزوج

تمام شد كتاب الكبر در معاني واصغر بالالفاظ
تصنيف جناب مولانا مولوي ابوالهكرم محمد اكرم
(انعم الله بنعمائه الاتم الكهنوي فرنگي محلي)

الجوهرة المضيئة في شرح الدرة البهية للشيخ عبدالحق الدهلوي ٦

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله عز وجل والصلوة على خير خلقه من نطق بما قل ودل اى بلفظ قل و
على المعاني الكثيرة دل لان الاطنا بمل الطالب وغاية الایجاز محل يفهم المطالب و
هذا هو معنى الفصاحة والتوسط في الامور كما خيرو وترك التصريح باسمه صلى الله
عليه وسلم تعظيما لدلالة اللفظ على ما اى معنى وضع ذلك اللفظ بازائه تسمى
مطابقة ما خوذة من قولهم مطابق النعل بالنعل اذ توافقا وانما سميت بها لان
اللفظ يدل على تمام المعنى الموضوع له فكانها توافقا ودلالة اللفظ على ما اى معنى
لا ينفك اى لا يفصل ذلك المعنى عن اى من ذلك اللفظ تعقلا داخل في ما اوضح
له حال عز قاعل ينفك انا قيد بالتقل يشمل الالتزام فان الملازمة الخارجية
ليست بشرط فيه وعدم الانفكاك هو الملازمة تضمن لاز اللفظ يدل على ما يتضمنه
المعنى الموضوع له هذا اللفظ اواخر جامتاى ما اوضح بازائه التزام كدالة الانسان
على الحيوان الناطق او احدها فقط او على صفة العلم والكتابة واللفظ الدال ان
قصد مجرد الدلالة على جزء معناه فيركب كرامى الحجازة والاى وان لم يكن
كذلك فيفرد كالانسان فاما ان يكون اللفظ المفرد كثيرا والمعنى واحدا
كليت واسد وغضنقر وضرغام او بالعكس اى اللفظ المفرد واحد او المعنى
كثيرا او كلاهما كثير ومثاله كثيرا وكلاهما واحد كالانسان وافراده فالاول

ترادف والثاني ان وضع لكل بعينه على السوية فاشترك وليسمى ذلك اللفظ مشتركا
 كالعين او لاعليها اي على السوية فنقل كالصلوة فان وضع اول الداء ثم اشتبه
 في اركان المخصوصة اعني نماز ويتسب الى الناقل اي ان كان شارعا فشرعي و
 ان كان عرفا فنقول عرفي او غير ذلك ويشترط المناسبة فيه وما نقل
 بلا مناسبة ليسي مرتجلا كالاعلام او لواحد عطف على قول لكل اي وضع لمعنى
 واحد ثم استعمل في المعنى الاخر فحقيقة في الاول ومجاز في الثاني كالاسد للحيوان
 المفترس والرجل الشجاع والثالث اي ما كان اللفظ والمعنى كلاهما كثيرا
 تباين بالمعنى اللغوي لا ما يبطم في النسب والرابع اي ما كان كلاهما واحدا
 ان كان المعنى شخصا معيناً منع تصور مفهومه عن وقوع الشركة فيه فجزئي
 منسوب الى الجزء وهو الكلي كزيد والا اي وان لم يكن المعنى شخصا بل لا يمتنع وقوع
 الشركة فيه اذ ان صورته فكل منسوب الى الكل وهو الجزئي متواط اسم فاعل من
 التواطؤ وهو مهبوز الهمزة بمعنى التوافق ان تساوت الافراد فيه كالانسان
 فانه يصدق على زيد وعمر ويكر على السوية بلا تفاوت ومشكك من
 تشكيك هو على نوع بالاولية والاولوية وغير ذلك ان لم تساوت كالوجود
 فانه في الواجب تعالى اقدم واترمنه في الممكن وايضا هذا التفسير ثان اللفظ
 المفرد ان لم يستقل معناه فاداة عند المنطقيين وحرف عند النحاة نحو من
 والى والا اي وان لم يكن كذلك بل كان مستقلا بالمفهومية فمع دلالة

على الزمان اى زمان كان من الائمة الثلاثة كلمة عند المنطقيين فعل عند الخاة نحو ضرب
وبدون اى بدون الزمان اسم كزيد وقتيل ناصر والمركب ان صح السكوت عليه فتام اما خبر
ان كان محتملا للصدق والكذب مع قطع النظر عن خصوصيات المواد نحو زيد قاله وان شاء
ان لم يكن كذلك مثل اضرب لا تضرب ناقص ان لم يصح سكوت المخاطب عليه بل كان
منتظرا وتقييدى ان كان احد جزئيهما قيده الاخر نحو غلام زيد ورجل فاضل غير تقييدى
ان لم يكن كذلك نحو جلدك وخمسة عشر والكلى ان كان ذاتا اى تمامها هيته جزئياتة فنوع
كالانسان فانه تمام حقيقة زيد عمرو ويكرو وغيره او د اخلا في الحقيقة دخول الجزء في
الكل تمام المشتركة بينه وبين غيره من مشاركاتة في ذلك الكل فجنس كالحوان فانه
ليس تمام الحقيقة للانسان بل جزؤها المشتركة بين حقيقة الغنم والبقر والفرس وغيرهم
والاى وان لم يكن تمام المشتركة بل يكون مخصوصا للحقيقة واحدة ففصل بمعنى القاصل
كالناطق بالنسبة الى الانسان او كان خارجا عن الحقيقة مختصا بها فخاصة مثل الضاحك
والكاتب والاى وان لم يكن مختصا فعرض كالماشى المعروف بالكثير ما يعرف الشئ ويميزه
عن مشاركاتة ان كان بالاجزاء فقط كالجنس الفصل فحد وهو في اللغة المنع كانه يمنع
دخول غير المعروف بالفتح فيه وخروج افرادة منه تام وان كان بمجموعها اى بمجموع
الاجزاء كتعريف الانسان بانه حيوان ناطق او ناقص ان لم يكن بمجموع الاجزاء كتعريف
الانسان بانه ناطق او جسم ناطق والاى وان لم يكن بالاجزاء فقط بل بامور خارجة او
بجزء او امر خارج فرسم بمعنى العلاقة لان يعلم بالمعروف تام ان كان بالامر الخارج

حال كونه متضمنا مع الجزء ما او خاصا حال ان عن الجزء والجزء العام الجنس الخاص
 الفصل كتعريف الانسان بالحيوان الضاحك والناطق الكاتب ناقص ان كان بالامر
 الخارج فقط كتعريف الانسان بانه ضاحك او جسم ضاحك وشرطه اى شرط المعرف
 (بالكسر) ان يكون مساويا للعرف بالفتح في الصدق يعنى متى صدق هو صدق هذا
 وبالعكس كالناطق في تعريف الانسان او ضمنه فلا يصح بالاعم من المعرف كالحيوان
 في تعريف الانسان ولا بالمساوى معرفة وجهالة كتعريف الابن بمن له الاب وبالعكس
 ولا بالاخفى كما يقال النار اسطغر فوق الاسطغسات ولا يصح اتحادها بالتعريف
 بالعرض العام غير معتبر وجوزوا في الناقص ان يكون بالاعم كالتعريف اللفظي القضية
 قول يحتل الصدق والكذب حميلة ان حكم فيه بان هذا اذا كنحوزيدا قائم والا
 اى وان لم يكن كذلك فشرطية متصلة ان كان الحكم فيه بانه ان صدق هذا
 صدق ذلك مثل اتكانت الشمس طالعت فالنهار موجود ومنفصلة ان حكم فيه بان
 اما ان يصدق هذا او ذلك نحو هذا العدد اما زوج او فرد ثم القضية اما موجبة
 ان ثبت النسبة اى كان الحكم فيه يثبت شئ لثى وسالبت ان رفعت النسبة اى
 كان الحكم فيه بنفى شئ عن شئ نحو زيد ليس بقائم ويسمى المحكوم عليه موضوعا
 المحكوم به محمولا في الحملية ومقدما وتاليا في الشرطية والقضية الحملية ان تشخص
 موضوعا اى كان موضوعا بشخصا معين او جزئيا حقيقيا فشمسية ومخصوصة نحو زيد
 عالم وان كان الحكم فيه على نفس الطبيعة فطبيعية كقولنا الانسان ليس جنس الا اى و

ان لم يكن الموضوع شخصا ولا نفسا لحقيقة فهو مصورة ومسورة ان بين فيهما كمية الافراد
 اى قدرا الافراد فيها كلا او بعضا سميت مصورة لحصر افراد موضوعها والمسورة مشتقة
 من سور البلد كما ان يحيط به كذلك اللفظ الدال على كمية الافراد يحصرها فسور الموجبة
 الكلية كل ولام الاستغراق وما يفيد مقادها وسور الجزئية بعض واحد السالبة الكلية
 لا شئ ولا واحد الجزئية بعض ليس بعض ليس كل والامثلة ظاهرة ومهمة عطف
 على مصورة ان لم تبين فيها كمية الافراد مع صلاحية نحو ان الانسان لفي خيرة وايضا تقسيم
 آخر للحملية ان كان حرف السلب جزء من الموضوع فعدالة الموضوع كقولنا اللاحى جمادى من
 المجهول فيسمى معدلة المجهول نحو الجمادى للاحى ومن الطرفين فعدولة الطرفين نحو اللاحى
 للاحى وسميت معدلة مجازا لانها عدل فيها حرف السلب عن معناه الموضوع وهو سلب
 النسبة تسمية الكل باسم الجزء والاحى ان لم يكن حرف السلب فمحصلة ان كانت موجبة
 كقولنا زيد كاتب بسيطة ان كانت تلك القضية سالبة نحو زيد ليس بكاتب والعبارة او الاعتبار
 للنسبة في كون القضية معدلة وبسيطة لان قولك زيد ليس بقائم ان كان فيها
 حمل عدم القيام على زيد فمعدلة لان النسبة ايجابية وان كان المراد سلب القيام عند
 ببسيطة وهكذا وايضا تقسيم للقضية باعتبار الكيفيات ان بين فيها كيفية النسبة من
 الضرورة والعدم والامكان والامتناع واللا ضرورة واللا دوام فموجبة والجهة امكان
 ان كان رفعها لاجر حرف السلب عام ان سلبت الضرورة عن الايجاب او عن السلب و
 خاص ان سلبت اى الضرورة عنها جميعا اى عن الايجاب والسلب فقوله والجهة

مبتدأ أو إمكان خبر ومام وخاص صفة الإمكان قسمان منه والقضية على التقدير الأول
 يسمى ممكنة عامة وعلى الثاني ممكنة خاصة أو فعل أو دوام أو ضرورة كل هذه الثلاثة
 بالرفع عطف على قوله إمكان والقضية لىسمى على الأول مطلقة عامة فتسميتها بالمطلقة
 لأن هذا هو المفهوم من القضية عند إطلاقها وعدم تقييدها بالضرورة والداوام أو
 غير ذلك من الجهات أو لأن الحكم فيها غير مقيد بزمان من الأزمنة الثلاثة وبالعادة
 لكونها أمر من الوجودية الدائمة واللاضروية وعلى الثاني أى الدوام الذى
 يدل على عدم انفكاك الجهة كما على امتناع الانفكاك دائمة مطلقة وعلى الثالث أى
 الضرورة التى تدل على استحالة الانفكاك للضرورة مطلقة فتسميتها بأدائمة وضرورية
 لا شتما لهما بهما والمطلقة لتقييدهما بالوصف ذاتا ووصفا حالان عن الدوام والضرورة
 تسميت القضية على الأول دائمة وضرورية مطلقة وعلى الثاني مشروطة عامة و
 عرفية عامة أو وقتا معيننا فوقتية مطلقة أو غيرية أى غير معين فمنتشرة مطلقة وهذه
 الثمانية بسائط لأن حقيقتها إما إيجاب فقط أو سلب فقط مقيد بالداوام أو
 اللاضروية أو لا يكون مقيد بهما حالان عن الجهات المذكورة فيما قبل لكن
 الأول حال لما يجوز تقييدهما والثانى لما لا يجوز فالبطلقة العامة حينئذ سمي
 وجودية لادائمة والداوام إشارة إلى مطلقة عامة مخالفة للأصل فى الكيف
 موافقة فى الكم ووجودية للضرورية واللاضروية عبارة عن ممكنة عامة هكذا والمشروطة
 والعرفية العامتان مشروطة وعرفية خاصتين والداوام فيها هو الإطلاق

العام واما الملكة العامة فتقيده بالضرورة فقط من الجانب الموافق فسميت ملكة خاصة
 وهذه القضايا السبع مركبات التناقض تناقض القضيتين لامفردين كالسما والارض
 ذاتا ابواسطة وخصوصا مع الاختلاف في الكيفية والكيفية عبارة عن الايجاب و
 السلب والكمية هي الكلية والجزئية وفي الموحنتين في الجزئية والاتحاد فيما عداها ويتحقق في المخصوصتين
 بالاتحاد في الامور الثمانية هي وحدة الموضوع والمحمول والمكان والزمان والجزء والكل والاضافة و
 الشرط والقوة والفعل في المخصوصتين بالاتحاد اي الامور الثمانية مع المخالفة في الكماى الكلية
 والجزئية العكس المستوي تبديل طرفي القضية مع بقاء الصداق فالموجبة كلية كانت او
 جزئية تنعكس جزئية لان الكليتين قد تكديان الجزئيتين قد تصدق ان السالبة تنعكس كلية
 ان كانت اي السالبة اياها اي الكلية والاى وان لم يكن كلية بل كانت جزئية فلا تنعكس اصلا
 القياس قضيتان يستلزمان بصورتيهما قضية اخرى هي المسماة بالنتيجة وهو القياس لاقترا في
 ان لم يكن النتيجة بعينها ولا نقيضها مذكورا فيه ولا يد فيه من وسط لا يصلح حكم الاكبر الى الاصغر
 ويسمى حدا اوسط فان كان الوسط المذكور محمولا في القضية الاولى وموضوعا في الثانية
 فشكل اول لكونه على نظر طبعي وهو وصول الحكم من المحمول الى الموضوع بلا تكلف او بالعكس
 اي محمولا في الثانية وموضوعا في الاول فزايح لان ابعدا غاية البعد من المحمول فيهما اي في
 القضيتين فتان اي فشكلا ثان وموضوعا فيهما فتالث واطلب الامثلة من المطولات فالاول
 شرط ايجاب القضية الاولى وكلية الثانية والشكل الثاني في شرط تخالف المقدمتين مع كلية
 القضية الثانية وضروبا اي الاولى والثاني اربعة وكانت القسمة العقلية يقتضى ان يكون

ستة عشر وينتج الاول المحصورات الاربع والثاني السالبتين للمنافاة اى بسبب اختلافات
 مقدمتيه في الكيف والشكل الثالث شرط ايجاب القضية الاولى وكيفية احدهما فضروريه ستة
 ينتج جزئيتين للمنافاة اى بسبب المخالفة الواقعة بين مقدمتيه في الكو والاربع فامض اى
 خفي المعنى غير ظاهر الا نتاج بعيد عن الفهم لكونه على غير النظم الطبيعي فضروريه المنتجة ثمانية واستثنائي
 عطف على قوله اقتراي فان كانت القضية الاولى متصلة فوضع المقدم ينتج وضع التالي و
 رفع التالي رفع المقدم لا غير اى لا ينتج وضع التالي وضع المقدم ولا رفع المقدم رفع التالي
 للزوم اى لان التالي لازم للمقدم ووجود الملزوم بدون اللازم محال ولا عكس لجوانب
 عموم اللازم وان كانت منفصلة فالوضع الرفع والرفع الوضع ايهما كان اى وضع احد
 الجزئين ينتج رفع الآخر وبالعكس **والبرهان** قياس يقيني اى منسوب الى اليقين
 وهو الاعتقاد الجازم المطابق الثابت واليقينيات اى القضايا اليقينية اصولها ستة
 بحسب الاستقراء اولها ايدى هيئات وهي القضايا التي يجزم العقل فيها بمجرد تصور طرفين
 وثانيها مشاهدات اما بحس ظاهر فسميت حسيات او بحس باطن فسميت وجدانيات
 وثالثها متواترات وهي التي يحكم العقل فيها بواسطة السماع من جماعة كثيرة احوال
 العقل توأموهم على الكذب ورابعها مجربات وهي التي يحتاج العقل فيها للتخصيل الجزم
 الى مشاهدة مكررة وخامسها حدسيات وهي التي لا يحتاج العقل فيها الى مشاهدة
 وسادسها فطريات وهي التي يقتصر العقل في حكمها الى واسطة لا تغيب عن الذهن
 عند تصور الطرفين ويسمى قضايا قياسا تزامعا ايضا وغير البرهان جدل وخطابة

وشعر وسفسطة فالاول اى الجدل مؤلف من المشهورات وهى التى يطابق فيها اداء الكل
 او من المسلمات التى يسلمها الخصم فى المناظرة والثانى اى الخطابة مؤلف من المقبولات
 وهى التى تؤخذ ممن يعتقد فيه او المظنونات وهى الحكم التى يحكم لها حكما راجحا
 مع تجوز نقيضه والثالث اى الشعر مؤلف من الخيلات وهى التى يخيل بها فيتاثر
 النفس منها قبضا وبسطا فتفر وترغب الرابع مؤلف من الوهسيات وهى التى
 يحكم بها الوهم والعمدة هو البرهان فافهم اى لتألفها من اليقينيات :

تمام شذوهر معني تصنيف مولوى مقبول احمد صاحب دخله الله فى فرايس الجنان

ف اعلم ان الاسماء الواقعة على مسمياتها تسعة اقسام اولها الاسم الواقع على الذات
 البحث مع قطع النظر عن الصفات وغيرها من اللوازم وثانيها الاسم الواقع على الشئ
 بحسب جزء من اجزائه كالحوان الى الانسان وثالثها الواقع عليه بحسب صفة غير
 قائمة بذاته كقولنا الشئ انه معلوم ومفهوم ومالك ومملوك ورابعها الواقع عليه
 بحسب صفة سلبية كالعى بالبصير وخامسها الواقع بحسب صفة حقيقية ولها اضافة
 الى المعلومات وكذا القدرة وسادسها صفة حقيقية مع سلبية كالمفهوم من القادر
 لا يعجز عن الشئ او عالم لا يجهد شيئا وسابعها صفة اضافة مع صفة سلبية كالاول
 بان معناه سابق غير مسبوق وثامنها الواقع بحسب صفة قائمة بذاته كالعالم يقال على
 لزيد باعتبار صفة قائمة بذاته وتاسعها صفة حقيقية مع صفة اضافة بامور
 صفتية كعالم الغيب وسلبية لا يغيب عن علمه ثنى هذا والله اعلم :

رسالة مقولات عشره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المعلوم اذا نسب وجوده اليه فلا يتجلم من ان ياتي عنه او يوجب او يتساوى كلا الجانبين
 فالاول هو الامتناع بالذات كاجتماع النقيضين والصددين والمتنافيين وشريك الباري والثاني هو
 الواجب بالذات فلا يصح للعدم ولا يقبله نظر الى ذاته لصلها والالزام اجتماع النقيضين او
 صحتها كلاهما محالان والثالث هو الممكن بالذات بالامكان الخاص به ولا يقتضي وجود انظرا
 الى ذاته والالزام الانقلاب الى العجوب الذاتي وهو ايضا محال ولا يقتضي عدم ذاته
 الالزام الانقلاب الى الامتناع الذاتي وهو ايضا محال فلما كان الممكن لا يقتضي وجوده وعدمه
 بذاته كما علمت فلا بد لوجوده من علة موجدة وكذلك لعدمه لا بد من علة عدمية اذ لو
 لم يكن لوجوده او عدمه لزم الترجيح بلا مرجح وبيان اذ هو يمكن وجوده او عدمه لذاته
 لعدم اقتضائه شيئا منها وفرضنا عدم تأثيرها بقها باقى نسبة الوجود والعدم الى تلك الماهية
 المعلومه متساوية فاذا وجد احدها دون الاخر لزم الترجيح بلا مرجح ثم العلة تعجب
 ان تكون موجبة لوجوده او عدمه حتى يتحقق احدها والا فاما ان يتساوى نسبة الوجود والعدم
 الى تلك الماهية مع تلك العلة او كانت نسبة الوجود الى تلك الماهية اولى بالقياس الى العدم
 نظرا الى تلك العلة فحينئذ اما ان يكون الوجود بلا ايجاب من العلة وبلا وجوب فيه لامها ولا
 من ذات الماهية لانا فرضناها ممكنة بالذات ولا يتحقق العدم نظرا الى اولوية جانب الوجود و
 ايجابية ووجوبية فعلى الاول يلزم الترجيح بلا مرجح كما مر وهو محال وعلى الثاني ايضا يلزم

جواز الترجيح بلا مرجح وامكان المحال محال ذلك لان اذا فرضنا وجود المعروض بالنظر والعلته
 المرجحة غير الموجبة اما ان يجوز عدمه مع تلك الاولوية الحاصلة من تلك العلة ام لا و
 على الاول يلزم الترجيح بلا مرجح وهو باطل على الثاني فعدم جواز العدم يجب وجوب الوجوب كان
 احدا لتقيضين اذا كان متناعا كان النقيض لا خروضا وبالعكس فيثبت الوجوب من العلة
 وهو المطلق ثم الممكن اما جوهر او عرض نه اذا وجد في الخارج فاما ان يكون في موضوع او لا والاول
 هو الثاني والثاني هو الاول فالجواهر اما ليست بمادة واما مادي فهو الجواهر مجرد كالعقول العشرة و
 النفوس الفلكية والانسانية والنوع الاول من مجردات تعلق له بالجسم اصلا والنوع الثاني له
 تعلق بالجسم وهو تعلق التدبير والتصرف والنفوس الفلكية في افلاكها والنفوس الانسانية
 في ابدانها وتدبيرها واما نفس المادة وهو الهولي التي جزء الجسم واما مادي اي قائل بمادة
 وهو الصورية الجسمية النوعية فالمادة جزء مادي ان كانت نوعية فهو جزء صوري لانواع
 الاجسام واما مركب المادة والصورة هو الجسم وهو على راي الحكماء المشائين واما الاشراقيون
 والمتكلمون فلم يفرقوا بين اجزائهم يتكرونها الهولي والصورتين فالمتكلمون ذهبوا الى الجوهر الفرد
 الكم والاشراقيون الى بساطة الجسم والمتكلمون يتكرونها الجوهر مجرد ايضا واما العرض
 فاقسامه الاولية تسعة ايضا الاول الكم وهو عرض يقبل القسمة لذاته فان كان فيه جزء
 الفعل قابلا للقسمة فان كان في جهة فهو الخط وان كان في الجهتين فهو السطح وان كان في
 الجهات الثلاثة فهو الجسم التعليم وهذا ان كان قارا وان كان غير قار فهو الزمان المنصم المدم من
 من الازل الى الابد بلا نهاية على ما زعموا والثاني الكيف وهو عرض لا يقضي القسمة

ولا النسبة لذاته وهو قد يبرن قائما بالماديات كالكيفيات المحسوسة مثل السواد والبياض وقد
يكون قائما بالمجردات كالعلم بمعنى الصورة الحاصلة والقدرية والشجاعة وامثالها والثالث
الابن وهو عرض يحصل بسبب حصول الشئ في المكان والرابع الوضع وهو عرض يحصل بسبب
نسبة بعضها الى بعض نسبة الى الخارجيات والخامس متى وهو عرض يحصل للشئ بسبب
حصوله في الزمان والسادس الاضافة وهي عبارة عما هو نفس النسبة كالابوة والنبوة والسابع
الجدوة ويقال الملاك ايضا وهو عرض للشئ بسبب ما يشتمل بحيث ينتقل بانتقال كاهلية الحاصلة
بالنعم والتسلي والتامن الفعل هو عبارة عن التأثير التجدي الزماني كالقطع والتاسع
الانفعال هو التأثير التجدي الزماني كالاقطاع فهذا التسعة اقسام العرض وكل واحد منهما عين
حال بسيط يندرج تحت انواع كثيرة والجوهر ايضا جنس عال مقول على ما تحتله من الانواع يقال
لكل واحد منها اى الجوهر وتسعة اقسام العرض مقولات لكونها محمولة على انواع مندرجة
تحتها في الاجناس العالية المسماة بالمقولات العشرة واحدة من الجوهر وتسعة من العرض وكل نوع
موجود محصل في الخارج او في نفس الامر مندرجة تحت واحد منها وكل واحد من المقولات
اذا قيلت الى مقولة اخرى فهي مباينة بالذات فلا يصح ان يصدق اثنان منها على شئ واحد
بالذات بمعنى ان يكون المقولتين اثنا لنوع واحد ويجوز ان يكون احدهما ذاتيا والاخر
عرضيا للشئ واحد وكلاهما عرضيين للواحد فلا يصدقان بالذات على شئ بل احدهما بالذات
والاخر بالعرض واعلم ان الجوهر بالمعنى المذكور يقابل العرض بالمعنى المذكور والجوهر نفسه مقولة
واحدة وجنس عال ذاتي للانواع المندرجة تحتها على ما هو مقتضى الجنية نفس حقيقية بسيطة

كما هو شأن الجنس العالی واما العرض فليس كذلك لان ليس بمقولة ولا جنس بل مقولات و
الاجناس العالیة هي الاقسام التسعة المذكورة فيجب ان لا يكون العرض المنقسم اليها ذاتيا لها و
الالكان هو الجنس العالی للاقسام المذكورة ثم مطلق العرض بمعنى اعم شامل للجوهر في الذهن
وهو بمعنى الموجود في الموضوع بالفعل اعم من الخارج والذهن فاذا حصلت ماهية الجوهر كالانسان
مثلا او مطلق الجوهر بالمعنى الجنسي في الذهن بناء على المذهب الصحيح من حصول الاشياء بانفسها
في الذهن يلزم كونها جوهر لان الماهية محفوظة في الوجود ولا يصح الانقلاب بالذاتيات
ويلزم كونها عرضا لانها موجودة بالفعل في الذهن الموضوع لان الصورة الذهنية تقوم في
الذهن وليس محتاج اليها لكن فاية الامر ان هذا العرض لا يبا في الجوهر كما عرفت انما
التناقض بين المقولات العشرة لكن يرد بها اشكال مشهور وهو ان اذا تصورنا الماهية الجوهرية
بناء على حصول الماهيات بانفسها واخفاها الذاتيات في الوجوديين فان العلم عندهم اخذ نفس
صورة مجردة عن الفواشي المادية والشخصا الوجودية وصارت نفس تلك الحقيقة علما من حيث القيام
بالذهن ومعلوما نظرا الى نفس الذات من حيث هي على ما هو الفرق بينهما فيكون كيف كان الحصول
من مقولة الكيف مع انها جوهر وكيف فيلزم صدق المقولتين المتباينين بالذات على شيء واحد
هو محال واجيب بارة عن بيان العلم كيف عندهم ما سح تشبها بالامور الذهنية بالامور العينية وقد
اجيب عن بيان العلم كيف بالمعنى العام اما خذ في العرض العام كما ان العرض له معينين كذلك
الكيف بالمعنى اعم ليس بمقولة متباينة فلا يلزم الفساد في الصدق على شيء واحد قد يقال العلم
الذي هو من مقولة الكيف هو العلم الحقيقي عبارة عن حالة ادراكية تحصل في الذهن عند حصول الصورة

العلمية فالعلم بمعنى الصورة ليس بعلم حقيقة حتى يكون كيفاً وانما يطلق العلم عليه بالنظر الى علاقة
 بينها وبين الحالة الادراكية المسماة بالعلم الحقيقي وهي كانتا كالتابعة للصورة فالكيف هو الحالة
 الادراكية والصورة العلمية جوهر ان كانت مأخوذة من جوهر او كواكيف او غير ذلك ان كانت
 مأخوذة من مقولة اخرى فلا يلزم صدق المقولتين المتباينين على واحد بالذات وهذا الجواب
 سقط اعتراض اخر هو ان اذا تصورنا القضية ثم صدقناها بالتصور والتصديق تعلقا بشئ واحد
 مع انهما نوعان متباينان تسمان للعلم وجه السقوط ان العلم الحقيقي الذي يتقسم الى التصور
 والتصديق هو الحالة الادراكية وهي لا يتخذ مع المعلوم والتصور والتصديق اللذان هما تسمان
 للحالة الادراكية متباينان بالذات لا يتحدان مع معلومية فكيف يلزم اتحادها والعلم بمعنى
 الصورة العلمية علم مجازي يتحد مع المعلوم والمتباينان لا يتحدان المتحد مع المعلوم ليس متباين لانه
 ليس بعلم فليس تصور حقيقة ولا تصديق ثم اعلم ان الماهية جوهرية كانت او عرضية لا مكانها
 محتاجة الى العلة الجاعلية فالامكان كان علة الحاجة فالممكن اذ لولا كان اجبا بالذات فالحاجة
 الى العلة لان الوجود حاصل بنفسه فلا يفيد العلة البتة واما متغافلا يقبل الوجود فلا يفيد العلة
 ايضا فحينئذ ان لم يكن محتاجا الى العلة فوجوده حين ما وجد بلا علة فيلزم الترجيح بلا مرجح
 فمشى الحاجة الى العلة وهو يساوى بسبب الوجود والعدم الى الماهية الممكنة دفعا للترجيح بلا
 مرجح وهو نفس الامكان فثبت ان مناط الحاجة الى العلة الامكان حينئذ ان كان عبارة عن كيفية عارضة
 للنسبة بين الوجود والماهية فالمحتاج الى العلة بالذات هو مفاد القضية وهي ان الممكن موجود
 في الخارج ولا يخفى ان اثر الجعل متعلقا بالذات ما يكون محتاجا بالذات هو نفس الماهية الممكنة و

وآشؤون لما ذهبوا الى الاول قالوا بالجعل المؤلف معناه ان اثر الجعل اى العلة الفاعلة مفاد
 الهيئة التركيبية المحلثة هي ان امكن موجودوا الاشرافيون لما ذهبوا الى الثاني قالوا
 بالجعل البسيط اى اثر الجاعل متعلق بالذات نفس ماهية الممكن والوجود يتبع
 ذلك فاذا افاض العلة نفس الممكن انتزع منه الوجود لان الوجود ومفاد الهيأة
 التركيبية اثر الجعل بل متعلقه ثانيا وبالعرض فالنزاع بين الجعل البسيط و
 المؤلف مبني على النزاع في ان الامكان نفس الممكن او كيفية النسبة .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الرسالة المنتسبة الى المولى العلامة كمال اليلة والدين السهالوى رَحْمَةُ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ

هذه الرسالة في انتاج الشكل الرابع

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ هـ

اعلموا ايها الاحلام ان اكثر المنطقين كالعلامة التقنازاني ومن تبعه هو الفاضل البهاري
 وغيرهما مقوف في اسفارهم شرط الشكل الرابع ايجابها مع كلية الصغرى واختلافها مع كلية
 احداهما بيان يشترط في انتاج الشكل الرابع محجب الكم والكيف احد الامرين اما ايجابها مع كون
 الصغرى كلية واختلافها في الايجاب والسلب مع كلية احداهما فالصروب المنتجة بهذا الشرط ثمانية
 الاول الصغرى موجبة كلية والكبرى موجبة كلية الثاني الصغرى موجبة كلية والكبرى موجبة جزئية
 الثالث الصغرى سالبة كلية والكبرى موجبة كلية الرابع الصغرى موجبة كلية والكبرى سالبة كلية
 الخامس الصغرى موجبة جزئية والكبرى سالبة كلية السادس الصغرى سالبة جزئية والكبرى موجبة

كلية السابعة الصغرى موجبة كلية والكبرى سالبة جزئية الثامن الصغرى سالبة
 سالبة كلية والكبرى موجبة جزئية وسقطت ثمانية الأولى الصغرى موجبة جزئية
 والكبرى موجبة كلية الثاني الصغرى موجبة جزئية والكبرى موجبة جزئية
 الثالث الصغرى سالبة كلية والكبرى سالبة كلية الرابع الصغرى سالبة جزئية
 والكبرى سالبة جزئية الخامس الصغرى سالبة كلية والكبرى سالبة جزئية السادس
 الصغرى سالبة جزئية والكبرى سالبة كلية السابع الصغرى موجبة جزئية والكبرى سالبة
 كلية الثامن الصغرى سالبة جزئية والكبرى موجبة جزئية وبعضهم كما صاحب مختصر
 الميزان ما ذهب الى هذا الشرط لعل اراه حسنا لان بيان انتاج هذه الضروب المشروطة
 بهذا الشرط بالخلف او بعكس لترتيب ثم النتيجة او بعكس المقدمتين او بالرد الى الثاني
 بعكس الصغرى او الثالث بعكس الكبرى لا يجري في كل الضروب الثمانية على سبيل اليقين بل
 يجري في البعض على طريق القطع وهي خمسة من الثمانية المقبولة عند الأكثر في البعض على
 سبيل الشرط والشك وهي ثلثة باقية بعد الخمسة لان الخلف يجري في الأول والثاني والثالث
 والرابع والخامس دون البواقي والعكس يجري في الأول والثاني والثالث الثامن ايضا ان
 عكست السالبة الجزئية كما اذا كانت اخدى الخاصتين ان ليس فليس وعكس المقدمتين
 يجري في الرابع والخامس لا غير والرد يجري في الثالث والرابع والخامس والسابع ايضا
 ان عكست السالبة الجزئية والافلا وعكس الكبرى في الأول والثاني والرابع والخامس و
 السابع ايضا ان عكست السالبة الجزئية دون البواقي كذا افاد الفاضل اليزدي وغيره فبان

بلا مزية اجزاء الدليل في هذه الثلاثة الاخيرة على سبيل الريب ونقيض القطع في الخمسة
 المتقدمة على منهاج اليقين ونقيض الريب لعله وجد في هذه الثلاثة الاخيرة الاختلاف
 الموجب للعقم من حيث المقدمات البسيطة مع وجود شرط الاكثر فان بعض الحيوان
 ليس بانسان وكل فرس وناطق حيوان ينتج في الاول صدق السلب في الثاني صدق الايجاب
 وكذا الاثنى من الانسان بفرس بعض الحيوان والناطق انسان فان الصادق في الاول
 الايجاب في الثاني السلب بل ذهب الى شرط الموجب لليقين الاجاز وعدم الاختلاف
 الموجب للعقم عدم اجتماع السلب الجزئية فرقنا ههنا بشرط الشكل الرابع عدم اجتماع
 السلب والجزئية كما في مقدمة ولا في مقدمتين الا اذا كانت الصغرى موجبة جزئية
 فلا بد ان يكون الكبرى سالبة كلية فيجتمع السلب في هذه الحالة فهذا الشرط سقط احد عشر
 من ستة عشرة ضروري بقية خمسة والقريبة الصريحة على هذا الشرط قولنا اذا كانت
 الصغرى موجبة جزئية فلا بد ان يكون الكبرى سالبة كلية انتهى لان الاستثناء ينطبق على
 هذا الشرط ولا ينطبق على الشرط الذي ذكره اكثر المنطقيين كما هو ظاهر عند ارباب العلوم
 واما شرط الشكل الرابع بعد اجتماع الكليتين فيهما ذهب اليه احدوا ايضا يخرج بهذا
 الشرط الضروري الثالث من الثمانية المنتجة المقبولة عند اكثر ومن الخمسة المقبولة عند
 صاحب المختصر فيقبح الخمس والاثنان هذا لا يخفى عند الخاريدوا ايضا ينافي وجود هذا الشرط
 اي عدم اجتماع الكليتين في الاستثناء المذكور كما في المستثنى بيان موجبة جزئية و
 سالبة كلية فمن باين يجمع فيه الكليتان فكيف الاستثناء فمن تبع هذا الشرط فهو لعدم

تدبره كما بعدم علمه يمكن الاختصار من السلب الجزئية بهذه العبارة شرط عدم اجتماع
 الحصتين فيه اذا اريدت بالحصتين حصه السلب حصه الجزئية وبالامر كما العهد و
 الا فلا وهكذا ابالسين مثاب الصادومع بالخاء المنقوطة مقام الخاء ولكن الذهن لا يتبادر
 الو مقصوده مايل يتشوش في المختصر الذي يتبادر الذهن الى مقصوده ولا يتشوش لعقل في
 ادراكه معنى ما ذكرناه اى عدم اجتماع السلب الجزئية فيه فمق هذا البيان بعون الله المستعان
 احقر خلافتك الله الولي محمد علي بن مفتي يار محمد الدكني المليا ابا دى مولانا والاسلام ابا دى
 مسكنا فالحمد لله الذي علمني الصبح والصلاة على محمد ن الذي نطق الفصيح فقط :

خاتمة الطبع

الحمد لله الذي شرح صدور العالمين بتصورات دقائق الحكمة وروح قلوب العارفين
 بتقديرات نوار الحقيقة والصلاة والسلام على من علم العرفار والعلماء بطرقه النقية وعلى
 آله واصحابه حماة ماثر لثة الخفيفة وبداة مراسم شرعية البهية اما بعد اى مجموعة بليست
 رسال منطق بعد تصحيح وازالة اغلاط ومحوز واند وافراط بال سنة ١٩٤٨ مطابق سنة ١٣٩٨ ودر طبع

منه كاپته

بيرون بوهز كيك مكلتان

Tel # 544913

مكتبة اسلاميه